JACK

LONDON

IRVING STONE / MORNAR NA KONJU

IZDAVAČ
NARODNA KNJIŽARA — ZAGREB — S. i V. KORUNDA

IRVING STONE

MORNAR NA KONJU

BIOGRAFIJA JACKA LONDONA

ZAGREB 1945

Predgovor, prijevod i oprema knjige: Lu Ćusko. — Naslovna strana: Jack London (1905.). — Izdanje Narodne Knjižare S. i V. Korunda, Zagreb, Trg N, broj 6. — Tiskara »Merkantile«, Zagreb, Ilica br. 35. — Knjiga je štampana u nakladi od četiri hiljade primjeraka. — Prvo izdanje.

JACK LONDON U BIOGRAFSKOM ROMANU IRVINGA STONEA »MORNAR NA KONJU«

U današnjoj su književnosti biografski romani najčitanije i najtraženije štivo. Sve se više i više popunjuje naša prijevodna književnost djelima iz svjetske književnosti, a na prvom mjestu stoje prijevodi brojnih biografija, pa tako već danas imademo mnogo prevedenih djela, iz kojih smo upoznali brojne portrete vodećih ličnosti iz svih grana svjetske književnosti, umjetnosti, glazbe i znanosti. U čitavom nizu pisanja biografskih romana jedno od najznačajnijih mjesta zauzima slikanje i opisivanje života umjetnika iz svih područja. Isto onako kako je zanimljiv život jednog glazbenika, zanimljiv je i životni put jednog pjesnika, pisca, slikara i glumca. Umjetnički svijet i način njegova života i proživljavanja već sam po sebi znači nešto drugo od onoga svakidašnjega i pruža nam neiscrpno bogatstvo naročitih događaja i promjena, značajnih pojedinosti i detalja, koji u cjelini daju zamašnu sliku života, rada i djelovanja pojedinog umjetnika. U biografijama mnogih autora nailazimo na reljefne prikaze razdoblja u kojem živi opisana ličnost, tako da je atmosfera milieua živo i plastično prikazana. Psihološko nijansiranje individualnih crta i sva osebujnost pojedinih lica iskače pred nama u različnim varijantama i svi su ti životni momenti često od neprocjenjive i goleme vrijednosti i važnosti za biografsko djelo u kome nam se daje slika života jednoga umjetnika.

Američki književnik I r v i n g S t o n e poznat je u našoj prijevodnoj književnosti svojim izvanrednim biografskim romanom »V i n c e n t v a n G o g h«, u kojem u najsitnijim detaljima prikazuje umjetničku borbu slavnog slikara, kao i sredinu u kojoj je živio i djelovao. Kao što je

Irving Stone već u ovoj prvoj biografiji pokazao izraziti smisao za sve najsitnije detalje, koji zaokruženi u cjelinu pružaju majstorski portret glavnog lica i sveukupnog prikaza umjetničke ličnosti, tako je ovaj njegov istančani književni smisao za što iskreniji i istinitiji odraz rekonstrukcije dokumentarne ličnosti glavnog junaka došao još više do izražaja u njegovom drugom biografskom romanu pod naslovom »Mornar na konju«, u kojem iznosi život i književni rad jednog od najpoznatijih i najproslavljenijih američkih književnika Jacka Londona.

Biografski roman »Mornar na konju« Irvinga Stonea ne samo što nam osvjetljava Jacka Londona kao čovjeka, koji je proživio svoj kratki vijek života u najpustolovnijim i najrazličitijim situacijama, u koje ga je nemilosrdno bacala oluja životne borbe, nego nam ujedno prikazuje Jacka Londona kao književnika, čija su djela postala ne samo najpopularnija i najčitanija djela širom svijeta, nego su također stavila Jacka Londona među prva imena američke književnosti.

Sve tamo od najranijeg djetinjstva, koje je vezano bijedom i siromaštvom, Jack London je proživio jedan od najburnijih i najzanimljivijih života, koji može uopće doživjeti čovjek, da konačno nakon ustrajnog književnog rada i ogromnih književnih uspjeha, koji su mu donijeli nezapamćenu slavu, postane jedan od najbogatijih ljudi. Ali kao što se i onda, dok je bio siromašan, upuštao u najzapletenije događaje, isto je tako i kao bogati posjednik nastavio sa osebujnošću svoje naravi, koja je pružila ogromno gradivo Irvingu Stoneu u cjelovitom prikazu Jacka Londona. Tkogod pročita biografski roman »Mornar na konju«, u kome se prikazuje život Jacka Londona, bit će iznenađen množinom događaja i sadržaja, kojim obiluje ovo djelo i začudit će se s kakvim je umjetničkim smislom uspio Irving Stone prikazati ovu ličnost, koja kao da je živjela životom desetorice ljudi.

Treba još napomenuti, da je o Jacku Londonu već objavljena biografija pod naslovom »Jack London. Njegov život i djelo« iz pera Jack Londonove supruge Charmian London. Ova biografija, napisana mnogo ranije od biografije Irvinga Stonea o Jacku Londonu, prikazuje nam Jacka Londona sa subjektivnog gledišta, a ujedno se uglavnom ograničuje na korespondenciju Jacka Londona, te nam često daje jednostranu sliku ovog poznatog i proslavljenog književnika.

Teško je znati, koji su razlozi naveli Irvinga Stonea da napiše ponovno biografiju Jacka Londona, pogotovo poslije njegove supruge, za koju se može držati, da je vjerojatno bila najbolje upućena u tok života i prilike Jacka Londona. Ali pročitavši jedno i drugo djelo, ostajemo upravo zapanjeni množinom novih događaja, koje je unio u svoj biografski roman »Mornar na konju« Irving Stone. On gotovo kirurškim nožem reže i odstranjuje sve tajne i čarolije lika Jacka Londona i često se u najvažnijim momentima potpuno razilazi od sudova Charmian London. Ne trebamo niti naglasiti visoku umjetničku svijest i snagu, kojom je pisano djelo Irvinga Stonea, koji svojim biografskim romanom ostvaruje gotovo jedan novi životni roman, koji je naumio napisati i sam Jack London, ali ga je prije toga pomela jača sila, koja uništava živote, ali ne uništava i njihova djela. I baš ta nezaboravna djela, književna autobiografska djela Jacka Londona, poslužila su Irvingu Stoneu kao građa, da napiše zanimljivu biografiju, iz koje ne samo što dobivamo plastičan i sjajan prikaz Jacka Londona, nego nam se upravo čini, kao da čitamo koje najzanimljivije i najbolje djelo samoga Jacka Londona.

Jedno je sigurno. Roman našega vijeka jest biografski roman, u kojem se piscu pruža neizmjerno obilje izražaja i neskučenost veriga forme, u kojem on lako nalazi priliku, da i idejno i intuitivno odrazi u svom djelu ne samo svu psihu glavnog lica, nego i čitavo bogatstvo svoje vlastite duše. A Irvingu Stoneu je to uspjelo u punoj mjeri i kao biografu i kao umjetniku, pa si njegovim djelom možemo dočarati i osvježiti milu uspomenu na trajnu veličinu omiljenog Jacka Londona. Već i sam naslov biografskog ro-

mana Irvinga Stonea, koji je preuzet iz rukopisa samoga Jacka Londona, simbolički nam prikazuje ličnost glavnog junaka, koji s punim pravom možemo povezati uz njegovo ime. Ništa jednostavnije i ništa cjelovitije nije moglo u jednoj rečenici ocrtati i dati sliku jednog čovjeka kakav je bio Jack London. Jer zaista, J a c k L o n d o n je bio pravi m o r n a r n a k o n j u.

L. Č.

A SAILOR ON THE HORSE

GODINE DJETINJSTVA

Jedno jutro prvih dana mjeseca lipnja 1875. stanovnici San Francisca su čitali u Chroniclu uzbudljiv slučaj o ženi, koja si je pucala u sljepoočicu. Muž ju je istjerao iz kuće, jer se branila da umori još nerođeno dijete. Taj su događaj osudili kao grozan primjer bezdušnosti i društvenog zla.

Ta je nesretnica bila Flora Wellman, šugava ovca u Wellmanovoj obitelji, koja je potjecala iz Massillona u državi Ohio. Muž, koji ju je protjerao iz kuće, bio je putujući irski astrolog, profesor W. H. Chaney, a dijete, koje on nije želio, postalo je poznato po cijelom svijetu kao Jack London.

Chroniclov izvjestitelj također u posljednjoj vijesti priznaje, da u svom pisanju ne iznosi samo Florine tvrdnje, koje su raznosili njezini znanci, nego da njegov članak u cijelosti prikazuje žalosni slučaj profesora Chaneya. Predbacuje mu, da je već sjedio u pritvoru newyorškog zatvora Tombs i riješio se već više svojih žena. Silio je Floru, da je zarađivala kao pralja i za plaću nadzirala tuđu djecu, prodao je pokućstvo, koje je bilo upravo toliko njezino koliko i njegovo, zlostavljao ju, a kasnije kad nije htjela da ode iz kuće, napustio ju je. U svim tim optužbama imade nešto malo istine, upravo toliko, kao i u samom naslovu, koji glasi: »Napuštena žena...« Flora naime uopće nije bila vjenčana sa profesorom Chaneyem.

Flora nije jako ozbiljno mislila na smrt. Ozljedila si je samo kožu i taj je hitac zadao besprimjerno više štete Chaneyu, nego njoj samoj, budući da su se o tom nesretnom samoubistvu raspisali svi američki listovi i Chaney je proživio svoje preostale dane u samoći i zagrižljivosti. Malo

potom je nestao iz San Francisca i Jack nije nikada vidio svojega oca.

Tada, kada je izašao onaj članak u Chroniclu, Flora je bila stara kojih trideset godina. Bila je sitna, ružna, mršava žena. Zbog pjegavog tifusa je izgubila dobar dio vida i kose, tako da je morala nositi naočale i vlasulju crne boje. Imala je dugi nos i velike uši, u obrazima je bila blijeda i nije se znala primjerno oblačiti. Bila je silnog valizijskog roda. Njezina baka Joel Wellman je početkom godine 1801. u najljućoj zimi dovela svoje četvero djece iz Canadague u državi New York preko aleganijskih planina u pokrajinu Wayne u državu Ohio — bilo je to putovanje, skopčano potrebom, odlučnosti i vjerom za budućnost.

Također Joelin sin Hiram i Jackov djed Marshall su se odlikovali sličnim vrlinama. Kada su nekoć putovali u Cleveland po Eriejskom jezeru, zaustavili su se mimogred također na nekom otoku u zaljevu Put in Bay. Bilo je to kasne jeseni i lađa je na povratku, budući da je to bila njezina posljednja vožnja te godine, zastala kratko vrijeme i na tom otoku. Ostali su na njemu sami, bez hrane i igdje ičega u predstojećoj zimi. S golim kamenjem i oruđem iz nanešenog drveća složili su splav, koji ih je prebacio upravo do Clevelanda.

Marshall Wellman se nastanio u Ohiu, u mjestu Massillon, gdje se bavio gradnjom i raznim izumima, među kojima je najpoznatija tako zvana Wellmanova rešetka. Prikupio si je znatan imetak i sagradio jednu od najljepših kuća u mjestu. U toj je kući bila rođena također i Jackova majka Flora.

Flora Wellman je uživala sve prednosti, koje su mogle biti pružene djetetu ondašnjeg vremena. Poučavali su je u glazbi, a odgajali je u djevojačkom zavodu. Govorila je lijepom engleštinom i znala se odlično vladati. Kao kći bogatih roditelja mogla si je po miloj volji birati prosce, ali se osamostalila i živjela kao i njezina braća i sestre udobnim i urednim životom. Premda je Marshall Wellman bio dovitljiv izumitelj, ipak kao otac nije nikako znao izmisliti

način, po kojem bi ukrotio kćerku. Njezine su prijateljice govorile, da je ona pametno, inteligentno, ali u prvom redu smušeno dijete, i da je žrtva svojih neprestano promjenljivih čuvstava. Kada joj je bilo dvadeset godina, prebolila je pjegavi tifus i misle, da je ta bolest u znatnoj mjeri djelovala na njezino duševno stanje. Kada joj je bilo dvadeset i pet godina, pobacala je u kovčeg sve što je bilo njezino i napustila Massillon; to je bilo u ono vrijeme za mlado i nepokvareno djevojče nešto neoprostivo. Sve do svoje smrti zanimala se za svoje upravo tako malo, kao i oni za nju. Sigurno je, da nije samo tako za volju nečega ljepšega otišla od kuće, a o samim uzrocima odlaska možemo samo naslućivati. Dovitljivi Chroniclov izvjestitelj misli, da je došla na našu obalu nekako upravo u času, kada je u naš kraj zalutao također i profesor na svojim putovanjima kroz tu romantičnu zemlju žalfije i kadulje. Zapravo ona se je s njim upoznala tek tri godine kasnije u Seattleu. Sve te tri godine je putovala iz jednog kraja u drugi i zasluživala kruh poučavanjem glasovira. Bilo bi vrlo zanimljivo znati nešto o njezinom životu već u tim godinama, jer ćemo ubrzo izgubiti daljnji slijed njezinog života. A već po onome što samo malo znademo kao istinu, vidi se, da ne bi o njoj imali pripovijedati ništa lijepoga. Profesor Chaney se tako izražava o njoj: »Bili smo poznati kao muž i žena u istom hotelu, u kojem je nekoć ranije bila upisana kao žena Leea Smitha. Mnogo nas je stanovalo u spomenutom hotelu i kad sam neki dan došao navečer, vidio sam, kako svi gosti odlaze i da je u kući sve širom. Odmah, čim sam stigao u našu sobu, zaključala je vrata, klekla je pred mene i usrdno me molila, da joj oprostim. Pravio sam se, kao da joj nemam što oprostiti. Poslije dugog oklijevanja i izgovaranja konačno se izdala i kazala kako stoji s tim gospodinom Leeom Smithom i učinila, da se gosti isele zato, jer se gotovo u isto vrijeme izdavala za gospođicu Wellman, za gospođu Smith i za gospođu Chaney. Da sam učinio tako, kako sam mislio učiniti u prvi čas njezinog priznanja, napustio bih je i prištedio si mnoge godine trpljenja. Ali moj život je bio tada već uništen. Predomislio sam se i oprostio joj.«

Chaney ju je prvi put vidio kod seattleskog župana Yeslera, koji je bio rodom iz Ohia i bio je dobro poznat s Wellmanovima. Flora je bila tada gost kod Yeslerovih i oni su mu rekli, da je Flora iz najbolje kuće, ali je učinila neku ludost i zbog toga također i pobjegla od kuće. Chaney je bio dobar prijatelj sa županom i njegovom ženom. Kad se kasnije u San Franciscu sudario s Florom, bili su već tako reći stari znanci.

Kakav je čovjek bio otac Jacka Londona? O njegovim pređima ne znamo bogzna što, osim, da je bio tvrda irska korenika i da se rodio u nekoj lugarskoj kući u državi Maine. Veći dio mladosti je proživio na moru. Bio je malen, čvrst muškarac i još je u šezdesetim godinama oborio na zemlju naručenog napadača, koga su poslali da ga napadne. Čitav je život pisao, uređivao časopise, predavao, poučavao i pisao horoskope. Imao je bogatu knjižnicu filozofskih, matematičkih, astronomskih i okultističkih djela. Bio je jezikoslovac, a pored toga je proučavao pravo i sveto pismo. Među prijateljima, učenicima i pristašama njegovih ideja slovio je kao neobičan čovjek. Astrolozi su ga visoko cijenili. Misle, da je također još kao starčić u Chicagu posvećivao sve svoje sile astrologiji, u koju je strastveno i iskreno vjerovao i bavio se s njom po šesnaest sati dnevno. Smatrao ju je za egzaktnu znanost, upravo kao kemiju ili matematiku, ukratko zbog toga, što može podignuti čovječanstvo iz blata.

Njegova slaba strana su bile žene. Kad su ga prijatelji podbadali u toj njegovoj neobičnosti, pokazao je horoskop i uskliknuo: »Pa što hoćete. To mi je zapisano u zvijezdama«. Bio je silno nagle ćudi i nije ga bilo lako umiriti, budući da je u svemu htio prednjačiti kao vođa i učitelj, koji ima uvijek prvu riječ. Veći je dio života proživio u neimaštini, jer nije znao upravljati novcem, pa je često ututanj utrošio i ono malo uštede, koju je imao. Njegovi učenici kažu, da su uvijek s napetošću i pozornošću pratili njegova predavanja, jer im je imao što pripovijedati, a osim toga je bio dobar pripovjedač. U ironiji i ruganju

nije mu bilo premca. Svojim je prijateljima davao dovoljno prilike za razmišljanje i promatranje o najrazličnijim stvarima, ako su znali misliti, — a ako nisu, i onako nisu ostali dugo njegovi prijatelji. U Portlandu u državi Oregon bila su naročito obljubljena njegova tjedna predavanja. Narisao je na crnu ploču horoskop sa dva velika kruga, objašnjavao s palicom u ruci razne aspekte nebeskih tjelesa i pozivao slušatelje, neka pokušaju nešto i sami izložiti. Predavao je preko jednog sata, a potom ih je zabavljao sa šaljivim zgodama, a bio je čovjek vedrog irskog humora.

Jedan između njegovih učenika, Joe Trounson iz Healdsburga, napisao je godine 1909.: »Posebni čar Chaneyevih predavanja je bio, da je uvijek naglašavao: ‚Vidite, o tome mi se nešto vrti u glavi!' i potom bi počeo razvijati kakovu istinu, ili nas je upozorio na kakvu pojavu u prirodi, koju su do tada drugi prezirali. Bio je besprimjeran matematičar. Učio me je upoznavanju starih napisa i listina. Temeljito je vladao jezicima, bio je u svemu potkovan učenjak, imao je pamćenje vrijedno zaviđanja, a pisao je, kad je trebalo i po šesnaest sati dnevno. Govorio je o bogatima, koji si samo pune džepove i o onima, koji osiromašuju. Objašnjavao nam je uzroke bijede i upozoravao na sredstva, s kojima bi ju mogli pobijati. Naučio me je više nego svi drugi ljudi zajedno, a pri tom je bio mnogostran čovjek. Tako mi je jednom rekao: ‚Naučit ću Vas unaprijed preračunavati, kada će nastupiti slijedeća sunčeva i mjesečeva pomrčina, ili ću Vas uputiti u neko znanje, koje Vas zanima.' Ukratko, ako sam se tada htio u čemu poučiti, zaputio sam se profesoru Chaneyu.«

Trounson također ne prešućuje ni njegovih slabijih strana. Tako je na primjer imao najmanje smisla za glazbu. Mrzio je pobornike za ženska prava. Bio je vjeran prijatelj, a također nepomirljivi neprijatelj, koji nije nikako popuštao, kad se je s kim posvadio. Primao je mito od slobodnih zidara, da u svojim predavanjima pobija crkvenu nauku . . . i . . . nije se znao opirati čarima mladih udovica.

S vlastitom i Florinom zaradom nastanio se na mjestu, gdje je nekoć bila Prva avenija, upravo između Mission Streeta i Valencia Streeta. Postao je također suradnik Common Sensa, koji se proglašavao za jedini slobodoumni list zapadno od Skalnatskog gorja. Držao je seriju društvenih predavanja u Društvu prijatelja znanosti, pisao članke i davao posebna horoskopska mišljenja.

*

Profesor se nastanio u San Franciscu kao već poznati astrolog. Bio je voljan poučavati svakog u tom svemirskom znanju i ubrajao među svoje učitelje također veličine, kao što su bili Galilei i Isaac Newton.

»U čitavom velikom znanju ljudi, koji upozoravaju naše mjesto na ono na čemu se temelji astrologija, nema nikoga, ko bi imao pojma o toj znanosti. Oni, koji se nazivaju astrolozima, su kojekakvi znanoklepci, koji proriču iz karata ili iz šalice kave i svojim gatanjem samo štetuju dobrom glasu prave astrologije.«

»Profesor prima stranke od 10 do 12 prije podne i od 2 do 4 poslije podne. Za večernje posjete se treba posebno dogovoriti.«

*

Chaney nije bio varalica i nije zlorabio čovječju lakovjernost, nego je veći dio života neprestano poučavao, pisao i predavao i tako se žrtvovao za svoju znanost. Da navedem nekoliko slučajeva, koji govore, kakvo si je ime stekao u svojem zvanju.

Nekomu je izgorila kuća. Vatra je bila očito podmetnuta i vlasnik je pitao Chaneya, tko bi mogao biti potpaljivač. Chaney je rekao, da su tri potpaljivača i tako mu ih je točno opisao, da je taj odmah otišao k njima i pozvao se na Chaneya. Svi su na sudu priznali krivicu. Kad je tako rekao Chaney, čemu onda tajiti!

Neka žena srednjih godina, koja u prošlosti nije živjela odviše kreposno, došla je k njemu, da bi joj rastumačio njezin horoskop. Na kraju njegovog izlaganja planula je i uskliknula: »Bože moj, kako taj čovjek pogađa!«

Nedjeljom navečer je predavao u Charter Oak Hallu o astrologiji i Flora je kod vratiju prodavala ulaznice po deset centa. Katkada su ta predavanja bila dobro posjećena, jer su mnogi dolazili zapravo samo radi zabave i da mu se nasmiju.

Najzanimljivija priča njegovog duha i njegovog djelovanja su članci, koje je objavio u Common Sensu. U »Uzroci bijede i sredstva, kojima ju treba pobijati« i u članku »Što da učinimo sa zločincima« raspravlja mišljenje, o kojima se kojih dvadeset godina iza njega tako oštro raspisao također i njegov sin. U spisu »Učimo se proricati budućnost« tako mudruje: »Krivi odgoj nas je naučio, da je sudbina u božjim rukama i da je o tom bogohulno naslanjati se na njezinu tajnovitost. Vjerojatno je, da je među Amerikancima još uvijek devet desetina takovih, kojima su već u dječačkim godinama usadili to prepričavanje i koji nevjerujući kimaju glavom, kada im kažeš, da je moguće proreći budućnost. Ti su ljudi slični onima, koji su živjeli prije Galileja. Bili su odgojeni u vjeri, da je zemlja ravna i zgražali su se nad svakim, tko je tvrdio, da je okrugla. Kada su papa i kardinali zatvorili Galileja, koji je tvrdio, da se zemlja okreće oko svoje osi, mislili su, da je to pravedna kazna za njega, koji je postao prvi mučenik znanosti.«

Kada listamo njegovim člancima, vidimo, da su pisani jasnim i lijepim književnim stilom, koji je imao mnogo učinka. Iz njih struji veliko znanje i neustrašivost, radi čega je bez oklijevanja propovijedao, što je mislio, kao i ljubav do ljudskih masa, koje je htio poučiti i samo je želio, da se poboljšaju. Njegovo je naziranje svakako suvremeno i napredno. U sastavku o kriminalogiji piše: »Na zločinca ne djeluje toliko strah pred strogom kaznom, kao ispred svega bojazan, da bi ga otkrili«. U nekom drugom

članku predlaže, neka »prijatelji znanosti« ustanove red muž, žena i dijete i priređuju tjedne sastanke, na kojima bi odrasli govorili i iznosili svoje rasprave, a djeca bi učila glazbu, književnost i kritiziranje. Ovi neka prenesu taj odgoj na najbližu djecu i već u nekim pokoljenjima grijeh i zločin sasvim bi nestao s lica zemlje.

Ne jednom Chaneyev stil, njegova rječitost i zanos, njegovo naziranje i uopće cijeli njegov jezični izražaj sjećaju na Jackovo pisanje, da se čovjek samo čudi.

Flora nije bila samo astrološkinja, nego također spiritistkinja. Priređivala je spiritističke seance i snubila izabrane goste, neka stupe u dodir s mrtvima, neka nešto poruče onima, koji su im nekada bili dragi, neka ih pitaju o njihovom položaju, kako da vode trgovačke i ljubavne poslove, kako će najbolje izravnati sporove i ustrašiti svoje bližnje. Spiritizam je bio u sedamdesetim godinama vrlo na glasu. U San Franciscu se svaki dan vršilo na tucete seanca i nekima se činilo potrebno da pitaju duhove o tom, koga da izaberu za svog novog domaćina...

Neko vrijeme su živjeli vrlo sretno. Flora je opskrbljivala kuću, poučavala glasovir, vodila seance, predavala o spiritizmu i ubirala ulaznice na ulazu u šatoru, koji je bio posut pilovinom i u njem je Chaney predavao o kemiji, astronomiji i okultizmu. Imala je mnogo prijatelja među astrolozima, koji su je visoko cijenili i smatrali je kao nekog vođu u svojem uzvišenom poslanju. Nesreća je, da je Flora ljubila Chaneya i da se htjela udati za njega. Chaney je bio previše zaposlen kod »Prijatelja znanosti«, kojima je predavao »O pojavama tjelesnog, duhovnog, prirodnog i razumnog života«, da bi se mogao brinuti za tako obične stvari, kao što su ženidba i brak.

Kada je Jacku bila dvadeset i jedna godina, pisao je Chaneyu, i među ostalim ga molio, da mu kaže, je li istina da je on njegov otac. Ovaj mu je odgovorio četvrtoga lipnja 1899., upravo dvadeset i četiri godine poslije izlaska onog članka u Chroniclu. U svojem ga pismu naziva gospodinom i moli, neka to sve ostane među njima i neka šuti kao grob. Zatim mu je počeo razlagati vlastitu verziju slučaja, koji su naveli Jackovu majku do onog pokušaja samoubistva.

»Nisam bio oženjen s Florom Wellman, samo je istina, da je stanovala kod mene od jedanaestog lipnja 1874. do trećeg lipnja 1875. U tom vremenu radi bijede, pomanjkanja i preobilnog duševnog rada nisam uopće bio sposoban spolno općiti. Prema tome ne možete ni biti moj sin. Također ne mogu pouzdano znati, tko bi mogao biti vaš otac.«

Dalje piše, da će mu drage volje pomoći da nađe oca, i pri tom samo ponavlja stare stvari, koje su dovodile Florino ime u vezu s dva muškarca, s kojima, da se je družila početkom godine 1875. Ipak priznaje bez oklijevanja, da ne zna ništa pouzdano. Potom slijedi nekoliko najuzbudljivijih stranica, koje je ikada napisao.

»Neko vrijeme sam je volio, a poslije sam je zamrzio sa svom svojom žustrom naravi. Čitavo vrijeme sam mislio na to, da ubijem nju i sebe, kako misli u sličnim prilikama toliko ljudi. Ali vrijeme je izliječilo rane, tako da se danas više ništa ne ljutim na nju, dočim me k Vama približuje iskrena sućut, jer si lako zamišljam, kako bi meni bilo pri duši, da se nalazim u Vašoj koži... Chronicle je pisao, da sam joj zatvorio vrata svoje kuće, jer nije htjela ubiti u sebi dijete. Tu su laž preuzeli po Chroniclu i drugi listovi i rastrubili ju po čitavoj Americi. Također su moje sestre u Maini čule o tom. Dvije su me smrtno zamrzile i jedna je sigurno umrla u uvjerenju, da je to sve gola istina. Svi ostali rođaci, osim sestre, koja živi u Portlandu, još me uvijek mrze i misle, da im služim na sramotu. Objavio sam brošuru i u njoj štampao izjavu detektiva, koju mi je dao na raspolaganje policijski upravitelj, i tamo sam ispričao, da su skoro sva ta natucanja izmišljena. Ali ni Chronicle ni ikoji drugi list, koji me je oblatio, nije htio promijeniti svojih tvrdnja. Napustio sam svaki daljnji pokušaj, da operem svoju čast, i život je za mene mnogih godina bio velika muka. Konačno se je jednom preokrenulo

na bolje i našao sam prijatelje, koji me poštuju. Sada stupam u sedamdeset i sedmu godinu i ostao sam bez svakog imetka.«

Jack, kojemu te vijesti nisu bile dostatne, još ga je jednom usrdno molio za nove podatke. Chaney mu je također i ovoga puta odgovorio, ali također i u tom posljednjem pismu, koje je Jack primio od njega, Chaney je tvrdokorno tajio, da je njegov otac.

»Prvi povod za prezir mi je pružila onoga dana, kad mi je rekla: ,Kako znaš, već si od nekog vremena neizmjerno želim postati majkom. Sam si već prestar, zato mi dozvoli, da si nađem kakvog dobrog i zgodnog čovjeka. Bi li privolio na to, da imam dijete s njim?'«

»Rekao sam, da joj ne branim, ali da bi je prema tome morao taj onda također i uzdržavati. Ne, ona mora ostati i dalje kod mene sve do kraja i biti žena profesora Chaneya. Po prilici mjesec dana iza toga, izjavila je, da ima sa mnom dijete. Nisam joj vjerovao i mislio sam, da me samo hvata i iskušava. Smišljao sam sve, kako bi ju odvratio od njezine namjere.

Tako smo se svađali čitav dan i još čitavu noć do ranoga jutra. U osvit zore sam ustao i rekao joj, da mi više ne može biti žena. Odmah je postala krotka, jer je osjetila, da se ne šalim. Molila me je na koljenima i zaklinjala, neka je ne odbacim, pa sam odlučio, da je ne otjeram, jer sam mislio, da je samo izmislila da je noseća. Ali ona je sa svojom čudnom naravi bila prava pokora za čovjeka, tako da sam već mnogo puta mislio na to, da je se riješim.«

»Kada je otišla napolje zaputila se naravno k doktoru Rutteleyu. Pošla je kroz hodnik u vrt, ali se odmah zatim vratila. U jednoj je ruci držala revolver, a u drugoj naboje. Na lijevoj strani čela je imala ranu i krv joj je curila niz obraze. Na liječnikovo pitanje, što joj se dogodilo, odgovorila je: »Vidite, mala si je ženica htjela oduzeti život, ali je promašila.«

»Pred kućom se je skupilo kojih stotinu, stotinu i pedeset ljudi. Bili su vrlo ogorčeni i zakleli su se, da me objese na prvom stupu.«

Budući da nije moguće dobiti niti jedan izvod Chaneyeve brošure, izvodimo sve po pričanjima, koja su se govorkala. Detektiv, koji je sudjelovao kod sastavljanja brošure, piše u svojoj izjavi, da je revolver bio već star, neupotrebljiv, a bio je namazan uljem. Mirisao je po ulju, a ne po barutu. Klesar, koji je radio kojih dvadeset koračaja od toga mjesta, nije čuo niti jedan hitac. Da se je ustrijelila, njezin bi obraz bio crn od baruta, ali kod nje nije bilo niti govora o nikakvom dimu.

Ali je zanimljivo, da Chaney, koji prikazuje Florino samoubistvo kao neku himbu, uopće nije pogledao na Florinu ranu i nije se ni pokušao uvjeriti, da li se zbilja ozlijedila. U svojoj brošuri ovu okolnost obilazi, i dobro je znao, zašto tako čini. Florina pastorka Eliza London Shepard i njezin poluunuk John Miller, potvrdili su, da je Flora imala na čelu ranu. Chaney je ukazivao na to, da ako se je uopće ranila, nije to morala s oružjem kao što je to bio revolver, s kojim nije znala baratati, nego je mogla upotrebiti kakav tupi željezni predmet. A da se i desio taj slučaj, njemu to ne bi išlo u prilog niti bi mu bilo bolje.

Također i radi Jackovog očinstva ne možemo mu za to vjerovati, jer prešućuje stvari, kojih bi se hoćeš nećeš morao dotaknuti. Ako nije htio priznati Florine tvrdnje, da mu je začela dijete, i da je bio zaista spolno nemoćan, mogao bi reći: »Za Boga miloga, pa mi uopće nismo spolno općili, kako bi potom bilo moguće, da bi ja bio otac?«

Pa uzmimo, da je bio u istinu impotentan. Zar bi Flora znajući tu istinu bila toliko luda i zar bi mu se ufala tvrditi u brk, da mu je zanijela dijete? Chaney se je unatoč svoj svojoj pameti nezgodno izrazio. Htio je reći Jacku jedino to, da je bio tada nesposoban, a kraj toga niti ne taji, da je s Florom živio tako, kao što žive muž i žena.

Zašto mu je zatajio, da je njegov otac? Njegove riječi zvuče iskreno, i vjerojatne su, da se je uopće smatrao neplodnim. Mogao bi biti ispričan i time, da je Flora onog odsudnog mjeseca živjela s kojim drugim čovjekom. Ali do onda mu se to još nije moglo vjerovati, jer je na svojim leđima imao već sedam križeva i bilo mu je već svega dosta, da bi pod konac svojih dana pravio veze sa sinom. Dovoljno je već trpio radi Flore i nikako ga nije bila volja, da se iznova prepusti toj pustolovini, koja mu je već dugo otešćavala život. Jack London je bio za njega tuđinac, neznanac. Chaney je kod tih izjava mislio samo na to, da bi ga njih oboje, i Flora i Jack ostavili na miru. A uzalud je tajio svoje očinstvo. Naslov na omotu obih pisama, koje je poslao sinu, je upravo takav, da ga ne možeš lučiti od Jackova potpisa. Jack je od njega naslijedio svoj odlučni, lijepi irski izgled, svijetle kose, visoko čelo, duboko usađene sanjive oči, čulne usnice, jaku bradu i sitno, tako reći mačje vitko tijelo. Doktor Hall, koji je dolazio Flori za vrijeme njezine trudnoće, kaže, da je šesnaest godina kasnije vidio hodati po brodu lijepog stasitog mladića, koji je bio na dlaku sličan Chaneyu, i nagovorivši ga, odmah je uvidio, da to ne može biti nitko drugi nego profesorov sin. Važnije je, od svega toga, da je Jack naslijedio od oca bistru pamet i njegov značaj. Nikada si ni jedan otac i sin nisu bili toliko slični, kao što su to bili Chaney i njegov sin.

Floru je poslije onog pokušaja samoubistva uzela k sebi obitelj Williama H. Slocumba, Chroniclova suradnika i izdavača Common Sensa. Kod njih je uživala gostoprimstvo sve do Jackova rođenja. Chaney se poslije toga, kada mu nije uspjelo da opere svoju čast, preselio k sestri u Portland, koja unatoč svega nije izgubila povjerenje u njega. Kod nje je živio dugo godina, skupio bogatu knjižnicu, pisao brošure i astrološke kalendare i pridobivao je učenike i pristaše svoje astrološke znanosti. Kasnije se je preselio u New Orleans, gdje je izdavao zabačen magazin i poučavao dva dječaka za hranu i stanovanje. Zatim se je još jednom i to po posljednji put preselio, i to ovaj put u Chicago, gdje se je konačno zaista oženio, bio imenovan rektorom astronomskog kolegija i za skupe dolare izrađivao horoskope. Pod konac stoljeća je ostavio ovaj svijet, te je, kako tvrdi neki njegov učenik, do posljednje točke prorekao svoju budućnost, da će umrijeti taj i taj dan i da će smrt naći u snježnoj mećavi.

Flora je priređivala javna predavanja o spiritizmu i brinula se za sve do onoga dana, kad joj se rodio sin. Stanovnici San Francisca su je se još dugo sjećali, kako je predavala i mudrovala. Bila je obučena kao čarobnica, umjetna crna vlasulja joj je padala na ramena, ugibala se, kao da je grbava, i već si izdaleka mogao prepoznati, da nosi pod srcem dijete. Smilila im se ta odbačena i jadna žena, koja je ostala sama na svijetu, i često su za nju skupljali priloge.

Chronicle još jednom šesnaestog siječnja 1876. spominje profesorovo ime, ali ovoga puta ne više tako neprijazno: »Chaney. U tom mjestu je žena W. H. Chaneya dvanaestog siječnja rodila sina«. Dijete se je samo osam mjeseci zvalo Jack Chaney, našto se je majka udala za Johna Londona.

John London se rodio u Pennsylvaniji i rodom je bio Englez. Osnovnu je školu polazio na selu i vrlo se rado služio mudrim izrekama, koje je bio naučio napamet. U devetnaestoj godini, kada je bio sprovodnik parnih vlakova pennsylvanskog željezničkog društva, oženio se s Annom Jan Cavett. Rodila mu je desetero djece i bili su sretni Napustio je željezničku službu i postao gospodar. Kada je buknuo rat, borio se je na strani sjevernih država sve dok mu tane nije ranilo jedno krilo pluća. Poslije rata preuzeo je kod Moscowa u Iowi jedno od državnih zemljišta, koja su brojila šest stotina četrdeset rali. Tamo je živio kao seljak, preživljavao se kao tesar i zidar, a među ostalim vršio je također i službu šerifa. Bio je đakon metodske crkve i svaku je nedjelju doveo sa sobom na ručak župnika.

Malo poslije ženine smrti jednog od njegovih sinova udarila je kod rukometa lopta u prsa tako, da je dobio unu-

tarnje ozljede. Liječnik je savjetovao, da pošalje dijete u Kaliforniju, gdje će se u blažem podneblju lakše oporaviti. Ali nije spomenuo, da ima tog podneblja u dužini od tisuću i dvije stotine milja. John London je između svih kalifornijskih mjesta poznavao samo San Francisco. Spremio je bolesnog sinčića i dvije najmlađe kćerke na vlak i uputio ih na zapad. Mali je bolesnik izdržao samo deset dana maglu San Francisca, a potom umro. London je naručio iz Iowe neki bračni par, da bi došli u Kaliforniju i vodili mu kuću i bavili se s kćerkama. Nekoliko su mjeseci obnašali tu službu, zatim su se vratili u Iowo, gdje su mužu nudili službu, a London je opet ostao sam sa kćerkama. Morao ih je poslati u protestantsko sirotište na Haight Streetu, gdje ih je izdržavao iz vlastitog džepa.

U to je vrijeme bio nekako između četrdeset i pedeset godina. Nosio je punu bradu i bio skroman čovjek, pristupačan i velika dobričina. Svi ga se sjećaju kao prijaznog čovjeka. Kako je tugovao za ženom i sinom, to ga je prijatelj, s kojim je radio kod istog majstora, nagovorio, da ide s njim na spiritističku seancu. »Dođi«, rekao je, »možda ti žena i sin imadu nešto poručiti s onoga svijeta«. Od umrle žene nije primio nikakve vijesti, ali je zato na tom sastanku doznao za svoju buduću ženu.

Nije poznato, da li se je poznavao s Florom već prije Jackova rođenja, ili tek kasnije, ali nedvoumno je bilo, da je znao, da nije bila oženjena s Chaneyem. Flora, koja je iskorišćavala svaku i najmanju priliku, da odsutnom Chaneyu nešto podvali, na jednom je predavanju javno priznala, da je trudna. Svi su ljudi zinuli od čuda, kako je London mogao uzeti za ženu takovo stvorenje. Istina je, da nije više bio čvrstog zdravlja, ali je zato bio čovjek lijepe vanjštine i odličnog značaja. Sa ženama, s kojima je bio viđan malo, našao se samo na zabavama, koje su priređivane subotom poslije podne u sirotištu na Haight Streetu.

U San Franciscu je bio posve sam. Bio je odlomljeno deblo svoje obitelji. Čeznuo je za ženom i ognjištem. Tražio je djeci majku i dom. Flora je bila pripravna da se

veže uz njega, znala je prijatno čavrljati, svirala mu je u glasovir i tako mu je ispunjavala samotne sate. Kada je ponovno obolio na tifusu, dvorila ga je i njegovala. Kada je već ležao dva tjedna u krevetu, otišla je siroticama u Haight Street, kazala im, da je otac bolestan i predstavila im se kao njihova nova majka. Nisu joj vjerovali.

Sedmog rujna godine 1876. Flora Wellman potpisala se na vjenčanom listu kao Flora Chaney, te se s mužem i osam mjeseci starim sinom uselila u malu kuću radničke četvrti. John je imao ponovno svoju kuću i nije mu više bilo potrebno da drži obe kćerke u sirotištu. Otišao je na Haight Street i doveo ih kući. Starija, koja se zvala Eliza, bila je osam godina staro dijete srdačnog izraza i prostodušnih riječi, dijete, koje se u svemu pouzdavalo u sebe i bila je neobično zrela za svoje godine. Vodio ju je po stanu i govorio joj, da je dijete u kolijevci njezin brat. Kada se prvi put nadvila nad Jacka, vidjela je, da ga opsijedaju muhe. Flori je bila deveta briga, da kupi zaštitnu mrežu za svoje dojenče. Eliza je bez riječi napravila papirnatu lepezu i počela tjerati muhe. Od tog je trenutka ova okretna i domišljata osamgodišnja djevojčica zavoljla svojega polubrata i ostala mu ne manje vjerna sve do onoga dana, kada su položili njegov pepeo u visokoj gori, što se izdiže iznad Doline mjeseca.

Flora je imala veoma malo smisla za materinstvo. Bila je vrtoglava, mušićava, previše je podlijegala trenutačnim raspoloženjima i bila previše zaposlena predavanjima, glazbom i spiritizmom, da bi se povrh svega još brinula i za sina, koji je u međuvremenu obolio na crijevima. Na liječnički savjet su se preselili na dobro u Bernal Heights, gdje je Flora unajmila dojkinju. Crnkinja Jenny Prentiss, koja je stanovala preko ulice i pred neko vrijeme izgubila vlastito dijete, postala mu je sada dojkinja, odgojiteljica i do smrti odana prijateljica.

Majka Jenny je bila visoka, srdačna, prsata žena, crna kao ugljen, vrijedna kao mrav, ponosna na svoju kuću, na svoju obitelj i na svoj položaj. Uzimala je maloga

Jacka u svoj topli naručaj, pjevala mu crnačke uspavanke i zagrijavala ga za sve te stvari, koje bi zavolio i njezin sin, da je ostao na životu. Kod Elize i majke Jenny Jacku zaista nije bilo loše.

Poslije jedne godine opet su se preselili u gostima napučeni radnički okrug na Natoma Streetu, broj 920. Jack, koji je već na silu capkao, dobio je crvena kolica, koja je vukao na uzici. Eliza mu je stavila u njih svoju lutkicu i Jack ju je vukao za sobom gore i dolje po pločniku. Kada je Eliza jednom došla iz škole, viđjela je, da se je lutkica razbila. Flora, koja mu ju je dala, zaboravila ju je ovoga puta privezati za kolica.

Dvije su godine živjeli u ogromnoj trokatnoj zgradi, u dugoj, neke vrsti ravnoj sobi, iz koje se izlazilo kao iz vagona u vagon. Flora je uzela u kuću stanara, jer je to nosilo toliko, da su si lako mogli držati Kitajca. John London je bio vješt tesar i zidar, a također je znao i gospodarsku struku, koja se godine tisuću osam stotina sedamdeset i šeste razmahala čitavom Amerikom, i koja je još uvijek držala u pandžama zapadne pokrajine. Pošlo mu je za rukom, da je našao službu u tržnici i u četrdeset i jednoj sjenici je otvarao sanduke. Kasnije se je skromno od toga prehranjivao, pa je sakupljao od kuće do kuće kupce za Singerove šivaće strojeve.

Kada je u San Franciscu zavladala difterija, obolili su također Jack i Eliza. Izgledalo je, da će umrijeti. Eliza se je probudila na kratak čas iz nesvijesti i još uhvatila Florine riječi: »Gospodine doktore, zar ne bi mogli učiniti, da ih pokopamo u isto vrijeme. Tako bi prištedili dvostruki trošak?«

Međutim, dok je Jackova majka pripremala sve za njihov sprovod, njihov je otac oblijetao čitavo mjesto, da nađe stručnu dojkinju i liječnika, kako ne bi zbog nehaja izgubio oba djeteta. Doznao je, da u Oaklandu, na drugoj strani uvale živi liječnik, koji uspješno liječi ovu bolest. Krenuo je prvim brodom preko uvale i nagovarao liječnika, da bi pošao s njim u San Francisco. Ovaj je uistinu i došao, odstranio bijele naslage u grlu djeci, nasuo im sumpora u grlo... i tako im prištedio troškove za dva sprovoda.

Čim su se djeca malo oporavila, preselili su se u Oakland, u suncem kupajuće mjesto, koje je imalo sve uvjete da postane velegrad. Iznajmili su udobnu kućicu s pet soba na Trećoj aveniji. Flora je svakog dana odlazila od kuće s nekim novim izlikama, kako bi čim prije obogatila i postala neovisna od muževih nestalnih dohodaka. Njezin najobljubljeniji posao u to vrijeme bila je prodaja zlatne pjene. Obredala je sve pivnice i nagovarala krčmare, da bi pozlatili rubove vrčeva, koji stoje na policama. Ako joj neki od njih nije vjerovao, da je rub time postao nešto ljepši, onda je nikom ništa, prešla do police i odmah počela pozlaćivati rub.

Nešto kasnije prispjela je za njima i majka Jenny, kako bi bila što bliže svojemu malomu bjelokošcu. Sve do njezinoga dolaska za njega se brinula Eliza, kojoj nije preostalo ništa drugo, nego da zbog njega izostane iz škole ili da ga pak uzme sa sobom u školu. Objasnila je učiteljici, zašto je morala voditi sa sobom i brata, a ova mu je dala slikovnice, postavila ga na podij katedre na drveni sanduk, tako da je imao također i on svoju »klupu«. Jedva četiri godine stari Jack igrao se je veselo na dvorištu s ostalom djecom, koja su bila sretna, ako je za vrijeme sata sjedio u njihovoj klupi. Za tu su uslugu nagrađivali Elizu s kakvom jabukom ili su joj pak dali da nosi njihovo prstenje.

John London je pokušao nešto novo i otvorio je u radničkom okrugu između Sedme ulice i Peralt Streeta trgovinu živežnim namirnicama. Stanovali su u četiri sobe odmah pokraj dućana. Nesumnjivo je, da je Jack baš u tim sobama naslutio prvi puta, da u njihovoj obitelji nije sve kako treba. U neobično išaranim bilješkama o vlastitom životu, koje je kanio izdati pod naslovom M o r n a r n a k o n j u, nailazimo naime već na šestgodišnjeg dečka, kojemu iz dućana dopire u uši prepirka između njegovih roditelja. Otac spočitava majci, da je imala nezakonito dije-

te, a ona se brani sva u suzama: »Bila sam još tako mlada. Obećavao mi je nebesa.«

Trgovina je uspijevala. John, koji je bio odličan poznavalac poljskih prerađevina, putovao je po udaljenim farmama i kupovao samo izabranu robu. U trgovini su prodavali Flora i Eliza, a mali Jakić je uvijek, kada je dotrčao u dućan posezao za orasima i slatkišima. Majka Jenny se sada nastanila u maloj kućici u Alamedi kod San Francisca i Jack je prebivao kod nje dobar dio dana, igrao se s njezinom djecom i jeo za njezinim stolom. Dobra Jenny je pazila na njega, volila ga i brinula se za njega kao za vlastitog sina. Od nje, i ni od koga drugog je primao savjete i upute. Kada se je naužio igre, hvatao se njezinog naručaja i slušao uspavanke, koje mu je pjevala još u kolijevci, i crnačke priče, koje su pripovijedali još djeci njezina djetinjstva.

Sigurno je, da su proživljavali sretne časove. Samo Flora nije bila zadovoljna zbog toga, što se presporo izvlače iz siromaštva. Upoznala je muža s nekim Stowellom i nagovorila ga, da mu proda polovinu trgovine. Udruženi bi mogli raširiti obrt i prije se dokopati kakvoga imetka. Zaista su skupa sa Stowellom sagradili veliku modernu kuću na uglu Šesnaeste ulice i Woods Streeta u današnjem gospodskom okrugu. Povećali su trgovinu i prodaja je tako cvala, da je John tako reći živio samo još od onoga, što je stekao, a Stowell je pak vodio prodaju i blagajnu, koja se punila. London uopće nije vidio što se u kući događa. Kad se je jednom vratio sa sela, dućan je bio posve ispražnjen. Stowell je sve rasprodao i nestao s novcem.

John je bio ponovno uništen i opet je postao ono, što mu je nekad ležalo najviše na srcu. Ponovno se prihvatio gospodarstva. Unajmio je dvadeset jutara velikog posjeda Daventport u Alamedi, sadio žito i zelenje i prodavao poljski prirod na trgu. Kao što je Jack sam zapisao, to su za njega bile najosamljenije godine djetinjstva. Tu na Daventportu se više nije imao s kim igrati, bio je prepušten samome sebi, pa je i nehotice postao izmišljač.

John je bio iskusan poljodjelac i sigurno bi se ponovno podigao, da ga nije ometala Flora, koja je izmislila opet nešto novo. Vrijedila je kao najpametnija glava u kući i prepuštao joj je sve poslove kupovanja. Nije plaćala računa, a nikako nije mogao odgonetnuti, gdje i kako troši novce. Držala se strašno pametnom. Neprestano je smišljala, kako bi se preko noći obogatila i uvijek se je iznova upuštala u sumnjive dobitke. Igrala je na lutriji i trgovala je dapače s dionicama. Imala je dobru nakanu, a od nužde je ludo i lakomisleno upravljala s povjerenim joj novcem. Povrh svega toga je tvrdo vjerovala, da joj javljaju duhovi o svim najmanjim podrobnostima obiteljskog života. John se po tim porukama nije uticao nikakvim spiritističkim seancama. Flora je pak unatoč tomu skupljala u svoju kuću spiritiste i zvala duhove umrlih. U takvim su prilikama postavili za stol šestgodišnjeg Jacka. Po sedam pari ruku pružalo je ruke i vrtilo ih pred Jackom ovamo i onamo po mračnoj sobi.

Kraj svih tih prizora, uzbudljivih razgovora, koje je slušao između zidova oaklandskog dućana, kraj svoje vrtoglave i nezaustavljive čuvstvenosti, koja je bila napadna već i njegovim roditeljima, i kraj slomljenih živaca, koje je naslijedio od majke, zaista nije čudno, da je bio igračka svojih živaca i da je najednom bio na rubu unutarnjeg rasula.

Flora je bila sitna neznatna stvar, koja se znala tiho povući pred ispruženom desnicom svojega muža. A kada bi je zabolilo, napravila bi takvu buku, kojoj se ne bi nadali od takve kukavice. Imala je također teškoće sa srcem, ili se je samo pretvarala kod jela, da joj je pozlilo. Djeca su je morala metnuti u krevet i strašno su se brinula za nju. U takove je dane njezin posao u kući preuzimala Eliza i samo Eliza, koja je u svojoj trinaestoj godini tako i tako kuhala, čistila i prala za čitavu obitelj.

Iz Jackovih najranijih godina djetinjstva sačuvalo nam se mnoštvo zgoda u kojima imade toliko toga nepristranoga, pa nam se čini, kao da kupimo sitne krhotine razbi-

tog zrcala. Sve kaže, da je bio, ako izuzmemo nekoliko živčanih potresa, sasvim normalno i zdravo dijete, sličan zlatnoj duši, koja ne poznaje zlobe i prepredenosti. Imao je svijetlu kovrčavu kosu, plave oči i sasvim svijetlu kožu. Bujne usnice su mu zadrhtale pri svakom najmanjem uzbuđenju. Tu je u Alamedi počeo pohađati školu, a veći je dio dana proboravio na poljima s Johnom, koji mu je bio pravi idol.

Svaku subotu navečer su polazili u Tivolsko kazalište, gdje su za vrijeme predstave pili pivo i jeli punjeni kruh. John je posadio Jacka na stol, da bi lakše pratio predstavu. Jack se je smijao od srca i pljeskao ručicama.

Kada se jednom igrao u kuhinji, gdje je Eliza ribala pod i kad joj je izmakao očima, udario je glavom o razbijeni lijevak, prerezao si kožu na čelu od ruba kose pa sve do nosa. Eliza se brzo sjetila, kako je otac jednom postupao s konjem, koji si je ozlijedio nogu. Obložila mu je ranu s paučinom, a sve skupa prekrila smolom. U subotu ga je John, kao i uvijek, poveo sa sobom u kazalište povijenog. Slijedeće pak subote nije ga Flora htjela povesti na predstavu sa zavojem. Rekla je Elizi, neka mu sa čela odstrani smolu, ili pak neka ostane s njom kod kuće. Dijete nije htjelo propustiti predstavu. Eliza je stala nasred kuhinje i skidala mu s čela smolu i otrgnula krastu. Jack je čitav život nosio na čelu ožiljak od te rane.

Imali su kravu, udobnu kućicu i zelenja i voća, koliko su htjeli. John je zdušno ubirao svoj dio i vozio je na trg samo najbolju robu, a slabije je zelenje davao siromašnijim susjedima. Bio je na glasu da prodaje samo prvorazrednu ljetinu i lako je mogao i unaprijed uživati razmjerno čedne dohotke svog rada.

Ali opet su bogzna zašto napustili gospodarstvo i otišli u San Matteo, koji leži na obali nekoliko milja južno od San Francisca. Ako im smijemo vjerovati, preselili su se zato, jer je Daventport bio premalen, da bi na njem uzgajali konje, ali je malo vjerojatno, da bi John sam od sebe napustio farmu. Možda ga je pridobila Flora s kakvim novim planom, po kojem bi se u najkraćem vremenu obogatili, na primjer s konjušarstvom. Još je vjerojatnije, da naprosto nije namirila račune, pa ih je tako iznova stavila na bubanj.

U San Matteu su na sedamdeset i pet rali zamagljene morske obale sadili krumpir, pasli konje i uzimali u zakup pašnjake. Jack je hodao u školu na vrh jednog brda pri Colmi. U jednoj jedinoj školskoj sobi bilo je natrpano po četiri i pet razreda, koji su imali samo jednog jedincatog učitelja. Jack i Eliza su za slobodnog vremena posjećivali morski brežuljak, gdje su skupljali školjke i sipe. Dosadna, neprijazna pokrajina gubila se na skalinastoj obali. Ovdje je Jack proživio svoje najpustije djetinjske godine. Nije imao vršnjaka, da bi se s njima igrao. Farme su jedna od druge bile daleko, obližnji susjedi su i onako bili sami Talijani ili pak irski doseljenici, čije obitelji nisu Flori bile naročito drage. Jedini veseli trenuci za Jacka bili su oni, kada je išao sa Elizom gledati na koju bližu farmu ženidbu Talijana ili ples, ili kada ga je John na vrhu kola s krumpirima vozio sa sobom u grad.

Jack piše, da nije nikada prije a ni kasnije toliko izgladnio, kao u San Matteu. Jednom si je tako zaželio mesa, da je sa svoja dva prsta izvukao nekoj djevojčici iz torbice veliki komadić mesa. Kada su obijesni i siti drugovi bacali po podu komadićke mesa, branio mu je ponos, da ih ne pokupi iz prašine.

Kada je bio star osam godina kupili su si u Livermoru za gotov novac osamdeset i sedam rali zemlje u vrućoj, sunčanoj dolini tik iza Oaklanda i uselili se u stari farmerski dvorac. John je zasadio čitav posjed s maslinama, uredio je vinograde i voćnjake i obrađivao polja. Sve odonda otkad je napustio Kaliforniju bio je sada najprvo gospodar na svojoj zemlji i odlučio je, da se više otale ne miče. Jack je međutim već toliko odrastao, da je svršavao lakše kućne poslove, tragao za zečevima, nosio drva u kuhinju i grabio vodu iz bunara. Kada je otac — nazivao ga je tako i volio kao oca čak i onda, kad je doznao, da nisu iste krvi —

nosio svoj poljski prirod na oaklandski trg, često ga je posadio na visoku sjedalicu pokraj sebe. Nije mu usađivao ljubav za samo gospodarstvo, koliko do razboritog gospodarenja, koje izvlači iz zemlje samo najbolji prirod i niže samo najbolje blago u štali. Jack mu je bio odan svom svojom dušom i umišljao si je, da je to dapače sinovska ljubav.

U toj je novoj domaji zaplovio po prvi put u svoju najdublju strast, koja se zapravo iskazuje samo ženi, a koju je naslijedio od profesora Chaneya. Ta strast, jedini talisman, koji ga nije nikada pustio na cjedilu i davao je smisao i značenje čitavom njegovom životu, bila je ljubav prema knjizi. Učiteljica mu je posudila Irvingovu Alhambru, a kod susjeda, koji su imali tu i tamo po kakovu knjigu, ističe se životopis predsjednika Garfielda, Afrička putovanja Paula de Chailluja i što je bilo najvažnije — Ouidin (Ouida je pseudonim engleske književnice Luise de la Ramee, koja je stalno živjela u Italiji) roman Signa, pjesničko djelo o mladoj Talijanki i o putujućem muzičaru, koji se podigao iz najveće bijede do jednog od najvećih talijanskih skladatelja.

To je djelo u svem svojem bivstvu postalo s vremenom također djelo Jacka Londona. Sam kaže, da mu je ta knjiga proširila tijesno obzorje i sada mu je sve na svijetu postalo dohvatljivo i moguće. Eliza kaže, da joj je nekako u to isto vrijeme rekao: »Znaš, Liza, do četrdesete godine se ne ću ženiti. Imat ću veliku kuću i jedna će soba u njoj biti puna samih knjiga«. Kad je doživio svoj četrdeseti rođendan, zaista je imao veliku kuću i više od jedne sobe natrpane knjigama...

Bio je zapravo sav sretan, kada je prolazio s ocem poljima i kada je s Elizom prebirao po knjigama, i to je predstavljalo sav njegov život u Livermoru, gdje su ostali dvije godine, pokraj svega što je doživio neveselog. Nije bio više tako mlad, da ne bi osjetio, da je u njegovoj obitelji nešto naopako. Često nije bilo ugodno stanovati u kući, u kojoj je bila zapravo naj-

glasnija Flora sa svojim uzbudljivim prizorima, bučnom vikom i svojim upornim zahtjevima. S njim nije postupala loše i volio ju je, kao što svako normalno dijete ljubi svoju majku, na drugoj pak je strani istina, da nije bila prenježnoga srca i da nije bogzna kako milovala svojega sina, koji je to nadomještao kod Elize. Dapače je uzela na stanovanje muškarca srednjih godina, isluženog borca iz državne vojske, Sheparda, komu je umrla žena i ostavila mu troje nedorasle djece. Šesnaestgodišnja Eliza, koja je i tako za svih sama kuhala i posluživala, bila je sada majka Jacku i još k tome Shepardovoj djeci, od kojih najstarijemu još nije bilo ni četrnaest godina.

John se je iza jedne godine nastanio u Oaklandu, gdje je prodavao izabrano povrće i stalno je našao dovoljno kupaca. Izgledi za budućnost su bili u tolikoj mjeri ružičasti, da je Jack prvi put u životu obukao kupljenu košulju, što mu je pružilo veliko veselje, jer je do onda nosio samo jadnu, kod kuće za nuždu skrpanu odjeću. Tada je Flora, koja i ovoga puta nije bila zadovoljna s tim prepolaganim napredovanjem, izmudrila već novi plan, kako bi se preko noći obogatili. Vodila je muža više puta preko uvale, upoznala ga s ravnateljem nekog velikog hotela u San Franciscu i zaključila sporazum, po kojem bi John u buduće držao samo kokoši, a hotel bi mu otkupljivao sva jaja i piletinu.

John, koji nije imao ni pojma o peradarstvu, založio je dohodak od posjeda i postavio je velike kokošinjce i umjetne kvočke. Neko vrijeme mu je hotel otkupljivao sva jaja i kokoši, koje je donosio u San Francisco. Potom su ga zadesile najednom tri nesreće. Eliza, koja je imala na brizi kokoši, udala se za Sheparda i otišla iz kuće. Zarazna bolest mu je potamanila svu silu kokoši, a sve ostale nisu htjele više nositi. Masline, umjetne kvočke i voćnjaci su malo pomalo požderali sve novce i John nije mogao dosta nasmagati. Dug je rasao i posjed je došao na bubanj. Čitav njihov imetak nalazio se sada na visoko natovarenim kolima, na kojima su ranije vozili u grad krumpir.

Jackovo je srce bilo kao kakav seizmograf, koji bilježi svaki i najmanji titraj oko sebe... potresa je bilo mnogo, budući su svih narednih trinaest godina živjeli nadasve bijedno. Jack je više puta rekao, da nije imao djetinjstva i da su njegova prva sjećanja vezana uz siromaštvo. Siromaštvo je kod njih bilo kod kuće.

Kada je Jack bio deset godina, John London, ovaj put je za uvijek napustio gospodarstvo, koje mu je ležalo toliko na srcu, i vratio se u Oakland. Jack je bio suho dijete, milog izgleda i tamnoplavih očiju. Također tu u Oaklandu sve mu je bilo tužno bez Elize. Nije bio izazivač, jer je u Garfieldovoj školi bio stari običaj, da se svaki dječak pograbi sa svim svojim drugovima i naskoro je i on naučio mahati pesnicama. Bio je najsretniji, kada je s ocem uzduž alemedskog uzbrežja lovio patke ili ribario, pa se kod toga mogao služiti Johnovom malom puškom i udicom. Stalno bježanje iz jednog kraja u drugi, grozote spiritističkih seanca i slutnja, da s njegovim očinstvom nije nešto u redu, sve ga je to činilo plahim, krotkim i nesigurnim. Između oca i sina, koji su zajedno trpili od Florinih krivica i obadva su bili jednako uz njih nemoćni, raslo je što dalje sve dublje prijateljstvo. Kada su se tako zatekli u samoći skupa su šetali po obali. Volili su se i pouzdavali jedan u drugog, jer njihovo je prijateljstvo bilo pomiješano s britkošću i tegobama.

U Oaklandu su iznajmili na kraju Sedamnaeste ulice kućicu s vrtom. Stanovali su tik velikih predionica, u kojima je radilo puno Škotkinja, koje su upravo zato dolazile iz takove udaljenosti. Upravitelj je molio Londona, da uzme na opskrbu nekoliko djevojaka. John je već bio star pedeset i pet godina a bolest, koju je nosio u srcu, govorila mu je, da se više nikada ne vrati za plug i da nikada više ne će biti svoj gospodar. U tim godinama ne može se više primiti svakakvog posla. Nije mu preostalo drugo, nego da prihvati upraviteljevu ponudu i uzeo je u kuću dvadeset radnica.

Flora je imala bujnu i dosjetljivu domišljatost i kod svakog takovog novog pokušaja ju je znala vješto upo-

trebiti. Johna, koji se je razumio u kupovanje živeža i znao cijene, slala je kupovati, a sama je vodila kuhinju. Škotkinje su bile zadovoljne, a tako isto i uprava predionice, i zaslužili su toliko, da su za nekoliko mjeseci za gotove novce otkupili kuću u kojoj su stanovali. Kada je u predionicu stigla nova skupina djevojaka, Flora se ponovno nečemu domislila. Na njezinu pobudu kupili su zemljište pokraj svoje kuće i na njoj sagradili novu kuću za djevojke.

Pošlo im je od ruke. S novom kućicom narasli su im prihodi i Flora je oprezno gospodarila. Ali naskoro se ponovno promijenila. Iznova ju je skrenula s pravog puta promjenljivost čuvstava, koja joj je tekla u krvi. Nije ju to više zanimalo. Činilo joj se, da previše polagano zaslužuju novce. Stvar se naprosto nije više micala, ali to ju nije uznemirivalo... jer bilo je već toliko drugih podviga, s kojima se žena njezinih sposobnosti lako obogati. Opet je počela trošiti, ne vodeći računa ni kuda ni kako. Kada su zapali nanovo u dug, nije se našlo nigdje novaca, da ga se riješe. Oduzeli su im obadvije kuće i s tim posljednju mogućnost stalnih dohodaka.

Dok je kuhinja za djevojke još uspijevala, mladi je Jack otkrio veliko čudo. To je čudo bila oaklandska javna knjižnica. Svih zadnjih pet godina je izabrao samo pet knjiga, koje su bile vrijedne toga imena. Sve, što je u onom i od Boga zaboravljenom predjelu našao mimo toga, bili su samo stari časopisi i manje vrijedne knjige za groš ili dva, koje su ljudi već davno pročitali i zabacili. Nesvijesno je slutio, da ima i drugih, ljepših knjiga, ali nije znao, kako bi došao do njih. A nije ni sanjao, da na svijetu postoji nešto takovo kao što je javna knjižnica, zgrada, u kojoj ima na tisuće knjiga i da su te svakomu na raspolaganje. Jack kaže, da se je duševno rodio onoga časa, kada je s kapom u ruci stao na ulazu u drvenu zgradu i ne vjerujući mahao glavom od čuđenja, da uopće postoji toliko knjiga na svijetu. U međuvremenu je štošta pretrpio, trpio je bolesti duha i duše, bio je poražen, neobljubljen i zaba-

čen, kao najgori izopćenik, ali nikada nije više bio sam. Konačno je sin profesora Chaneya našao svoj cilj.

U knjižnici je prvi put u životu upoznao naobraženu ženu, ženu, koja je u svijetu knjiga bila kod kuće. Ina Coolbrith je opazila, kako su mu se sjajile oči, kada je zakoračio ormarima za knjige i sav uzbuđen opipavao uveze knjiga. Dok mu nije pristupila u pomoć, samo je tako po naslovu naletio na koju važnu knjigu, kao što su Smollettove Pustolovine Peregrina Picklea i Wilkiea Collinsa Nova Magdalena. Coolbrithova je odmah uočila, da prije svega žudi za pustolovnim knjigama, koje pripovijedaju o morskim putovanjima i otkrivaju neznane slutnje, i davala mu ih na pretek. Bila je poznata žena, poeta laureatus Kalifornije. Jack se je zaljubio u nju i pokušavao je po mogućnosti svaki dan pročitati sve knjige, koje mu je dala, da bi ih već drugi dan mogao vratiti, samo da je opet vidi.

Sada se je upravo gušio od knjiga, za kojima je tako dugo uzalud čeznuo. Čitao je u krevetu, između jela, na putu u školu i na povratku i pod odmorom, dok drugi nisu mislili ni na što drugo nego na igru. Imao je bujne, uzburkane misli i upravo tako razdražljive živce. Srce mu se topilo u čuvstvima, koji su se prelijevali iz jednog raspoloženja u drugo. Sav se je blažen uzdizao u neznane visine s opisanim junacima, s kojima je nalazio slučajne sličnosti, i opet se strmoglavljao iz tog oduševljenja, u bezizgledni očaj, kada bi oni bili nesretni ili poraženi. Pročitao je u tom kratkom vremenu toliko knjiga, i na svakoga se zbog ničesa otresao i nad svakim uzrujavao, koji ga je smetao: »Pusti me! Samo mi smetaš!« Čitao je o romantičnim putovanjima po moru i o davno otkritim zemljama i opijala ga je misao, da je Oakland samo ishodište u svijet. Taj veliki svijet već čeka na njega sa svojim uzbudljivim događajima i on odavle mora pobjeći.

Jackov otac je bio bez posla i preselili su se u bučniji kraj u San Pablo aveniju, blizu Dvadeset i druge ulice. Do majke Jenny nije bilo daleko i Jack je stalno odilazio k

njoj i govorio joj o svemu što mu se sviđalo i što mu se nije sviđalo. Davala mu je jesti, umivala ga i češljala i bodreći tapšala po ramenu, prije nego je otišao od nje. John London je tražio stalnu službu, ali nije ništa našao i svi su bili vezani na Jackovu zaradu, koji je postao raznašač novina. Još prije nego se razdanilo, već je bio na nogama. Išao je po novine i uputio se na svakodnevni dugi put od kuće do kuće. Kad se vratio iz škole, opet je morao dostavljati novine. To mu je nosilo na mjesec dvanaest dolara, koje je do zadnje pare dao Flori. U subotu je preko dana pomagao raznositi led po kućama, a navečer i u nedjelju postavljao je u nekoj kuglani kegle. Nije imao vremena za čitanje, jer je sada upoznao život iz blizine i ne više iz knjiga. Natjecao se je s drugim raznašačima, slušao upite i prigovore u pivnicama i upoznavao se sa životom oaklandskog zaljeva, po kojem su živjeli najrazličniji ljudi. Tamo si vidio polarne kitolovce, lađe koje su vozile kući južnomorske egzotične rijetkosti, lađe, koje su kriomčarile opijum, kitajske džunke, yankeejske jedrilice, gusarske čamce, koji su kradomice lovili oštrige u posebnom gojilištu, grčke ribarske čamce, pocrnjele teretne lađe, izletne čamce, lučke teretne lađice, šalupe i čamce ribarske straže.

Upravo tako kako je kao desetgodišnji dječarac bježao pred domaćim nevoljama za čitanjem pustolovnih romana, tako bi se također sada, tri godine kasnije, rado našao pred njima u zaljevu i na moru. John je naposljetku dobio mjesto noćnog čuvara u Daviesovoj lađarnici, ali to nije značilo, da Jack smije svoju zaradu potrošiti na sebe. Kako si nije smio kupiti nepotrebnih igračaka, kao što su džepni nožić, zvrk, zamjenjivao je sve preostale novine za sličice sa cigaretnih omota s trkaćim konjima, raznim pariškim ljepoticama i znamenitim boksačima. Čim je sabrao potpunu seriju takvih sličica, brzo ih je mijenjao za nožić ili za zvrk, za te djetinjarije, koje je toliko želio, a drugi su ih si kupovali s gotovim novcem. Postao je odličan preprodavač i kasnije se je kod prodaje svojih rukopisa djelotvorno okoristio tim darom. S vremenom se je tako sjajno razumio u cijene, da je za druge mladiće prodavao sta-

re prnje, staklo, vreće i cinčane posude za ulje i dobivao za to proviziju od vlasnika.

Ina Coolbrith ga opisuje, kako je dolazio u knjižnicu sa svežnjem novina pod rukom i molio ju, neka mu preporuči kakvu dobru knjigu. Slabo je izgledao, bio je neugledan, poderan i neuredan. Gutao je pogledom svaku knjigu, koja je upozoravala na sebe sa zanimljivim naslovom. Coolbrithova piše, da je bio pun samopouzdanja i da nije bio u strahu, da ne bi dobio što zahtjeva. Tu nam se prvi put ukazuje neka osnovna neskladnost u njegovom značaju: bio je plah i bojažljiv, jer se je smatrao manje vrijednim od drugih, a radi svoje nezakonitosti i radi čudnih razmirica, koje su vladale u obitelji, osjećao se nesigurnim. Na drugoj je pak strani bio pun samopouzdanja i sve se usuđivao, jer je imao bistru glavu profesora Chaneya.

Iz godina, kada je polazio više osnovne razrede, nije nam se sačuvalo bogzna koliko važnih događaja, koji bi nam ga prikazali u kakvom novom svijetlu. Frank Atherton, njegov školski drug iz Coleove škole, ostavio nam je o njemu svega dvije anekdote. Prva bi bila ova: Jack je saznao, da Kitajci mnogo plaćaju meso divljih mačaka, jer si hoće ojačati tijelo za svoje borbe s drvenim kliještima. Skupa sa Frankom je napravio pračke i strijeljali su divlje mačke po piedmontskim brdima. Jack je naime htio zaslužiti toliko novaca, da bi lako mogao objesiti školu na klin i postati pisac. Time ta anegdota kaže sve previše na poznati način slijedećih obnavljanja uspomena, da bi mogla biti i vjerojatna.

Više je moguće ono, kako je s Frankom uzeo čamac i lovio morske kokoši. Jacku je ispao u vodu revolver sa dvadeset i dva kalibra i zahtijevao je od Franka, koji je znao plivati, neka skoči po revolver na pet metara duboko dno. Kada mu je to otklonio, Jack se tako razljutio, bacio je veslo na drugu stranu i na to se s golim rukama trudio veslajući nekoliko sati da dođe do obale.

U Coleovoj školi, gdje su imali svako jutro skupno pjevanje, učiteljica je opazila, da Jack ne otvara usta. Upitala ga je, zašto ne pjeva, a on je odvratio, da sama ne zna pjevati, da je neznalica i da će mu samo pokvariti glas. Poslala ga je k upravitelju, a taj ga je vratio natrag s porukom, da mu je za sada oprostio kaznu, a da će morati od sada svako jutro četvrt sata, koliko vremena traje sat pjevanja, pisati zadaće. Jack, koji je kasnije kao književnik napisao zasigurno svako jutro najmanje tisuću riječi, kaže, da bi to bilo sasvim isključeno, da nije onda imao pjevanje u školi.

Od svega je najviše volio knjige, a druga mu je najdraža stvar na svijetu bila more. Svaki slobodni sat se je motao okolo kluba jahtara, da bi mu dali kakav posao na čamcima. Pri tom se veselio, a ujedno je mogao nešto i zaraditi, jer je još uvijek novce morao donositi kući. S vremenom je pridobio vlasnika za sebe, jer je bio žustar dječak i po najgorem je vremenu skočio na jarbol, ne brinući se za pogibelj. Za malu plaću mu je očistio palubu, a on mu je dao prilike, da se obogati iskustvima, koje je imao s malim lađama. Zamalo je toliko napredovao, da je napeo jedro u najvećoj buri.

Kada mu je bilo trinaest godina, uštedio je u kovini i sitnišu dva dolara, koje je već s lakše i mirne savjesti zatajio majci. S tim je novcem kupio staru jedrilicu, vozio se gore i dolje po uvali i upuštao se također i na kraće vožnje u obližnji zaljev. Te su vožnje također i morale biti kratke, zato što je čamac imao šuplje dno i uvijek je promakao. Zalijetao se je u druge jedrilice, prevrtao se i najviše izvježbao baš kod takvih pogrešaka i nezgoda. Kada je tako iskušao svoje mornarske sposobnosti, bio je nadasve sretan, kad je pod čamcem oćutio podizanje valova, kada je oćutio na usnicama slanu oceansku vlagu i lagodno je, zapravo sam u čamcu i samo radi vježbe, klicao: »Oj vjetrovi!«

S trinaestom godinom je svršio Coleovu školu. Bio je najbolji đak u razredu i odredili su ga za govornika kod

dijeljenja svjedodžbi. Za tu mu je priliku manjkalo primjerno odijelo, i baš radi toga nije polazio niti na školsku misu. Na to, da bi se upisao u više razrede, nije se moglo ni misliti, jer je očeva zarada što dalje bila sve nestalnija. Jack je kao i ranije još uvijek raznosio novine, uvečer ih je prodavao i, kao da to nije bilo dovoljno, prihvaćao se još i svakakvog drugog posla, koji su mu nudili mimo tog svagdašnjeg rada. Tako je u nedjelju navečer, kad su se Oaklandci vraćali s nedjeljnih šetnja, pometao gostionice u Idora parku i Weasel parku. Bio je nemarno obučen, žilav i neumoran dječak, sjajnolijepog nasmijanog izgleda. Imao je jake ruke i to nije previše sakrivao. Bio je silno nagle ćudi i osjetljiv kao školjka.

Iz tih spomenutih zarada, o kojima nije Flori spomenuo niti riječi, nabrao je u jednoj godini šest dolara i tako si priskrbio neizdovoljeno veselje u obliku starog čamca s veslima. Kada je smogao prvi dolar i još k tome sedamdeset centa, najprije ga je svijetlo obojio. A još jedan mjesec priličnog posla i kupio si je jedro za dva dolara. Kada je već imao tih dolar i četrdeset centa za vesla, učinilo mu se, da mu je sada pristupan čitav svijet, koji ga već čeka, da pogleda po njem. Upuštao se je stalno na sve dalje vožnje po zaljevu, odlazio je po osjeki na otok Goat, gdje je lovio treske, a navečer se po plimi vraćao kući. Hrabro je svladavao uništenje brodova. Kada je vjetar dizao visoke valove i sipao mu u obraz morsku pjenu, Jack si je zapjevao mornarsku popijevku, kao: »Pritisni ga na zemlju!« ili pak »Pij, Johnny, pij!« Svojim otvorenim čamcem je rezao zaljevom, kad je valove šibao najljući jugozapadnjak. Mornari s lučkih teretnjaka su mu rekli, da laže, jer da to uopće nije moguće.

Nije bio drzak, bio je bezobrazan. Čim se je više spremalo nevrijeme, tim mu je bilo ugodnije, jer se nije bojao mora. Utuvio si je u glavu, da bi proveo ono što je bilo i volio se je zamišljati, da je Viking, potomak onih silnih pomoraca, koji su u otvorenom čamcu preplovili Atlantski ocean, i da pripada borbenom plemenu, koje se

ne plaši ničega. Ničega se nije bojao, osjećao se je srodnim s morem i postao je jedan od najvještijih jedriličara, koji su jedrili po tom opasnom zaljevu.

Preko čitavog ljeta je uz raznašanje i prodavanje novina i raznih drugih poslova našao svaki dan još toliko vremena, da je proveo sat, dva u čamcu, koji mu je toliko prirasao k srcu. Potom, kada je dočekao svoj petnaesti rođendan, unesrećio mu se otac, koga je pogazio vlak i jako ga ozlijedio. Stanovali su u staroj kući u unutarnjem zaljevu, u kraju, o kojemu se govori, da mu u nečistoći izgleda nije bilo premca. Tamo si vidio svu silu koliba, postavljenih iz ruševina razrušenih kuća ili pak iz razbijenih i odsluženih lađa. Kuća, u kojoj je stanovao Jack, nije imala niti jedan pošteni izlaz. Hodao je naokolo u poderanom odijelu, a unatoč toga je osjećao tjelesnu i duševnu lakoću. Dobio je stalno namještenje u nekoj zapuštenoj štali kod željezničke pruge, koja je bila sada preuređena u tvornicu za cinkove kutije. Radio je najmanje po deset sati dnevno i dobivao po deset centa na sat. Događalo se, da po cijeli tjedan ne bi odahnuo prije jedanaest sati uvečer. Zatim je krenuo na dugi put kući, a da si nikada nije mogao priuštiti vožnju tramvajem. Išao je spavati pola sata poslije ponoći, a u pola šest je pred njim već stajala Flora, budila ga i vukla s njega posteljinu. Pravio se da spava i grčevito se zamotao pokrivačem. U toj zbrci su mu noge još uvijek bile stalno pokrivene. Flora je upela svu snagu i svukla posteljinu na zemlju, i tek je tada ustao.

Obukao se je u mraku, otišao u kuhinju masnom umivaoniku, nasapunao se sapunom, koji je bio crn i pretvrd, da bi se mogao pjeniti. Zatim se je obrisao vlažnim, prljavim i poderanim ručnikom, od kojeg su mu ostajali laneni konci na licu. Sjeo je za stol, pojeo kruh i popio toplu, mutnu tekućinu, koju su Londonovi zvali kavom. Još je bila vedra i hladna noć i stresao se, kad je udahnuo jutarnji zrak. Zvijezde na nebu još nisu iščezle i mrak je bio još nad mjestom. Ulazeći na vrata tvornice, obazreo se prema istoku, odakle se kroz obrise crnih krovova ukazivala blijeda jutarnja zora.

Prvoga siječnja je u svojoj bilježnici otvorio rubriku »Primici i izdaci«. Taj dan je imao još svega ciglih petnaest centa. Od prvog do četvrtog siječnja je potrošio pedeset centa za lipov cvijet, deset centa za mlijeko i kruh, te si nije mogao ništa više kupiti sve dotle, dok nije dobio plaću, koja je iznosila deset i pol dolara. Od toga je dao šest dolara za stan i kupio si masti, petrolèja, oštriga, mesa, kolača i za dvadeset i pet centi lijekova za Floru. Podmirio je i trošak od pedeset centi za pranje, da Flora ne razbija glavu, kako bi izravnala svoje potrebe s dohocima. Tako se mučio kroz to žalosno vrijeme, a da si nije mogao priuštiti kroz mnogo mjeseci da svega jednom ode u knjižnicu. Unatoč toga čim je otvorio knjigu, oči su mu se zaklapale. Pitao se je, da li ima smisla živjeti i umarati se kao životinja. Imao je Chaneyevo dobro razvijeno tijelo i bio bi sposoban za svaki tjelesni napor, a po svojoj naravi bio je za sve prije nego za fizički rad. Kao sinu intelektualca, po kojem je naslijedio bogatu dušu i svoju bujnu maštu, tjelesni ga je rad kočio i ubijao. Kad bi znao, da je Chaneyev sin, ne bi se uzalud mučio i pitao, zašto mu je posao tako odvratan, dočim su se svi drugi momci i djevojke u tvornici s tako junačkom ravnodušnošću pomirili sa svojom sudbinom.

Sjetio se svojega čamca, koji se sada lijeno ljulja na obali i kupi oko sebe morske školjke i druge navlake. Sjetio se vjetra, koji svaki dan brije po zaljevu, izlaza i zalaza sunca, a sada od toga svega ništa ne vidi. Sjetio se gorkoslanog okusa, kojega je ćutio na usnicama, kada se je prevrnuo u vodu. Kad god se htio otresti radničkog posla, koji mu je umarao duh, trebao je samo pomisliti na to, da će postati mornar. Kako sam kaže, živio je u to vrijeme u svijetu mladosti i plovio po romantici i pustolovinama, sanjario o divljem samoraslom životu, o svijetu divljega, neokaljanoga čovjeka.

Kada se je u nedjeljna poslijepodneva skitao s čamcem po zaljevu, susretao se s pijanicama drskih srećolovaca, koji su po noći krstarili posebnim ribarskim mjestima na donjem zaljevu i rado su prodavali svoj plijen u lučkim skladištima. Gotovo na svakoj vožnji zaradi svaki u jednoj noći najmanje dvadeset i pet dolara — i mislio si je — kad imaš svoj čamac lako zaslužiš svih dvije stotine dolara u jednoj noći. Doznao je, da French Frank, jedan od starijih lopova, prodaje svoju šalupu V r t o g l a v o j e d r o. Nije oklijevao ni časa. Kupit će ju! Po ocu je naslijedio nesavladiv otpor protiv surovog mehaničkog posla, po majci pak omalovažavanje ove zagrijanosti i ljubav redu, koja vlada njegovim drugovima, da se moraju pod svaku cijenu držati svojih poštenih, zapravo čovjeka nevrijednih službica.

Ali gdje da smogne tri stotine dolara, koliko ih je trebao za Vrtoglavo jedro on, kojemu je već od rođenja kumovala siromaština. Pomislio je na majku Jenny, koja se sada zauzimala za njega kao pestinja. Hoće li posuditi toliko novaca svojemu malomu bjelokošcu? D a, p o s u d i l a m u g a je! Što je njezino, to je i njegovo.

Slijedeće je njedjelje odveslao k šalupi, dostigao Frankove drugove, koji su jurili kao strijela, i stavio im ponudu. Rano u ponedjeljak se je sastao s Frankom u nekoj krčmici i odbrojio mu petnaest blještavih Jennynih zlatnika po dvadeset dolara. S jednom čašicom whiskyja su zalili kupnju, a zatim više nije mogao izdržati. Išao je i napokon i trčao čitavim putem do obale. Dignuo je sidro i odrinuo se s razapetim jedrima preko tri milje duge uvale u otvoreni zaljev. Laki povjetarac je gomilao valove glavne struje i zanosio mu u pluća oštri miris oceana. Lahorila je prirodnost u jedra obalnih lađa, koje su se glasile svojim sirenama i tražile, neka se razmaknu postavljene zapreke. Pokraj su krstarili teglaci sa svojim crvenim dimnjacima i njihali Jackov čamac u jakim valovima svojih brazda. Od pristaništa je polagano vozila prema otvorenom moru barka natovarena sa šećerom.

Glatkost vode se je ljeskala na suncu. Svuda se razmahao neobuzdani život. More je zapljuskivalo i bučilo i širilo miris upornog, drskog duha pustolovne romantike.

Ujutru će već biti lopov, gusar, jedino u toliko smetan u svojem početku, koliko mu brane stoljeća i vode zaljeva San Francisca. Ujutro rano će nešto založiti, razviti veliko jedro i otploviti s posljednjom osjekom na otvoreno more. Na to će popustiti jedra, lagodno krenuti s prvom plimom prema otoku Asparagus i spustiti sidro u blizini brijega. Tako će se konačno obistiniti njegov stari san: spavat će na moru.

OSTRIGAR

Jack je bio ne malo iznenađen, kad je vidio, da je također s kupnjom čamca »Vrtoglavo jedro« došao u posjed Mamie, kraljice pirata, koji su zadirali u gojilišta oštriga na donjem zaljevu. Bila je Frankova ljubimica, pa se je odmah zagledala u lijepog prostodušnog mladića, koji se je došao dan ranije dogovoriti za kupnju. Mamie je bila šesnaestgodišnja lijepa i nestašna beskućnica. Jack je mislio o njoj, da je dobro, srdačno djevojče i ona mu je uredila u tijesnoj kabini jedrilice novi dom, prvi ugodni dom, u kojemu je ikada bio. Bio je najmlađi kapetan u tom skupu derana, a ujedno jedini, koji je prevozio žensku sa sobom. Morao se je neprekidno natezati s drugim kapetanima, da nije došao s djevojkom, i imao je sreću da je u prisutnosti Frenchove ljubomore uopće iznio živu glavu.

Tu se je noć uputio na prvi lopovski pohod na oštrige. Za pomagača si je uzeo momka crnih zalizaka, pristanišku lasicu i Mamiejevog strica Spidera, koji je već kod prijašnjeg vlasnika radio na toj šalupi. Kod pohoda su učestvovali »veliki« George, mladi vrag Nelson — u protimbi s njegovim ocem, komu su govorili stari vrag Nelson — Clam, Whisky, Bob, Grk Nicky i još cijela četa preuzetnih, neustrašivih muškaraca, među kojima si također vidio i doslužene kažnjenike. Sa sobom su također ponijeli i jedrilne konopce i mornarsku obuću, a revolveri su im stršili iza pojasa. Najprije su se složili u zajedničkom planu, a zatim lukavo krenuli prema gojilištu oštriga. Bila je krasna lipanjska noć i sjao je pun mjesec. U donjem su zaljevu spustili jedra svojih malih lađica i veslali, dok nisu nabasali na dubok mulj. Jack je potegnuo krmu svoje šalupe na obalu veće pričine, odvezao vreću i spremio se da pođe. Za čas je vreća bila puna i morao se je vratiti u ča-

mac po novu vreću. U prvi osvit je već žurio prema Oaklandu, da bi stigao prve jutarnje kupce. Raspačao je svoj plijen po raznim pivnicama i gostionicama i pokazalo se, da je samo u jednoj noći zaslužio toliko, koliko bi trebao tri mjeseca da se muči u tvornici cinkanih kutija. Za njega je to bila dakako prekrasna pustolovina. Povrh svega je mogao otplaćivati nešto duga majci Jenny, a ostalo je davao majci za kuću.

Već u nekoliko tjedana se je razvio u jednog od najljućih razbijača ove piratske trupe. Kada mu je French Frank ušao u trag sa svojim velikim dvojarbolnikom, da bi mu ugrabio svoju nevjernu Mamie, Jack je kormilario čak i s nogama i u toj trci s nabitom puškom u ruci ukrotio pedesetgodišnjeg takmaca, da je promijenio smjer i pobjegao. Bio je ponosan dan za Jacka, kada se »Vrtoglavo jedro« vraćalo u pristanište s obilnijim tovarom, negoli koji lopovski čamac sa posadom od dva čovjeka. Dok su se drugi još motali po moru, on je već bio usidren u plićinama oko otoka Asparagus. U noći od četvrtka na petak, kad su svi hrlili u oaklandsku luku, da bi tamo unovčili svoj plijen, Jack je bez kormila prestigao sve druge i tako odnio pobjedu tog petka na jutarnjem trgu.

Kada je na podnicu stigao ribarski čuvar, Jack je pred njega postavio najizabranije oštrige i soljenku i kako je najuslužnije mogao polio mu s pivom svo mrmljanje.

Nije bio neprijazan, rado je imao drugove i trudio se, da bi im također bio sam po volji. Kada su pijančevali, nije htio praviti izuzetaka i složno se je naljoskao s njima. Da, to petnaestgodišnje siroče, koje ti je iz petnih žila ukazivalo svoju muškost, nije ga se primalo ništa manje, nego li koga između tih gusara. Izjavljivao je, da je on između njih jedan od najspretnijih mornara, kao neustrašiv i od sile opasan izazivač, koji je iza sebe ostavljao čitave salve gromkog smijeha. Hoćeš, nećeš, morali su ga priznati kao sebi jednakim drugom.

Između pojedinih lopovskih pohoda, kad je bio sa svojom lađicom usidren uz brijeg, nije zaboravio odlaziti u

oaklandsku knjižnicu, gdje je na dugo razgovarao s Inom Coolbrith i vraćao se na »Vrtoglavo jedro« s punim narućjem knjiga. Zaključao se je u kabinu, da ga prijatelji ne bi mogli smetati, odlagao knjigu za knjigom, a pri tom svaki čas oblizivao pune zvečeće hrpe bonbona ili se pak zaslađivao dozivanjem.

Ovi nevaljalci su neprestano pjevali, tukli se, hrvali i pucali, krali jedan drugomu čamce i jedan drugomu palili jedra. Kapetan je proganjao kapetana, mornar mornara i događalo se, da su koga zatukli do smrti. Jack, koji je već ranije gutao tulumaške i junačke pripovijesti, zgode o oružanim sukobima i o otimanju mjesta, uživao je u tom divljem, surovom, neobuzdanom i slobodnom životu. Iz pjeskovitih jama oaklandske uvale, gdje su obračunavali između sebe ovi pirati, gdje su bljeskali noževi i gdje su si neprijatelji bacali pijesak u oči, vodio je put u veličanstvo junačkih pustolovina, u široki svijet, tamo, gdje se vode borbe za uzvišene nakane i romantične ciljeve.

Tako je proboravio na vodi mjesece i mjesece, vratio majci Jenny još preostali dug, uzdržavao roditelje, zaplitao se s ribarima zaljeva iz jedne pustolovine u drugu i uživao sreću sa svojom Mamie. Onda je uzeo za pomagača mladoga vraga Nelsona, dvadesetgodišnjeg, snažnog, drskog mladića, koji je bio pravi Herkul. Obožavao je starijega prijatelja, jer je bio mišićast, plavook, svijetlokosi Viking. U nekoj pijanoj tučnjavi, u kojoj je sudjelovala skoro sva piratska svojta, Jack se je tukao sa Spiderom, koji mu je iz čista mira pobjegao iz službe i za rastanak mu spalio jedro. Kod toga su mlađemu Nelsonu prostrijelili dlan, odvukli njegov čamac S j e v e r n i j e l e n na obalu i razbili mu ga. Druga kivna grupa se je skupila oko »Vrtoglavog jedra«, preokrenula mu dno, zapalila ga i konačno još potopila. Jack i Nelson su zajedničkim silama popravili Sjevernog jelena, vlasnik tolvajske krčme Johnny Heinhold posudio im je nešto novaca, da su se iznova opskrbili hranom, napunili vodene sudove i započeli nanovo odlaziti u oštrige.

Mladi vrag Nelson nije bio zdrav, ako nije kormilario tako bezglavo, da je samo za dlaku bio blizu smrti. Druga takova ludost je bila, da ni za vraga nije popustio nategе, pa makar kako sviralo po zraku. Na tim vratolomnim vožnjama imali su ne jedamput pasju sreću, da su odnijeli žive glave, jer si je Nelson dozvoljavao stvari, na koje se ne bi odvažio ni jedan živ čovjek osim njega, a Jack ga je, da nikada ne zaostane za njim, pokušavao po mogućnosti još natkriliti kod tih lakomislenih vožnja. Zar nije također on Viking, koji ne uzmiče pred ničim!

Tako su krali, plijenili i vozili se naokolo sa svojim čamcem. Projedrili su na stotine milja gore i dolje po zaljevu i čak se zalijetali unutra u močvare, pritoke i rijeke, koje utiču u zaljev San Francisca. Svaku noć probdjevenu na moru zaslužili su najmanje osamdeset dolara. Ali što ih je bolilo, bilo je, što je Nelson onoga istog časa, čim je stupio na tvrdu zemlju, morao zaviriti u čašu, i bio je uvijek pijan kao čep. Samo tako je mogao uzdržati onu čilost i živahnost, u kojoj je bujao kod svojih opasnih igara sa smrću i kaznionicom. Jacku se činilo, da također i u tom pogledu ne smije zaostajati za svojim uzorom i napajao se whiskyjem, iako to nije bilo po njegovom ukusu i volji. Ali već naskoro nije mu bilo mrsko napajati se s tim ogavnim whiskyjem. Zaljubio se u djelovanje pijanke, u neobuzdani pijani smijeh, u pjevanje, u tučnjavu, u nova krčmarska poznanstva i u one čudne prikaze, koje su mu se motale po glavi i dokazivale mu, kakav je on sjajan i osobit momak. Kad je osjećao prazninu u srcu, pomagao si je whiskyjem i opio se. Bio je čovjek, koji u svakoj stvari mora ići do kraja. Njegovo labavo unutarnje ravnovjesje budilo je u njemu želju, da bi sve što poduzme, napravio bolje i osobitije, nego netko u njegovoj blizini. Upravo kako je morao postati princ pirata, tako je sada morao također kraljevati pijancima. Ostavio je na cjedilu majku i oca i trošio novce po krčmama, zbog čega nisu imali niti za najpotrebniju hranu i za krov nad glavom. Po starom kalupu pijanice po obalnim točionicama, koji sami baš nisu bili trijezni ljudi, kimali su glavama nad tim petnaestgodišnjim

smutljivcem, komu je u nevjerojatno kratkom vremenu dolazila nesvjestica, i govorili su, da ne će živjeti dulje od godinu dana.

Jednom su sjedili s mladim vragom Nelsonom u krčmi Overland, žedni i bez pare u džepu, a puni pijane nade slijepog slučaja, da će se možda usrećiti kakvim iznenadnim gutljajem. Kad bane unutra Joe Goose i kaže im, da ga se mogu naužiti zabadava i koliko ih volja, ako pođu na politički sastanak, koji će biti večeras u Haywardu. Moraju samo ići u običnoj košulji i staviti na glavu nekakvu kacigu i nositi u povorci baklju.

Kada se povorka razišla, ponovno su se otvorila vrata pivnice i oaklandska gomila se je u neprobojnim skupinama gurala oko stolova za točenje, koje su se pretvarale u prave pravcate kaljuže. Videći, da ne će doći brzo na red, Jack i njegovi drugovi su nikom ništa odgurnuli konobare i bacili se na police, gdje su bile spremljene boce whiskyja. Otišli su na ulicu, odbijali bocama vrhove o betonske rubove i pili na otvorenom.

Joe Goos i mladi vrag Nelson su znali, da ne smiju potcjenjivati nekršteni whisky — Jack nije. Pij, koliko možeš, onako je badava, rekao si je i popio ga u istinu dobra pol dimižona. Kad su se u noći vraćali sa željeznicom u Oakland, peklo ga je u crijevima i počeo se je očajno gušiti. U želji, da bi se već nekako domogao svježega zraka, udario je s bakljom po prozoru i razbio staklo, iz toga se je razvila sveopća svađa, u kojoj su ga izmlatili do nesvijesti. Probudio se je punih sedamnaest sati kasnije u nekom obalnom prenoćištu, gdje ga je ostavio mladi vrag Nelson i bio je tako iznemogao, da bi se bilo skoro ispunilo navještenje onih lučkih pijanica, koji su mu odmjerili još samo godinu dana života.

Da je Jack bio takav, kakvi su bili njegovi prijatelji, sigurno bi i dalje krao oštrige i zapio sve, dok se ne bi našao s prostrijeljenom glavom na stolu mrtvačkog pregled-nika, kako se je dogodilo s mladim vragom Nelsonom u Beniciji. Utopili bi ga, ili bi ga pak osudili na smrt, kako

su to učinili sa Clamom i Robertom Whiskyjem. Možda bi također i on svršio slično kao Spider i Grk Nicky u San Quentinu i to za volju sve većih zločina, nego li su bile krađe oštriga. Ali u njemu se je opet i opet budilo naslijeđe profesora Chaneya, i opominjalo ga, neka napusti taj raskalašeni život i neka se prihvati sve osobitijih pustolovina, koje ga čekaju u još egzotičnijim krajevima svijeta.

Poslije svakog opijanja u Nelsonovom društvu, dosadan se je vraćao natrag Sjevernom jelenu, zaključao se u kabinu i uticao se svojim dragim knjigama. Tako si je ponovno prikupio snage za čitanje novih i još svježih djela Kiplingova Svijetla, koje je zamrlo, Melvilleova Putovanja na Marquesas, Shawovog Nesocijalnog socijaliste i Zolinog Germinala. Ina Coolbrith ih je pripravila za njega isti dan, čim su stigle od newyorške naklade i još su mirisale po vlažnom tisku.

Tako je polagano pipao prema izlasku iz toga života. Sada mu se iznenada dogodilo nešto strašnoga. Poslije nekog izvanredno uspjelog lova na oštrige, neprekidno se kroz tri tjedna svađao s mladim vragom Nelsonom, jer je da dodamo i to, Jack odredio rijetke stanke radne trezvenosti. Kada se je tako jednoga jutra na putu od velikog ribarskog koraka približavao svojemu čamcu, koji je bio usidren na benicijskom lađištu, najednom je izgubio ravnotežu i pao u more. Silni valovi, koji udaraju kroz zaljev Carquinez kao mlinska kola, zanijeli su ga od obale. Kako je sam tumačio, spopala ga je silna melankolija i pričinilo mu se, da bi smrt u valovima bila upravo divan vrhunac njegovog kratkog, a tako burnog života. Voda mu je čudno pristajala i odlučio se za smrt junaka.

Kada ga je nosilo mimo pristaništa Salano i opazio je ljude i svijetla, hotimice se pritajio, da ga ne opaze. Kada je opet osjetio, da je sam, glasno je zaviknuo prema nebu i bio je sretan u mislima, da se s tim labuđim pjevom oprašta od svega, svega. Ležeći na leđima motrio je toliko poznata i domaća lučka svijetla, koja su svjetlucala čas crveno, čas zeleno blijeda svjetlašca i svaka su posebno izricala mili, sjetni zbogom. Ali u hladnoj vodi se naposljetku trgnuo i spoznao, da mu se još ne će umrijeti. Svukao se u vodi i u brzim, ravnim udarcima preplivao naglo struju. U svitanju se je našao kod otoka Mare Island, gdje se diže osjeka, i dere kroz tjesnac Valle i Carquinez. Bio je na kraju snaga i sav ukočen od zime. Kopneni vjetar mu je zanašao valove u usta. Još kratak čas i divlji valovi zaljeva San Palbo pokopali bi pod sobom tolike značajne romane, kao što su Zov prašume, Gvozdena peta, Martin Eden, Dolina mjeseca, Lov za zlatom, Skitnja pod noćnim nebom i još stotinu i stotinu čudnovatih djela. Neki grčki ribar, koji je bio na putu u Valle, potegnuo ga je u svoj čamac u času, kad je već bio onesviješten.

Kada je nekoliko dana potom s mladim Nelsonom pristajao u Beneciji s novim tovarom oštriga, već ga je iz daleka nagovorio pomoćni čuvar ribarske patrole i počeo ga nagovarati, neka napusti taj nestalni život i neka radije pomaže ribarskoj straži. Po zaljevu San Francisca vrve Kitajci, kojima miriše tuđi rakovi, i Grka, koji kradu losose i tako gaze državni zakon o ribolovu. Takove krivce nisu tada zatvarali, nego im određivali novčane kazne. Jacku su ponudili polovicu od svake globe, istjerane od lopova, kojega uhvati. Potom, kada je u toj igri »raubera i pandura« već igrao vodeću ulogu, drage je volje pristupio sada u državnu službu i postao pomagač ribarske policije.

Prvi nalog, koji su mu povjerili, bio je lov na Kitajce, koji su u more spuštali tako fine protkane mreže, da se iz njih ne bi izmotala također ni u ovaj sat napravljena, a kamo li starija garnela. Jack, mladi vrag Nelson i još četiri ribarska čuvara napustili su oaklandske bazene na Sjevernom jelenu i na čamcu, koji je bio prije svega spreman za lov na losose. Čekali su, da se smrači, potom su krenuli na put i usidrili se na podnožju maloga rta Pinole. Čim je počelo svanjivati, jurili su s punim jedrima kopnenog vjetra po zaljevu. Krajevi uštapa na nebu stršili su

daleko jedan od drugog i u toj mutnoj svjetlosti polumjeseca vidio si sve naokolo pred sobom rasršeno gusarsko brodovlje. Na svaku džunku je bila pričvršćena plivajuća bačva, a na njoj ribarska mreža. Dolje pod palubama su spavali Kitajci.

Jacku je bilo određeno, da kaže mladomu vragu Nelsonu i pomoćnom ribarskom čuvaru Georgu, da svaki juriša na jedan kitajski čamac, a sam neka se spremi na još kakvu treću džunku. Veliko mu se jedro zanjihalo, kad ga je sasvim prirodno okrenuo prema vjetru i zaletio se protiv vjetra prve džunke. Kad ju je dosegao, skliznuo je tako polagano mimo njezine krme, da je Nelson dospio jedva čujno stupiti na njezinu podnicu. Ali već se raširio udarac po lupini školjke i upozoravao na opasnost. Jack je okrenuo k drugoj džunki i na njoj iskrcao Georgea. Zatim je otpustio veliko jedro i krenuo s vjetrom, koji je dolazio s krme u zatišnu stranu treće džunke. Čamci su se sudarili tako, da su se oba desna vesla na džunkama slomila. Mrk, kozičast Kitajac, koji je imao lice zavezano svilenim žutim rupcem, pobješnjelo je i prodorno zavrištao. Upro se je s motkom u provu Sjevernog jelena i htio odgurnuti čamac na drugu stranu. Jack je počekao samo toliko, dok je popustio konopce suparnikova jedra, onda je pak onaj čas, kad se je čamac odmotao od džunke, strjelimice skočio na neprijateljsku podnicu.

Sam i bez oružja zurio je u oči petorice prijetećih Kitajaca. Ogromni noževi su im virili iza pojasa i zloguko mu se približavali, a on se nije ni maknuo s mjesta. Posegnuo je rukom prema kuku, kao da ima u džepu revolver, i u mah su počeli uzmicati. Zaviknuo im je, neka bace sidro na provi. Nisu ga poslušali. Stupio je sam na provu i spustio sidro i na to ih držeći čitavo vrijeme ruku u džepu prisilio, da su ga poslušali i ukrcali se na Sjevernog jelena. Okrenuo je čamac i vratio se k džunki, na kojoj je malo prije ostavio Georgea. Također je i on u tom vremenu dognao svoje Kitajce, koji su stajali poredani na podnici u vlasti njegovog revolvera.

Čovjek sa žutim svilenim rupcem slučajno se je očešao o Jackov džep i osjetio, da je prazan. Brzo je pobunio i sve druge Jackove zarobljenike, koji su bili pripravni, da navale na oba čuvara, i bace ih u more. Georgeu, koji je jedini imao oružje, pobjeglo je već srce u tur i nukalo ga na to, da ih iskrcaju kod malog rta Pedro. Jack nije htio ni čuti o tome, a taj mu je uperio revolver na grudi i zavikao: »Vidjet ćemo, hoćeš li smjesta okrenuti prema obali, ili ne ćeš!«

Uz šesnaest kitajskih noževa sada mu je još prijetila i cijev čuvareva revolvera. Bila bi prava sramota ispustiti iz šaka zarobljenike, ali kako! Dignuo je desnicu i zakrilio glavu i kugla je proletila previsoko. Skočio je prema njemu i zgrabio ga za lakat, da bi mu istrgao revolver. Kitajci udare na njega. Oduzeo je onome revolver, a Kitajaca se oslobodio tako, da je u krugu zamahnuo čuvarovim tijelom i tresnuo ga u čovjeka sa žutim rupcem, da je zaglavinjao i pao na podnicu. S tim je Jack još upravo dobio dovoljno vremena, da ih je s Georgeovim revolverom ponovno zastrašio.

Njegov je dio na globama iznosio nešto manje od stotinu dolara. Također svi naredni mjeseci nisu prošli bez sličnih događaja. Bio je pravi bijeg na život i smrt, dok je po Martinezovoj obali bježao pred razbješnjelom ribarskom ruljom, jer joj je malo prije toga odveo i uredio dva ribara, koja je uhvatio kod nedozvoljenog lova. U drugoj prilici je uhvatio dva ribara, da se služe zabranjenom udicom za lov na beluše, i tjerao ih oko naokolo lađe natovarene pšenicom. Zatekao je dvojicu takvih, koji su lovili beluše s kitajskom udicom i izvukli iz vode plijen od više tisuća funti težine. Ali su imali sreću, da su ga prestigli sa svojim jedrenjakom i pobjegli mu na sigurno.

Tako je služio kod ribarske straže skoro godinu dana. Družio se što je bilo moguće s više ljudi, borio se s njima i upuštao se s njima u odvažne pustolovine. Imao je posla s poštenim i odvažnim ribarskim čuvarima, s mornarima, s kockarima i kartašima, s ribarima, s krčmarima, luč-

kim radnicima i pomorcima, koji su već pristajali u svakoj luci svijeta, vidjeli najrazličitije krajeve i pokrajine, činili sve moguće zločine, ljubili žene svih vrsta i upuštali se u svakovrsne pustolovine. Kada je tko odjedrio u zaljev, uvijek je vidio na desnoj strani tjesnac Zlatnih vrata, koja su vodila u Tiho more. Vodila su u prečudne istočnjačke države, u bujne doživljaje, u prave bogate uzbudljive događaje, o kojima su mu pripovijedali ti ljudi i sam je o njima čitao u knjigama, koje je našao u oaklandskoj knjižnici. Sada mu je bilo već sedamnaest godina, bio je velik, snažan i drzak. Bio je pravi mužjak i jasno je to ćutio. Htio je upoznati svijet, a to će lako postići samo na jedan jedini način.

Postat će mornar. Sve otkad je prije četiri godine kupio za dva dolara onaj probušeni čamac na vesla i s njim se počeo prevažati po unutarnjem zaljevu, postao mu je mornarski poziv nedjeljivo povezan s njegovom sudbinom. Po pristaništima San Francisca je imao na izbor sve puno brodova, koji su čekali na odlazak, teretne lađe, veliki jedrenjaci i putnički parobrodi. Odlučio se za najromantičniju vrstu lađe, za jednu od posljednjih lađa, koje još nisu otplovile na lov na morske pse. S o f i j a S u t h e r l a n d je bila određena za japanske, korejske i sibirske vode, gdje će tri mjeseca loviti morske pse.

Pa kako se ne bi odlučio? Nije uzalud opet i opet čitao Melvilleovog M o b y a D i c k a!

Sofija Sutherland je bio jedrenjak sa osamdeset tona i bio je prije svega građen za brzinu. Na svoja tri jarbola nosio je sasvim prirodno ogromnu množinu platna, ta sam je glavni stožer brojio više od stotinu stopa. Mornarski stan pod provom, u koji je sada Jack odložio svoj drveni kovčeg, što dalje sve više se sužavao prema krmi, a na lijevoj i desnoj strani su ga opkoljavali razni ležaji. Na zidovima su visjela nepromočiva odijela, harpuni, mornarska obuća i svjetiljke.

Još nikako nije promolio preko Zlatnih vrata, pa se je ipak prijavio na lađu kao iskusan mornar. Kako ne bi, barem mu je više nosilo. Njegovi su novi drugovi proživjeli godine i godine na moru i morali su koješta iskusiti, prije nego su postali izučeni pomorci. Bili su većinom sami mršavi Skandinavci i govorili su, da bi im mladići smjeli biti najviše kao pomagači, tobože. Također smo mi to vrijeme pomagali starijim mornarima. Taj je šmrkavac pak bio preuzet na Sofiju kao njima jednak pomorac. Čitavih sedam mjeseci, čini se, sve dok nije jednom pokazao, da se uistinu razumije u svoje zvanje, dražili su ga i mučili tako, kako možemo progoniti samo nekoga, tko ti usred mora ne može nikuda pobjeći.

Još u San Franciscu je imao dovoljno iskustva s ljudima ove vrste i poznavao njihovu priprostost. Zato je zaključio, da će načiniti svaku stvar tako, da to mjesto njega ne će trebati svršiti nitko drugi. Nije se pritajio, kada je trebalo vući konopac, jer je znao, da svi paze na svaku malenkost, s kojom bi dokazao svoju nesposobnost. Utuvio si je u glavu, da mora biti prvi u svojoj posadi, kada idu na posao, a upravo tako da mora biti među zadnjima, koji po poslu napuštaju palubu. Nijedno jedro ne će ostaviti odvezano, nijedan konopac odmotan. Nije se branio, kad se trebalo popeti na vrh jarbola i napeti i ispraviti kopče najvišeg jedra. U najkraćem vremenu je naučio imena i upotrebu konopaca, koje još nije poznavao, i nije prošlo dugo, da je znao u pravilnom redu ponavljati pojedine znakove.

Treći dan vožnje su zašli u oluju. Kod kormila je bio baš Jack i kapetan je već posumnjao, da bi takav sedamnaestgodišnji dječarac kod tih valova i u tom vjetru mogao krotiti lađu, da mu ne iskoči iz smjera. Pogledavao ga je neko vrijeme, na to pak potvrđujući zakimao i otišao večerati. Jack je ostao sam na krmi. Kose, koje su mu u oštroj oluji lijetale pred očima, zaklanjale su mu pogled. Dok se tako takmičio s vihorom, ipak bi najradije vriskao od veselja, da već čitav sat odlučno vodi tu lađu, čiji stanovnici izručuju svoju sudbinu u njegove ruke, ne izlazeći nitko živ na palubu. Jack nije gledao na to junaštvo s ništa manje ponosa i zadovoljstva nego na sve što je ikad već učinio velikog.

Čim se je vihor stišao i Sofija Sutherland nastavila nesmetano svoj put, odmah se moglo vidjeti, da je sa svih lica nestalo svake mržnje prema njemu. Istina, on se je zatim katkada već s tim ili onim mornarom uhvatio za kose, nakon čega je u prednjem dijelu bila prilična gungula. Jack nije i nije trpio, da bi mu tko kada stupio na nogu. Općenito je putovanje bilo vrlo veselo. Za olujom je slijedio pedeset i jedan dan, što se samo može zamisliti, ugodne vožnje. Kada je u to vrijeme legao nauznak na provu i podupro si glavu sa složenim rukama, činile su mu se zvijezde tako svijetle i tako blizu, kao da ne sjaje s neba, nego s osmuđenih jedara Kad im je bilo jako vruće, svukli su se na podnici i jedan drugog polijevali s čabrom morske vode. Najveći prijatelji posade postali su mu mornari Norvežanin Aksel i Šveđanin Viktor i prišili su im pridjevak »tri ptice«, s kojima je bio sve do povratka u San Francisco.

U potkrovlju, gdje su stanovali svi zajedno, proživio je mnogo ugodnih sati. Pripovijedali su si o velikim olujama i nazarensko bogatim lovovima, koje su tobože doživjeli na moru. Bili su ljudi, kojima se u pestima nalazilo tisuću bitaka, a na jeziku su imali tisuću nevjerojatnih, hvalisavih događaja. Kad mu se nije mililo slušati te priče, radije je išao na krmu, a oni dolje po lojtricama u potkrovlje, gdje su po stijenama objesili svoje harpune i polagano polegli jedan za drugim po svojim škrinjama. Kada mu je prošao noćni sat službe za kormilom i svi su drugi već krepko hrkali, opet se kao tada u piratskim danima potiho prikradao u svoj drugi život, u čitanje. Naslonio je knjigu na ocjelnu stijenu prednjega kraja i čitao bilo kakvu orijentalnu pripovijest ili koje od Melvilleovih i Jacobsovih pomorskih djela, koje si je kupio od predujma za mornarsku plaću, bilo Flaubertovu *Madame Bovary* ili pak Tolstojevu *Anu Kareninu*, koje mu je posudila Coolbrithova iz vlastite knjižnice. U jednoj je ruci držao zdjelicu s tinjajućim žiškom, a s drugom je okretao strane do jutra.

Sofija Sutherland je naposljetku zakrenula mimo ognjenih vrhova Boninova otočja, skrenula u kliještima okolo naokolo zatvorenog pristaništa i tamo se pridružila k dvadeset pomorskih beskućnica, kakva je bila sama. Po zaljevu si vidio Japance na sampanima i domaće na kanujima s prikolicom, koja drži ravnotežu. Jack, koji je još kao sedmogodišnje dijete čitao Afrička putovanja, sada je poslije deset godina sanjarenja naposljetku ipak pristao na drugu stranu svijeta. Sve ono, o čemu je čitao do sada samo u knjigama, vidjet će sada tako, kao što je uistinu. Najradije bi gotovo skočio iz lađe, utekao gore na divlju stazicu, koja se zavojito gubi u zelenilu gorskog tjesnaca, na to se opet ukazuje na golicavom obronku pokritom s lavom i dalje se diže među palmama, među cvijećem i među tim egzotičnim polinezijskim selištima. Sada će jednom ipak ribariti na japanskom sampanu.

»Tri ptice« su stupile na suho. Akselu i velikom Viktoru je bio pače pobratim i naručili su mu čašicu pića, kasnije je bio opet pobratim, ali s tim, da je ovoga puta morao on plaćati. Po pivnicama su sastajali stare prijatelje iz San Francisca, drugove iz prijašnjih vožnja i znance, koji su skupa s njima posjećivali oaklandska gojilišta oštriga. Svaki takav sastanak su slavili s novim kolom čaša, kako bi drugačije. Što drugo još imaju na tom svijetu osim vjernog prijateljstva.

Sofija Sutherland čitavih deset dana nije digla sidra, pa ipak se Jack nije nikako uspeo na onu prelijepu stazicu, koja vodi među cvijećem i među domaćim selima, nego se je bratio sa stotinama kitolovaca, slušao mornarske zgode, koje su se vukle bez konca i kraja, pio s mornarima Sofije, pomagao opustošiti malajska selišta, pjevao noću pod vedrim nebom razuzdane mornarske popjevke i ne jedamput su ga pijanog pokrali neizučeni novajlije, koji su prije vremena pobjegli s lađa. Ukratko, ponašao se, kao da je bio već stari mornar.

Kad se je Sofija Sutherland opskrbila dovoljnom zalihom pitke vode, naglo su krenuli na sjever. Jack, koji je

u lovovima bio samo veslač i vozio lovce na lov i natrag na lađu, sada je nekoliko dana marljivo uvijao vesla i poluge s kožom i konopcem, da čamci ne bi pravili buke, kad se budu kriomčarili prema morskim psima. Poslije su jednoga dana ugledali u daljini japansku obalu i naletili na veliki čopor morskih pasa. Slijedili su ih prema sjeveru sve do Sibirije i činili među njima pravo pustošenje. Kože su spremili i nasolili, a gole su kosture davali morskim vukovima. Jack je svaki dan, čim se je vratio sa svojim lovcem na lađu, uzeo veliki mesarski nož i počeo je derati morske pse. Odvodnici na podnici, koji su bili svi natrpani kožama i mesom, bili su crveni i upravo si mogao pasti, koliko su bili skliski od krvi i masti. Bio je težak, naporan posao, ali Jacku, koji je mislio, da također i to spada pustolovinama, bio je dragi svaki sat, koji je proživio na lađi.

U tri mjeseca su istrijebili čitav čopor i krenuli s kupom nasoljenih koža opet na jug prema Jokohami, gdje ih je čekao mastan dan isplate. U Jokohami je pio rame uz rame s drugovima, u starim kolibama, s kojima je podnio toliko dosade i opasnosti. Samo se je potiho smijuljio, kad je pomislio, da nema ni pet mjeseci od onda, kad su ga još držali dječačićem, koji još nema pravo na ime mornar.

Kad su se vratili u San Francisco, dao je drugovima za pijaču, stegnuo im ruku i s lađom se prevezao u Oakland.

Kad je došao kući, vidio je, da su zaduženi do vrata i kušaju se prehraniti s nešto dolara, koje zasluži John London kao općinski pisarčić u Brooklinu. Platio je sve račune, kupio si je ne više novi šešir, zobunčić, proljetni kaput, nešto košulja po četrdeset centa i dvije pidžame po pedeset centa, a sve ostalo je izručio Flori. Tako je potrošio sve, što je zaslužio na moru.

Oduševljenje za oaklandski lučki život u međuvremenu ga je sasvim prošlo. Također ga nije više veselilo, da bi se još dalje skitao po svijetu. Za nekoliko dana se je zatvorio u knjižnicu, a potom je došlo vrijeme, da ide i potražiti kakav posao. Ali u nešto nezgodno vrijeme je tražio posla. Financijska kriza godine 1893. je bacila gospodarstvo u teške neprilike. Propalo je osam tisuća poduzeća, među tima također mnogo banaka. Sva poduzeća su potpuno zamrla. Tekli su samo još najnužniji poslovi i velik dio radnika je bio sada bez zarade. Zavidali su svakome, ko je imao još kakvu skromnu službicu. U Oaklandu je bilo deset centa na sat sve, što je dobar radnik mogao zaraditi. Te bijedne plaće su dovele do štrajkova i do novih svađa, što je još povećavalo nezaposlenost.

Jedini posao, koji je našao u nekoj predionici jute, nosio mu je sedam centa na sat, toliko kao dolar na dan. Čamčići na stroj, koji su stajali u dugom redu tijesno jedan uz drugog, naglo su se gibali. Po vrućem zagušljivom zraku lebdjeli su oblaci letećih pahuljica, a vika je bila takva, da si morao zaviknuti na sva usta, ako si htio nešto reći. Kod strojeva si vidio nedoraslu djecu, među kojima nije manjkalo osamgodišnjaka. Neki su bili kljasti, drugi sušičavi, a svi napadno slabo hranjeni i rahitični. Za šezdeset sati rada dobivali su po dva dolara tjedno.

U Jacku se što dalje sve više živo budilo to, da je rado imao »neslućene i uznemirljive sile i nagnuća«, tek da bi s tim riječima nešto slabo označili njegovu zagrijanost za djevojke. Prije je na jedrilici »Vrtoglavo jedro« imao za ženu Mamie. Družio se je s pokvarenim ženama po čitavoj dugoj obali San Francisca. Sada, u svojoj sedamnaestoj godini, toliko mu je prodirala u srce neotesanost, koju je prihvatio u surovom društvu, i postao je jako uznemiren, da je trpio prave paklenske muke, kad se je slučajno našao u društvu loše djevojke. Bio je uvijek upregnut sa ženskama, da se naprosto nije prepoznao u društvu mladih djevojaka. Inače je bio potpun tuđinac u tom svijetu i kao takav nije imao previše prilike, da bi došao u vezu s ljupkim, nježnim djevojkama, kakove su ga sada zanimale. Našao je prijatelja u kovačkom šegrtu Louisu Shattucku, o komu se izrazio, da je nedužni vražji momak, i bio je potpuno osvjedočen, da je u njemu našao pokvarenog mjesnog dječarca. Louis je sada postao njegov vođa

i učitelj. Nakon posla su išli svaki svojoj kući na večeru, preobukli košulju i na to opet sišli u slastičarnu, gdje su si naručili cigareta i toplih kolača. Nijedan od njih nije imao znanaca, koji su u obitelji imali djevojku, gdje bi im bila otvorena kućna vrata, a na ples također nisu polazili, jer su bili prezaposleni. Od toga, što su kod kuće plaćali za hranu i stanovanje, ostajalo im je za čitav tjedan još kojih sedamdeset i pet centa. Morali su se pače zadovoljiti s tim, da su za ranih večeri tumarali po ulicama i tamo iskušavali sreću. Na tim šetnjama ga je Louis učio živim, vatrenim osvajajućim pogledima i smiješku, zatim kako mora odvažno podignuti kapu, promišljeno oklijevati, zahihotati i reći prvu riječcu. Jack je bio prebojažljiv i presramežljiv za takve podvige. Djevojke su mu bile još uvijek nešto tuđega, nešto čemu se je samo mogao čuditi. U odlučnom trenutku mu je uvijek uzmanjkalo hrabrosti i potrebne pothvatljivosti.

S vremenom je ipak učinio neka poznanstva. Vodio je pokatkad kakvu djevojku u Blairov park, potrošio dvadeset centa za tramvaj, upravo toliko za poljepšavanje, dva su ga topla kolača stajala trideset centa... pa je bio opet bez ičega do slijedećeg tjedna. Irkinje su mu se naročito sviđale. U njegovoj bilježnici nalazimo imena triju tvorničkih radnica, Kate, Dollie i Nelle, koje su sve tri bile Irkinje. Odgovaralo im je njegovo šaljivo draškanje, njegov živahni korak kod plesa i njegov zarazni smijeh. Najviše je volio neku Lizzi Connelon, koja je ličila u nekoj oaklandskoj praonici. Imala je čedno lišce i nestrpljivo se je veselila svakom novom sastanku. Poklonila mu je zlatni prsten, na kojem je bio dragulj s urezanom slikom, i tako mu dala do znanja, da je njezin momak.

Konačno je došla također ljubav. Zvala se je Haydee. Vidio ju je na sastanku Slavne armade, kad su sjedili jedno do drugog. Bila je šesnaest godina i nosila je ravnu kapu i haljinu do poda. Haydee je imala sitno, ovalno lice, lijepe rđaste oči i kosu i zanimljive usnice. Jack se je zaljubio na prvi pogled.

Vidjeli su se samo potajno, ali naskoro je i to prošlo. Na tim kratkim prolaznim sastancima morao je spoznati svu bezumnost dječačke i djevojačke ljubavi. Vidio je, da to baš nije najraskošnija ljubav, ali je zato bio osvjedočen, da je najslađa. Onaj Jack, koga su nekada imenovali za princa oštriga, onaj, koji je po svijetu mogao hodati kao jednak među jednakima, onaj, koji je znao jedriti i raspinjati jedra u najžešćoj oluji, koji je posjećivao najzloglasnije brloge po mornarskim četvrtima, od prvog početka imao prste kod svake tučnjave, onaj, koji je izazivao čitave gomile razbijača, da, upravo taj Jack je sada bio u nepoznatoj neprilici, što da javi toj sitnoj stvarci, što da počne s tom djevojkom, koja je u životnom saobraćaju bila još upravo tako strašno naivna, kao što se je on smatrao mudar i iskusan. Učinili su svega kojih tucet sastanaka i možda također začuđeni i zatravljeni izmijenili kojih tucet kratkih, nedužnih poljubaca, i to je bilo sve. Čitavo vrijeme, dok ju je poznavao, nije ju mogao nikamo voditi, niti na kakvu poslijepodnevnu priredbu, pa je uza sve to slijepo vjerovao, da ga voli, upravo kako je bio svijestan vlastite ljubavi. Sanjao je o njoj još čitavu godinu i još više. Sjećanje na Haydee mu je ostalo drago čitav život.

Flora, koja se još sjećala, da je Jackov otac među ostalim i pisac, donijela je neku večer broj dnevnika Calla, koji je izlazio u San Franciscu i raspisao nagradu za najbolju pripovijetku. Nagovarala ga je, neka nešto napiše i učestvuje u natjecanju. Malo je oklijevao, a potom se sjetio tajfuna, koji je nekada doživio na Sofiji Sutherland nedaleko japanske obale. Sjedio je za to vrijeme kod kuhinjskog stola i počeo raditi. Pisao je s lakoćom i bez zapinjanja i posao mu je išao od ruke. Slijedeće večeri, kada je opet sjedio za stolom, pripovijetka je već bila svršena. Popravio ju je i još ju skratio, kako je najbolje znao i mislio i poslao ju uredništvu Calla. Dobio je prvu nagradu, a drugu i treću su dijelila dva natjecatelja, od kojih je jedan bio slušač kalifornijskog, a drugi standfordovog sveučilišta.

Tajfun na japanskoj obali djeluje još i danas, i to četrdeset i pet godina poslije svog postanka kao potpuno vlastito i živo štivo. Usporedbe su žive i jasne, pripovijedanje trepti u nepatvorenom pomorskom ritmu i nikako ga ne umanjuje u napetosti. Osjeća se neka muzika riječi u tom sastavku sedamnaestgodišnjeg pisca, koji je dovršio samo Coleovu školu. Call ga je tako pohvalio: »Najviše te iznenađuje široki piščev pogled i njegova nepresahnjiva jezična snaga«, riječi, koje su se obistinile.

Kada je izišao Jackov prvijenac, za Johna Londona bio je to najsretniji dan, što ga je doživio poslije svog odlaska iz Moscowa u državi Iowa. Flora se tiho podsmijavala, što je njezin naum tako uspio. Bez oklijevanja Jack je sjeo za kuhinjski stol i odlučio se za novo pomorsko djelo. Ovaj put su mu vratili njegov sastavak s primjedbom, da Call nije književni časopis. Jackove bilješke iz ovih dana govore o izdatku trideset centa za marke i kuverte, iz čega bi mogli izvesti, da je i nadalje pisao i slao uredništvima rukopise.

Da je Jack sam vodio računa o »primicima i troškovima«, koje je redovno zapisivao još pred tri godine, dok je radio u tvornici cinkovih kutija, obitelj bi već nekako izlazila. Ali on je sav novac davao majci. Prema Thomasu E. Hillu, koji je rodom iz Oaklanda i koji je stanovao pod istim krovom s Londonovima, znamo, da je Flora ostala dužna stanarinu za dva mjeseca tako, da im je morala njegova sestra, koja je bila vlasnica kuće, oprostiti dug.

U predionici su mu obećali, da će mu povećati plaću na dolar i dvadeset i pet centa dnevno. Međutim je prošlo već više mjeseci. Tvornica je prekršila riječ i on je službu objesio na klin. Vidio je, da to ne vodi ničemu ako bude zarađivao samo deset centa na sat i odlučio je, da izuči kakav obrt. Prilika je bila, jer se otkrio izum, koji se zvao elektrika, za veliku budućnost i on je u njoj našao svoje novo zvanje. Otišao je u električnu centralu oaklandskog tramvaja i izjavio upravitelju, da je voljan početi od početka i drage se volje prima svakog napornog rada. Poslali

su ga u podrum i dali mu lopatu u ruku. Dobivao je trideset dolara mjesečno i jedan dan u tjednu bio je slobodan.

Njegov se posao sastojao u tom, da je dodavao kameni ugljen ložačima, koji su s njim ložili peći. S gorivom je morao snabdjeti sve dnevne i noćne ložače, a to znači, da je radio po trinaest sati dnevno, zbog čega je rijetko kada mogao svršiti svoj posao prije devet sati uvečer, te upravo nije ni za vrijeme podnevnog odmora dospio odložiti lopatu. Zasluživao je ipak manje od osam centi na sat, dakle ni toliko, koliko u tvornici cinkanih kutija, dok je još bio četrnaestgodišnji dječak. Sve je ovisilo o njemu, koji je u nesnosnoj vrućini, koju su širile peći, punio s gorivom svoja željezna kolica, tjerao na tezulju, koturao ih u ložionicu i prevrtao pred peć. Jedva što je podmirio dnevne ložače, već je morao gomilati noćne zalihe, koje je naslanjao na čvrste pomoćne daske.

Opet je postao rob. Kad je uvečer došao kući s posla, bilo je već sasvim tamno, a bio je previše slomljen i umoran, a da bi mogao uopće što pojesti. Samo se umio i bacio se na krevet kao mrtav. Nije imao vremena ni snage, da bi se posvetio knjigama, lijepim djevojkama, ili ičemu drugomu što ga je sjećalo na život, jer sada više ni nedjeljom nije bio slobodan. Mršavio je i slabio kod tog posla, punog magle od prevelike prašine i vrućeg sparnog zraka. Sada je opet nakon tri godine bio slučaj, da je mislio o tome, zašto mu je ta služba tako teška i naporna, koju je obavljao sada sve teža i odgovornija, i to rame uz rame s ljudima, koji su bili stariji i jači od njega.

Tada se smilio jednom ložaču i on mu je razjasnio tajnu te zagonetke. Prije njega u ložionici su radila po dva vozača, jedan danju, drugi noću, i svaki je zasluživao po četrdeset dolara mjesečno. Kad se je Jack javio u posao, mlad i željan znanja, upravitelj im je otkazao, a njemu pak natovario dvostruki posao. Jack je pitao ložača, zašto mu to nije prije kazao, a on mu je odgovorio, da mu se upravitelj zaprijetio, jer da će mu već pokazati ako što pisne.

Nekoliko dana zatim isti ložač mu je dao u ruke oaklandske novine, u kojima je čitao, da si je jedan od vozača, kojega je Jack neznajući izgurao, sam oduzeo život, jer je imao ženu i troje neopskrbljene djece, a nije mogao naći nigdje posla. Jack je bacio lopatu u kut.

Taj vrhunac nepravde s gorčinom ga je odvratio od svakog fizičkog rada uopće. Uvidio je, da čovjek dospjeva da bude samo rob i skitnica. Nije vidio nikakvog sretnog izlaza pred sobom. Mlad je i hrabar, a krv mu vapi za pustolovinama. Došlo mu je, da se razbjesni i izviče pred čitavim svijetom, kako bi u buduće sačuvao svoje lijepo mladenačko tijelo, oslanjajući se na čovječji egoizam!

KRALJEVSTVO CESTE

U času, kad je Jack došao do te spoznaje — bilo je upravo u travnju godine 1894. — porasla je nezaposlenost u Sjedinjenim Državama na nepoznate brojeve. U državi Ohio pojavio se u Florinom rodnom kraju Massillonu čovjek s imenom Coxey i počeo sabirati vojsku besposlenih, koji bi krenuli na Washington. Tamo bi tražili, da kongres smjesta izglasa petmilijunski kredit za gradnju novih cesta i tako im pomognu da nešto zasluže. Novine su se na široko raspisale o tom skorom pohodu, da su se u čitavom nizu američkih mjesta gotovo sami od sebe stvarali odredi te Coxeyeve »radne armade«. U Oaklandu je bio vođa te vojske »general« Kelley. Organizirao je radnike u vojnički uređene postrojene odrede i dogovorio se sa željeznicom za besplatan prijevoz u otvorenim teretnim vagonima.

Kad je Jack čuo za čete generala Kelleya, s obadvije je ruke zgrabio priliku, da pođe s njima u Washington. Nije se mogao oduprijeti takvom iskušenju. O tome, da će sada Flora i John bez njegovih dohodaka vrlo teško izlaziti, gotovo nije ni mislio, kao što je to već učinio i onda, kada je zamijenio stalni rad u tvornici za nestalni život i sumnjivu zaradu kao lopov oštriga. A barem već i Flora Wellman i profesor Chaney nisu bili posebni prijatelji požrtvovnosti i samozatajivanja i nisu bili baš presavjesni u ispunjavanju preuzetih obaveza.

Bilo je odlučeno, da Kelleyeva vojska ode iz Oaklanda u petak šestoga travnja. Kad su Jack i njegov vjerni drug Frank Davis došli na oaklandski teretni kolodvor, rekli su im, da je radna vojska već vrlo rano krenula na put. Jack je zaviknuo: »Idemo! Ja se razumijem u skitnju. Probit ćemo se na istok do teretnih vlakova, gdje ćemo do-

stići Kelleyeve ljude«. Još prije nego je prošao jedan sat, Jack je zaista stigao teretni vlak, koji je bio pred tim da krene. Pristupio je pred zatvoreni vlak, odgurnuo vrata na valjke, pustio Franka naprijed i kliznuo za njim. Zatvorio je vrata. Lokomotiva je zapištala. Ležao je na podu i smijuljio se.

Nije se bogzna kako hvalisao, kad je rekao, da se potpuno razumije u skitnički posao. Nije naime bilo prvi puta, da je krenuo na takav put. Prije tri godine ili nešto više, kada mu je bilo petnaest godina, jednom su se svi oštrigari odmarali. Jack je sjedio na podnici svojega čamca i grijao se na suncu. Svježi povjetarac puhao mu je u lice, a dolje pod njim su se talasali valovi plime. Pljunuo je preko ograde, da bi izmjerio brzinu vala i vidio, da će moći i bez teškoće svladati skoro sav put do Sacramenta. Naglo je razvio jedra i odvezao čamac.

U ušću Sacramenta otišao se je kupati u rijeku i upustio se u razgovor s grupom dječaka, koji su se sunčali na šljunku. To, što je sada slušao, nije bio govor momčića, s kakvima se je dosele družio. Ovi ovdje na šljunku su bili skitnice, djeca ceste. Lupeški događaji oštrigara nisu bili ništa prema doživljajima, koje su si oni ovdje pripovijedali. U svakoj njihovoj riječi vidio je neki svijet i to je bio svijet revolvera, vanjskih vagonskih hodnika, slijepih putnika, »spavajućih«, ili kažimo radije teretnih vlakova sa vratima na valjke, svijet policajaca i ptičica bez gnijezda, pritajenih i izbjeglih, svijet nasilja, krišom ukradenog sitniša, slučajnih i neurednih skitničkih zagrizaka ili »prožvakanoga«, kako su govorili, svijet skitničkih želja, po kojem se tek s punim pravom nazivaš skitnicom. Svaka riječ, koju je slušao iz njihovih usta, s novom ga je snagom vabila na »cestu«. Pridružio se je klapi i dali su mu stalno ime Kid mornar.

Whisky Bob, koji je bio njihov kolovođa, zauzeo se je za njega i odgojio to početničko, amatersko »mače« u zrelog klativitezа. Pokazali su mu, kako mora »razbijati stablo na sitne komade«, a to je prosjačiti po glavnoj ulici

za sitniš. Učili su ga, kako će najlakše okrasti pijanca i kako se mora sagibati po zemlji za sitnišem, koga ljudi gube na ulici. U svemu se pokazao kao odličan učenik te škole, kad je bogatom Kitajcu iz doline Sacramenta skinuo s glave pet dolara vrijednu stetsonsku kapicu s tvrdim rubovima. Kod neke bučne ulične tučnjave tako su ga udesili, da mu kroz tri dana nije bilo bolje.

Naskoro su mu također obrazložili onaj zakon »ceste«, koji nalaže, da ti sve dotle ne pripada pravo skitničkog naziva, dok nisi proputovao kao slijepi željeznički teret Snježnog gorskog lanca. Neku noć su s Frenchom Kidom, koji je tek prije kratkog vremena pristupio klapi, čekali u mraku »Central Pacific Overlanda« i skočili na stepenice jurećeg vlaka. Frenchu Kidu se omaklo i pao je pod kotače. Odrezalo mu je obje noge.

Whisky Bob ga je opominjao, neka se previše ne pokazuje sa svojom gospojom stražnjicom, neka se sakrije i pritaji na krov vagona tako dugo, dok vlak ne prođe Rosevillu, gdje je policijski predstojnik već poznat po neuljudnom ponašanju sa svim ciganima i dangubama. Zatim će se moći spustiti, ako ga je volja, na hodnik poštanskih kola. Jack je kroz svu noć sakrivao svoju gospoju i čučio na krovu čitavim putem, koji je tekao po probojima i po brojnim lavinskim trijemovima i zaštitnim zidovima, te opet kružio prema dolje mimo Truckeja na istočnom podnožju Snijежnog gorskog lanca. Gotovo su mu se hlače tresle, ako je samo pomislio, da bi se spustio na hodnik jurećeg vlaka. Nije mu došlo na pamet, da bi ikad priznao kako se nejunački ponašao na toj vožnji krštenja preko Snijежnog gorskog lanca. Na povratku su ga oduševljeno pozdravili, preimenovali ga u Frisco Kida i proglasili ga zrelim klativitezom.

Kroz nekoliko tjedana, kad mu se počelo dosađivati u Sacramentu, vratio se je opet u Oakland. Sada, tri godine poslije onog prvog susretaja s »cestom«, bio je ponovno »brat vjetru, koji se sakriva za križ svijeta«.

Jack i Frank Davis su u Sacramentu izašli iz svog salonskog vlaka. Ali rekli su im, da je vojska već u četiri sata poslije podne krenula u smjeru prema Ogdenu. Uhvatili su »Overland Limited« i skrivali se na njem sve do Truckeja, gdje su ih potjerali. Navečer su pokušali s »Central Pacific Overlandom«, koji je bio usmjeren prema istoku. Frank je još za vremena skočio na stepenicu, Jack je ostao po strani. Kasnije je uhvatio teretni vlak i usprkos zime zaspao tako tvrdo, da su ga u Renu odveli na krivu prugu, a da se međutim nije probudio. Ostao je preko dana u Renu i motrio po čoškovima skupine radnika, koji su se sabirali u grupe, da skupa krenu prema Washingtonu. Uzduž željezničke pruge je sretao stotine i stotine besposlenih radnika, koji su stvorili kadar prvog odreda radne vojske.

Jack je htio dostići Franka i nije mogao čekati u Renu, dok bude vojska spremna. Vozio se je u otvorenom teretnom vagonu čitavu noć i još čitav dan i na to spavao u Wodsworthu u kabini strojovođe na lokomotivi, dok ga nisu u četiri sata izjutra potjerali čistači. Uspeo se je na teretni vlak, koji je odlazio zarana iz Wodswortha, i ukrcao se na zadnjem prolazu tendera tik iza lokomotive. Jedna od iskara, koje su frcale mimo njega, doletjela mu je sasvim naravno u džep kabanice i u času se razgorila. Vlak je jurio brzinom od četrdeset milja na sat i nije mogao ni pomisliti, da ugasi vatru. Morao je odbaciti kabanicu i kaput, koji su postali sasvim neupotrebljivi.

Uvečer je u Winnemuku sastao Franka Davisa. Naumili su počekati vojsku, koja je imala doći iz Rena. Ali mimo je prolazio teretni vlak i iskušenje je bilo preveliko. Putovali su dalje na istok i na to se poslije dva dana opet razišli. Jack je zabilježio svojim nejednakomjernim dječjim rukopisom: »Franka je sve prošlo, ništa ga više ne vuče na cestu, ostala je još samo gola i kruta istinitost dosade, koje te čekaju na putu. Vratit će se na zapad, ali sam uvjeren, da su mu ti doživljaji bili zaista korisni. Raširili su mu misaono obzorje. Kasnije će imati također više razumijevanja za život nižih društvenih slojeva. Po iskustvima, koje je stekao na tom putovanju, kasnije će, kada će možda živjeti u sretnijoj okolici, gotovo rado pomoći svakom skitnici, koji mu dođe ususret. Večeras polazimo na razne strane, on na zapad, a ja naprijed prema istoku. Odavle do Carlina ću pomagati ložaču na lokomotivi.«

Najveći čar tog ciganskog života sastojao se za Jacka u tom, što nije bilo nikada jednolično. U kraljevstvu klatarenja je život jedna sama panorama, koja se neprestano mijenja, događaju ti se stvari, koje se čine doduše nevjerojatne i nemoguće, i iza svakoga grma ti zašumi na putu kakvo novo iznenađenje. Svaki dan je bio dan za sebe i čuvao u sebi utiske naglo se mijenjajućih i uvijek drugačijih slika. Po noći je putovao na teretnim i brzim vlakovima, a u vrijeme, kad ljudi sjedaju za stol, on je gnječeći šešir kucao na posljednja vrata, da bi mu dali nešto za pojesti, ili je pak prosjačio po ulici. Susretao se je sa stotinama i stotinama ptica bez gnijezda, kakva je bio i sam, skakao s njima na jureće vlakove, trampio se za duhan i u »džunglama«, to jest skitničkim prebivalištima, pripravljao i podgrijavao mulligan, uobičajenu hranu skitnica po zanatu, »razbijao stabla«, kartao, slušao vagabundske zgode i po navadi u zamjenu još sam nešto pripovijedao. Pri tom je čitavo vrijeme vjerno ispunjavao skitnički zakonik, koji ti nalaže, da skočiš na vlak također i onda, ako juri punom parom.

Kad su ga usred nevadske pustinje potjerali iz vlaka, morao je čitavu noć hodati do prvog željezničkog raskršća. Bilo je rano proljeće, po pašnjacima je još bilo hladno, snijeg na planinama još nije okopnio i ledena mu je bura brila oko ušiju. Ponašao se je, kao potpuna skitnica, rođen za cestu i nije ni mislio na to, da bi ponio pokrivač na put. Često je duge sate gnječio šešir, a da nije sabrao kod zadnjih vrata ni mrvicu kruha, ili se je pak u ponoći i bez pare u džepu našao u nepoznatom kraju, gdje mu nije preostalo drugo, nego da sjedne posred pustinje uz prugu i tako prodršće čitavu noć. Vozio se je čitavu noć na rešetki lokomotive i silio se da zaspi uz dahtanje pare, uz zalijetanje gorućih iskara i uz škripanje kotača. Jednom

kad je bio gladan kao vuk, dali su mu na vratima velik, u novine zamotan milodar. Utekao je na obližnju ledinu, da bi jednom već ipak nešto pojeo... i odmotao iz papira pokvareni kolač, kojega se na sinoćnjoj gozbi nije nitko dotakao, jer nije bio za jelo... Sjeo je na zemlju i gorko zaplakao.

Pri gnječenju šešira oživio je njegov dar za izmišljanje i pripovijedanje događaja. Zašto prosjak, koji ne zna ništa prikladnoga prišiti darovatelju, ne dobiva koristi od milostinje. Samo da mu se otvore vrata, mora već od glave do pete promjeriti svoju žrtvu i zaviti ju s kakvom god izmišljotinom, koja najbolje odgovara njenom značaju i njegovoj naravi. U Renu, naskoro, naišla mu je dobrodušna mamica srednjih godina i u razgovoru je počeo glumiti nedužnog i nesretnog dječaka. Hinio je nepriliku i pravio se kao da ne nalazi riječi. Još nikada u životu nije prosio kruha, samo neizdrživa glad ga je mogla prisiliti do tako nevrijednog i nečasnog početka kakav je bio prosjačenje. Morala mu je pomoći u neprilici, ta gladan je, neka uđe u kuhinju i malo posjedi. Zar ima još nešto na svijetu, što ljepše zvuči u ušima skitnice od toga »malo posjedi!«

Kasnije je u Harrisburgu na primjer, pokucao kod dvije usidjelice, koje su upravo sjedile kod zajutarka. Pozvali su ga u blagovaonicu i poslužili ga dvopekom, maslacem i jajima u čaši. Još nikada nisu pogledali u vedro lice neobičnog burnog života. Kao skitnicama, također je i njima prolazio sav život u jednom samom, vječno jednakom toku. Jack se je vozio cijelu noć, sada pak što je više jeo, bio je gladniji. Međutim kako je kuharica neprestano ulazila i izlazila, Jack se je unaprijed gostio s jajima, kavom i dvopekom, i pripovijedao gospođama o svojim prividnim događajima. Kose su im se ježile, slušajući te jezive događaje. U uskom horizontu njihovog samotnog života, sinula je slobodna zraka širega svijeta, jaka, divlja, zdrava zraka borbe, na putu njihovog neprestanog odricanja. Jack nije nikada zaboravio toga zajutarka, a možemo misliti, da i gospođice nisu zaboravile njegove krupne laži, koje su ih potresle do dna duše.

Kada mu sreća nije bila sklona, kad se pred njim nisu otvarala nijedna gradska vrata, kada je napustio praznoruk najbogatiju kuću u kraju, koja je stajala na brežuljku, i nije više mogao podnositi glad, usmjerio je korake prema četvrti koliba, k jednoj bijednoj kolibi s razbijenim i krpama zatrpanim prozorima, i utekao se siromašnoj izmučenoj i iznemogloj majci, čije su crte odražavale nepoznatu umornost. Iz tog kraja nije nikada odlazio praznih ruku, jer ti siromah nikada ne odbije takvog, kakav je i sam. Jack nije uzalud mislio, da kost, koju dajemo psu, nije nikakva dobrota. Uistinu dobar si onda, ako i dijeliš s njim, kada ste obadva gladni.

Najdraže mu je na tom putovanju u Washington bilo uzbudljivo i opasno naganjanje sa sprovodnicima i skretničarima. Htio si je pod svaku cijenu dokazati, da je najveći junak ceste, ukratko, kralj skitnica. Išao je naprijed pred mahnito brzim Overlandom, pričekao ga još prije nego je taj krenuo sa stanice i popeo se na prvu stepenicu, koja je munula mimo njega. Tada su ga opazili i vlak se zaustavio. Jack utekne naprijed na prugu, da tom prevarom nanovo pokuša sreću. Ali je sada iznenada za promjenu željezničar stao kao kakva skitnica na vanjskom hodniku vagona. Vrata se naime na tu stranu uopće nisu otvarala. Mora odskočiti prije nego što vlak pođe punom brzinom i naglo se popeti na stepenicu slijedećih kola. Jack je međutim već daleko pred vlakom. Kad mune mimo njega stepenica, s koje je skočio skretničar, moći će bez bojazni skočiti na nju, bez brige rekao sam, ako se ne posklizne i pri tom ne ubije. Mislio je, da je već spašen, a nije još ni odahnuo, kad je za njim potrčao drugi skretničar, koji je radio na lokomotivi. Vlak se zaustavi. Jack izleti napolje i po treći put počeka vlak. Prednji je hodnik već zaposjednut po skretničaru i mora se popeti na stražnji. Oni pak neumorno za njim. Jack odskoči na lijevo, trčeći uz vlak i uhvati prednju stepenicu. Progonitelj je ostao bespomoćan, jer je imao smolu i nije mogao više dostići bjegunca. »Ipak napokon!« mislio si je Jack sve dok mu strojovođa ne učini psinu i uštrca s tendera silnu kišu vodenog mlaza

na glavu... Overland opet stoji... Jack ponovno bježi u mrak, da se još jednom ogleda s njim.

Bio je nemalo ponosan, da je on, jadni deran, četiri puta zaustavio Overland s njegovim brojnim putnicima i kolima, državnu poštu i dvije tisuće konjskih sila u pogonu. Tako se je nastavljala igra do bijelog dana. Na bijegu ispred željezničara, koji su mu bili neprestano za petama, vukao se po krovovima i opet natrag silazio na hodnike, zajahao spojnice, spustio se pod vagon i vozio se među osovinama. Pobijedio je strojovođu, sprovodnika, ložača i još k tome dva skretničara. Osamnaestgodišnjem skitnici, koji se je ponašao, da je u svemu dorasao pravilu svojih drugova u tom zvanju, činila se ta igra baš zato tako zavodljiva, jer je znao, kakvu će strašnu cijenu platiti, ako ju izgubi.

Igra sa smrću prešla mu je tako reći u krv. Skakao je iz vlakova, kada su bili u najvećoj brzini i u nekoj takovoj prilici otfrknuo je u zrak s takvom silom, da je do nesvijesti srušio policajca, koji je stajao na raskršću i motrio prolazak vlaka. Putovao je po tako zvanim »opasnim« prugama, gdje su željezničari bili još posebno neprijazni s ciganima njegova kova. S prednjeg hodnika, pod kojim je čučio besplatno, zvonili su sa dugog konopca, na čijem se kraju zibala željezna spojka, koja te je ubijala do smrti. Ali ničega se nije prestrašio, čim je bila veća opasnost tim je bila veća napast. Nije li on Viking, koji je u hujanju jugoistočnjaka i na otvorenom čamcu s veslima prešao zaljev San Francisca?

Negdje visoko u bregovima imali su ga otjerati iz marvinskog vagona, kada je upravo bjesnio snježni vihor. Jedan između skretničara pripravio mu je uz nagradu slamnati ležaj i Jack mu je umjesto novaca dao zlatni prsten s biserom, u kojem je bila urezana slika, koju mu je poklonila Lizzie Connellon. Budući da je u noći bilo prehladno, da bi tjerali slijepog putnika, otišao je u ložionicu i spavao pod krmilom na lokomotivi. Također je noćivao u električnim centralama i spavao na kotlovima, gdje zamalo, da

se nije zagušio od nesnosne vrućine. Poslije podne je išao u gradske knjižnice, a navečer redovno lovio brzovlake. S velikim je zadovoljstvom bilježio:

»Odlučio sam, da ostanem čitavu noć na krovu, ali su me otjerali i vozio sam se po vanjskim hodnicima, na tenderu, po kravljim mrežama pred lokomotivom, po krovovima i na stepenicama srednjeg vagona.«

Noći su bile tako hladne, dani tako vrući, da mu se počela ljuštiti koža na licu. U tim bilješkama kaže, da je bio tako izgoren, kao da ga je netko upravo izvukao iz vatre.

Sve te podrobnosti i još tisuću drugih su brižljivo zabilježene u njegovom notesu. Taj skitnički dnevnik, koji obasiže svega trideset i sedam strana kaže, da je Jack bio usprkos nekim zasjenjenim i manje važnim stvarima, kod sveg svojeg žalovanja vrijednog početka i skitničkoj družini hitar, dostojan dječak. U tim zapiscima slijede oznake ljudi, s kojima se je susretao, neprekinuti razgovori, koji su mu došli do ušiju, dogodovštine njegovih putničkih prijatelja i primjedbe svakom događaju, u kojima objašnjava, što ga je ovo ili ono navelo na put skitnje, dalje popisuje krajeve, pokrajine i neobične događaje, rječnik skitničke latinštine i različne željezničke izraze. Taj dnevnik, koji je s olovkom u ruci pisao u marvinskim vagonima, ložionicama, pustarama i krčmama, uza svu je brzinu razumno, pjesničko, pristupačno i neusiljeno pripovijedanje rođenog pisca.

Dnevnik je skoro sve do kraja dobar i živahan, da, takove sličice je mogao zapisivati samo mlad, pokretan momak, koji je još sav zaljubljen u neodlučne i začarane pojave života. Onda najednom ne izdrži više na visini svoje vjere, ništa više ne može ustrajati pri tom vječnom potvrđivanju života. U jedan mah su mu otkazali živci, potištenost i malodušje ga je osvojilo, prema koncu dnevnika pak počinje raspravljati o tom, da li ima čovjek pravo učiniti samoubistvo, i nehotice te obilazi sjećanje na onu noć

prije četiri godine, kad je pao s benicijskog pristaništa i mislio, da je smrt u valovima junačka. U njegovom je životu uvijek tinjala prikrivena želja k smrti.

Na vrhu Skalnatog gorja su ga uhvatili među snježnim orkanom, kad je prozebao na otvorenom hodniku vagona, i uljudni skretničar mu je rekao, da se je nalazio na drugoj pruzi odjeljak Kelleyeve vojske, koji je došao iz Rena. Skliznuo je u marvinski vagon i našao se u društvu osamdeset i četvero ljudi, koji su ležali nabiti jedan uz drugog, ispruženi na malim kupovima slame. Jer nije bilo slame, gdje bi se smjestio, hodao je pače po ljudima i prolazio je »kroz šibe«, koje su padale po njemu kao kijače, gurali su ga s jednog kraja na drugi, dok konačno nije ipak našao komadić nezaposjednute slame. Takav je bio njegov ulazak u radnu vojsku.

Bilo je to veselo društvo. Neki od njih su bili besposleni i još su se zaista pouzdavali, da će im kongres isposlovati rada, drugi su bili dangube, kojima nije bilo za drugo, nego da putuju badava, treći su opet bili mladi ljudi, koji su slično kao Jack čeznuli samo za pustolovinama. Međutim, dok je vlak jurio kroz snježnu mećavu, priredili su čitavu šeherezadu i svaki između tih osamdeset i pet putnika je morao pripovijedati kakav osobiti slučaj, inače mu je prijetila kazna, da će proći »kroz šibe«. Jack misli, da nije nikada prije slušao toliko lijepih i zanimljivih zgoda najednom.

Čitava dvadeset i četiri sata su bježali pred olujom. Bili su čitavo vrijeme zaključani u vagon i nisu imali niti mrvice hrane. Kada su došli na otvorenu dolinu Nebraske, sastavili su brzojav i poručili oblasti Great Islanda, kamo su imali stići oko podne, da će baš u vrijeme ručka stići osamdeset i pet zdravih i gladnih ljudi, koji trebaju okrepe. Kad se je teretni vlak zaustavio u Great Islandu, gostoljubivo su ih otpratili policija i različni priređivački odbori u hotele i restauracije, nahranili ih i opet ih otpremili na vlak, koji ih je dotle morao počekati.

U Omahi ih je dočekao za to posebno određeni odjel policajaca, koji ih je pratio sve dok se nisu odvezli preko rijeke u Council Bluffs. Premda je lijevalo kao iz kabla, oblasti su odredile, neka bez oklijevanja otpješače u Chautauqua Park, udaljen pet milja, gdje se je utaborio general Kelley. Jack, komu to nije nikako odgovaralo, i njegov novi drug, koji je bio rodom Švedanin, šest stopa visoki mehaničar, s kosom kao lan, prokriumčarili su se kroz redove policajaca, da bi si potražili utočište. Zatekli su se u maloj kolibi, koja je služila kao točionica i stajala je poduprta s kolcima, da se može prenijeti i u neki drugi kraj. Tu je Jack proživio svoju najnesretniju noć u životu. Kroz kolibu je puhalo sa svih strana. Bio je mokar do kože i uspeo se na stol za točenje, gdje je čitavu noć drhtao i molio, da bi se što prije razdanilo. U pet ujutro je sav ukočen od zime uhvatio teretni vlak i vratio se u Omahu, gdje si je isprosjačio zajutrak. Pogledao si je zanimljivosti grada i opet krenuo prema Kelleyevom taboru, ali su ga već zaustavili kod rijeke, jer nije imao za mostarinu. Neki pristaša Coxeyeva pokreta poklonio mu je novce, s kojima se odvezao sve do Chautauqua Parka. Javio se je kod generala, koji mu je podijelio najniži čin i uvrstio ga među etapne stražare.

Željeznice, koje su vršile promet između Omaha i Chicaga; srdile su se i otkazale besplatan prijevoz u otvorenim vlakovima, da se ne bi još kada kasnije pozivali na taj primjer. Po vlaku je vrvjelo uhodama, koji moraju tjerati vojnike Kelleyeve radne vojske. Dva dana i dvije noći su stanovali bilo na otvorenom ili na pruzi, šibani od neprestanog dažda, tuče i babje huke. Poslije je mlada gospođica iz Council Bluffsa nagovorila nekog dečka, da je izmakao ocu lokomotivu, a pristaše u Omahi su međutim sagnali ukupno čitav vlak pokrivenih vagona, koji je dakako bio premalen za toliko putnika, što se pokazalo tek onda, kad je zakretao mimo Kelleyevog logora. Opravdali su se i lijepo ga vratili željeznici.

Nakon dugotrajnog uzaludnog pravdanja, zapovjednik radne vojske se je konačno odlučio, da ih povede pješice

u Washington, gdje će se pridružiti Coxeyu i njegovim ljudima. Na put su sa sobom uzeli dvanaest kola vrhom puna poljskim prirodom i živežem, kojeg su donosili ljudi iz Omaha i iz Council Bluffsa. Silan prizor pružao se, gledajući na tu pratnju, na njegove barjake i zastavice i na zapovjednika, koji je na čelu svoje vojske jašio krasnog vranca, kojega mu je poklonio oduševljeni istomišljenik iz Council Bluffsa. Jackovi potplati su bili poslije dva dana tako istrgani, da je hodao po samim čarapama. Obratio se je na »oficira«, komu je bilo povjereno opskrbljivanje, ali su se izgovarali, tobože, da nemaju odviše nijednih cipela. Slijedeći dan je imao već toliko žuljeva na nogama, da se je s teškoćom pomicao. U znak protesta je skinuo cipele i počeo koracati bos... Odmah je dobio, što je tražio.

Država Iowa je bila vrlo prijazna i gostoljubiva. U nekom mjestu skupilo se za njihov dolazak sve stanovništvo, koje ih je dočekalo s oba kraja glavne ulice i pozdravljalo ih sa barjacima i zastavicama. Kad su se utaborili, hrpimice su dolazili k njima u tabor, pjevali s njima, slušali političke govorancije i priredili pravu uakmicu u rukometu među mjesnom desetoricom i među skupom Kelleyeve vojske. Jack primjećuje u svom dnevniku, da su se nježni glasovi dama pomiješali s onima vojnika, a svi da su najednom bili čisto promukli od hladnog vremena. S ponosom tako isto spominje, da su se svi lijepo izražavali o armadi. Mnoge je začudio njihov vrli nastup i njihovo dostojno ponašanje.

Jack, koji je još uvijek bio neprilagodljiv čovjek, kojemu je bio nesnosan svaki red i koji je htio sve znati o zemlji, po kojoj je putovao, nije nijednu večer propustio priliku, da ne pobjegne iz taborišta i ne pogleda novo mjesto. Ponovno su mu se pojavili žuljevi na nogama i zaključio je, da putuje teretnim vlakovima, međutim su redatelji priskrbili putničke vagone, da bi odvezli iz mjesta ljude, koji nisu mogli hodati. Tik prije nego je vojska stigla u Des Moines vlak se zaustavio nasred pruge, jer je iskočio vagon i Jack se je zakleo, da ide radije u zatvor, nego da

napravi još i jedan korak dalje. Otišao je na stanicu, naprosjačio novaca od sućutnih ljudi i kupio si voznu kartu.

Kad je vojska prispjela u Des Moines počeli su vojnici proklinjati. Bolile su ih noge i nije im se više bilo moguće pomaknuti s mjesta. Mjesto, koje je bilo natrpano Kelleyevim vojnicima, zaključilo je, da ih smjeste u neku napuštenu ložionicu. Dali su im na raspolaganje svaki dan šest tisuća ručkova, dočim su redatelji pokušali nagovoriti željeznicu, da bi odvezli vojsku barem do slijedećeg odmarališta; ona je otklonila prijevoz. Jack se međutim odmarao, igrao rukomet i nadoknadio izgubljene sne i sve izgubljene zalogaje. Poslije su se mještani sastali, vojska je napravila splavove i nastavljala put po rijeci Des Moines.

Mornar Jack i još devet drugova, koji su slovili kao prevrtljivi, uzeli su dobar čamac i sami ludo vozili niz rijeku. Bili su uvijek za pol dana, ako ne i cijeli dan pred ostalom vojskom. Kad su prolazili mimo kakvog malog mjestanca, izvjesili su američku zastavu, izjavivši, da su predstraža vojske, želeći izviditi, što se u tom mjestu odlučilo radi opskrbe vojske. Kad su im farmeri donijeli živeža i ostale potrepštine, Jack i njegovi prijatelji pokupili su najbolje, što im je došlo pod ruku: duhan, mlijeko, maslac, šećer i konzerve. Nisu baš bili bez srca, pošto su i vojsci ostavili pune vreće graha, kave i govedine, a to im je uostalom, kako spominje Jack, osobito prijalo. Činilo im se pače suvišno, da kuhaju kavu na vodi, pa su ju kuhali na mlijeku. Jack priznaje, da su s tim nanijeli veliku nepravdu vojsci, ali bili su dapače individualisti, bili su pothvatljivi, ljudi pobude i striktno su se držali izreke, tko prije dođe prije melje.

Kelley je bio vrlo zlovoljan nad tim početkom. Poslao je za njima maleni čamac na vesla, koji ih nije dostigao, na što je poslao za njima još dva čovjeka na konjima, da bi upozorili zemlju na Jacka i njegove prijatelje, koji su proigrali sve simpatije i morali se vratiti natrag redovitoj vojsci. U Quineyu, u državi Illinois, koje je bilo, kako je

netko pripovijedao Jacku, najbogatije američko mjesto svojega okruga, lutao je čitav dan po mjestu i vratio se sa čednom zalihom rublja, čarapa, košulja, cipela, šešira i odijela, što je dostajalo za polovicu njegovih prijatelja. U Quineyu je naišao na tisuću zgoda, među kojima nije bilo nijedne slabe. Kada je počeo pisati za magazine, rastužilo mu se, kad je pronašao, kako se je ponašao taj dan.

To je svakako značio konac izobilja u radnoj vojsci, jer im farmeri već punih trideset i šest sati nisu stavili na raspolaganje niti jednog besplatnog živeža. Zasjalo je toplo sunce, proljeće je bilo pred vratima, po zraku je zamirisalo po omamnim mirisima... i radna je vojska počela hrpimice bježati. Jack si je zapisao: »Sutra ću zorom odmagliti, jer više ne podnosim gladovanja«. Ujedno je s njim pobjeglo još svih devet drugova s njegova splava.

General Kelley, koga to nije zaustavilo na njegovom putu, naposljetku je ipak prispio sa šačicom ljudi u Washington, a general Coxey je međutim nažalost već nastradao. Coxeya, koji je sa svojim zahtjevima, neka kongres izglasuje javnog rada i tako omogući zaradu hiljadama radnika, kročio nedvoumno za nekoliko režima pred svojim vremenom, policija glavnog grada zatvorila je samo zato — jer je u parku hodao po travi.

Jack je brzim vlakom, koga su badavadžije i skitnice nazivali »topovska kugla«, putovao kroz Jacksonville i Kansas City, uhvatio na to marvinski vlak i vozio se čitavu noć do Chicaga, gdje su ga na pošti čekala četiri Elizina dolara zelene boje. Prenoćio je u cijenjenom predgrađu četvrti, gdje si je kupio također cipele, šešir i gaće — i spavao u postelji za petnaest centa, u prvom krevetu, u kome je ikada ležao po odlasku iz Oaklanda.

Slijedeći se je dan odvezao s čamcem preko Michiganskog jezera u St. Joseph, gdje je živjela Florina sestra Mary Everhard s mužem i djecom. Ostao je više tjedana u njezinom udobnom domu, napisao više strana bilježaka, izdašno nadoknadio kojekakve izgubljene zalogaje, bio sretan u spoznanju, da ga raznježuje ljubezna tetka, katkada je malo pomogao u seljačkom poslu i pripovijedao Everhardovima uzbudljive skitničke doživljaje.

O Ivanjdanu se je besplatno dogurao do New Yorka. Po navadi je u jutro prosjačio za jelo, a poslije podne sjedao u maleni park uz gradske kuće, gdje se je mogao sakriti pred zagušljivom vrućinom. Kupovao je jeftino knjige, koje su bile uvezane, ležao u hladnoj travi i pio obljubljene čaše ledeno mrzlog mlijeka.

Jedno se poslije podne pridružio mnoštvu, koje je gledalo grupu momčića, kako se igraju lovice. Kad netko zavikne: »Policija! Pozor!« i gledaoci su se u trenu raspršili na sve strane. Jack je pobjegao nasuprot parka držeći pod pazuhom knjigu i iznenada ugledao pred sobom stražara, koji mu je dolazio ususret. Nije se obazirao na njega, a ovaj ga je odalamio silnim udarcem po glavi i oborio na zemlju. Bio je sav pomućen i vrtoglav, ali se je ipak digao na noge i još za vremena odšepesao, inače bi ga mogao stajati taj posao ništa manje nego trideset dana prisilnog rada na Backwellovom otoku, jer se je opirao službenoj osobi.

Dva dana nakon toga odvezao se u marvinskom vagonu u mjesto Niagara Falls i sasvim prirodno uputio se k niagarskim slapovima. Bio je sav oduševljen i tako zaposlen, da je ostao čitav jedan božji dan bez jela. U jedanaest sati navečer još je uvijek stajao na rijeci i motrio tamnu vodu, koja se ljeskala u mjesečini. Poslije je krenuo okolicom, preskočio živu među i prenoćio usred polja. U pet sati u jutro se je probudio i krenuo natrag u mjesto. Dok je stupao po pustim ulicama, primijetio je pred sobom tri čovjeka, koji su mu dolazili ususret. Dva čovjeka, onaj s desne i onaj s lijeve strane bili su skitnice, a onaj u sredini čovjek zakona i upravo taj ga je upitao za njegovo stanovanje. Jer se nikako nije mogao dosjetiti nijednog hotelskog imena, taj ga je na mjestu uhapsio i odveo u zatvor u Niagara Falls. Drugo jutro je došlo na optuženičku klupu svega šesnaest takvih skitnica. Sudac, koji je

sam vodio zapisnik, svakoga je neprestano prozivao po imenu i taj ga dan osudio na trideset dana prisilnog rada. Svezali su ga zajedno s jednim crncem. Kroz okove su provukli verige i tako svezali skupa svih osam pari skitnica, koji su malaksali idući kroz mjesto prema željezničkoj stanici. U vlaku je dijelio svoj duhan s čovjekom, koji je sjedio tik kraj njega. Taj je bio već više puta onkraj brave i dobro se je razumio u svoje zvanje. Sklopili su prijateljstvo. Odveli su ih u eriejsku kaznionicu, ošišali ih i obukli u prugasto zarobljeničko odijelo. Odmah drugi dan zarana Jack je već koračao u svezanoj pratnji svojih novih drugova prema pristaništu, gdje ih je čekalo istovarivanje čamaca na kanalu.

Poslije dva dana teškog fizičkog rada, živeći o kruhu i vodi — meso su dobivali samo jedamput na tjedan, kada su sami imali prilike kuhati — pomogao mu je iz neprilike novi prijatelj, koji je u vlaku pušio njegov duhan. Taj je poznavao među zarobljenicima, koji su uživali povjerenje kaznionice i vršili službu pomoćnih čuvara, također nešto bivših kažnjenika. Ovaj je bio imenovan za pomoćnog čuvara i priskrbio je to mjesto također Jacku, čija je dužnost sada bila dostavljati drugovima kruh i vodu i brinuti se za red i čistoću. Jack je davao komade kruha, koji su ostajali, u zamjenu za knjige, duhan, naramenice i kopče i sve potom prodavao poznatim čuvarima za meso.

Otkada je postao pouzdanik zavoda, imao je također uvid u sve, što se je događalo u njegovim zidovima. Vidio je zarobljenike, kako su podivljali, pomahnitali. vidio na vlastite oči, kako su ih bičem u ruci tjerali dolje kroz osam skladišta kamenitih stepenica i tukli ih do smrti. Bio je svjedok grozotama, koje se nisu mogle izreći, što su ih činili u posebnom prostoru za nepopravljive grešnike, prostoru, koji je bio pravo mučilište. Sprijateljio se je već i s drugim začasnim i stalnim čuvarima. Tu je upoznao na stotine ljudi, slušao njihove zgode, upoznavao se s njihovim narječjem, uživljavao se u njihova mudrovanja i u duhu si ispunjavao prizore njihovih priča.

Pri tom se je dakako pokušao čitavo vrijeme najbolje razumjeti sa znancem iz vlaka, da bi mogao još unaprijed sačuvati mjesto čuvara. U prijateljskom drugovanju su proživjeli kojekakve ugodne sate, i kovali planove za provale, koje će počiniti, čim udahnu slobodni zrak.

Kad su ga za trideset dana otpustili, najprije je otišao prosjačiti po glavnoj buffalskoj ulici, a na to je zakrenuo u točionicu piva. Dok se je pred njim još pušilo pivo, Jack se oprostio od drugova, stupio u dno pivnice, preskočio plot i trčao čitavim putem do stanice. Kroz nekoliko minuta je već sjedio u teretnom vlaku, koji je dahtao prema zapadu.

Trajalo je više mjeseci, prije nego se je probio kroz tri tisuće milja kanadske pruge. Ne jedamput se je izvukao sa svojim pronalažljivim pripovijedanjem izmišljenih doživljaja, s kojima mu je uspjelo osvjedočiti policiju, da je sve prije nego skitnica. Više puta je također trpio glad, jer nije znao francuski, a kanadski seljaci su se bojali skitnica. Putovao je po noći i prozebao u hladnim marvinskim vlakovima tako, da je bio drugo jutro sav ukočen i jedva se je još skotrljao iz vlaka, te se uputio na prosjačenje za hranu. Ali bio je ipak sretan kod tih svojih pustolovina, posebno kada se još premještao po tisuću i više milja u jednom i istom ugljevnom vlaku, kada si je naprosjačio hrane po mjestima, gdje je stajao vlak, vratio se na to u svoju postelju u ugljen i gledao kanadsku pokrajinu, koja je jurila mimo njega. Naposljetku je prispio u Vancouver, zapisao se kao mornar na lađu U m a t i l l a i tako si utro put za povratak u San Francisco.

INDIVIDUALIST

Jack London je bio jedan od onih ljudi, koji se je s vremenom sam počeo nazivati neobuzdanim individualistom. Bio je individualist, koji je živio skupa s devetoricom drugova u najbržem čamcu piratskog brodovlja, čovjek, koji je varao drugove u Kelleyevoj radnoj vojsci za hranu samo zato, jer »smo pače bili ljudi pobude i vjerno smo se držali načela, da onaj, koji prije dođe prije melje«, individualist, koji kao uznički čuvar nije bio voljan razdijeliti preostali kruh među siromašne zarobljenike, nego si ga je dao naplaćivati s njihovim skromnim zalogajima duhana i mesa. Bio je čvrstog zdravlja, jakih mišica i njegov bi želudac probavio zarđalo željezo. Uživao je i radovao se mladosti, a pri tom se je znao ogledati u poslu i borbi. Vidio je, kako se probija kroz život bez prestanka i osvaja ga samo sa svojom snagom i svojim vrlinama, i s ponosom je spoznao, da je izabranik, jedan od plemenitih sinova prirode.

To je mišljenje promijenio istom onda, kada je došao do nepomirljive spoznaje, otkuda zapravo polaze skitnice, taj najbjedniji sloj ljudskog društva. Sve dok nije sam krenuo na put klatarenja, mislio je, da su ti ljudi izabrali sami takav život, jer im se htjelo skrivanja po svijetu i neodgovornih pustolovina, ili pak za volju toga, jer su pače lijenčine, dangube, norci, luđaci i pijanice. Premda je znao, da bi znatan dio tih ljudi u svakom društvenom redu predstavljao odlučan materijal, ipak se je skoro uvijek osvjedočio, da većina među njima tako isto pripada plemenu svjetlokosih životinja. To su bili mornari i radnici, koje su kljaste i iscrpljene od životinjskog napora, bijede i nesreća otjerali kao stare, islužene konje, klativitezi, koji su se skrivali naokolo bez pokrivala i bez košulje i živjeli

tako reći iz ruke u usta. Kada je u njihovom društvu puštao u more sidro s jedrilice, silnom jekom zatvarao vrata na lađama i prozebao u marvinskim vagonima i gradskim parkovima, oduševljeno je slušao njihove životne zgode, koje su slično kao njegove počimale s ružičastim izgledima u budućnost, a svršavale u klaonici, na dnu čovječanskog bezdna.

Među njima je bilo ljudi, koji su se osakatili i okljaštrili kod neosiguranih tvorničkih strojeva, a poslije su ih otjerali iz službe. Vidjelo se među njima ljudi, koji su se osušili kod osamdeset i četiri satnog rada, a potom su ih otpravili, jer više nisu bili za upotrebu — ljude, koji su ostarili u svojem zvanju i sada ih je nadomjestio mlađi čiliji rod. Namjerio si se također na takve, kojima obrt u novim prilikama nije više uspijevao i nisu više našli drugoga posla, niti se upustili u novi posao. Istjerao ih je stroj ili su ih pak nadomjestile žene i djeca, koji su se mučili za manju plaću. Izgubili su posao u krizi, kada je vladala besposlenost i poslije više nisu došli do zarade. Među njima su također bili takovi, koji nisu bili dovoljno izvježbani u upotrebi savremenih proizvodnih sredstava, tako na primjer putujući radnici, koje je već samo zvanje sililo na to, da su proboravili uzduž i poprijeko najmanje trećinu vremena, ako ne polovicu godine, dalje nesposobni ili samo osrednji radnici, izmetak nenadzirane među sobom takmičeće industrije, ljude, kojima je klatarenje bilo milije od nemarnosti predgrađa. Napustili su posao radi presiromašnih plaća i predugog rada, a međutim su ih odbacili i došli su kod poslodavaca na crnu listu.

Razabrao je, da će ga već za pet, deset ili najkasnije dvadeset godina zamijeniti mlađi, snažniji radnik. Potucati će se po brlozima predgrađa ili po brlozima skitničke Ceste. Došao je do dva zaključka, prvo, da se mora tako izobraziti, da bi zasluživao kruh s mozgom, a ne s lako zamjenjivim rukama, a drugo, da mora nešto biti u kolotečini društvenog reda, što ti oduzima najljepše godine, a potom te baca u staru kramu, da tamo stradaš i propad-

neš. To je tragedija, koja ne zahvaća samo pojedinca, već je štetna za čitavo društvo, koje čini surovim i životinjskim.

Odlučio je živjeti od svog mozga a ne više od rada svojih ruku i spremio se na posao, koji ga je najviše veselio. Čitavu posljednju godinu, koju je proživio na »cesti«, pisao je dnevnik i znao je za sigurno, da bi njegov život dobio smisla i bio sretan jedino onda, kad bi pisao djela, koja mu se sada motaju po glavi. Nije ništa čudno, da je ta odluka u njemu već tako rano sazrela, ta također tisuće horoskopa profesora Chaneya nisu bili ništa drugo do li nekakvih novela, hoću reći najčišća sastojina fantazije. Bilo je dakle sasvim pravo, ako je Jack slijedio svoje strasti i odlučio, da će se prehranjivati od svojih pripovijesti.

Isto je tako odlučio, da ide studirati na kalifornijsko sveučilište u Berkeley, do kojeg je od kuće imao samo nekoliko minuta vožnje tramvajem, i tamo će se do kraja upotpuniti u izobrazbi. Dakako nije nikada polazio srednju školu i mora se još tri godine ozbiljno pripravljati za prijemni ispit na sveučilištu.

Bilo mu je devetnaest godina, kada se je upisao u pripravni razred oaklandske srednje škole. Nosio je prilično dotrajalo i ishabano plavo odijelo, koje mu nije osobito pristajalo, i vunenu košulju bez ovratnika. Bio je snažan, surovo zdrav, lice mu je bilo crno od sunca, rđaste kose nepočešljane, kao da je u njima imao uvijek prste. Još je uvijek žvakao duhan, navika, koju je stekao među klatarenjem i nije ju napustio niti po povratku u Oakland, jer mu je to olakšavalo boli, koje su mu zadavali brojni šuplji zubi. Kada mu je Eliza pod pogodbom, da napusti žvakanje, ponudila novce, da bi si dao popraviti šuplje i promijeniti nepopravljive zube s umjetnim, drage je volje pristao na taj prijedlog. Sav zadovoljan s novim bliještećim zubima išao je i kupio si keficu za zube, koju je tek sada prvi put imao u životu.

Bio je prilično neuglađen i neokretan, što mu je ostalo još iz vremena, dok se je prehranjivao s prosjačenjem. Sjedio je u svojoj klupi naslonjen na leđa, protegnuo obje noge daleko ispred sebe, stiskao ruke u džepu i gledao pred sebe. Okretao je glavom sad u ovom sad u onom smjeru, katkada mu je u kratkim razmacima zatitrala obrazom sjena, a onda se je sabrao i smiješak mu se vratio na usnice. Ako je bio zapitan, kao nerado se je napola izravnao i upro rukama o klupu, kao da se na nju naslanja. Govorio je uvijek tiho, s mekim polučujnim glasom i najkraće odgovarao. Kad je zamuknuo, naglo je i iznenada sjeo kao sasvim iznemogao.

Njegovi su saučenici i saučenice bili stari po četrnaest i petnaest godina. Većinom su bili iz gradskih obitelji i dolazili su gotovo svi iz San Francisca. Činili su mu se pravom djecom. Škola mu je značila toliko kao vrata u bolji život, ali vježbe iz francuske i rimske povijesti i algebra su mu se činile upravo djetinjski lake. Pred saučenicima nije niti najmanje prikrivao, da se dosađuje, da mu se to čini sve svakidašnjim i da se zanima za zreliji svijet, o kojem ta dječurlija još ni ne sanja.

Trudio se je, da bude takav kao i svi drugi, ali nije mogao. Stajao je po strani i oduševljeno slušao njihove razgovore, a ako ga je netko nagovorio, postao je nemiran i brzo se je izmakao iz društva. Ponovno je nastajalo očito neko osnovno nesuglasje u njegovoj naravi, koga je već opazila Ina Coolbrith. Njegova nevjerojatna samosvijest išla je ruku o ruku s neobičnom plahošću i čuvstvom malovrijednosti. Saučenici su imali utisak, da u njemu kuha neka srditost i zato je tako nepristupačan, kad ga zovu, neka se pridruži njihovom djelovanju. Jako su se trudili, da bi ga razumjeli. Njegova saučenica Georgie Lorina Bamford piše, da su mu obrazi katkada gorili i u svemu je pokazao narav lijepog dječaka, katkada se opet činio kao kakav lučki deran i bio je vrlo ponosan na to. Kapu je imao uvijek utisnutu u džepu kaputa, u školi ju je opet izvlačio i pokrio se, jurio van, vitlao rukama i upravo se po mornarski zibao ulicom.

A također da bi bio uzet u srednju školu, preostale bi mu nešto malo vremena za društvo i sastanke. John London je na željezničkoj gradnji dobio mjesto skladišnog čuvara. Jack je još uvijek bio prepušten isključivo sam sebi. Subotama i nedjeljama je tražio nuzzarade i kosio je travu po parkovima, čistio sagove ili se javio kao sluga i raznašač. Eliza mu je priskrbila posla kod školskog poslužitelja, koji je tražio pomagača. Poslije obuke je meo sobe i hodnike i čistio zahode. Mnogo je godina iza toga s ponosom pisao kćerki, da je oprao svaki prozor zgrade, u kojoj je polazio srednju školu.

Djevojke su primijetile, da odlazi u društvo dvojice skitnica, koje je poznavao još sa »ceste«, u neku krčmu na Broadwayu, i počeli šuškati, da se druži s deranima, da je razbijač i stari nasilnik. Kada je povrh svega postao sada još školski sluga, postao je ponor, koji je zijevao između njega i između đaka, još nepremostiviji.

Saznao je, da đaci izdaju književni list The Aegis i kad su mu objavili članak o Boninim otocima, pričinilo mu se, da mu je škola uza sve to što dalje sve više u srcu. Članak, koji je izašao u siječnju i veljači 1895. napisan je tako vatreno, živo i uvjerljivo, da ga se još i danas čita s užitkom. Popis lađa kitolovaca i slike s otoka su živahne, junaci srdačno čovječanski i pristupačni, a prije svega odlikuje tu pripovijest njezina jezična muzika. Već sama činjenica, da je njegovo djelo štampano, otkrilo mu je u umjetnosti pisanja više nego sve kritike, koje mu je načrčkao na rub rukopisa njegov učitelj engleskog jezika, komu nikako nije odgovarao njegov pučki, neuglađeni stil, njegove provale bujnog uživanja nad prirodom i želje za njom. U ožujku je objavio Aegis »Sakaičo Hona Asi i Hodakaši«, a na to su izašla dva djela skitničkih doživljaja »Frisco Kid« i »Frisco Kid se je vratio«, obje bogate u bujnim narječjima i zanimljivim pogledima u psihologiji skitnje.

Željeznička gradnja je svršena, očuh je izgubio mjesto čuvara i sav teret izdržavanja obitelji je pao na Jackova

ramena. Trebalo je naći još više prilika za zaradu i još bolje pljunuti u šake. Nijednog groša nije imao za vlastitu upotrebu i saučenici su opazili, da što dalje sve više postaje zanemaren. Bio je uvijek izmučen, razdražen, slabo hranjen i neispavan. Jer je pisao tako otvoreno o sebi, saznali su da je već bio mornar i skitnica i djeca su ga se klonila, gdje su god mogla. Okolnost, da je pisac, nije niti najmanje uplivisala na njih, da bi zbog toga nešto više držali do njegovih osobitosti, dapače, poradi toga je slovio kao još veći čudak. Bio je sretan, kad je u slobodnim noćnim satima mogao pisati pripovijesti, i bio je okružen brojnim knjigama, koje je dovukao iz javne knjižnice, podigavši ih na sedam različitih iskaznica svojih drugova. Ali u ovo je vrijeme u njegovom životu bilo vrlo malo nečega, što mu je pridonosilo ličnoj sreći. Prijateljstva, ljubavi, slobode... ništa sličnog nije imao. Onda je pristupio k Henry Clayevom društvu polemičara.

To društvo je bilo jedino sastajalište oaklandskih inteligenata. Tu su zalazili mladi učitelji, liječnici, pravnici, glazbenici i akademici, koji su se zanimali za svijet oko sebe. Bolje nego ijedan oaklandski krug sudili su čovjeka po duševnim vrlinama umjesto po odijelu. Jack je na dva, tri sastanka mirno sjedio i slušao, a poslije je i sam počeo debatirati. Članovi društva su cijenili njegov jasni, dosljedni način mišljenja. Dopadao im se njegov snažni irski humor, njegove vedre, živahne skitničke i mornarske dogodovštine. U njemu su našli uspjelog, zgodnog šaljivdžiju i veselog društvenog čovjeka. Od svih mu je bio najdraži Edward Applegarth, nježni slabi dječak kestenjave kose i kestenjavih očiju. Rodio se je u prosvjetljenoj engleskoj obitelji, koja se naselila u Oaklandu. Applegarth je bio bistar dečko prodornih misli. Bili su istih godina. Bodrili su jedan drugoga u jasnim, poletnim mislima i iskorišćavali slobodno vrijeme za duge šetnje i duge prijateljske razgovore. Applegarth nije vidio u njemu slabo obučenog, otrcanog momka iz siromašne četvrti, ne, vidio je u njemu nadasve razumnog, skitničkog dječarca, koji je prošao već

mnogo svijeta, a sada je slučajno siromah, te je na najboljem putu, da se podigne.

Edward Applegarth ga je pozvao k sebi kući i predstavio sestri Mabeli. Čim je prešao kućni prag, bio je preko ušiju zaljubljen. Zaljubio se je svom žestinom svoje vatrene prirode.

Mabel je bila eterično biće s velikim produhovljenim modrim očima i bujnim zlatnim kosama. Jack ju je prispodabljao s blijedozlatnim cvijetom na vitkom stabalcu. Imala je lijep glas i zvonak smijeh, koji je za njega bio najljepša muzika na svijetu. Bila je tri godine starija od njega, bez svakog dotjerivanja i koketerije. Divio se svoj učenosti, koja je bila tako lijepo smještena u toj zgodnoj glavici. Bila je djevojka nepogrešivog ponašanja i imala je oštro čuvstvo za odgoj. Umjetnost i kultura su joj bili nedjeljivi drugovi. Ljubio ju je kao božanstvo, koje slaviš, a ne smiješ ga dotaknuti. Na njegovo veliko veselje primila ga je kao sebi ravnog i kao prijatelja. Što bi učinio, kad bi znao, da je njegova topla snaga i surova muškost nisu ništa manje oduševile, nego što je njega privlačila njezina nježnost i krhkost.

Postao je stalan gost kod Applegarthovih, koji su živjeli u svojoj ljetnoj kući, punoj knjiga i slika. Posudili su mu knjiga i nudili svoje znanje u područjima u koja on još nije prodro. Pažljivo je motrio sve njihove kretnje i riječi. Naskoro su počeli iz njegovog govora nestajati grubi izrazi, u njegovom hodu nije se više opažalo toliko onoga mornarskog mahanja i zibanja i njegovo je ponašanje postajalo sve uglađenije.

Bio je također pozivan k drugim članovima Henry Clayeva društva, gdje je susretao izobražene gospođe, sa haljinama do poda, te je s njima pri šalici čaja raspravljao o poeziji, umjetnosti i jezičnim finesama. Izgubio je svu nekadašnju neuglađenost, zanimljivi, sjajući osmijeh, sve mu je više i više poljepšavao izrazito, markantno lice. S punom, dubokom prijaznošću se je predavao svojim novim prijateljima. Oaklandskim srednjoškolcima su s oduševljenjem pripovijedali o Jacku, da je čaroban i neobičan momak, kojemu se obećaje još sjajna budućnost, a ovi su samo buljili u njega i smišljali, što je palo na pamet nekim starijim, odraslijim ljudima, da tako sude o njihovom slabo obučenom vršnjaku, koji se dosađivao.

Mabel i Jack su u svakom pogledu jedan drugoga dopunjavali. Jack, snažan, pun života, neuglađen i neotesan, a ona osjećajna, prosvijećena i uglađena. Vozili su se skupa s biciklima, doručkovali pod vedrim nebom usred tamnozelenih makovih polja berkeleyskih brežuljaka, koji se uzdižu iznad zaljeva, i pravili duge izlete s Jackovim čamcem. Jedno nedjeljno poslije podne ranog ljeta vozili su se po zaljevu. Na pramcu je samodopadno sjedila Mabel u bijeloj ladanjskoj haljini i u šeširu sa širokim obodom i čitala mu Swineburneove pesimističke pjesme s tako dragim, milozvučnim glasom, da je samo zaspao. Međutim je nastupila osjeka i zapeli su usred zaljeva. Znala je, kako imade malo odmora i nije ga htjela buniti. Kad se je probudio, morao si je zavrnuti preko koljena jedine vrijedne hlače, koje je imao, i prenijeti ju po prljavštini do brijega. Dotada se još nikada nije tako tijesno približio mladoj gospođici.

Napravio je drugi redoviti ispit za drugo poljeće. Potom, kako je radio čitavo ljeto, da bi podupro obitelj i mimo toga si još nešto prištedio za školske potrepštine, vratio se je na oaklandsku srednju školu i unaprijed se još pripravljao za primitak na sveučilište. The Aegis je donosio njegove članke i pripovijesti, kojih je izašlo svega deset. Novele kao na primjer *Jedan nesretnik više* i *Tko vjeruje u bogove?* govore o prirođenom osjećaju za pripovjedalačku građu. Prva pripovijeda o talentiranom mladom glazbeniku, koji se je slično kao Ouidin Signa dao na put osvajanja svijeta i poslije dugih teških godina konačno spoznao, da to nije niti daleko, jer je mislio na sebe. Sav je sretan, kad je našao utočište kao guslač u vrtu neke poznate točionice piva, a potom si jedne noći oduzme život, kad uvidi, kako je duboko pao iz svojih dječačkih sanja.

U pripovijesti S p u t a, u kojoj obuhvaća uspomene na doživljaje s lađe Sofije Sutherland, piščevo se oko veseli, jer mu svaki trenutak donosi novih ljepota. Tako motri galebove, uznesene i ljupke, bilježi veličanstvene izlaske sunca, čopore pliskavica, dalje vijence kose, kako dahću na vjetru, mračne obrise krme i jedra, koji se gube pod tamnim nebeskim svodom. Njegovom uhu ne zvoni nijedna stvar preoštro, sve je uglađeno i složeno, cvilenje koluta, koje mu je prava glazba, ječanje napetog jedra, zapljuskivanje valova o zibajući se bok lađe, prhutanje riba nad žuborećom površinom, kada mune preko protivnog vala. Veseli se, kada priroda zabjesni u svojem razjarenom žiću, kada je nebo zastrto s crnim vihornim oblacima, kada vije vjetar nalik nevidljivom demonu i sva je paluba jedna sama poplava vode u pjeni. Krv mu kipti od borbenosti, kada malakšu napuhnuta jedra, na kojima je uporan mornarev konopac, koji također nerado popušta. Mornarske pjesme su slatka glazba njegovim ušima, kada muževi nadvladaju majku prirodu u krutoj borbi za opstanak.

Žarko je ljubio prirodu radi njezinih ljepota, a najviše ju je ljubio poradi njezine sile, poradi njezine strašne moći, s kojom zasjenjuje čovječanstvo.

U tih pet tjedana brzog tečaja se je s marljivošću okoristio ne s onim, što je naučio, nego prije svega s naučnom metodom. Svih slijedećih dvanaest tjedana je proživio u svojoj sobi kod majke, načinjao knjigu za knjigom i neumorno si sticao znanje. Skoro u isto vrijeme, dok je, kako znadu pričati, profesor Chaney prosjedio po devetnaest sati dnevno za svojim stolom u chicaškom astronomskom zavodu i određivao horoskope, njegov je sin tako isto prosjedio po devetnaest sati za stolom u kući Flore Wellman u Oaklandu i učio kemiju, matematiku, povijest i engleski.

Napustio je razgovore u Henry Clayevom društvu i vrlo drage posjete kod Applegarthovih. Trepavice su mu nemirno trzale, bio je tjelesno i duševno iscrpljen, ali nikada nije klonuo.

Za pet tjedana se je opet odvezao tramvajem u Berkeley, gdje je ostao više dana i polagao ispite. Po konačnom ispitivanju je otišao, ni najmanje ne sumnjajući u uspjeh, bez oklijevanja posuditi malu jedrilicu, uzeo sa sobom u kabinu svitak pokrivala i nešto hladnog jela i sa posljednjom jutarnjom plimom odrinuo se iz ušća. U gornjem je zaljevu dostigao prednje valove i strjelimice potjerao preko njih. Iz tjesnaca Carquinez dizale su se jutarnje magle, gdje je za sobom ostavio stare međe, preko kojih je prvi puta prestupio skupa s mladim vragom Nelsonom na Sjevernom jelenu. Čim je zaplovio mimo Benicije, potjerao je i među množinom ribarskih čamaca, koji su ga okruživali s obadvije strane, ubrzao prema obali. Tu je sretao stare drugove iz ribarske straže. Kad se je doznalo, da se vratio Jack, javili su mu se brojni ribari, da bi se porazgovorili o nekadašnjim časovima i kucnuli u njegovo zdravlje. Jack, koji već čitavu godinu nije kušao ni kap pića, brzo se napio.

Kasno uvečer mu je njegov bivši starješina u ribarskoj straži posudio čamac za losose. Jack je iznio na njega uglja, onda ribarski ražanj, lonac za kavu, tave, kave, mesa i svježeg crnog kruha. Potom je bacio konopac. Plima i osjeka se je vratila. Silna osjeka, koja je jurila prema još jačem vjetru, dizala je visoko valove. Suisunski je zaljev bio sav bijel od bijesno raspjenjene vode. Jack je tjerao prema valovima i sigurno ih prelazio. Visoki valovi su mu brizgali vodu u čamac za stopu visoko. Ali on se je samo smijao, i dok je brodio zapjevao je: »Oj, ravnajte mi s kćerkom prijazno . . .«, i: »Na okup, derani, kockari i skitnice . . .« i tako proslavio svoj nastup u svijet ljudi, koji rade i osvajaju s mozgom.

Za tjedan dana se je vratio odmoren i osvježen i upisao se na sveučilište. James Hopper piše, da je taj puta djelovao na njega kao nekako čudno združenje skandinavskog pomorca i grčkog boga, slika, koja je bila toliko više djetinja, jer su mu manjkala dva prednja zuba, koje je jamačno, uzgred rečeno, izgubio kod neke preživahne tučnja

ve. James Hopper piše, da mu je već nešto kod prvog susreta prostrujilo, da je samom sebi rekao: »Sunčev sjaj!« Jackove valovite kose činile su mu se kao da su satkane iz zlatnih sunčanih zraka. Jaki zatiljak, koji se isticao u širokoj, duboko izrezanoj, mekoj vunenoj košulji, bio je sav opaljen od toga sjaja, oko mu je sjalo kao suncem ožareno more. Odijelo, koje je imao na sebi, bilo je nešto mlohavo i zanemareno. Rad na lađarskoj krmi je ostavio u plećatim ramenima upravo nježan trag zgrbljenosti. U njemu je sve kipjelo od zanosa i mogućih planova. Slušati će sva, upravo sva predavanja iz engleskog, veći dio predavanja iz prirodnih znanosti i pored toga još povijest i filozofiju. Jack je prosipao, tako zaključuje Hopper, toplinu kao samo sunce. Bio je neustrašiva, puna mladosti, čeznutljiva i čista osobnost, puna silnih kucaja.

Neka saučenica iz srednje škole, koju je još jedva prije godinu dana odbijao sa svojom vanjštinom i svojim ponašanjem, vidjela ga je sada na sveučilištu i s presenećenjem opazila, da je čist i njegovan, a mimo toga još sretan i zadovoljan. Teško je reći, da se njegova pojava ne bi slagala s njegovom okolicom. Jer sada se više nije moglo osjećati u njegovom ponašanju one neuglađenosti, mrkosti i onoga neprestanog osjećaja neprilika, koji ga je u svoje vrijeme tako lomio u društvu saučenika. S Mabelom je proboravio gdjekoji sat na sveučilištu. Tu je sretao također znance iz Henry Claveva društva. Među visokoškolcima je slovio kao sjajan čovjek, koji ima za sobom najfantastičnije romantične podvige. Prijatelja mu nije nedostajalo, bio je poštovan i obljubljen.

Kalifornijsko sveučilište se je ponosilo s velikom knjižnicom i dobrim učiteljima. Jack je bio sa svim srcem kod svog posla, ali dok je u oaklandskom T i m e s u objavljivao različne političke i gospodarske članke i izašlo je više njegovih kraćih pripovijesti po raznim obližnjim magazinima, s druge strane nam nije ništa poznato, da bi ikada dao koji prilog sveučilišnom književnom listu T h e O c c i d e n t. Još uvijek je po Oaklandu hvatao razne slu-

čajne poslove. To je trajalo tako dugo, dok jednom nije ostao bez prebijene pare. Utekao se je Johnnyju Heinholdu, vlasniku krčme, kod kojega je onda, kad je kupio Vrtoglavo jedro, ispio svoj prvi whisky i od njega posudio četrdeset dolara.

Imao je stari, neznatni spor sa društvom i taj je spor bio njegovo vanbračno porijeklo. Nije se mogao za volju toga prepirati s majkom i njoj predbacivati krivnju, koja mu je bila zadana još kod rođenja, a isto tako nije mogao prikazivati tu krivnju svijetu. Zato je taj spor divljao u podzemnim tminama njegove podsvijesti.

Da je već kao šestgodišnje dijete i još prije dobro znao, da je John London samo njegov očuh, nije mu bilo ipak poznato ništa, što bi ga navelo na trag za pravim ocem. Sada je poslije mnogo godina naposljetku ustanovio, da je to bio profesor Chaney. Jack sam doduše nije nikada izdao, tko mu je razvezao tu zagonetku, ipak dolaze u obzir više mogućih izvora. Možda da mu je to rekao očuh, koji je naslutio, da njegov život ide kraju, jer je htio, da bi Jack znao istinu i tako bolje razumio sebe i svoj položaj. Moguće da su mu to rekli stariji ljudi u San Franciscu i Oaklandu, među kojima ih je mnogo znalo, čije je dijete. Možda je kada bio upozoren na članak u Chroniclu o Flori i Chaneyu, ili mu se kada učinilo vrijednim da potraži službene podatke, gdje je lako našao, da se je rodio kao Chaney. Na koncu konca Flora je također uvijek držala u škrinji, koja se nije zatvarala, svoj vjenčani list, koji je bio izdan osam mjeseci poslije Chroniclove objave o Jackovom rođenju i u njemu se potpisala kao Flora Chaney.

Jack je povjerio svoje otkriće Edwardu Applegarthu, kad su se jednom šetali po toplom suncu Broadwayem kraj Marijinog kolegija. Edward Applegarth piše, da je Jack bio jako potišten i molio ga, da bi se smio poslužiti njegovim potpisom. Bojao se naime, da ne bi Flora predusrela Chaneyev odgovor, znajući, da bi ju teško pogodilo, ako bi ju bilo kako upozorio, da mu je poznata ta zavijena pozadina njegovog očinstva. Molio je Chaneya, neka mu od-

govori na tri pitanja, koja će ga uznemirivati i mučiti čitav život. Tko je moj otac? Da li je majka bila poznata kao lakomislena žena? Da li je bila bolesna?

Svršio je dva ispita za prvi semestar, tražio zarade za vrijeme božićnih praznika i na to se vratio na sveučilište. Ali je već za nekoliko mjeseci uvidio, da je to sve očajna borba. Dugo je vremena prevladavalo mišljenje, da je napustio sveučilište zato, jer je dao rukopis jedne novele profesoru engleskog i taj mu je na rub napisao grčku izreku, koja znači nevrijedno pisanje. Ali pravi je uzrok bio više prozaičan. John London, kojemu su kao veteranu državne vojske podijelili koncesiju na kućarak i životario tako, da je išao po Alamedi od kuće do kuće i prodavao slike, tako je obolio, da više nije mogao prehranjivati sebe i Floru. Sada je na njegovo mjesto stupio Jack. Po ovome imademo dovoljno razloga nagađati, da bi Jack, da mu nije uzmanjkalo sredstava, nastavi studije, pisao članke i novele za sveučilišni Occident i bio možda pače tako strpljiv, da bi nadoknadio čitavo gradivo i u redu svršio studije.

Iako su ukućani teško izlazili, on se usprkos tomu odvažio još na posljednji pokušaj, prije nego se odlučio, da potraži kakav fizički rad. Kad si je već izabrao pisanje za svoje buduće zanimanje, nije mu preostalo drugo, nego da naprosto posegne za perom i lati se posla. Možda će mu uspjeti nešto unovčiti. Možda da će tako zaslužiti više nego obični svakodnevni dolar i moći će se brinuti za kuću. Posljednjih pet godina je mnogo radio, mnogo rešetao i razmišljao, punio si je glavu i poticao se u mišljenju, tražio izraza svojim idejama, promatrao nezaboravne slike prirode u svoj njezinoj ljepoti, svom njezinom žamoru i vrijenju, radio rame uz rame s pripadnicima najrazličitijih narodnosti i upuštao se s njima u svakojake pustolovine. Sada je pak došao čas, da razdijeli nešto tog otkrivenog blaga. Opet se zatvorio među četiri zida i pisao ustrajno dan na dan po petnaest sati. Upravo su izvirali važni eseji, prirodoslovne i sociološke rasprave, crtice, humoristični stihovi, tragične nerimovane pjesme i neizglađeno pjesnikovanje u spencerovskim stancama. U zanosu ostvarenoga poleta zaboravljao je na prazni želudac. Jack se je sam izrazio o tom svom radu, da je to bio jedinstveni stvaralački zanos, koji je oteo bolesnika od pogibelji.

Svaki je rukopis poslao, čim je bio pretipkan, a prištećeni sitniš je davao za marke. Kad su mu što odbili, prodao je za jeftine novce knjige i odijelo, pripomogao si je kako je mogao i neumorno pisao dalje. Kada je gazdinstvo pojelo posljednji dolar i nije se više imalo što za jesti, odložio je pero i našao rada u praonici belmontske akademije, na kojoj je studirao Frank Norris. Imao je stan i hranu, tako da je osim novaca za duhan mogao odstupiti Flori svih trideset dolara, koje je zaslužio svakog mjeseca. Njegov se posao sastojao u tome, da je sortirao, prao, škrobio i laštio bijele košulje, ovratnike, rukave i bijele hlače slušatelja, profesora i njihovih žena.

Upućivao se i mučio tjedne i tjedne u tome poslu, koga nije nikad uzmanjkalo, i radio je također još uvečer kod električnog svijetla, da može postepeno rediti zamazano rublje, koje se je skupljalo. Hrpa knjiga, koje je uzeo sobom s tolikom nadom, ostala je netaknuta. Tek toliko, da je poslije rada još povečerao u akademskoj kuhinji, a onda se izvalio na krevet i zaspao kao zaklan. Nedjeljama mu je preostajalo još upravo toliko vremena, da se odmarao u sjeni, čitao kakvo šaljivo štivo i poslije osamdesetsatnog rada u tjednu naspavao se pošteno.

Rijetko kada, ako nije bio previše umoran odvezao se s biciklom u Oakland i proveo nekoliko nedjeljnih sati s Mabelom Applegarth. Znao je, da je zašao u ćor sokak, i nije znao kako bi izašao. A da napusti praonicu i da si nađe drugu službu? Ali sve su službe jednake. Čovjek, koji radi za nadnicu, nema vremena za plandovanje, čitanje i razmišljanje, a niti za život. Bio je obični stroj, koji je trebao svaki dan toliko i toliko hrane i počinka, da bi mogao u redu vršiti svoj posao. Pitao se, kako će se još dugo i besmisleno mučiti i koji je put, koji vodi u onaj život, kakav on želi. Na to pitanje odgovorila mu je sama sudbina.

LOV ZA ZLATOM

Na Klondiku su otkrili zlato. Kada je u proljeće 1896. krenuo na put prvi veliki val rudara, Jack je bio među prvima. Nije ga zadržavala činjenica, da su majka i očuh vezani isključivo na njegovih mjesečnih trideset dolara, ta baš je radi njih morao napustiti sveučilište i pisanje. Ali primamio ga je zavodljivi zov pustolovine.

I opet mu je priskočila u pomoć Eliza. Njezin muž, koji je bio već u sedamdesetim godinama, također se zarazio tom klondiškom bolesti. Uzela je zajam na kuću u iznosu od tri tisuće dolara i dodala od svoje pripravljene ušteđevine za opremu obadvojice rudara. Jack i Shepard odvezli su se u San Francisco, gdje je bilo skladište opreme za život na Aljaški, i kupili kožuhe, krznene kape, čizme, crvene flanelaste košulje, pokrivače, šator, peć, okove za saone, remenje, oruđe za tesanje čamaca, saonice za pse i napokon još svaki za tisuću funta živežnih namirnica.

Dvanaestog ožujka 1897. ukrcali su se na Umatillu, na lađu, s kojom je Jack došao u San Francisco onda, kada je završio svoju skitničku karijeru. Također i tu je bio najmlađi u šarenom mnoštvu ljudi, uglat, ali čedan, plavook, rječit mladić, koji se mogao sa svakim takmičiti u razgovoru, borbi i u svakidašnjem poslu. Nikakve lukavosti ni zlobe nije bilo u njemu. Svakoga je volio i bio je općenito obljubljen. Na Umatilli se je upoznao s Fredom Thompsonom, s rudarom Jimom Goodmanom i tesarom Sloperom, ljudima, s kojima je ostao u neprekidnom prijateljstvu kroz sve teške dane, koji su ga čekali.

Lađa Umatilla, koja je bila do vrha puna odvažnih rudara, zaplovila je u Lynnov kanal i usidrila se pred Skagwayem. U svome zanosu do ludila oduševljeni istraživači zlata prevezli su se u čamcima do Dyea Beacha, gdje je čekalo već na tisuće srećolovaca, koji su se sa svojom prtljagom našli usred sjevernjačke zime i sada su se svi uzbuđeni stali pogađati s indijanskim nosačima.

Kad su Jack i Shepard ostavili San Francisco, zaračunavali su za prijenos prtljage preko prelaza Chilccot još po šest centa od funte, a kad su pristali u Dyea Beachu, potražnja nosača je tako porasla, da je tovarnina poskočila na trideset i četrdeset centa. Ako je obnemogli srećolovac oklijevao za trenutak od iznenađenja, žutonožac je već brže nabio cijenu na pedeset centa.

Da su Jack i Shepard plaćali takovu cijenu, ostali bi bez novaca i ti žutonošci dalekog sjevera, koji su zahtijevali, da svaki pokraj tisuću funta hrane ima još pet stotina dolara u gotovom, potrošili bi ih gotovo kod Yukona. Mnogi istraživači zlata, bilo što nisu smogli za tovarninu, bilo što nisu dovoljno jaki za vratoloman put preko Chilccota, poraženi su se vratili s Umatillom u San Francisco. S ovima je također otišao Shepard i prepustio Jacka njegovim prijateljima Thompsonu, Goodmanu i Sloperu.

Bio je tek travanj i čekali su ih još dugi mjeseci teških napora, ako su htjeli još prije nove zime, koja bi im prepriječila svako daljnje putovanje, prekoračiti Chilccot, iznijeti sav tovar dvadeset i pet milja daleko do Lindermannovog jezera, preplivati jezero, nadvladati brzice, prevoziti se na stotine milja uz vodu rijeke Yukon i naposljetku se ugnijezditi u Dawsonu, tik uz koji teče zlatonosna rijeka Klondik. Jack, koji je bio mornar, morao je kupiti maleni čamac, koga su brižljivo natovarili sa svim potrepštinama i odrinuli prema izvoru Dyea Rivera ili Lynnovom kanalu. Do podnožja prijelaza bilo je sedam milja plovidbe. Tamo su istovarili čamac, spremali na sigurno dopremljeno skladište i vraćali se u Dyea Beach po nove terete. Tek poslije dugotrajnih žilavih napora, dok su se njihova tjelesa borila s upornim jedrima i konopcima, uspjelo im je dopremiti do podnožja prijelaza svih osam tisuća funti hrane i odijela, koliko su ponijeli sa sobom iz San Francisca.

Chilcoot je, što se tiče prenašanja tovara, poznat kao jedan između najneprohodnijih prijelaza na svijetu, ta sav je od samoga krša i diže se skoro okomito sa zemlje. Jack je na sebe uprtio stotinu i pedeset funti živeža i krenuo prema sedlu na put, koji je morao činiti svaki dan iznova. Po šest milja dugoj gorskoj stazi, koja se vila od podnožja do vrha prijelaza, valjale su se gore i dolje cijele skupine ljudi. Na putu si sretao starije ljude, slabiće i mlohavce, koji su prije radili po uredima i nisu sav život imali u rukama ništa težega od pera, a sada si ih vidio, kako su odrpani, iscrpljeni i iznemogli i nisu mislili na ništa drugo, nego kako da se vrate s lađom u domovinu. Kad je pripekla vrućina, Jack je na putu svukao kaputić i košulju i na veliko začuđenje Indijanaca u svojim crvenim flanelastim hlačicama opet tjerao uzbrdo. Put od podnožja do vrha trajao je čitav dan i prošlo je punih devedeset dana, prije nego su Jack i njegovi prijatelji smjestili preko sedla svih osam tisuća funti tovara. Više nego ijedna knjiga, koju je ikada napisao, radovao se činjenici, da svaki dan ide na put skupa s Indijancima, čiji tereti nisu teži od njegovih, pa usprkos tomu on se među njima ističe kao daleko najbrži nosač.

Sa Lindermannovog jezera odbila se nova skupina srećolovaca, koji su se morali vratiti, jer na obali nije bilo nijednog drveta, upotrebljivog za tesanje čamaca. Ali Jack i njegovi prijatelji opet su na sigurno spremali svoja odijela i capkali svako jutro uzduž rijeke do osam milja udaljenog kraja, gdje si je Sloper postavio malenu pilu. Posjekli su veliko drvo, pripravili si debla i počeli po drvetu dupsti s ručnim oruđem, koje su napravili iz njega. Jack je kao mornar morao napraviti nacrt za dva plosnata čamca. Nazvao ih je Yukonska ljepotica i Ljepotica iz Yukona, na dan, kad su ih spustili u more, i posvetio je svakom po jednu pjesmu.

Urezao je i sašio jedra i potjerao čamce s jedinstvenom brzinom preko jezera, i tako povećao izglede, da prispiju u Dawson još prije prve zime. Kad su za sobom

ostavili Lindermannovo jezero, zaplovili su prema izvoru Yukona i pripravili se za posljednji ispit. Kad su stigli do brzice, ugledali su kod tjesnaca White horses kojih tisuću čamaca, smještenih uz brijeg, a k tome još kakvih tisuću srećolovaca, koji su bili razočarani u svojim nadama, jer je do sada svaki, koji se usudivao ići s čamcem preko brzica, našao smrt u valovima.

Thompson je mislio: »Jack, idi pogledaj brzice, i ako su nesigurne . . .«

Jack je privezao oba čamca uz obalu. Okružila ga je skupina ljudi, od kojih većina nije bila još nikada u čamcu, i počeli ga nagovarati, neka ne zaboravi, da je vožnja preko brzica bezglavo, upravo pravo samoubilačko baratanje. Jack se je malo brinuo za te opomene. Išao je s čamcem pogledati brzice, vratio se i izjavio: »Ništa posebnog! Svi ti nesretni čamci izbjegavali su grebene i ujedno se borili sa strujom, a mi ćemo zaploviti uz tok rijeke«.

Istraživači zlata su se sabrali u skupine na oba kraja rijeke i bodreći klicali odvažnoj četvorici. Jack je razvio jedra nad svojim tovarom. Postavio je Thompsona i Goodmana u sredinu i zapovijedao im, neka se žure i priskrbe čim veću brzinu. Sloper je pokleknuo na krmu s lopatastim veslom u ruci, a sam je Jack sjeo odostraga na kormilo. Slijedeći glavnu struju sigurno su se provezli preko pjenećeg se vodenog bila, pristali u mirnoj vodi i vratili se po drugi čamac.

Već za koji trenutak počeli su rudari dolaziti s molbama, da bi prevezao također i njihove čamce. Tražio je po dvadeset i pet dolara po čamcu, ostao kod brzica još nekoliko dana i zaslužio skupa s ostalom trojicom drugova čednu svotu od tri tisuće. A mogao je zaslužiti i pet, ali bila je već sredina rujna i to ga je zadržavalo.

Inače su i tako dovoljno kasnili, jer ih je već kod Stewardovog ušća osamdeset i dvije milje od Dawsona zatekla zima sa grmljavinom i snijegom tako, da nisu mogli nikuda naprijed. Jack i njegovi prijatelji zaposjeli su na-

puštene kolibe uz yukonsku obalu, posjekli nešto borova za loženje i iskopali u snijegu jarke, da bi se osigurali pred trajnim zametom. Tu je zaostalo kakvih šezdeset pustolova, među njima jedan liječnik, jedan sveučilišni profesor, jedan sudac i jedan inžinjer.

Iznad riječnih otoka uspinjalo se je visoko gorje, uprto tu i tamo na hridine i izjedeno od silnog toka. Sve naokolo su se širile borove šume i zemlju je pokrivao četiri stope visoki snježni plašt. Svi, koji su dolazili po dugoj snježnoj stazi, morali su proći mimo Jackove kolibe i dim, koji se lijeno dizao iznad krova, bio je kao zavodljiva napast, jer je svakom pričao o toplini, miru i udobnosti, koji vlada u tom domu. Tu se zaustavljao junak Zova prašume Burning Daylight, zatim Louis Savard Peacock, Keogh, Pruette, Stevens, Malemute Kid, Del Bishop, lovci na dragocjena krzna, indijanski žutonošci, chechaquos ili mekušasti novajlije i stari iskusni istraživači, i šareno mnoštvo ljudi sa svih strana, koji su postali besmrtni u Jackovim sjajnim djelima iz Aljaške.

Jack je ovdje proživio ugodnu zimu. Imao je različno i vrlo šareno društvo. U taboristu je bilo dovoljno štiva, a također si je i sam prenio preko Chilccota čitavu knjižnicu, među ostalim Darwinov Postanak vrsta, Spencerovu Filozofiju stila i Miltonov Izgubljeni raj. Neki aljaščanski istraživač zlata, koga je jednom uhtavilo nevrijeme, s posljednjim se je snagama privukao do taborišta i već jedva živ kucnuo na Jackovu kolibu. Prostor je bio sav zavijen dimom duhana. Brojni gosti su pušili lule, govorili o svemu poprijeko, mahali s rukama i otresali se jedan na drugog. Kad mu je do ušiju doprla ta buka, mislio je za trenutak, da mu se je vani u borbi s vihorom već smiješalo — tako su razjareno raspravljali.

W. B. Hargrave, koji je stanovao u susjednoj kolibi, bio je jednu večer prisutan kod gorljivog razgovora o Darwinovoj teoriji, koji se vodio među sucem Sullivanom, liječnikom B. F. Harveyem i Johnom Dillom. Jack je ležao na svojem sanduku, slušao i sve bilježio. Kad su se prepirali o nekoj točki, iznenada se je javio: »Prijatelji, mjesto, na koje se pozivate, glasi tako...« Hargrave je otišao do obližnje kolibe, vratio se s posuđenim Postankom vrsta i rekao: »Tako, Jack, ponovi još jednom ovo mjesto, da vidimo, da li si ga zaista točno naučio!« Hargrave piše, da je Jack naveo sve točno od riječi do riječi.

Hargrave je zapisao, da je tada, kada je prvi put prešao prag njegove kolibe, Jack sjedio na rubu svojega ležaja, Goodman je pripravljao užinu, a Sloper je činio popravke s tesanjem. Jack je pobijao Goodmanove pretjerane starovjerske nazore, ali taj se je tvrdokorno branio protiv Jackove duhovite zanesenosti. Jack je zamuknuo i pozdravio stranca. Hargrave kaže, da je njegova gostoljubivost bila tako srdačna, njegov smijeh tako vedar, a njegovo drugarstvo toliko iskreno i nepatvoreno, da ti je u mah odagnao svu rezerviranost. Čim je stupio, pozvao ga je bez oklijevanja, neka se pridruži razgovoru.

Hargrave misli, da je Jack bio istinski plemenit, upravo nepromišljeno dobar, ukratko pravi princ dobroga drugarstva. Njegova nježna osjećajnost pobjeđivala je sve još tako surove uplive slabog društva. Ako se je protivnik u debati zapleo u protivurječje, mahnuo je glavom unazad i dao oduška svojem priljepčivom smijehu. Mišljenje, s kojim Harvey zaključuje svoje uspomene na doživljaje s Jackom, je preiskreno, da bi bilo išta hinjeno ili patvoreno: »Višeput se događalo, da smo bdjeli dulje od drugih. Sjedili smo uz goruće cjepanice borova i sa čavrljanjem si tratili duge sate. Pripremao je znamenit lik muža, dok je tako sjedio kod priprostog ognjišta i odsjev zubi mu se poigravao po lijepom obličju. Bio je čistog, veselog, nježnog, neogorčenog mladog srca i nije pokazivao gotovo ništa od one obijesne zaljubljenosti u samog sebe, koja je inače svojstvo mladeži. Dao bi mu više od dvadeset godina, koliko je u istinu imao. Bio je čvrstog i pruženog tijela, vrat je imao razgaljen, a preko čela mu je padao čuperak raskuštrane kose, koji si je kod svake živahnije

debate gladio po tjemenu. Imao je neobično čuvstvene usnice, koje ne bi ništa manje pristajale najozbiljnijem i grubom, gospodskom licu, jasan vedar smijeh, oči, koje su odavale dubok pogled u sebe, uistinu lice umjetnika i sanjara, a ujedno pak lice, čije su krepke i odlučne crte pokazivale na jaku volju i neiscrpnu energiju. Bio je čovjek, kao rođen za život u prirodi, ukratko, pravi čovjek, muž rijetkih vrlina. Vjeru, gospodarstvo i uopće svaku stvar na svijetu prosuđivao je iz jednog samog pogleda: što je istina? Bio je sposoban za velike misli. Nisi mogao govoriti s njim, a da te se ne dojmi kao čovjek višega razuma. Motrio je život s čudnovatom vjerom u sebe i gledao savršenim mirom smrti u oči.«

Fred Thompson je kupio saonice i upregu za pse i išao s Jackom tražiti rudu uz brojne potoke, koji su se izlijevali u Yukon. Thompson potvrđuje, da je Jack bio pravi majstor u životu na otvorenom. Znao je razmahati vatru u oluji, pripraviti ukusne gibanice i ispržena šunku i postaviti šator s takvim znanjem, da se u njemu spavalo snom pravednika pri temperaturi od trideset stupnjeva pod ništicom. Jack je držao to sve pravom malenkošću za veleskitnicu, koji je godinu dana spavao na otvorenom bez pokrivača i na željezničkoj pruzi, koja je vodila kroz divljinu, i kuhao hranu u cinkanim konzervnim kutijama.

Jack i Thompson su počeli tražiti zlato po Hendersonu, koji se izlijeva u Yukon, jednu milju južno od taborišta. Na mjestima, gdje je zbog vode, koja je derala, nije bilo leda, zabili su u korito rijeke grablje i izvlačili po danu svjetlucavu prašinu na grudama kremenog pijeska i mulja, koje se lijepilo na oruđu. Svaki je sam sebi u okolici zagradio svoje zemljište, jurili su u saonicama natrag do Stewarda i proširili vijest, da su našli zlato. Svaki stanovnik taborišta krenuo je brzo pješice ili saonicama prema nalazištu, da čim prije osigura svoj dio. Thompson je procijenio Jackovo nalazište na četvrt milijuna dolara. Možemo misliti, kakve su se sada sanje porodile u Jackovoj glavi. Vratit će se u Oakland s vrećom zlata, obilno pomoći Floru i očuha, preplatiti Elizi za svu njezinu dobrotu, zaprositi Mabelinu ruku i naći konačno dosta slobodnog vremena, koje mu je potrebno za pisanje.

Ali naskoro se je probudio iz tih sanja. Stari iskusni istraživači, koji su se brzo sabrali kod Hendersona, vratili su se s glasnim grohotom u taborište. Jackovo se je zlato naime pokazalo kao najčišće mačje zlato. Thompson kaže, da Jack nije bio tko zna kako razočaran. Kad su se opet ukrcali na Umatillu, napomenuo je, da nije išao u Aljašku da sabire zlato, nego snove za svoje knjige. Svakako nije mogao biti previše ravnodušan zbog tih četvrt milijuna dolara.

Jackov povratak je najbolje opisao Emil Jensen, po kojem je Jack izgradio svojega Malemuta Kida i poslije ga označio kao plemenita čovjeka. Jensen kaže, da mu je Jack izrekao prvu dobrodošlicu, koju je slušao na toj hladnoj negostoljubivoj riječnoj obali. Jack ga je pozdravio s ovim riječima: »Već po tome, kako si usprkos ledenih santa glatko upravljao svojim čamcem, vidim, da si dobar mornar i dobar brodar«.

Jackov smiješak, tako misli Jensen, bio je upravo djetinjski ljubak. Oči su mu se zasjajile, kada je usmjerio pogled u Jensenove. Bio je uvijek razigran, pristupačan i u svakoj se je prilici pokazao kao vjerni prijatelj.

Jackova koliba, kaže Jensen, bila je središte opće pozornosti, jer je nadmašila sve svojom mnogostranošću i svojim načinom pripovijedanja, s kojim je znao privući na sebe slušatelje. Ako se je tko hvalisao s kakvom krupnom izmišljotinom, pa su ga nevjerni slušaoci ostavili na cjedilu, Jack ga je usprkos tome pozorno slušao i propitkivao ga do najmanjih potankosti. Zanimali su ga svi važni i također svi manje vrijedni slučajevi svagdašnjega života. U svakoj je stvari našao nešto novoga, pa bila to partija whista, debata, ili pak podnevno sunce, kada je širilo svoj hladni, blještavi sjaj preko bregova, koji su se pružali prema jugu. Kad je sa užasom punim poštovanja opazio snijeg, koji se prostirao ispod sablasnog neba, ili je

pak sa živom nasladom motrio rastuće vode, bio je neprestano pun iščekivanja nečega novoga i nepoznatog.

Jensen pripovijeda maljušnu zgodicu, kako mu je Jack posudio Postanak vrsta. Kada se Jensen potužio, da je djelo za njegov rječnik preteško, posudio mu je popularno izdanje Haecklovih Zagonetki svemira. Ali također i to mu se činilo preteško i posudio mu je svoje najdraže štivo Miltonov Izgubljeni raj. Jensen je priznao, da nema smisla za poeziju i da Milton nije za njega. Nato se je Jack uputio u neku kolibu prema Yukonu, u kojoj su imali, kako je bio čuo, izvod Kiplingova djela Sedam mora, vratio se u Jensenovu kolibu s knjigom i molio ga, neka pročita samo nekoliko stranica, pa će vidjeti, kako je lijepa poezija. Jensen je pročitao knjigu, a da ju nije odložio, i Jack si je to upisao u veliki uspjeh.

Jensenov poklon Jackovoj uspomeni zaslužuje, da ga navedemo od riječi do riječi: »Njegovo je društvo bilo puno života i pobude, a također i korisno. Bio je uvijek pripravan na svaku uslugu, bilo da je hodao po taboništu, da bi nam priskrbio štiva, ili je pak, kada smo bili nemirni i neraspoloženi, jer nam je uzmanjkalo čikova, prošao svu okolicu, dok se nije vratio s grudom stisnutog duhana. Bila ta usluga malena ili velika, naprošena ili nenaprošena, uvijek je stavio na raspolaganje ne samo sebe, nego također i svoje zalihe. Lice mu je sjalo u smiješku, koje nije nikada izgubilo od svoje srdačnosti«.

Proboravio je gdjekoji sat na svojem ležaju, bilježio različne događaje, koje su mu pripovijedali drugovi, razgovore, debate i narječja i pisao opaske o krajevima i o životu na Aljaški, o filozofskim naziranjima i o značajima ljudi, koji su zalazili k njemu.

Kada je konačno došlo proljeće, Jack je više nego pretekao svojega djeda Marshalla Wellmana, koji je stesao splav, na kojem je preplivao čitav dugi put od Put-In-Baya do Clevelanda. S doktorom Harveyem je razbio Harveyevu kolibu, Jack je spremio drvo na splav i prevezao ga po rijeci do Dawsona, gdje su ga prodali za šest stotina dolara.

Dawson je na njega ostavio utisak pravog pravcatog karnevalskog šatorišta sa svojih pedeset tisuća stanovnika i blatnom glavnom ulicom, nanizanom s obadvije strane s krčmama, u kojima su ljudi ne samo pili, nego također jeli, spavali, nabavljali zalihe, preprodavali i kupovali, plesali s barskim plesačicama i gubili svoje zlato s poznatim igračima i kockarima. Bilo je malo hrane i obrok šunke s jajima je stajao tri i pol dolara. Radnici su dobivali na dan unču zlata, što je u novcu predstavljalo približno sedamnaest i pol dolara. U mjestu se skupilo nekoliko najpoznatijih svjetskih pustolova i pustolovki. Drolja se je nabralo toliko, da ih je policija na konjima tjerala preko rijeke i nagnali su ih u zagrađeni kraj, koji su nazvali Ušljivo selo. Preko rijeke je vodio dugi viseći most na konopce. Jack je opazio, da se nekoji ne usuđuju ići preko mosta, jer im se to čini preopasno.

Thompson piše, da se Jack u Dawsonu nije nikada prihvaćao ni najmanjeg posla, ali je sigurno, da je ipak tri dana lovio po rijeci plivajuće drvo i na to ga s vesljačom priveo do pile. Za sada nije osjećao ni malo potrebe za rad i mogao je ići kud god je htio i bez prebijene pare. Dobro je došao u pivnicama, gdje su mu rudari nudili piće, da bi mogli pripovijedati o svojim doživljajima, a to mu je bilo uostalom i draže, nego njihova slaba rakija. Ženske su ga volile, jer je bio skroman momak i jer je dobro znao govoriti. Novaca nije imao, ali je zato bio pun humora. Kada nije bilo nikoga, koji bi mu pričao o svojim događajima, sjeo je bezbrižno na rub stola i počeo zabavljati društvo s vlastitim izmišljotinama. Noći je većinom provodio po igračnicama, promatrao i sve redom bilježio.

Slušao je ljude, koji su poznavali Aljašku, lovce na plemenita krzna i rudare, koji su došli još prije otkrića zlata na Klondik, i tako je sabrao prve pouzdane podatke o počecima te zemlje. Znao je, koji su mu podaci potrebni i gdje da ih potraži, jer se je služio znanstvenim načinom, koji je obogatio njegov kasniji književni rad.

Na Aljaški nije bilo povrća i Jack je obolio od skorbuta. Lice mu je bilo puno bubuljica i počeli su mu se

klimati i oni zubi, koje je imao. Morao je u oporavilište i Thompson mu je, kako sam piše, plaćao manju svotu za uzdržavanje i liječenje u bolnici. Tamo se je liječio tako dugo, dok nije bio opet sposoban za put. Mjeseca lipnja je zajedno s nekim Taylorom, koji je bio iz Kentuckija, i Johnom Thornsonom u malenom otvorenom čamcu napustio Dawson i krenuo na tisuću devet stotina milja dugi put natrag k Yukonu i dalje uzduž obale Beringova mora. Jack je kormilario. Putovali su u nesnosnoj vrućini, a po noći su logorovali na obali. Tako su prošli močvare uz Yukon s njihovim milijunima moskita, sigurno prebrodili brzice, između puta se ustavljali po domaćim naseljima i gledali Anglosaksonce, kako plešu s Indijankama.

Premda mu je radi skorbuta donji dio tijela bio skoro posve uzet i desna mu je noga tako nabrekla, da ju više nije mogao ispružiti, bio je unatoč svega još tako čil, da je usred noći, dok su drugi spavali, strijeljao divlje ptice. Nije prošao dan, da nije pisao u bilježnicu. Pisao je o penjanju drozdova uz potoke, zvrndanje jarebica, glasovima labudova i žaba, lijetu pustinjske šljuke i divljih gusaka, a poslije je na rubu primijetio, da će stvar biti nedvoumno prihvaćena u Outing Magazinu ili pak u Youth's Companionu.

Trebalo je punih devetnaest dana, prije nego su ostavili za sobom tisuću devet stotina milja Yukona. Sigurno su zaplovili u Beringovo more, nastavili put uzduž obale i pristali kod St. Michaela. Jack je dobio službu na lađi, koja je bila upućena u britansku Kolumbiju. Tamo se je ukrcao na neki parobrod i kao putnik na posjećenoj palubi nastavljao put do Seatllea. Odavle dalje je bilo skitnici njegova kova malenkost probiti se na teretnim vlakovima do Oaklanda.

Vratio se bez prebijene pare, ali on, koji nije našao niti mrvicu zlata, sabrao je na Aljaški veći kapital, nego li ikoji rudar, koji si je ogradio svoje zemljište uz Bonanza Creek.

JACK POSTAJE PISAC

Kad se Jack sretno vratio u Oakland, saznao je, da mu je u međuvremenu umro očuh. Bio je duboko ožalošćen, jer je od strane svojega očuha bio uvijek dionik samo dobrote i drugarstva.

Sve do tada je John bio zakoniti poglavar obitelji. Mučio se je za svaki dolar, koliko su mu to dozvoljavale njegove godine i njegovo slabo zdravlje. Sada je pak Jack postao glava obitelji. Da bi njegova odgovornost bila još veća, Flora je posinila maloga Johnnya Millera, očuhova unuka, čini se sina njegove najmlađe kćerke, koja je bila udana u Kaliforniji. Flora je postala dobra majka petgodišnjem dječaku i zagrijavala ga s ljubavi, koju Jack u svojim bijednim godinama djetinjstva nije poznao.

Želio si je samo jedno na svijetu, naime da postane pisac. Za to se zvanje nije odlučio samovoljno, recimo zato, jer je čeznuo za slavom, imetkom i bogatstvom, ili pak zato, da bi vidio svoja djela štampana. Ta odluka mu je dolazila iz srca i nalagali su mu je nužni pokreti njegove prirode i njegova dara. Bilježio je prizore iz skitničkog života, pravio opaske o aljaščanskoj pokrajini i zapisivao odlomke iz razgovora i dopunjavao ih planovima, koji su se sami od sebe rađali u njemu, jer je bio osjetljiv i prihvatljiv i imao silu nad riječima, s kojima je znao osvojiti čuvstva u srcima čitaoca i slušaoca. U toj ga je odluci uzdržavala svijest, da je njegov otac Chaney bio nastavnik, koji je pripadao svijetu knjiga. Na tisuću devet stotina milja dugom putu dolje po Yukonu i na lađi, koja ga je vozila od San Michaelsa do Seattlea, snovao je i gradio u duhu pripovijesti, koje je kanio napisati, čim se vrati kući. Vidio je mnogo zanimljivosti i u Klondiku je bio

svjedok borbama, koje su sada pokucale na vrata njegovog spisateljskog duha i gonile ga, da ih opiše.

Jackov osjećaj dužnosti prema svojti, rastao je i slabio u razmacima. Kada je još prodavao po ulici novine i radio u tvornici cinkanih kutija, davao je svaku paru Flori za stanovanje, hranu i lijekove. Kasnije je napustio stalan posao i postao oštrigar. Neko je vrijeme s oštrigarskim dohocima podupirao svojtu, a potom je počeo na veliko rasipati novac na pijančevanje. Iz uštednje, koju je zaradio kao mornar na Sofiji Sutherland, kupio si je nešto pohošene odjeće, a sve je drugo izručio majci. Dok je radio u predionici jute, u električnoj centrali i u praonici, zadržavao je za sebe sedamdeset i pet centa od svoje tjedne plaće. Onda poslije jednoličnih mjeseci vjernog ispunjavanja obaveza prema majci, njegov je osjećaj odgovornosti iznenada popustio i dao se na put klatarenja i istraživanja zlata. Tek onda, kada je išao u dvadeset i treću godinu i našao se u smrtno usmjerenom nagonu, da iz svojega života napravi nešto sasvim novo, možda bi prvi put u životu našao opravdani razlog, da s njim krene u svijet.

U istinu je pak odlučno gurnuo na stranu sve slučajeve, koji su mu se usiljavali da ih stavi na papir i glasno tjerali u njem pjesnički izraz. Poslije šesnaestmjesečnog potucanja po svijetu došao je čas, kada se u njemu opet javio osjećaj odgovornosti. Proći će nekoliko mjeseci prije nego napiše i dotjera za štampu sve zasnovane pripovijesti, a dotle nije nikako htio prepustiti majku i njezinog posinilog unuka bijedi i nestašici. Njihova je potreba za pomoć bila nužna, i morao je čim prije naći kakav posao.

Bila su teška vremena. Sav daleki zapad je još uvijek trpio od posljedica velike krize, koja je pred pet godina otpravila Jacka u predionicu jute, gdje je radio za deset centa na sat. Potucao se je više dana po ulicama i obalama, mumljao u samom sebi, da je život u naprednom društvu još uvijek neizdrživ i konačno se morao pomiriti s činjenicom, da nema nikakvog fizičkog rada. Jer je bio izvježban u pranju i glačanju, nudio se svim oaklandskim

praonicama, ali uzalud. Potrošio je posljednja dva dolara za novinske oglase. Odazvao se je na oglas invalida iz građanskog rata, koji su preko novina tražili pomoćnike, i za njih je od kuće do kuće nudio šivaće strojeve, kako je to već radio prije dvadeset godina njegov očuh po San Franciscu. Bio si je svijestan, da bi predstavljao dobru kupnju na radnom tržištu, ta vagao je svučen sto šezdeset i pet funta i svaka funta njegovoga tijela bila je otporna za teżački rad. Ali usprkos svemu traženju najviše ako je tu i tamo našao kakav slučajni posao, s kojim se je uzdržavao još kao đak na oaklandskoj srednjoj školi. Kosio je travnjake, obrezivao grmlje, prao prozore i klopao sagove po dvorištima. Rijetko se kada dogodilo, da je zaslužio čitav dolar na dan.

Mabel i Edward Applegarth su priredili ručak, da bi proslavili njegov povratak u Oakland. Pozvali su još čitavu silu prijatelja iz Henry Clayeva društva za diskusije, koji su mu stiskali ruke, tapšali ga po ramenima i izražavali mu svoje zadovoljstvo, da ga vide u Oaklandu. Jack se je inače na silu gubio od tako srdačnog dočeka i svakoga je poslužio s kakvim zanimljivim klondiškim slučajem . . . a k tome svakoga pozvao u kut i šapnuo mu, da li možda znade za kakvu službicu. Ali nitko mu nije znao ništa reći.

Poslije šesnaestmjesečne odsutnosti u surovom, divljem životu među rudarima u stewardskom taborištu i u Dawsonu činila mu se sada Mabel ljepša i nježnija nego ikada prije. Kad su se napoljetku članovi društva debatiranja rastali i Edward je obzirno umaknuo u svoju sobu, Mabel je utrnula svijetla, nježno ga primila za ruku i odvela glasoviru. Svirala i pjevala mu je pjesme, koje je pjevala onda, kada je bio prvi put kod njih, i kada ju je privlačio i ujedno odbijao sa svojom muškom surovošću i muškom silom. Iz očiju mu je čitala ljubav, dok je sjedio nasuprot u udubini za sobni glasovir, sav zanesen u muziku i njezin krhki, slabašni dah. Osjećao je njezinu ljubav u njezinom glasu, i priznala mu je pjevajući sentimentalnu baladu, da

također ona ljubi njega. Ali znao je, da to još nije pravi trenutak, da joj otkrije svoje želje. Zar da ju istrgne iz te kuće knjiga, glazbe i slika prije, nego joj može ponuditi nešto drugo od svog istrošenog odijela i svog praznog želuca.

Drugo jutro je čitao u novinama o prijemnim ispitima za poštansku službu. Odjurio je na glavnu poštu, prijavio se na ispit i s uspjehom ga svršio. Da je još na raspolaganju ostalo kakovo slobodno mjesto, doskora bi ga vidjeli svaki dan koracati s natovarenom torbom u njegovom poštanskom kvartu.

Ini poslovi, koje je još tu i tamo našao, nisu mu doduše oduzimali mnogo vremena, ali svakako nisu ni dostajali za uzdržavanje obitelji. U nedjeljnom prilogu sanfranciškog Examinera je čitao, da magazini plaćaju najmanje po deset dolara za tisuću riječi. Po glavi mu se vrzlo pol tuceta zanimljivih, uzbudljivih članaka i gotovo su ga prsti svrbjeli, da ih čim prije dovrši. Sjeo je za neizrađeni stol, koji mu je postavila majka u njegovu osam stopa široku i deset stopa dugu spavaonicu i napisao u tisuću riječi, kako je jedrio u otvorenom čamcu niz Yukon. Poslao je članak uredniku Examinera, čim ga je svršio, ali nije niti sanjao, da je s tim nastupio svoju spisateljsku karijeru. Pri tomu mu nije bilo ništa na pameti, osim onih deset dolara honorara, s kojima bi utješio gazdu kuće, dok ne preuzme imenovanje za pismonošu. Odlučio se da odloži taj zalet u literaturu za toliko vremena, dok međutim ne prištedi nešto stotinjaka, ili dok pored sebe ne će morati hraniti još druge ljude.

Ali čim je pobliže upoznao taj svoj novi posao, nije se više od njega mogao odvrnuti. Na vrat na nos se je latio dvadeset tisuća riječi obasižućeg priloga za Youth's Companion, pri čemu je prekrojio opseg poglavlja opsegu podlistka tih novina, koje je čitao u oaklandskoj čitaonici. Još prije nego se snašao, kako će zapravo postupati, stavio je na papir sedam zgoda iz Aljaske, koje je u duhu već imao izrađene. Otvorio je sve ograde i zahvatio ga je snažni tok njegovog stvaralačkog duha.

Od pošte nije primio nikakve obavijesti o imenovanju za pismonošu. Examiner mu nije slao željenih deset dolara, pače mu nije niti potvrdio primitak njegova rukopisa. Jer više nije imao niti za komadić kruha, založio je kolač, koji mu je poklonila Eliza, da bi se s njim vozio u školu. Kada je gazda kuće zahtijevao, neka plate ili neka se nose iz kuće, založio je još sat, koji mu je poklonio Elizin muž, a na to naskoro još kišnu kabanicu — sve, što je naslijedio od svog očuha. Poslije je sastao nekadašnjeg znanca iz pristaništa, koji je pod pazuhom držao u novinama zamotano salonsko odijelo sumnjivog izvora, o kojem bi teško koga uvjerio, da nije ukradeno. Dobio ga je u zamjenu za nekoliko aljaščanskih uspomena, i založio ga za pet dolara. Novce je trošio većim dijelom na marke i listovne omote, u kojima je slao rukopise, koji su se gomilali iz dana u dan. Još uvijek nije osjećao, da će postati slavan pisac. Bio je samo čovjek u očajnom položaju, koji ne može naći posla i koji se pokušava u bijesnom nastojanju samo sa svojim talentom progurati kroz život, dok ne dobije službu.

Bližila se zima i još je uvijek nosio lagano ljetno odijelo. Prodavač mu je dopustio kredit od četiri dolara, ali je zatim postao neumoljiv. Mesar na drugoj strani je išao do svote od pet dolara, i to je bilo također sve. Eliza ih je pomagala, koliko je god mogla oduzeti od svojih ustiju i povrh toga davala njemu još za papir i duhan, bez kojega nije mogao živjeti. Počeo je slabiti, obrazi su mu upadali i postajao je nemiran i nervozan. Nikako više nije predstavljao dobru robu na radnom trgu. Jednom na tjedan je imao priliku, da se kod Mabele pošteno najede mesa, ali se na silu pretvarao, da ne bi djevojka koju ljubi opazila, kako je gladan. Ali nije izgubio nadu u bolje dane, jer su magazini plaćali po deset dolara od tisuću riječi, a pripovijesti i članci, koje je poslao, obasizali su od četiri do dvadeset tisuća riječi. Ako unovči samo jedan članak, svi su spašeni. Uvijek mu je tinjala na dnu srca iskrica nade, da će primiti barem jedan prilog, i ta mu je nada bila kao potpora stožeru, na kojem leži čitav šator. Sada će se jasno pokazati, hoće li moći živjeti od svog

književnog rada. Zatim ga njegov položaj ne će više siliti da postane pismonoša. Nije očekivao bogzna kakvu plaću ili bogatstvo za svoj rad. Računao je dapače s onih deset dolara od tisuću riječi, što bi mu donosilo, ako također proda sve što napiše, najviše po tri stotine dolara na mjesec, a u najboljem slučaju kakvih stotinu pedeset dolara.

Tako se je uživio u svoje pisanje i borio se s utjehom, da će međutim biti prihvaćen barem samo jedan sastavak, da je već jedva dospio pokatkad pokositi kakav travnjak ili isklopati kakav sag. Međutim su domaći jako teško izlazili. Flora je još kako tako strpljivo podnosila nestašicu, jer je pače bila žilava, otporna žena s više od dvadesetgodišnjim iskustvom u uvijek novo vraćanje gladovanju. Jack je slabio i konačno obolio. Jer je bio slabo obučen i previše rastresen od posla, napustio je još jedinu večer u tjednu, koju je proživljavao s Mabelom. Njegove su snage išle kraju i bio je opet voljan preuzeti službu utovarivača ugljena za trideset dolara mjesečno. Vrijeme je prolazilo i Jack je klonuo tjelesno i duševno. Ne samo radi gladi, nego prije svega za volju neizvjesne budućnosti počele su ga iznova saiijetati misli o samoubistvu, kao već onda kad je pao s benicijskog pristaništa i onda, kad ga je spopala melankolija na skitničkoj cesti. Sam piše, da bi se bio gotovo ubio, da ga nije zadržavala misao na majku i malоga Johnnya. Frank Atherton, njegov prijatelj iz dječačkih godina piše, da je Jack »pisao oproštajna pisma«. Neki prijatelj, koji si je tako isto odlučio oduzeti život, došao je k njemu da se oprosti. Ali Jack ga je tako rječito i uvjerljivo odvraćao od te namjere, da je pri tom i sam napustio misao na smrt.

Onda, neko jutro krajem studenoga primio je tanko, duguljasto pismo književnog urednika O v e r l a n d M o n t h l y a, koga je godine 1868. osnovao u San Franciscu Bret Harte. Jedna između aljaščanskih zgoda je bila prihvaćena. Poslao je pripovijest Č o v j e k u n a p u t u, a sada će ju objaviti. Strjelovito je računao... rukopis obasiže pet

tisuća riječi... deset dolara za tisuću riječi... u odgovoru mu prilažu ček na pedeset dolara... spašen je... Moći će pisati i dalje. Zasjeo je na rub kreveta i s dršćućim prstima otvorio listovni omot, dok mu je ujedno dršćuća domišljatost otvarala sjajne izglede za budućnost.

Ali nije bilo nikakvog čeka. Bila je samo formalna poruka urednika, da je pripovijest upotrebljiva i da će mu za nju platiti pet dolara... za rukopis, koji je pisao pet dana. Uvijek isti stari svakodnevni dolar, koji je zaslužio u tvornici cinkanih kutija, u predionici jute, u električnoj centrali i praonici. Strašno je zaviknuo. Duša mu je zanijemila. Sjedio je kao prilijepljen na stolu i drhtao. Kakav je bio lakovjeran bedak! Kakav bedaček! Mislio je na svoj članak, koji je izašao u nedjeljnom prilogu. Sada pak tako! Penny po riječi. Ma što! Deset riječi za penny. Nitko ne bi mogao živjeti od takvih dohodaka, a kamo li uzdržavati obitelj. Da i piše još opsežnija djela i sve proda, svejedno mu ni to ne bi ni najmanje govorilo da ostane pisac. Samo bogataš može pisati. Morat će se lijepo zadovoljiti s dosadašnjim dohocima; i dalje kositi travnjake, klopati sagove i za neko se vrijeme prihvatiti nečega, dok ne primi imenovanje za pismonošu.

Još isto poslije podne po ovom slučaju, koji mu je u svemu potvrđivao istinu, da je za njegov život možda svejedno ako umre, ali nikako za njegova djela — primio je još jedno tanko, duguljasto pisamce, koje je dolazilo sa istoka, čini se od lista B l a c k C a t. Poslao je uredništvu priču, napisanu o onom kratkom i burnom razdoblju među studijem na kalifornijskom sveučilištu i zaposlenjem u praonici belmontske akademije. The Black Cat je osnovao čovjek s imenom Umbstaetter, koji je bio ujedno također njezin vlasnik i u velike je nastojao, da bi potaknuo rad mladih američkih pisaca. Umbstaetter mu je odgovorio, da je njegova pripovijest doduše više opsežna nego dobra, ali ako mu dozvoli da objavi rukopis, koji obasiže četiri tisuće riječi, u dva nastavka, bez oklijevanja će mu doznačiti ček na četrdeset dolara.

Sveta nebesa! To bi dakle odgovaralo honoraru dvadeset dolara za tisuću riječi, čini se dvaput toliko koliko je očekivao. Dakle nije bio bedaček. Lako će uzdržavati obitelj i pri tom vršiti plemenito djelo, koje mu leži toliko na srcu. Jack mu je odgovorio, neka samo raspolovi rukopis, ako hoće, samo neka mu pošalje novce. Umbstaetter mu je s povratnom poštom poslao četrdeset dolara. Radi tih dolara i samo radi njih, Jack je kako piše, ostao vjeran svojem pozivu.

Podigao je u zalagaonici kotač, sat i kišnu kabanicu. Izravnao je dug kod trgovca i mesara, opskrbio kuću s hranom, odvojio dvadeset dolara za dvomjesečnu stanarinu, kupio iznošeno zimsko odijelo i nešto papira i posudio pisaći stroj. Uvečer je pripravio u kuhinji užinu i drugo jutro pozvao k sebi Mabelu. Vozili su se uporedo na svojim biciklima po oaklandskim ulicama i na to se uspeli na svoj najdraži brežuljak u berkeleyskim planinama. Bio je lijep, jasan jesenski dan. Sjalo je mlako sunce, tu i tamo si oćutio polutih, kao izgubljeni šapat lakog povjetarca. Prozirne, škrletne maglice, koje su bile kao koprene satkane iz boja, javljale su se po sakrivenim kutićima gorskih dubrava. San Francisco, koji se je širio po svojim brdima, činio se kao ogroman izobličen oblak dima. Zaljev među mjestom i gorama, bio je jedan sami mutni kovinasti bljesak, u kojem si prepoznavao jedrilice, nepokretne ili pak pomićuće se s lijenim, polaganim tokom. Daleki Tamalpais, koji se jedva vidio u srebrenastoj magli da je ogroman, odražavao se od Zlatnih vrata, onkraj kojih su se, tamo na dalekom obzorju valjale prema kopnu silne mase oblaka.

Tu je ležao u visokoj travi kraj prve žene, koju je ikada ljubio, i pripovijedao joj o svojim djelima, koja su bila primljena u štampu. Sva je sretna klicala od zadovoljstva nad uspjesima, koje je postigao u te tri godine. Kradomice ju je obuhvatio s rukom za tijelo i oko njega i polagano i ljupko privukao k sebi. Zagrlila ga je oko toplog, opaljenog vrata i bilo joj je kao da se njegova silna moć pretače u njezino nježno tijelo.

Mabel je bila njegova živa opreka. Dočim je on bio čil i čvrst, ona je bila tanka i nježna. Fućkao je na društvene običaje, dočim je ona tako reći živjela od njih. Jack je bio izvrgnut svoj dosadnosti i krutosti muškog svijeta, a ona je pak bila uvijek brižljivo pristojna, odgojena i zaštićivana. Jack je bio neukrotljivi smutljivac, Mabel pak tiha i plaha. Jack nije bio nikomu pokoran, a ona je bila u potpunoj sili vladajuće, svojeglave majke, koja je pazila na svaki njezin korak. Vidio je, da majka imade s njom posebne namjere, da je hoće bogato udati, da bi tako naknadila štetu za izgubljenim bogatstvom, koje su donijeli sa sobom iz Engleske i njezin ga je muž uložio u propalo poduzeće za naseljavanje neobrađene zemlje.

Nije se bojao gospođe Applegarth, jer mu se činilo, da ne može biti neukrotivija od Sjevernog jelena, od kormila Sofije Sutherland u vihoru, od stepenica brzih vlakova i od Yukonovih brzica.

S punim ustima natrpanog kruha, kojeg je pripravio večer prije, dogovorili su se za zaruke. Kroz godinu dana će si već tako urediti svoje prilike, da će se moći uzeti. Imati će svoju kuću, pune police knjiga, pune stijene slika i glasovir, na kojem će Mabel svirati i pjevati. Imat će svoju radnu sobu, gdje će pisati novele i romane, a njegova će mu ženica popravljati jezične pogreške. Dobro će živjeti, imat će izobražene i zabavne prijatelje, odgajat će djecu, diviti se čudu ljubavi i sudbine, koja ih je združila na tako neobičan način. Zalazeće sunce se je sakrilo za silne guste oblake i svod neba se ružičasto zacrvenio. Dok mu je tako ležala u zagrljaju tiho je zapjevala: »Zbogom, lijepi dane!« Kada je dopjevala, još ju je jednom poljubio, a poslije su krenuli s rukom o ruku, pouzdavajući jedan drugomu svoju sudbinu, u dolinu, sjeli na kotače i vratili se u Oakland.

Od honorara su mu preostala još dva čitava dolara. S tim novcem je kupio marke i ponovno otposlao rukopise, koje su mu odbili i morao ih je do tada pohraniti u predjelu stola, jer nije imao za poštarinu. Ponovno se je dao na posao i otpremio svaki rukopis, čim je bio pretipkan.

Ali to su bile varljive nade. Vratili su mu svaki rukopis s običajnim odbijajućim listićem, u kojem je bilo napisano, da ga ne mogu upotrebiti. Na Florinim policama je počelo polagano nestajati hrane. Sat, kotač, kišna kabanica i konačno također toplo odijelo, sve je to opet hodočastilo u zalagaonicu. Što pomaže, ako listovi plaćaju od riječi penny ili pak čitav dolar, kada ne može prodati niti jedne jedine rečenice.

Šesnaestog siječnja 1899. je dobio poziv, neka se javi u poštansku službu. Služba će biti stalna, do smrti i primat će po šezdeset i pet dolara na mjesec. Šta da učini? Ako preuzme ponuđeno mjesto, imat će dovoljno jesti i ne će više nositi izderana odijela, i to će biti raskošje, u kojem još do sada nije uživao dvadeset i tri godišnji mladić. Moći će si nabavljati knjige i izdanja, koja mu sada tako manjkaju. Moći će se brinuti za majku i za malog Johnnya, i ako će se Mabel htjeti preseliti k Flori, odmah oženiti.

Jack i Flora su potpuno realno gledali na položaj. Ako želi još i dalje pisati, moraju još nekoliko godina stradavati i tucati siromaštinu. A također ako i postane pismonoša, šta ima od sve te obilne hrane, novih odijela, knjiga i revija. Zar je rođen samo zato, da jede, oblači se i zabavlja sa štivom? Zar nije rođen zato, da stvara i doprinosi književnosti značajna djela. Kao umjetnik bi mogao izdržati siromaštinu, jer bi ga njegovo djelo napunjalo s oduševljenjem, u prisuću kojih će mu se činiti hrana i uopće sva materijalna dobra bedastim i nesmislenim. A što će Flora? Ako bi se uzvrpoljila, hinila slabost srca, vapila i prepirala se, Jack će odmah otići na poštu i javiti se u službu. Ali njegova majka, koja ga je rodila izvan zakona, oduzela mu svoju ljubav i brigu i ogorčila mu mladost sa siromaštvom, britkošću i smetnjama, sada je odlučno izjavila, neka nastavi s pisanjem, jer ga čekaju još veliki uspjesi. Bit će uz njega, pa makar ta oskudica trajala još tako dugo. Zašto, ako postane znamenit pisac — tako je mislila u sebi — bit će također oprana čast Flore Wellman, šugave ovce Wellmanove obitelji iz Massillona.

NADČOVJEK

Sada, kada je taj zaključak postao neopozvan, Jack se je latio svoga posla sa svom vatrenošću i oduševljenjem svoje odlučne prirode. Ako hoće postati pisac, prije svega mora postići dvoje, prvo znanje, a drugo, mora se naučiti spretno baratati perom. Bio je svijestan, da će pisati jasno i pametno samo onda, ako će imati također jasne misli, a kako da dođe do jasnog, savršenog izraza, kad je premalo izobražen i njegove su misli mutne i nejasne. Kakve misli, takva djela. Mora poslušati unutarnje kucaje života, ako hoće, da plod njegove zbiljske spoznaje bude radna filozofija, s kojom će mjeriti, suditi, vagati i tumačiti svijet. Mora popuniti svoje znanje o povijesti, biologiji, nauci razvitka, o gospodarstvu i o stotinu drugih znanosti, koje će mu raširiti poglede, misli i područja, na kojima će učestvovati. Te će mu znanosti dati radnu filozofiju, koja ne će biti vlastita nikomu drugomu i siliti će ga samostalnom, svojstvenom mišljenju. Dat će mu nešto, s čim će moći pružiti umornim ušima svijeta nešto posve novo i životno. Nije imao nikako namjere pisati svakdašnjosti i pripravljati ljudima zaslađene kuglice, koji trpe od vrućine.

I tako se je utekao upravo knjigama i počeo opsjedati tvrdnje njihove mudrosti. Jack nije bio nikako brižan đačić, koji bi nabubao toliko i toliko činjenica zato, da svrši ispit, a također niti čovjek, koji slučajno prolazi i grije si ruke na velikom plamenu znanosti, ne, bio je strastven, brižljiv istraživač, komu svaka nova činjenica, svako novo znanje, svaki zabačen nazor i uopće svaki novi pojam znači osobnu pobjedu i novo zadovoljstvo. Sumnjao je, izabirao i zabacivao i sve podrobno raščlanjivao što je čitao. Autoritet ga nije zaslijepio ili uplašio. Veliki duhovi nisu na njega djelovali sve dok mu nisu pružili velikih ideja. Kon-

vencionalno mišljenje je malo značilo tom čovjeku, koji je prekinuo sve običaje, kada je na njih naišao. Bogohulno ikonoklastično mišljenje ga nije odbijalo, jer je sam bio ikonoklast. Bio je iskren, odvažan, nepokolebljiv u svojem mišljenju i gajio je duboku ljubav prema istini, četiri crte, koje označuju pravog mislioca.

Jasno je osjećao, da je, premda imade manjkavu izobrazbu, mislilac po prirodi. Izobrazba mu se činila kao soba s pogledom na more i nije se bojao nepoznatih knjiga, jer je znao, da se samo tako ne može u njima izgubiti, jer je zatukao već dovoljno vremena s njima, da znade, koje nepoznate zemlje još mora istražiti njihovom pomoći. Kada je naletio na novu knjigu, nije baš izabirao u svojim potajnim načinima, da joj ukrade njezino sakriveno blago. Gledajući ga, kako je naletio na kakvu knjigu, izgledao je kao krvoločna zvijer, izgladnio vuk, koji se pripravlja na juriš. Zadro je zube duboko u vrat knjige i drmao s njom tako dugo, dok si ju nije potpuno podvrgao, ispio krv, izgrizao meso i polomio kosti, sve dok nije svaka njezina nit postala dio njega samoga i dok ga nije hranila sa svojom moći.

Brižljivo je bilježio opaske k svemu, što je čitao, i uveo je sistem listića, pa je mogao svaki čas posizati za gradivom, koje je trebao. Ali tek, kad je otkrio Herberta Spencera P r v e p r i n c i p e, naviknuo se je motriti u međusobnim odnosima sve različne misaone smjerove, koje je usvojio u radnoj filozofiji. Upoznavanje sa Spencerovim djelom bilo je možda najveći događaj u njegovom životu, inače tako bogatom na dogodovštinama. Jednom, kada je kasno u noć »koračao« s Williamom Jamesom i Francisom Baconom i spjevao za uspavajući napitak još sonet, uzeo je sa sobom u krevet izdanje Prvih principa. Kad se je danilo, još je uvijek čitao. Čitao je još cijelo slijedeće poslije podne i legao, jer ga je svladala umornost, gotovo na golu zemlju. S tom knjigom je došao do zaključka, da je u svem dosadašnjem studiju samo oponašao visinu stvari, da promatra svaku stvar za sebe, odijeljeno od svih drugih pojava, da

samo gomila podrobnosti i površno uopštava, da gleda na sve bez svakog saveza i reda kako mu dođe i kako mu se svidi. A sada dolazi taj Spencer, koji uređuje za njega sve znanje, sve smještava u složeno jedinstvo i prikazuje njegovom strmom pogledu općenitost, koja je tako istinita i opipljiva, da ti se čini kao modelić lađe, koji mornari utiču u staklenke. Sve je bez najmanje tvrdoglavosti i samovolje, nikakva slučaja, sve je podređeno nekoj neizbježnoj zakonitosti. To ga je otkriće više potreslo, nego otkriće zlata u Henderson Creeku, jer je vidio, da se Spencerov monizam u nijednom primjeru ne može smatrati sljeparijom.

Bio je pijan od spoznavanja. Sve sakrivene stvari otkrivale su pred njih svoje zagonetke. Pred sobom je na tanjuru vidio sjajno sunce i crtao put njegove energije preko svih nebrojenih zraka natrag do njegovog stotine milijuna milja udaljenog izvora. Osjećao je tu udaljenu energiju, kako mu vodi mišice u rukama, koje radi nje mogu rezati meso, slijedio ju je u moždanima, koji su pripravili mišice do toga, da režu meso, sve dok nije vidio s unutarnjim očima, da su moždani i sunce, koje sije kroz njega, iz istog gradiva, oba nedjeljiv dio jedan drugoga. Spencer mu je pokazao, da je svaka stvar povezana sa svim ostalim pojavama, sve od najudaljenijih zvijezda u svemiru, pa čak do mirijada atoma, koji se skrivaju u trunu pijeska pod tvojim nogama. Poučio ga je, da su čovječanstvo i pojedinac tek dva oblika jedne te iste uzmičuće protoplastične građe. Darwin, Spencer i Nietzsche su bili Londonovi misaoni učitelji. Njegova radna filozofija neposredno se naslanjala na te velikane devetnaestog stoljeća, koji su obogatili njegov život i njegovu filozofiju. Produbili su njegov zdravi skepticizam i njegovu ljubav za istinu radi istine, odagnali su mu sve misaone ostatke tamnih stoljeća i dali mu bezobzirnu metodu spoznavanja. A na Jacku je bilo, da dramatizira i još natkrili to njihovo naučavanje.

Friedrich Nietzsche je imao možda među svima najveći čuvstveni upliv na Jacka, jer su si njihova iskustva bila na vlas slična. Kao Nietzsche, koji je bio sin pastora i kao ta-

kav izložen pretjeranoj pobožnosti u kući, tako je bio također Jack u godinama djetinjstva izložen strahotama spiritizma i sada je pobijao svaku religiju, vjerovanje u nadnaravne sile, u prekogrobni život i u Boga, koji vlada svemirom. »Uvjeren sam, da ću poslije smrti nestati bez traga kao štetna mušica, koju ubijaš rukom.«

Čitavo kršćanstvo je smatrao za skup šupljih, obrednih i nevjerojatnih praznina. Bio je uvjeren, da je svaka religija uopće najveći neprijatelj čovječanstva, jer mu omamljuje duh, uspavljuje ga s dogmama i silom, da slijepo i bez razmišljanja preuzme nešto za istinu, i tako mu brani, da bi se osnažio kao gospodar na zemlji, po kojoj hoda, to jest, priječi mu, da si poboljša život. A u Nietzscheu je za sve to našao potvrdu, za sve ono što je mislio o sljepoći, licemjerstvu i lažnosti religije i ta sjajna pružena potvrda ga je osvjedočila, da je Nietzsche iskopao grob kršćanstvu.

Kod Nietzschea je također upoznao nauku o nadčovjeku, koji je uzvišeniji, silniji i mudriji od svojih suljudi, koji nadvladava sve zapreke i gospodari jadnom čovječjom rajom. Ta je filozofija o nadčovjeku vrlo laskala Jacku, jer je zamišljao samoga sebe kao nadčovjeka, kadrog nadvladati sve zapreke kao velikan, koji će zavladati nad mnoštvom, učiti ih, voditi i nadzirati. Čitav je život ostao zajedno individualist i socijalist. Za sebe je trebao individualizam, jer je doista bio nadčovjek, svjetlokosa zvijer, koja nadvladava sve zapreke... a za mnoštvo je trebao socijalizam, jer su bili bespomoćni, bez vodstva i bez zaštite. Dugo godina je bez većih nezgoda jašio oba ta konja, koji su ga vukli svaki na svoju stranu.

*

Uz brige sa studijem, našao se pred još važnijim prozaičnijim pitanjem, kako da se progura kroz život.

Proveo je duge sate u čitaonici, marljivo čitao revije, ispoređivao djela, koja su izlazila kod njih, s onima, koja je dan na dan stavljao njegov pisaći stroj, i smišljao, što

mora u njima biti takvoga, da se tako lako prodaju. Gledao je na tu poplavu štampanih stvari, koja je bila tako mrtva, bez sunca, bez života i bez boje. Bio se osupnuo nad bezbrojnim djelima, koja su bila pisana tako spretno i jednostavno, upravo tako mlako i magleno. Život je tako čudnovat i neobičan, a te štampane stvari pripovijedaju o samim sentimentalnim i toliko puta ponavljanim svakdašnjostima. Osjećao je silu i napetost života, njegovu toplinu, nevolje i njegovu divlju upornost — i to je nešto za pisca. Htio je uzdići vodiče bez nade pomoći, mahnite ljubimce i velikane, koji se bore silovito i nedjeljivo usred grozota i tragedija, da puca život od njihovih orijaških napora. Ta magazinska škrabala kao Harding Davis (V o j n i c i s u d b i n e, P r i n c e s a A l i m e), George Barr Mc Cutcheon (G r a u s t a r k), Stanley Weyman (G o s p o d i n i z F r a n c u s k e, P o d c r v e n i m p l a š t e m), Margaret Deland (J o h n W a r d, P r o p o v j e d n i k), Clara Louise Burnham (D o k t o r L a t i m e r, M o d r a ž e n a), jasno su se bojali života i njegovih dubokih stvarnosti. Poljepšavali su, sljeparili i zaodijevali svoje junake u krivotvorene romantične koprene i ugibali se svemu, što zasijeca u dubinu.

Po točnom promišljanju je došao do zaključka, da je strah poglaviti uzrok takvom pisanju i inače strah, da bi se zamjerili uredniku, strah, da bi si otuđili čitaoce srednjeg staleža i oneraspoložili se za časopis. To je bio strah pred prikrivenim, pred svim silnim, brutalno istinitim i još osobito pred svim neprijatnim koristima. Maleni, neznatni i nezanimljivi ljudi, koji nemaju crijeva u trbuhu i ništa muškoga u mišicama. Sve što su uopće napisali sami su oslatki, podgrijani romantični obrasci. To su sirote, koji unose u literaturu siromaštinu. Jack je u njima vidio prave patuljke, jer se samo velikani usuđuju takmiti s nepatvorenom književnošću. Pograbit će se sa publikom i urednicima na njihovom vlastitom tlu.

Vratio se je piscima, za koje je znao, da su išli vlastitim putem, tako k S c o t t u, D i c k e n s u, P o e u, K i p l i n g u, G e o r g e u E l i o t u, W h i t m a n u, S t e v e n-

s o n u i S t e f a n u C r a n e u i utapao se u onom, što je nazvao triumvirat genija, naime S h a k e s p e a r e u, G o e t h e u i B a l z a c u. Od Spencera, Darwina i Nietzschea se je naučio misliti, a od svojih književnih otaca Kiplinga i Nietzschea pisati. Obuzimao ga je osjećaj, da će sada, kada se domogao do radne filozofije znanstvenog determinizma, po kojem može uzimati na ubod i mjeriti svoje junake, i da će sada kada je našao književni izraz za svoje misli, koje mora ostvariti — njegov rad odsele biti zdrav, svjež i nepatvoren.

Za njega su najviše na svijetu značile riječi, lijepe, zvonke, oštre, odrješite riječi. Naučna, teška djela uvijek je čitao sa rječnikom u ruci i zapisivao riječi na listić, kojega je zatakao u pukotinu okvira od ogledala nad pisaćim stolom tako, da ih je uvijek mogao ponavljati i kad se brijao i kad se oblačio. Te listiće je nanizao na konopcu, zakvačio ih sa kvačicama za vješanje rublja tako, da je imao uvijek, kadgod se obazreo gore ili prolazio sobom, priliku vidjeti te izraze i njihova značenja. Takvih listića je imao pune džepove, učio je iz njih na putu u čitaonicu i Mabeli, ponavljao ih poluglasno za vrijeme ručka i još onda kada se spremao u krevet. Bio je sav ushićen, kada bi trebao pri pisanju kakvu riječ, a ta se je našla u stotini listića u svom najrastezljivijem značenju.

Ali kako plasirati te pripovijesti preko neosvojivih kamenitih barikada urednika, koji su zaštićivali svoju blagorodnu publiku od napadaja tih zapadno američkih barbara? Nikoga nije imao tko bi mu pomogao i savjetovao s kojom riječi. Nijednog urednika, nijednog pisca nije poznavao, uopće nikoga, koji je bilo kada pokušao pisati. Borio se je sam u tami i kao jedino oružje mu je služila njegova odlučnost, njegovo osvjedočenje i smisao za prozu.

Stavio je i dušu i srce u svoje pripovijesti i članke i na to ih je s istom ljubavlju spremio u kuvertu, priložio za odgovor marke, kojih je bilo u svakom slučaju manje nego onih, koje su bile nalijepljene na duguljastoj kuverti i ubacio pismo u škrinjicu. To je pismo hodočastilo svuda, dok

mu ga prije ili kasnije nije vratio pismonoša. Izgledalo je, kao da nema nijednog urednika, već da je nekakva sprava za iznalaženje sa spretno uređenim kotačima na zupce, koja samo lijepi marke i premeće rukopise iz jedne kuverte u drugu.

Vremena! Vremena! Tako je jadikovao uvijek, nedostajalo mu ga je za učenje, manjkalo mu ga je i onda, kada je htio da potpuno svlada umjetnost pisanja, još prije nego ga upropasti pomanjkanje novaca za hranu i stan. Nerado se je otrgao od pisanja, za koje treba čitati, nerado je prekidao ozbiljni studij, zbog kojega je odilazio u knjižnicu čitati izvore, nerado je napuštao čitaonicu kada je odilazio Applegarthovim na jedini sat odmora, koji si je dozvoljavao, a još manje mu je bilo ugodno, kad je morao na spavanje, te odložiti ujedno i pero i knjigu. U tom strastvenom nastojanju skratio je spavanje na pet sati, jer mu je bilo odvratno pri samoj pomisli, da bi makar i za tako kratko vrijeme prestao živjeti i jedina mu je utjeha bila budilica, navijena već unaprijed za pet sati, koja će ga zdrmati i probuditi iz nesvijesti, nakon čega će opet imati pred sobom dan divnog devetnaestsatnog rada. Zadovoljan, prezadovoljan je bio u tom svom žarkom oduševljenju.

Konačno je O v e r l a n d M o n t h l y u siječnju objavio njegovu priču Č o v j e k u n a p u t u. To je bio prvi Jackov nastup kao pisca po zvanju. Urednik ne samo da mu nije platio ugovorenih pet dolara honorara, nego se također nije sjetio, da mu pošalje primjerak broja, u kojem je izašla njegova pripovijest. Jack je stao zamišljeno pred izlog novina i buljio, jer nije imao ni deset centa za broj novina, da bi pogledao, kako izgleda njegova pripovijest, kad je štampana. Krenuo je dalje po mjestu, došao k Applegarthovima, posudio od Edwarda novac, vratio se i kupio broj Overland Monthlya.

Prodavači novina su brzo rasprodali nakladu Overland Monthlya, jer su Jackovi prijatelji iz Henry Clayeva društva raširili pohvalno mišljenje, koje su imali o njegovoj noveli. Premda je živio u nesretnom siromaštvu i još uvi-

jek naokolo hodao u dronjcima, koji su svojevremeno služili već različnim izderanim odijelima, i životario sa prilično neznatnim obrocima hrane, ipak je osjetio snažnu promjenu u svojim odnosima sa ljudima. Ako prodre kao pisac, potom će mu nesumnjivo oprostiti također njegova čudaštva, njegova čudna odijela, njegove misli i njegovo ništa manje čudno ponašanje.

Pripovijest »Čovjeku na putu« doduše ne pripada među njegove najbolje aljaščanske priče, jer se naglašavanje nalazi više na samom zapletu, nego u označivanju osoba ili opisima prirode. Ali čim Malemut Kid ustane sa čašom u ruci i upre pogled prema prozoru iz omašćenog papira, na kojem se držao tri palca debeli led, i usklikne: »Pijmo u zdravlje čovjeka, koji je noćas ostao usred puta. Neka mu ne uzmanjka hrane, neka njegovi psi dobro bruse pete i neka mu šibice nikada ne otkažu!« — ta te priča zgrabi sa svojom napetošću i više te ne pušta, nego te prikuje uza se i goni te pred sobom bez odaha sve do posljednje stranice. Konačni dojam, koji pripovijest ostavlja čitaocu je taj, da se je pojavio novi, snažan glas u američkoj književnosti.

Overland Monthly mu je ponudio kneževsku svotu od sedam i pol dolara za svaku pripovijest, koja bude štampana. Premda mu još uvijek nisu poslali pet dolara za prvu pripovijest, usprkos tomu im je poslao B i j e l u t i š i n u, koju su odmah prihvatili i objavili u broju od veljače. Osjećao je, da je to jedna od njegovih najboljih priča i da bi mu morala donijeti barem pedeset dolara. Ali tištilo ga je, što ju je ipak morao dati za tih sedam i pol dolara i to zbog mnogo razloga. Pouzdavao se je naime, da će na nju biti upozoreni kritičari i urednici američkog istoka i da će na njih učiniti ugodan utisak. Morao je također opravdati svoje djelo pred Mabel, ne gledajući na to, da će moći s tih sedam dolara, samo ako će ih uistinu dobiti, odmah čitav mjesec prehraniti svoju obitelj.

Pripovijest Čovjeku na putu je uzbudila u Oaklandčanima utisak, da je London nadobudan pisac, a Bijela tišina, koja je jedan između besmrtnih opisa snježne zimske po-

krajine, osvjedočila ih je do kraja, da je majstor svoje umjetnosti. Priča, koju odlikuju sjajne, blješteće slike, neobično nježan osjećaj za doimanje i dubina doživljaja, napunja te grozom i sućuti i ujedno s onom vedrinom, koju ćutiš tek onda, kad imaš posla s gotovom umjetninom. Izabrao je i prepisao bezbrojne pjesme, svaki dan ih prepisivao i to radi njihovog jednostavnog izraza i zato, jer su mu riječi zvonile u glavi kao skladatelju note. U Bijelim tišinama je dokazao, da je sposoban za nešto, čemu bi se najmanje nadali od momka njegove prošlosti, za istinskog pjesnika.

»Priroda se u svojoj obijesti služi najrazličitijim načinima, kako da osvjedoči čovjeka o njegovoj prolaznosti. Ta njezina sredstva su beskonačno pretakanje plime i osjeke, bijes vihora i udarci potresa — a najpotresnije, najiznenađujuće je negibljivo prelijevanje bijelih tišina. Svako gibanje prestaje, nebo se razvedri i nebeski svod izgleda kao da je iz mjedi. Najprhkiji šapat izgleda kao pravo oskvrnuće i čovjek se straši, kao da će ga raniti još samo njegov vlastiti glas. Čovjek, neznatan, samotan radnik života, koji putuje po sablasnim pustinjama mrtvoga svijeta i dršćući u svojoj vlastitoj smjelosti osvijesti se, da je njegov život život nakazne ličinke i ništa drugo. Čudne, nepozvane misli mu se rađaju i sakrivenost svih stvari se bori, da bi našla svoj izraz.«

Bio je osvjedočen, da rad pomiče više brda, nego ih je ikada u sanjama moglo pomaknuti čovjekovo vjerovanje. Postavio si je za cilj, da će slijedećeg dana napisati barem sto riječi i ne će sve dotle odustati, dok ih ne sredi sa svojim črčkavim pismom na papir i ne pretipka ih. Svaku je stvar do kraja izradio u sebi, prije nego ju je napisao, tako da je zatim samo tu i tamo popravio koji izraz.

Nanovo je morao založiti kotač, sat, kišnu kabanicu i zimski kaput i životarili su tjedne i tjedne o grahu i o krumpiru, osim dana, kada im je što donijela Eliza, koja je sama otkidala od svojih usta. U svojem se očaju odlučio na humoreske i šaljive pjesme, s jedinom namjerom, da zasluži koji dolar u kojem humorističnom listu.

Međutim je dobio već drugi poziv, da se javi u poštansku službu i to baš onoga dana, kada nisu imali svi skupa niti korice kruha, niti prebijene pare u džepu. Posudio je kod Elize za brodarinu, zauzeo što je više mogao junačko i borbeno držanje, prevezao se preko zaljeva i smjesta krenuo u redakciju Overland Monthlya, jer se nisu niti najmanje brinuli za njegove zaklinjuće opomene i niti za vraga mu nisu htjeli poslati ugovorenih pet dolara za pripovijest »Čovjeku na putu« i sedam i pol dolara za »Bijelu tišinu«. Ali čim je prestupio prag redakcije, imao je što vidjeti, da je to sve prije nego bogati, po čitavoj Americi poznati list, kako si ga je on predstavljao u svojoj mašti. Novine su već bile pred potpunim slomom i podržavali su ih na životu još samo zato, da bi prehranili urednika i knjigovođu Roscoea Eamesa i Edwarda Paynea. Oni su sada u njegovom životu preuzeli ulogu, koju poslije nikada nisu izgubili. Pohvalno i s toplim riječima su se izrazili o njegovom književnom daru... i obećali mu, čini se, da će mu već što ranije poslati obećani honorar. Samo tjelesnim prijetnjama uspjelo je gladnomu piscu istisnuti iz obadvojice literarne gospode pet dolara sitniša.

Obitelj, gurnuta u pravo vulkansko ždrijelo dugova, živjela je još čitav mjesec dana od tih pet dolara. Overland Monthly ga je namolio za pripovijest u travanjskom broju. Taj mjesec je izašla u sanfranciškom T o w n T o p i c s šaljiva pjesma »O d s r c a s e j e n a s m i j a o«. Flori i Jacku su kućni vlasnici i vjerovnici toliko dosađivali, da je bio voljan prodavati djela od pet tisuća riječi za jedan dolar samo zato, da si pribavi nešto sitniša. Premda je taj posao pridizao njegovu samosvijest, uvijek je ponovno trpio od živčanih napadaja. Nestalnost, koja je duboko djelovala na njegove živce, uvijek se je iznova javljala u njemu i dokazivala mu, da ima malo izgleda i da ne će nikada uspjeti.

Svibanj je bio prvi sretni mjesec. Town topics je priopćio pjesmu »K a d b i b i o j e d a n s a t B o g«, a Overland Monthly je počeo donositi »L j u d e s a č e t r d e s e t m i l j a«, veselu priču, koja zaslužuje pozornost poradi svoje nepatvorene irske borbenosti i humora. O r a n g e J ü d d F a r m e n je donio »N a d o p u s t u«, a Umbstaetter mu je objavio »T i s u ć u s m r t i«. Jack je sjedio na svom tijesnom, slabo osvijetljenom krevetu, držeći u ruci četiri magazina, otvorena na stranicama, na kojima si mogao čitati njegova djela i neprekidno gladio s prstima po kuštravoj kosi, kao da ju češlja. Sivomodre oči su mu iskrile od sreće. Ali kako ga je moralo tištiti, što kod kuće nema goriva, što je smočnica prazna, što su mu obrazi upali i odijelo tako izderano, da se više nije usuđivao zalaziti Applegarthovima, da Mabelina majka ne opazi njegovo siromaštvo. S majkom imadu oboje dugogodišnju praksu u gladovanju. Otporni su i dorasli nevoljama, što bi upropastilo svaku ma koliko razmaženiju obitelj. U tvrdom iskušenju je kovao ocjel svojega značaja. Kao dječak je u najtežim nuždama i opasnostima poticao svoj smijeh, a sada kao zreo muž da bude, premda i za malenkost, manji od Vikinga? Preduzeo si je najtežu zadaću, koju si je moguće zamisliti i zbog toga ima više povoda, da ju ispuni, jer je i najljući protivnik vrijedan njegove smjelosti. Kao dječak se je htio i navlaš silio k izazivanju opasnosti i uživao u njima, a također u toj sili nad samim sobom nije bilo ništa nenaravnoga. Bio je odvažan čovjek u pravom smislu te riječi, premda je katkada nekud preromantično gledao na tu svoju neustrašivost. Takve i slične misli su ga obuzimale, kad se je sa svojim djelima u tišini šuštećih zidova spavaonice nagnuo nad plijenom jednoga mjeseca.

U lipnju je izašao u istočnoameričkom E x p r e s s u, koji je izlazio u Buffalu, putopis »O d D a w s o n a d o m o r a«, u kojem pripovijeda o svojoj tisuću devet stotina milja dugoj vožnji u otvorenom čamcu niz Yukon. H o m e M a g a z i n e donosio je u nastavcima »P r e k o b r z i c a n a p u t u z a K l o n d i k«, a O v e r l a n d M o n t h l y »U d a l e k i m z e m l j a m a«. A usprkos svemu tomu je morao još čekati do srpnja, da se je mogao nazvati piscem po zvanju. Taj su naime mjesec izlazila njegova djela u isto vrijeme u pet revija, pravo čudo momka od dvadeset

i tri godine, koji je bio tek devet mjeseci pisac. Američki časopis za odgoj objavio mu je dva članka o jeziku i o upotrebi glagola, koji su pokazivali, kako se visoko podigao u svojoj samoizobrazbi, dočim su mu The Owl, Overland Monthly i Tillotsonov sindikat otkupili više kraćih pripovijedaka.

Ovaj svečani mjesec nije mu se činio ništa manje vrijedan slavljenja od otkupa njegovih prvih dviju pripovijesti. Zato je podigao u zalagaonici kotač, otišao po Mabel i odvezao se s njom u bregove. Kada joj je opet podastro svoju pobjedu i uspjehe, opazio je, da je njegova draga nekako sjetna. Na njezino nesumnjivo zapitkivanje priznao joj je, da mu je svih pet djela donijelo samo deset dolara, i nadu na onih sedam i pol dolara, koje mu duguje Overland Monthly još za prijašnje dvije novele. To ju je teško pogodilo i gorko mu je zaplakala u naručaju. Godina njihovih zaruka je već napola istekla i slabi dohoci od njegovih uspjelih pripovijedaka samo su je osvjedočavali, da se ne će moći nikada oženiti i živjeti od njegovog pisanja. Što se nje tiče, pripravna je dijeliti s njim njegovu bijedu, ali majka joj je bez okolišanja dala do znanja, da se ne može udati za njega, dok si ne ostvari egzistenciju.

Donio joj je čitav svežanj novih rukopisa i pokazivao joj, da ju uvjeri, da je još samo pitanje vremena, kada će bogati istočnoamerički listovi početi kupovati njegova djela. U prisuću te neke kričave samosvijesti, da je njegovo djelo silno i istinito i da sve nadvisuje, što je ikad bilo napisano u Americi, Mabel je skupila posljednju odvažnost i rekla mu, da ne drži ništa do njegova rada, da su njegove priče grube i divlje u svojem opisivanju gologa, surovog života, trpljenja i smrti... da se čitaoci ne će nikada s njima sprijateljiti. Ljubi ga... kao još nikada... Bacila mu se oko vrata i s vrućim poljupcem potvrdila svoje riječi... uvijek će ga ljubiti... odmah će se udati za njega... samo neka bude pametan i neka potraži kakvo mjesto na pošti... ili neka potraži stalnu službu novinarskog dopisnika.

Bio je ožalošćen zbog tog nepovjerenja u njegov rad, ali to nije utjecalo na njegovu ljubav. Kao istočnoamerički urednici, koji spadaju više u vrtlarski staklenik nego u istinski život, bila je također Mabel odgojena u gospodskoj, beskrvnoj tradiciji. On će im već pokazati, tim urednicima. Izbiti će im iz glave svu njihovu domišljatu samodopadnost i poučiti ih, kako u istini izgleda prava novela.

Sjeo je opet za svoj neizrađeni stol, pripravio neizmjeran red nespretno savitih cigareta i bolje nego ikada zakopao se u posao. Na istom papiru, na kojem je pisao humoreske za Town Topics, pisao je također prodorne priče o smrti i herojskim borbama sa sudbinom na dalekom hladnom sjeveru. S novom snagom se dao na svoje knjige, bilježio brojne opaske o ratu, o međunarodnoj trgovini, o dvorskim i kabinetskim iznuđivačkim aferama, pustošenju takmičuće industrije, štrajkovima i bojkotima, pokretu za žensko pravo glasa, kriminalogiji, sudskoj medicini, napretku mašinske tehnike i moderne znanosti i tako uvijek gomilao novo gradivo u svojem sistemu listića. Nije prošao dan, da nije pisao ili studirao barem šesnaest sati na dan. Kada mu je dozvoljavalo zdravstveno stanje, prisilio se na devetnaestsatni rad i nije odahnuo niti nedjeljom. Djelo pomiče više brda, nego ih je ikada u sanjama moglo pomaknuti čovječje vjerovanje.

U tim mjesecima neumornog rada imao je vrlo malo vremena za društvo. Mabel se je s majkom preselila u San José, maleno mjestance u dolini Santa Clara. Obuzelo ga je čuvstvo, da se je previše udaljio od društva, a baš je jedna od prvih potreba njegove naravi bila potreba srodnih i zanimljivih drugova. Kada ga je novoosnovani Ruskinov klub, u kojem se je sastajala slobodoumna inteligentna elita San Francisca i Oaklanda, pozvao, neka se pridruži njihovim članovima, s veseljem se je odazvao.

U rujnu mu je uspjelo prodrijeti u tri nove revije Conkeys, Editor i Youth's Companion. Kod očuhovih prijatelja iz Ruskinova kluba je vrijedio kao odličan pisac. Jednu večer se je s Jimom Whitakerom, bivšim pro-

povjednikom, koji je postao pisac, odvezao preko zaljeva, da bi slušao Austina Lewisa. Tamo se je upoznao također s Anom Strunsky, koju je označivao kao osjećajnog genija. Bila je nesumljivo, jedna od najsjajnijih žena, koje je ikada upoznao.

Ana Strunsky, slušateljica Stanfordova sveučilišta, bila je bojažljivo, sitno i čuvstveno djevojče tamno smeđih očiju i crne kose. Poticala je iz pionirske obitelji u San Franciscu i kuća njezinih roditelja je bila jedna između najodličnijih kulturnih središta mjesta. Kad su joj predstavili Jacka, imala je utisak, da ima posla s događajnom osobnošću. Pred sobom je ugledala mladića velikih modrih očiju. koje su obrubljavale tamne obrve, i lijepih ustiju, koja su u svaki čas pripravljenom osmjehu odavale, da nema prednjih zubi. Čelo, nos, obrisi lica i krepki masivni vrat odavali su u njemu Grka. Tijelo je ujedno svjedočilo o ljepoti i atletskoj snazi. Na sebi je imao zeleno odijelo, meku bijelu košulju s ovratnikom i crnu kravatu.

Među Anom i Jackom je započelo oduševljeno prijateljstvo puno burnih razgovora o društvenim, gospodarskim i ženskim pitanjima.

Platio je obiteljske dugove, izvukao se iz materijalnih teškoća i počeo uživati život. Zasluživao je deset do petnaest dolara na mjesec. Sa svojim je djelima prodirao u krug revija, koje su se sve više širile. S veseljem je pisao, mislio, studirao, uspoređivao i umovao. Zalazio je na ručkove u Ruskinov klub, gdje je sada među prijatelje ubrajao mlade predavače s kalifornijskog sveučilišta, ljude od struke i među drugima također novog oaklandskog knjižničara, koji je naslijedio njegovu nekadašnju prijateljicu i poticateljicu Inu Coolbrith. Nedjeljne odmore je provodio kao gost Applegarthovih u San Joséu, gdje je čitao Mabeli svoje nove rukopise, vagao njezine ocjene i od časa do časa joj ukrao koji poljubac, kada su piknikovali po šumama ili sjedili kod kuće na divanu. Odano ju je ljubio i nije mu niti padalo na pamet, da bi je vukao u nemirni mjesni život Oaklanda. Zgriješio bi krivovjerjem, tko bi si

je zamišljao kao učesnicu na bučnom radnom zborovanju. Ne, bila je hladna boginja, uzvišena nad nemirom svijeta. Poslije vjenčanja će biti gostoprimka prijateljima i debaterima s manjim zahtjevima. Mabel je imala sve osebine, koje su resile ženu nadčovjeka.

Napokon, tik pod konac stoljeća je doživio velik prelom, za kojeg je znao, da ima doći također za sve one, koje je sudbina obdarila s vjerom, ustrajnošću i sposobnošću. U tim tjednima je dogotovio dulju pripovijest O d i s e j s j e v e r a, koju je iz čiste nadutosti poslao bostonskom A t l a n t i c M o n t h l y u, najzatvorenijoj, gospodskoj i nepristupačnoj američkoj književnoj reviji. Već se je bojao, da će mu, kako je već bio naučen, odbiti rukopis s onim strašnim povratnim listom, a u istinu je primio jedno od onih dugoljastih listovnih omota, koji su ga uvijek pripravljali na uzbunu. Urednik je pohvalio djelo i predložio mu, neka precrta iz početnih odlomaka tri tisuće riječi i ponudio mu stotinu trideset dolara za objavljivanje. Također ovaj put je posjeo na rub kreveta. Drhtao je i oko mu je zasjalo kao onda, kada je dobio upravo takav dugoljast ovitak od Overland Monthlya. Sto trideset dolara. Dovoljno, da opet izravna obiteljske dugove, podigne založene predmete, napuni kuhinjske ormare sa živežnim namirnicama i plati unaprijed stanarinu za pola godine. Bacilo ga je s kreveta, skočio je k vratima spavaonice, potrčao u kuhinju, zgrabio Floru i od samog veselja dignuo je u zrak, zavrtio u krugu i zaviknuo: »Majko! Pogledaj, objavit će mi pripovijest. Čitat će ju svi istočnoamerički urednici. Također će i ti početi kupovati moje rukopise. Sada smo na konju.«

Flora Wellman je zakimala glavom i gorko se nasmiješila iza svojih sa željezom obrubljenih očala, kad je poljubila svojega jedinca.

Pokazalo se, da su njegova iščekivanja bila opravdana, kao još nikada. Naklada H o u g h t o n M i f f l i n, koja je bila u vezi s Atlantic Monthlyem, pregledala je Odiseja sjevera i druge priče s Aljaške, koje su izašle u Overland Monthlyu, i pristala na to, da na proljeće izda zbirku nje-

govih novela. Lektorska poruka tog slučaja je ujedno prva stručna kritika, koja je bila ikad napisana o kakvoj Jackovoj zbirci: »Nešto preslobodno se služi narječjem rudarskih krajeva. Njegov je jezik sve prije nego izabran, premda je njegov stil u cjelini svjež i krepak. Živahno pripovijeda o strahotama zime, tame, glada i ugodnostima čovječjeg drugarstva u nesretnim prilikama, te o vrlinama, koje u čovjeku razvija kruta borba sa prirodom. Čitalac je uvjeren, da je pisac sve to sam doživio.«

Nekoliko dana iza toga sjedio je uvečer u spavaonici okružen svojim rukopisima i čitavim kupovima knjiga i bilješkama o stotinu budućih novela. Za nekoliko sati će zasjati novo stoljeće. Činilo mu se, kao da će se te ponoći također on sam ponovno roditi. On i novo stoljeće će se roditi oba zajedno. Pred stotinu godina je taj dan čovječanstvo još tumaralo u kužnim maglama tamnih stoljeća i predstavljalo svijet, kao da je u njemu sve unaprijed odlučeno i nepromjenljivo. Pred stotinu godina su ljudi bili još robovi. Hoće li za stotinu godina biti gospodari? Čovjek može učiniti iz svijeta što hoće. Jedino, što mu je potrebno, je volja. Odlučio se prihvatiti svoje zadaće tako, da će pomoći ostvariti tu skupnu volju.

Mirno i promišljeno je odvagao sebe, svoj trenutak i svoju budućnost. Bio je čovjek snažnih mnogovrsnih nagona i rado je općio s ljudima svoje vrste, a u društvu se je osjećao kao riba bez vode. Radi svoje prošlosti se je s poteškoćama i nerado prilagodio društvenim navikama i običajima. Bio je vičan govoriti ono, što je mislio, to jest samo ono, što je mislio. Kruta ruka, koju je na njega položila zla sudbina još kad je bio desetgodišnji dječak, ostavila mu je njegovo osjećanje, ali iščupala mu je već u zametku svu sentimentalnost. Učinila je iz njega čovjeka, koji si je znao pomoći u svakoj neprilici, tako da se je u časovima pričinjao tvrd, neumoljiv i nepopustljiv. Utvrdila je u njemu vjerovanje, da je razum više od nagađanja i da je inteligenat vrijedniji od čuvstvenog čovjeka.

»Vodite me po tom putu«, piše Ani Strunsky još u prvim danima njihova poznanstva. »Ptica selica sa svojim

krilima, poškropljenim sa slanom morskom vodom, gost, koji je zabludio na svojem putu, prhnuo je za kratak hip kroz vaš život, ptić vičan slobodnih visina i velikih daljina, koji se je sada izgubio u svojem lijetu, nevičan ugodnostima života, komu su postavljene tijesne pregrade.«

Mrzio je svaku himbu i neprirodnost. Ljudi su ga morali uzimati tako, kakav je doista bio. Dulje vremena je nosio vuneni zobun i obavljao posjete u odijelu, u kojem se je inače vozio na biciklu. Njegovi prijatelji su se već odavna sprijateljili s njegovim samoniklim ponašanjem, i najviše ako je tko zamahnuo rukom, tobože, što hoćeš, Jack ostaje Jack. Nikoga nije salijetao svojom ljubaznošću, sa svakim se je razumio i kod nikoga nije tražio milosti. Ali je bio obljubljen i ljudi su se trgali za njegovo poznanstvo, jer ako si poznavao Jacka Londona, tako barem piše njegova prijateljica Ana Strunsky, smjesta si se ugrijao za svaku stvar, koja ti je došla na put. Njegove riječi, smijeh i nazori su vraćali u život i poticali svakoga, tko je došao s njim u doticaj. Njegova je prisutnost oduševila i razgibala svako društvo. Imao je u sebi neku sakrivenu silu, koja je prenula iz mrtvila sve nazočne, čim je stupio među njih, i rasterećivala im dušu i tijelo.

Želja za egzaktnim znanostima je bila možda najveća strast njegovog života . . . »Dajte mi neku činjenicu, neku nepobitnu činjenicu!« je motiv, koji se vuče kroz sve njegove dane i kroz sav njegov rad. Vjerovao je u stvarni izvor života, jer je smatrao duhovni izvor života, kako si ga zamišljaju ljudi, za golu sljepariju, a pobožnost za čisto običnu bedastoću. Želio je egzaktno znanje umjesto vjere, kod koje ti nije potrebno ništa misliti. Jedino precizan, prodoran razum može riješiti ljude njihovog sredovječnog boga, baciti ga s njegovog prijestolja i postaviti na njegovo mjesto čovjeka. Bio je agnostik i kao takav nije častio boga, nego čovječju dušu. Vidio je, kako daleko ide čovjek u svojoj niskosti, a vidio je također do kakvih se mogućih visina može popeti. »Kako malen i kako velik je ujedno čovjek«.

Prije svega je tražio od svakoga muževnost. »Čovjek, koji se dozvoli nekažnjeno udariti ili vrijeđati — fuj! Gadi mi se, pa ako znade izraziti ne znam kako lijepa čuvstva«. Čovjek bez odvažnosti bio mu je vrijedan svega prezira. »Neprijatelji! Ne budite nikada dosta na oprezu! Udarite kada je vrijeme, ili će protivnik skočiti na vas, samo ne gojite neprijateljstva u sebi! Svršite jednom za uvijek, a potom oprostite!« Bio je darežljiv prema prijateljima. Žrtvovao se bez opreza za one ljude, koje je volio, i također ih nije napustio, kada su mu činili neprilike ili mu pomutnjom činili nepravdu. »Ako osuđujem pogreške svojih prijatelja, to još ne stoji, da ih kraj svega toga ne smijem voliti«.

Njegovo poimanje društva je bilo organski povezano s njegovom filozofskom privrženošću k vezivanju Haecklovog monizma, Spencerovog materijalističnog determinizma i Darwinove nauke o evoluciji. »Priroda ne pozna ni čuvstva, ni dobrote, ni smilovanja. Mi smo samo lutke u rukama velikih slijepih sila, ipak možemo utvrditi nekakove zakone tih sila i spoznajemo vlastiti put u svojem odnosu prema njima. U prirodnom izboru među ljudskim plemenima smo samo slijepi izvršitelji... Tvrdim s Baconom, da je čuvstvovanje izvor svega čovjekovog umovanja, a upravo tako s Lockeom, da misli nisu ništa drugo, nego funkcije osjetila. Potpuno se slažem s Laplaceom, koji niječe potrebu nagađanja o svemirskom stvoritelju i s Kantom, koji kaže, da je svemir mehaničkog izvora i da predstavlja svijet prirodan historijski proces«.

Odlučio je, da u svom pisanju ide stopama svojega učitelja Kiplinga. »Kipling zadire u dušu stvari. Za njega, tako reći, ne postoje nikakvi ciljevi. Postavio je nove, opširne granice duhu i književnosti«. Jack je otkazao pokornost »ubogoj američkoj djevojci, koju ne smije ništa ganuti i najviše ako je poslužiš nečim, što je sve tako uživajuće kao kobilje mlijeko«. Desetljeće, u kojem je sazrijevao, bilo je zadnje i ujedno najmarljivije, najturobnije desetljeće u čitavom stoljeću, doba neplodnosti i praznine, doba, u kojem su sve stvaralačke sile viktorijanstva potpuno otkazale

i zamrle. Literaturu je gušila srednjoamerička prirodna čednost, koja joj je stala na prste, koliko je god mogla. Knjige i revije su bile prekrojene po ukusu ljudi, koji su smatrali Louisu May Alcott i Mariju Corelli za dva velika pisca. To su bila vremena, kada gotovo nije bilo moguće napisati nešto svojega, jer si morao pisati samo o časti vrijednim građanima i bogatašima. Krepost je morala biti nagrađena, a grijeh osuđen. Piscima su preporučivali neka pišu kao Emerson, neka prikazuju život s njegove ugodne strane, a uklanjaju se svemu ružnom, odbijajućem, svakidašnjem i istinskom. Vodeći predstavnici američke književnosti opisivali su samo prijazne stvari, da spomenemo le Holmesa, Whittiera, Higginsona, W. D. Howelsa, F. Mariona, Crawforda, Johna Muira, Joea Chandlera, Harrisa i Joaquima Millera. Američki urednici, koji su živjeli u nekakvoj hladnoj, nepristupačnoj prorijeđenoj atmosferi, plaćali su nečuvene svote za razne ruske i francuske novotarije, koje su štampali katkada u okrnjenim izdanjima, a od američkih autora su pak zahtijevali, da pišu po lažnom romantičnom uzoru. Njihova djela neka se razlikuju od dosadašnjih ako po ničem, a ono po dubini pripovijedanja.

Međutim je u svijetu nastao literarni preoket, koga su u Rusiji vodili Tolstoj i realisti, u Francuskoj Maupassant, Flaubert i Zola, u Norveškoj Ibsen, a u Njemačkoj Sudermann i Hauptmann. Kad je čitao priče američkih pisaca i uporeďivao ih s djelima Thomasa Hardya, Zole i Turgenjeva, nije se više čudio, da Amerika slovi kao zemlja divljaka i djece. Atlantic Monthly, visoka svećenica američke literature, objavljivala je prozu Kata Douglas Wiggina i F. Hophinsa Smitha.

»Sve je bilo tako tiho i neopasno, jer je vladalo potpuno mrtvilo«. Za nekoliko dana izađe Odisej sjevera. Atlantic Monthly i američka proza odsele ne će više biti tako neopasna i mrtva. Odlučio je, da će stvoriti u književnosti svoje domovine ono, što su napravili Gorkij u Rusiji, Maupassant u Francuskoj i Kipling u Engleskoj. Uzet će književnost iz gospodskog salona Henry Jamesova dru-

štva i staviti je u radničku kuhinju, gdje će možda katkada malo mirisati, ali barem po onom, po čemu se vidi život.

Sat u majčinoj sobi je odbio jedanaest. Staromu stoljeću je preostalo još nekoliko trenutaka života. Jack se je pitao, kakvo je to stoljeće bilo, koje sada tako brzo prestaje, i što je dalo Americi, onoj Americi, koja je postala kao skupina široko povezanih poljodjelskih država, koja je preživjela zatim svoje prvo desetljeće u pionirskom krčenju i obrađivanju pustinja, sredinom stoljeća razvila svoju tehniku, sagradila tvornice i raširila svoj upliv na sve strane, a pod konac stoljeća pak skupila najveće bogatstvo, kakvoga je svijet ikada vidio. Ujedno s tim bogatstvom i tehničkim napretkom prikovala je gomile ljudi uz svoje strojeve i njihovo siromaštvo.

Evo novog stoljeća! O, kako će lijepo biti živjeti u njemu. Prirodni izvori, strojevi i znanost služit će čovječanstvu, ne da ga, kao do sada, zasužnje. Čovječji um će odgonetnuti zakone prirode i naviknut će gledati u oči nepobitnoj, neizbježivoj istini i ne će više tražiti zaborava u religiji za slabiće i morala za od prirode manje vrijednih ljudi. Književnost i život će postati jedno te isto.

Florin je sat odbio ponoć. Staro stoljeće je prošlo, počinje novo. Skočio je od stola, obukao je vuneni zobun sa zavrnutim ovratnikom, metnuo naramenice i odvezao se s biciklom kroz tamnu noć u četrdeset milja udaljeni San José. Je li moguće čim ljepšim početi novo stoljeće, nego da se prvi dan oženiš s djevojkom, koju voliš? Ako hoće, da ga se njegovi praunuci s ponosom sjećaju, ne smije više gubiti vremena.

VJENČANJE S BESSIE MADDERN

Gospođa Applegarth si inače nije nikada željela Jacka kao zeta, a ipak nije previše prigovarala zarukama, jer je znala, da se i tako ne će prije uzeti nego Jack ne bude u mogućnosti s pisanjem prehranjivati obitelj. Radi toga nije niti bila previše u brizi. Kada je taj dan stupio u kućicu na uglu Elm Streeta i Asburg Streeta i pokazao Mabeli i njezinoj majci posljednje štampane otiske Odiseja sjevera kao znak dobrih izgleda nove godine, iznenada se je predomislila. Da, pristat će na to, da se ožene još danas . . . samo Jack neka stupi u Applegarthov dom kao skrbnik — jer je Mabelin otac već umro, a Edward je već dulje vremena živio izvan kuće — ili pak neka je uzme sa sobom u Oakland i obeća joj, da je nikada ne će rastaviti od kćerke.

Jack, koji je jedva prije dva dana pisao nekom prijatelju, da mora uzdržavati obitelj i da je to pakao za mladoga čovjeka, nije se toliko uznemirivao radi odgovornosti, koje će morati preuzeti za ženu i punicu, kao prije svega zaradi načina, s kojim mu je gospođa Applegarth smjesta, bez okolišanja dala do znanja, da ne pušta kćerku od sebe.

Došlo je do uzbudljivih prizora. Jack je ustrajao na tom, da majka nema prava stavljati zapreka kćerinoj sreći, a gospođa Applegarth je držala, da je Mabel poslušno dijete, da je majci zahvalna za sve, što je za nju učinila, i da je za to ne će napustiti u stare dane. To je naglašavala, premda je bila barem dvaput jačeg zdravlja od kćerke i makar ju je tiranizirala, da joj je morala biti pravom pravcatom pestunjom i još joj u tim godinama nositi zajutrak u krevet.

Mabel je počela kolebati između oba ljubljena bića, sva blijeda, satrvena, i sudjelovala je u toj sve većoj prepirci,

ne znajući, kako da se odluči. Uvijek je bila pod majčinim utjecajem i ta joj je pokornost bila tako reći u krvi. To krhko, nježno biće, koje je bilo nemoćno, nije se usudilo usprotiviti majci, koja je imala u sebi neku iznenađujuću snagu, i tiho je trpjelo i gledalo, kako joj uništavaju život, kako idu po zlu njezine ljubavne sanje, suprug i djeca.

Kad se je vratio sav slomljen u Oakland, pridružile su se toj nezgodi još nove. Flora je već odavna potrošila novac, koji je primio od Atlantic Monthlya. Drugi dan prije podne je objesio očuhovu kišnu kabanicu na guvernale bicikla i uputio se na poznati put u zalagaonicu. Dobio je nekoliko dolara, ali je morao pješice kući. Na tom putu, tik poslije ultimatuma, koji mu je postavila gospođa Applegarth, postalo mu je jasno, u kakav je nesnosan položaj zalutao. Mabeli bi život jedva nešto više značio nego do sada, ako bi se preselila u njegovu kuću, dijelila s njim krevet i hranu. Ljubav bi im pomagala utirati put kroz sve neprilike, ali trajalo bi možda još godine i godine, prije nego bi mogao prehranjivati još i punicu. Već sama misao, da bi živjeli skupa sa Florom, činila mu se nemoguća. Obje bi si punice počupale kose još odmah prvi dan. A i da bi smogao troškove za dva odijeljena gazdinstva, tko mu je jamac, da bi ostao gospodar u svojem vlastitom domu. Zar ne bi njegova punica htjela voditi glavnu riječ u njegovoj kući, upravo kako bi bez sumnje pokušavala još uvijek držati na uzdama njegovu ženu. Mabel bi prije svega morala biti dobra kćerka i tek u drugom redu dobra žena. Takvi odnošaji bi bili dakako sasvim neodrživi.

Sve je u njemu vrilo od razočaranja, koje mu je pripravila sa svojom nadutošću gospođa Applegarht. U svojoj srdžbi si je predočio Mabel kako oklijeva, neodlučna među dva moguća izbora, u kojima je sada bio stisnut njezin život. Njegov bijes se stišao u prisuću nježnih čuvstava, koji su mu razgrijali srce, i bio je odlučio, da ne pusti Mabel na milost i nemilost majke, pa neka se dogodi što mu drago. Oženit će se s njom, a i glede majke će riješiti pitanje. Bio je smiren i sretan s tim zaključkom, da ukloni postojeće zapreke. Prošla ga je ravnodušnost, jer ga je tješila misao, da će ga Mabel za svaku izvojevanu pobjedu u njihovom boju s majkom za uređenje pametnog braka bogato nagraditi iz svojeg nježnog, slabašnog blaga dobre volje. Kasnije je opet odlučio, da joj ne će dozvoliti, da se žrtvuje, jer će, čim će imati primjerne dohotke, osnovati dom, koji će voditi njezina majka, a sve ono, što bi podnijeli u braku radi majke, ne bi bilo ništa u usporedbi sa svim, što mora sada podnositi. Ali ovako je iznova zapeo u tom pomućenom krugu i uvidio, da bi također to odstupanje bilo nekorisno zato, jer kako će biti sretan u braku, kad u njem ženino tijelo i duša robuje majci.

To je bilo za njega najveće razočaranje, koje je ikada doživio. Njegova je ljubav bila nježno osjećajna i izabrana. Njihov bi brak mogao biti sretan. Divio se i cijenio je Mabel radi njezinog odgoja i prosvijećenosti, koju sam nije imao. Radi njezine nježnosti i krhkosti morao bi je štititi i paziti na to, da je s ničim ne rani. Još nikoga nije ljubila prije njega i nikoga više od njega. Drage volje će mu postati vjerna žena i ostvariti mu dom, za kakvim je čeznuo u mladosti. Ćutio se je vrlo nesretnim, ne samo zato, jer su mu išle po zlu sve njegove sanje o ženi, domu i djeci, nego nadasve zbog toga, što je biće, koje ga ljubi, zašlo u ludu tragediju, koju on ne može spriječiti i koja ne ograđuje samo njihove odnose, nego također samu Mabel.

Siječanj se je pokazao kao sjajan mjesec, premda je njegovo što dalje sve jače sunce ižaravalo vrlo malo novčane toplote. Odisej sjevera je izašao u Atlantic Monthlyu, koji je objavljivao samo jednu ili dvije novele na mjesec. »Gazdinstvo na Klondiku« je objavila Review of Reviews, a članak »Odvažnost i ustrajnost« Youth's Companion. U Odiseju sjevera pripovijeda pisac slučaj o Naasu, akatanskom plemenskom poglavaru, nekakvom savremenom Odiseju, koji traži po svijetu svoju ženu Ungo, koju mu je odveo na badnjak žutokosi Viking. Kao Bijela tišina, također te i ova priča obuzima s nekim tragičnim ushićenjem. U istočnoj Americi su ju čitali s ne

manjim oduševljenjem, jer je poznato, da neustrašivo djelo uzbuđuje odvažnost također u gledaocu i čitaocu. Neki oaklandski dnevnik je pisao o uspinjanju literarne vrijednosti Oaklanda, gdje Jack zauzima odlično mjesto. Prijatelji, koji još nisu zaboravili, u kakvoj je siromaštini još nedavno živio, nisu na njega bili ljubomorni i nisu mu zavidali, što se obično događa ljudima, koji postizavaju prevelike uspjehe. Priredili su društvenu večer i tako mu pokazali svoje zadovoljstvo nad njegovim uspjesima.

Pred kraj mjeseca je posudio od prijatelja nešto dolara, podigao založen kotač i odvezao se k Mabel u San José. Podrobno i s nedvoumnim izrazima joj je obrazložio svoje zaključke i bio je uvjeren, da im se ne će opirati, nego će upravljati po vlastitoj, a ne po majčinoj pameti. Ali ona je jedva razumjela, što joj govori, i kao u oduševljenju je šaptala: »Majka me treba. Ne može živjeti bez mene. Ne mogu je napustiti«. Još godine 1937. njezin je brat žalosno tvrdio: »Naša je majka bila uvijek sebična žena. Mabel se morala čitav život brinuti za nju«.

Jack nije napustio sve nade. Ljubio ju je više nego ikada, ali je također tražio društvo kod drugih žena. Mnogo je saobraćao s Anom Strunsky, jer je ta u svojoj blagovaonici uvijek imala nekoliko stolova za prijatelje, koji bi se javljali kod nje... i Jack ju je često posjećivao. Pisala je novele i društvene rasprave. Ocjenjivali su jedan drugome svoja djela, oduševljeno se prepirali o svakoj stvari pod suncem i divili se jedan drugome. »Ana, ne dajte, da vas svijet izgubi, jer u koliko vas izgubi, u toliko griješite«. U San Franciscu je živjela novinarka s imenom Ernestine, koja je ocrtala Anu kao ženu osobitog profila i vražjeg bljeska u očima. Ana Strunsky i Jack su bili, kako Jack sam piše, ljudi, koji su hodali daleko od svakidašnje kolotečine života.

Kraj svih uspjeha sa djelima, koja je prodao u siječnju, u veljači nije prodao niti jednog samog retka. S novcem, koji je primio od Atlantic Monthlya, platio je dugove i kupio za majku, Johnnya i sebe nešto boljih odijela, platio knjige i pretplatu za mjesečnike. Sada, kada nije imao više niti prebijene pare, sve mu se zgadilo. Bijeda njegovih godina djetinjstva, koju je osjetio kao nijedan živ čovjek oko njega, naučila ga je, da je siromaština isto tako osude vrijedna, kao veliko bogatstvo. Odlučio je, da će uvijek biti otvoren i načelno bezobziran u novčanim poslovima, jer samo luđak ne cijeni novce. »Trebam novaca, odnosno onoga, što si za njega mogu lako kupiti. Novaca nije nikada dosta. Što se tiče siromaštine, voljan sam ju tako malo podnositi kao nekada. Bez para nema pehara. Više novaca znači dulji život. Zadobivanja novaca ne ću si nikada upisati u grijeh, najviše ako ga potrošim. Jao, biti ću uvijek žrtva te strasti. Ako novac donosi slavu, neka postanem slavan, ako dođe bez slave, onda zbogom s njom!«

Tako mu se činilo, kada je založio sve knjige i mjesečnike, a povrh toga još novo odijelo, s kojim se je tako ponosio. Kao uvijek, išao je iz zalagaonice upravo na poštu po marke, da bi poslao rukopise. Kada mu je Editor ponudio pet dolara za članak s tisuću sedam stotina riječi, bio je isprva uvrijeđen, ali onda je ipak prihvatio ponudu. S dvostrukim oduševljenjem se je vratio na posao. Napisao je tisuću riječi na dan, radio po šest dana u tjednu i uvijek slijedeći dan nadoknadio, što je propustio prijašnji dan. Tu svakodnevnu zadaću je povećao na tisuću pet stotina riječi, kasnije pače na dvije tisuće riječi. Dalje nije išao.

»Dobro djelo ne može biti izvršeno tako, da napišeš tri ili četiri tisuće riječi na dan. Dobro djelo ne nastaje samo tako iznebuha. Građeno je kao zid, svaka opeka u njem je brižljivo izabrana«. Premda je još tako nužno trebao novaca, nije bio zbog toga ni najmanje površan ili nemaran u svojem pisanju i svojem mišljenju. Upravo tako nije također ni pomanjkanje novaca moglo djelovati na njegovo mišljenje u pogledu vrste pripovijedaka, koje mu najbolje leže. Jack je mislio, neka magazini, ako hoće kupiti njegovu dušu i tijelo, učine kako ih je volja, samo ako mu za to plate primjerenu cijenu. Svaki slobodni trenutak, dok

nije pisao, čitao je D r u m m o n d o v u nauku o razvoju, H u d s o n o v u psihologiju i sva antropološka djela, koja su mu došla pod ruku. Pri tom ga nije ni najmanje mutilo spoznanje, da ne će zaslužiti ni prebite pare, ako će pisati o tim pitanjima. Na svim koracima i krajevima mu je nedostajalo novaca, premda njegovi prijatelji iz onoga vremena drže, da se nije plašio još tako dugog puta, jer se je nadao, da će sastati skupinu znanaca, s kojima će moći započeti zagrijanu debatu o antropologiji. Kad je upoznao W e i s s m a n n o v u radikalnu nauku, da naslijeđenih vlastitosti nije moguće baštiniti, to ga je tako oduševilo, da je napustio sav rad i s otvorenom knjigom u rukama oblijetao sve prijatelje, da bi im očitovao svoje otkriće. On, koji je tvrdio, da je pripravan pisati za novce također najveće gluposti, pokazao se je za mnogo nedosljednijega, kad je pisao o stvarima, u koje je vjerovao, priče i članke, čijih je mnogo duhovnih dvojnika ležalo sada zabačeno pod njegovim radnim stolom. Istina je, da je bio u teškoj stisci, ali cijena, koju su zahtijevali urednici za svoje honorare, bila je usprkos svemu prevelika, da bi ju plaćao. »Ne popuštam, i ne popuštam. Svatko, tko me je imao prilike vrlo dobro upoznati, mora uvidjeti, da se konačno svaka stvar ipak okrene meni u prilog, pa neka prođe među tim još toliko vremena. Nitko me ne može pomutiti osim u svim nevažnim stvarima i to još za tren. Odgađaj, gurni na stranu, prosvjeduj potajno ili otvoreno, ništa ne pomaže, konačno će se sve lijepo svršiti. Život je borba i ja sam pripravan na nju. Da nisam logično misleća životinja, uvrijedio bih se i nestao ili poginuo u kakvom jarku uz cestu.«

U veljači je doživio u kratkom razdoblju dva događaja, koji su inače sami po sebi bili nevažni, ali su ipak snažno djelovali barem na njegovu vanjsku sudbinu.

Ninetta Eames, žena poslovođe Overland Monthlya, pozvala ga je na ručak u San Francisco. Drugi je događaj bio smrt Jackova saučenika sa sveučilišta i dobrovoljca u španjolsko-američkom ratu, Freda Jacobsa, koji je umro na lađi za vrijeme vožnje od pokvarenih mesnih konzerva, koje

dobavljaju svuda rezervni vojni dobavljači. Sada su njegovo mrtvo tijelo prenijeli u Oakland, da ga pokopaju. Ručak kod Ninette Eames bio je prije Jacobsovog sprovoda, ali iako su se posljedci tog događaja pokazali kasnije od onog Jacobsovog sprovoda, ipak su bili za Jacka trajniji i sudbonosniji.

Ninetta Eames je bila ljubezna i pristala trideset i sedam godišnja žena bez djece. Bila je odavno poznata pod nadimkom jadna Netta, ali je bila pritajena i lukava i rijetko je izdala svoje prave namjere, ukratko, bila je nježna loza, koja plete svoje ocjelne ovijaljke pod vidom nježno osjećajne sentimentalnosti. Njezin je muž bio nesposoban i častohlepan slabić i sama je vršila sve poslove. Svoje je ciljeve postizala na jedini način, kojim se smiju služiti žene osamdesetih i devedesetih godina, koje su morale voditi svoje muževe i ulijevati im energije, a da ostali svijet ne bi što u to posumnjao.

Gozbeni povod tog poziva je bio članak o Jacku Londonu, koji je Ninetta namjeravala napisati za Overland Monthly. Na ručak je pozvala također svoju nećakinju, koju je odgajala još od mladih dana, Claru Charmian Kitteridge. Ta nećakinja, vjerna slika svoje tetke, živahno, razgovorno djevojče, nježnog vitkog rasta, koja je odavala veliku čuvstvenost, bila je stara dvadeset i devet godina i još je bila neudata. Vjerojatno je, da se Ninetta nadala, da će Jack i Charmian pobuditi pozornost jedno na drugo. Charmian se je neopaženo namrgodila, vidjevši njegovo siromašno odijelo i bila je vrlo srdita, što je tetka plaćala račun. Iz njezinog ju je ravnodušja prenulo tek to, kad je Ninetta spomenula, da je njezina nećakinja zaposlena u bližnji restauracije kao tipkačica u nekoj pisarni. Brzo ju je pod stolom gurnula u nogu, tobože, zašto izdaješ, da se prehranjujem od rada.

Dvadesetog veljače je Jack sav razjaren pregledao posljednje otiske M o r s k o g a v u k a, prve zbirke njegovih novela, koje su izašle u obliku knjige, i vratio ih nakladniku. Slijedeći je dan bio na sprovodu Freda Jacobsa, gdje

je sreo Jacobsovu zaručnicu Bessie Maddern, lijepo doraslo djevojče, koja mu je već bila više manje poznata iz oaklandskog društva. Bila je vrlo obljubljena i štovana od svojih prijateljica, koje su osjećale s njom radi gubitka zaručnika. Drugo jutro je primio pismo od Mabel, koja je bila stara prijateljica Bessie. Molila ga je, neka ode k Bessie i neka je utješi i pomogne podnositi njezinu bol. Uistinu Jack je još istu večer otišao k Maddernovim.

Bessie, koja je bila sestrična glasovite glumice Mimie Maddern Fiske, svršila je žensku srednju školu u San Franciscu i polazila dvije godine učiteljsku školu. Sada je podučavala na alamedskoj nižoj gimnaziji. U času Fredove smrti je davala satove iz matematike preostalim srednjoškolcima, koji su se namjeravali upisati na sveučilište. Bila je krepka, stasita i nešto tupa, ravnodušna ženska. Vozila se s biciklom po Oaklandu i Alamedi od kuće do kuće i podučavala matematiku. Bila je nešto starija od njega, imala je tople, tamne oči, orlovski nos, široka ali lijepo oblikovana usta i crne oči s tankom kiticom sivih kosa na sljepoočici, što je bila posljedica nesreće, koja joj se dogodila, kada je bila stara osamnaest godina. Sve je na njoj govorilo o lagodnoj uravnoteženosti, mirnoj, neprisiljenoj samosvijesti i prostodušnoj, otvorenoj srdačnosti.

Bessie Maddern je žalila nad gubitkom Freda Jacobsa, a Jack radi očaja svojih zaruka s Mabel. Svaki sastanak im je davao utjehe, našli su jedan u drugom ugodnog prijatelja i Jack je proveo mnogu večer u njezinom društvu. Nedjeljama su išli s biciklima u Martin County, vozili se po muirskim šumama, tamo si pržili meso, pekli na žeravici rani krumpir, rakove i kuhali kavu.

Druge dane, ako je imao nešto više sitniša, večerali su u kakvoj talijanskoj restauraciji na sjevernoj obali San Francisca, a zatim išli u operu. Još uvijek se je svaki tjedan vozio u četrdeset milja udaljeni San José k Mabeli, ali od tih sastanaka je dolazio neraspoložen i razočaran i s pravim se je olakšanjem vraćao u Bessieno mirno, ne inače tako srdačno, a manje zahtjevno društvo. Ispravljala mu

je sve rukopise i pri tom mu tu i tamo također popravila kakvu nespretnu rečenicu. Volila je njegovo pisanje i slijepo je vjerovala, da će jedamput biti još jedan od najvećih pisaca svijeta, i u toj se vjeri nije nikada pokolebala ni časa.

Jackov stan u Šesnaestoj ulici postao je sastajalište njegovih znanaca, koji su se jako otimali za njegovo društvo. Znao je reći, imam sposobnosti pridobivati prijatelja, ali nemam one sretne vlastitosti, da bi ih se znao otresti. Ništa mu nije bilo draže nego primati goste. Ali bicikli posjetitelja su tako često zvonili pred kućom, da je često pisao u nazočnosti tri ili četiri gosta, koji su sjedili na krevetu, pušili, čavrljali o starim vremenima i rešetali o pitanju, da li vjera u materijalizmu nužno vodi u pesimizam. Jack nije mogao pustiti nikoga od sebe, a da ne bi što zagrizao. Kada mu je slučajno kapnula koja para, brzo se je opskrbio s mesom i čuvao ga za prijatelje u posudi s ledom.

Posjećivali su ga znanci iz Ruskinova kluba, koji su dolazili na cigaretu i kratak razgovor, dalje stari znanci iz Aljaške, drugovi iz ribarske policije, oštrigarski lopovi i suskitnice s Ceste. »Slaba strana mojega stana je u tom, da unutra može doći svatko, komu se hoće, a ja nemam srca, da ga odbijem...«

Kada je kuća postala pretijesna, da bi unutra primila sve knjige, sve prijatelje i sav njegov rad i kad su mu obećali bogate tantijeme, odlučio se preseliti u veći stan. S Florom je unajmio nekoliko ćoškova dalje dvokatnu kuću u Istočnoj petnaestoj ulici, gdje je bila prostrana dnevna soba s prozorskim okvirima i velika spavaonica, koju su mogli po potrebi preurediti također u radnu sobu. Eliza je učinila sve, što je mogla, da bi primjerno opremila sedam prostorija, koliko ih je bilo u kući, a Bessie se pobrinula, da je njegova radna soba bila čim slikovitija i udobnija. Dan ranije, prije nego su se uselili, Eliza i Bessie su vješale zastore. Jack je ležao istegnut na ćilimu i podupirao si glavu s rukama kao već tolike večeri na pramcu Sofije Sutherland. Eliza se okrenula, da bi skupila vješalice i pri

tom opazila, kako Jack s nekim čudnim izrazom motri Bessie. Smjesta joj je postalo jasno, što misli. U očima mu je čitala, kako u njima sazrijeva neki zaključak. Sestra je odmah vidjela kud to vodi i nije bila ništa začuđena, kada joj je slijedeći dan rekao, da se namjerava oženiti s Bessie Maddern.

Kada je Jack u svoje vrijeme odlučio uzeti Mabel, nije to učinio samo zato, što ju je volio, nego zato, jer je uopće mislio samo na ženidbu. Mnogo više je već doživio, nego bi tko sudio po njegovim godinama. Imao je jako razvijeno čuvstvo za očinstvo, takvo čuvstvo, da je već kao skitnica pisao u bilježnicu o svojoj želji za potomcima. »Razni dublji pomišljaji su me naveli k tome, ali bi samo jednu zapreku rado obišao, naime, da bi bio oženjen. Doduše već sam vezan. Samac sam, pa moram uza sve to uzdržavati obitelj. Ako bi me zgrabila želja, da odem u Kitaj, svejedno bi morao hraniti obitelj, da li imao ženu ili ne. Tako ću se smiriti i moći ću posvećivati više vremena svojem poslu. Doduše, čovjek živi samo jedamput i čemu ne bi živio. Nisam uskogrudan čovjek i mislim, da bi mogao ostati čist i neporočan, kad bi bio oženjen, umjesto da bi jurio, kud bi mi se prohtjelo«.

Jack i Bessie su si bili sasvim otvoreni. Nisu se činili, kao da su tko zna kako strasno i romantično zaljubljeni. Točno je osjećao, da Bessie još nije zaboravila Freda Jacobsa, a također je i ona predobro znala, da Jack još uvijek ljubi Mabel, ali što ćete, srce ju je doista vuklo u brak. Bili su si zaista dobri, poštivali su jedan drugoga, uživali jedan u drugom i ćutili, da će moći ostvariti sretan brak i solidan dom i odgojiti dobru djecu. Mislili su sasvim isto, da je ljubav, koja je inače tako razvratna riječ, gibak i rastezljiv pojam, koji može obuhvaćati mnogo različnih vrsta ljubavi. Bessiena majka je dan dva premišljavala i oklijevala, a zatim je privolila.

Jer se nije htio vjenčati pod imenom, koje nije bilo zakonito njegovo, i dospio bi staviti u izbirljiv položaj svoje potomke, pričao je Maddernovim, kako je došao na svijet.

Otišao je s Bessie k nekom oaklandskom sucu, koji je bio prijatelj Maddernovih i taj ih je uvjerio, da je Jackovo ime, potom što od rođenja već živi pod tim imenom, također zakonito vrijedno.

Jedne nedjelje, tjedan dana zatim, kad su se odlučili za brak, vjenčali su se u potpunoj tišini. Flora, koja je mislila, da ju je sin ostavio na cjedilu, bila je tako uvrijeđena, da uopće nije došla na vjenčanje. Novi vjenčani par se odvezao s biciklima na trodnevno bračno putovanje na ladanje, a poslije su se vratili u Oakland, da si urede dom i spreme na posao. Ruskinov klub im je priredio u čast ručak. Oaklandski E n q u i r e r, koji je spomenuo njegovo vjenčanje, napisao je: »Zaručnica je lijepa i obrazovana«, dar, koji su Oaklandčani smatrali kao opravdan.

Bessie je još uvijek preko dana poučavala zaostale đake i tako uzdržavala gazdinstvo, dočim su se njegovi dohoci isušili. U večerima mu je popravljala i tipkala rukopise i čitala nove knjige, koje su ga zanimale, da bi se mogla o njima upustiti s njim u razgovor. Prepisivala mu je na listove pjesme, koje su mu najviše prirasle srcu, i sastavila iz tih listova svezak, uvezan u crveni karton. Sabrala mu je sve gospodarske i političke članke, uredila mu tamnu komoru i naučila ga razvijati slike. Nedjeljama su se upućivali na duge izlete s biciklima po rodnoj dolini San Leandro i Jack joj je pripovijedao svoje dogodovštine, koje je doživljavao kao dijete na očuhovom seljačkom posjedu. Neke nedjelje su išli u Santa Cruz, gdje su plivali po moru i malo se zadržavali na obali. Njihova ljubav nije bila tko zna kako pažljiva, ali su se znali zabavljati i nudili su jedan drugomu iskreno i pouzdano drugarstvo. Na Jacku se je vidjelo, da je sretan sa svojim izborom i sretan zakoniti suprug. Bessie je pisala godine 1937.: »Nisam ljubila Jacka kad smo se oženili, ali potom sam ga naskoro zaista zavolila«.

Izgleda, da je taj brak urodio nekim novim, neočekivanim sretnim slučajem, jer je u svibnju Jacku uspjelo učvrstiti se u istočnoameričkom magazinu M c C l u r e's, koji je

donosio pustolovne pripovijesti za muške čitaoce. Započeli su pravi medeni tjedni između Jacka i nakladnika, koji je postao besmrtan s tim, što je plaćao visoke honorare za priče još nepoznatih autora, jer je bio mišljenja, da također i oni imadu otvorena usta i želudac. Otkupio mu je sastavke »O ženskom značaju« i »Zakon života« i pisao mu: »Vrlo se zanimamo za vas i želimo vas uvjeriti, da imadete tu u New Yorku najbolje prijatelje. Želimo, da nas smatrate u buduće za svoje knjižarske zastupnike. Ako ćete nam slati sve što napišete, objavit ćemo, koliko ćemo više moći, a što ne ćemo moći objaviti, kušat ćemo čim bolje prodati drugim listovima«.

Zar je moguće zamisliti što bodrije za mladog pisca. Prihvatio je odmah nakladnika za riječ i izabrao čitav kovčeg djela, a potom se je latio novih, koji su mu se još oblikovali u duhu. Mc Clure je otkupio »Pitanje o visini« i platio mu tri stotine dolara za tri slijedeća djela, i to su bili najveći novci, koje je ikada zaslužio. Gradivo, koje Mc Clure nije mogao sam upotrebiti, poslao je sa svojom preporukom drugim časopisima, a ako mu se je nabralo previše rukopisa najednom, izručio ih je kakvom uvedenom književnom posredniku. S prodajom rukopisa Mc Clureu, koji je također preuzeo za njega zastupstvo među drugim newyorškim nakladnicima, počelo je Jackovo ime postajati slavno.

Kada je Morski vuk izašao u proljeće godine 1900., već je odmah prve dane naišao na ugodan prijem kod kritike. Knjiga je bila kao tempirana bomba, čiji je prasak razgibao sile novoga stoljeća. Ako izuzmemo nešto slučajnih slogovno zastarjelih rečenica, nije bilo u njoj ničega, što je sjećalo na minulo netom umrlo stoljeće. Sve priče u njoj su u svemu odlučno odisale duhom novog stoljeća. Znanstveno gledanje na razvoj, na borbu među plemenima i na amoralne vrednote ljudi, koji se ne boje župnikovog izopćenja, odvažnog slikanja krutosti, ružnoće i odvratnosti života, kao također njegovih dobrih, lijepih strana, prikazivanje čitavih slojeva junaka, kakvi do sada nisu imali pristup u obrazovano društvo američkih pripovijesti, razjareni postupci, surova borba, nasilna smrt, koje dosele naši pripovjedači nisu smjeli opisivati, sve je to navješćalo zadnji sat beskrvnosti, sentimentalnosti, uzmicanju istine i pobožnosti, koji su bili značajni za književnost devetnaestog stoljeća.

Mnogo tadanjih kritičara je objavilo kritike o Jackovom djelu. Bostonski The Literary World je napisao: »Knjiga uzbuđuje u čitaocu dublju vjeru u muške vrline naše rase«. Drugi su pisali: »Pun vatre i čuvstva. Rođeni pripovjedač, iz čijih stranica izbija muškost i snaga, sve iz njih govori, da imamo posla s genijem. Velik umjetnik, silan...« Neki kritičar je dao ovakvu ocjenu: »Njegove priče spaja poezija i tajanstvenost veličanstvenog sjevera. Vodeća nota u svim tim pričama je u suprotnosti s običajnim uzorcima sretnog kraja tragična, kako se događa svuda, gdje se čovjek bori s elementarnim prirodnim silama. Komičnosti i tragičnosti klondiškog života je dodao mnogo mašte i dramatičnosti, koje sjećaju na Kiplinga, ipak ga označuje neka tankoćutnost i pristupačnost za uzvišena junačka čuvstva, koje kod Kiplinga rijetko kada nalazimo«.

To je njegova prva knjiga, a već ga stavljaju na stranu njegovom učitelju, kome se toliko divio. Taj mu je uspjeh inače jako udario u glavu, a ipak je još uvijek imao toliko vremena, da se ljuti na kritičare, pa je u naglosti napisao srdit članak, u kojem se jako otresao na njihovo nerazumijevanje Kiplingove veličine.

Izlazak Morskoga vuka značio je početak moderne američke novele. One su imale svoje predhodnike u Edgaru Poeu, Brettu Harteu, Stephenu Craneu i Ambroseu Bierceu, koji su napustili već običajni otrcani uzorak novele i počeli pisati pravu literaturu. Jack je u tome išao i dalje, bio je prvi, koji je približio novelu ljudstvu i napravio ju potpuno shvatljivu, tako, da je u njoj mogao uživati i priprosti čovjek. Sve do toga trenutka bila je većina novela napisana za gospodsku djecu, a Jackove priče su bile pisane za sve slojeve, osim za gospodsku djecu, koja su ih ipak gutala u zaključanim sobama i iza za-

strtih prozora. Bio je također prvi, koji je unio u literaturu znanstveno gledanje dvadesetoga stoljeća i udahnuo joj je moć i silu života, s kakvom su Amerikanci osvajali svijet i gradili svoju moćnu industriju. Nešto kasnije mu je došla u glavu misao, da bi se ogledao u romanu. Ali pisanje romana zahtijeva najmanje pola godine rada, ako ne i cijelu godinu i isključeno je, da bi međutim mogao što drugo raditi. Vjerojatnost, da bi dobio na vremenu i napisao djelo, koje traži trajnih napora, činila se dakle vrlo daleka i malena. Pisao je Mc Clureu i potužio mu se na svoje neprilike. Mc Clure mu je odgovorio s povratnom poštom: »Poduprijet ćemo vas u vašem poslu, ako vam je pravo. Slat ćemo vam kroz pet mjeseci po sto dolara, a ako mislite, da bi bilo premalo, onda i sto dvadeset i pet dolara. Uvjeren sam, da ćete moći napisati odličan roman. Poručite nam, ako osjećate potrebu za kakvugod pomoć«.

Sada kad je čamčić njegove sudbine kao nekoć Vrtoglavo jedro pred vjetrom zaplovio prema novom cilju, Bessie mu je rekla, da je zanijela. Jack je bio izvan sebe od veselja i bio je uvjeren da će dobiti sina. Ljubezan kakav je inače bio uvijek, postao je sada mekan kao dijete, pun nježne brižljivosti za njezine osjećaje. Svijest, da će doskora postati otac, bila je iskra, koja je zapalila čitavu vatru u njemu. Koji sat zatim, kad mu je Bessie otkrila, da nosi dijete pod srcem, već je sjedio za stolom i počeo pisati svoj prvi roman.

Premda je potanko proračunao sve podrobnosti bračnog života, u kojem se moraš brinuti za svu obitelj, uvijek je pri tom kao svi muškarci, pregledao činjenicu, da nema kuhinje na svijetu, koja bi bila dovoljno prostrana za dvije žene. Flora je vraški postupala sa svojom snahom.

Bila je duboko uvrijeđena nad tim, da ju je, kako je rekla »ostavio na cjedilu« upravo u trenutku, kad je počeo zarađivati nešto više novaca. Strpljivo je trpila sve duge mjesece neimaštinu, a sada ima pravo na uzvraćanje. Namjesto toga joj je sin doveo tuđu ženu u kuću. Uvijek je kuhala i brinula se za njega, a sada hoće Bessie imati glavnu riječ u kuhinji. Dosada je ona vršila ulogu gazdarice, kad su dolazili gosti u kuću, a sada se ovuda šepiri snaha. Tako joj se isto nije sviđalo, da ju je netko izgurnuo u sinovljevim čuvstvima. Osjećala se zapostavljenom. Dok je tako mozgala o tome kakva je sirota i nevoljna, vratila se njezina razdražljivost živaca. Neprestano se prepirala s Bessie i započimala kavgu, gdje je god mogla. Dvadeset godina poslije Jackove smrti piše Bessie: »Da bi htjela izlaziti s njom na kraj, morala bi se brinuti za nju, ugađati joj i gledati u njoj gazdaricu. Ali bila sam mlada i željela sam se prije svega brinuti za svojega muža. Nije dakle čudno, da je došlo do sukoba među nama«.

Često, kada se kušao usredotočiti u poteškoće pitanja gradnje svojega prvog romana, njihovi srditi glasovi napunjali su njegovu radnu sobu i odagnali mu sve misli, koje je imao za K ć e r i s n i j e g a. Podnosio je koliko je mogao, a onda je planuo iz kuće i pobjegao k Elizi i molio ju, neka dođe k njemu kući i pomiri razdražene duhove. Kad se je sat ili dva zatim vratio kući, Eliza je već međutim toliko svladala položaj, da se je mogao povratiti poslu.

Sada, kada je imao više mogućnosti pogostiti svoje prijatelje, počeo je sabirati oko sebe zanimljiv krug ljudi i pozivao ih u kuću u srijedu uvečer. Među svima je najradije imao visokog, čvrstog, neobično nježnog i osjećajnog G e o r g e a S t e r l i n g a, o kojem piše: »Imadem prijatelja, najdražeg na svijetu«.

Sterling je bio prije anglikanski duhovnik i napustio je svoje zvanje i postao jedan od onih pjesnika, koji upliću u svojim pjesmama ljepotu, ljubav i strast, namjesto istine. Poznavao je ljepotu, bio je potkovan u klasici, a inače je bio neskladan čovjek. Njegova bogata domišljatost i literarni ukus su pomagali Jacku, da je istesao kojekakvu svoju neuglađenost. J a m e s H o p p e r, glomazni muževni nogometaš, kojega je poznavao još sa sveučilišta i također se okušao u pisanju novela, postao je sada njegov pouzdani prijatelj upravo kao također J i m W h i t a k e r, duhovnik i otac sedmero djece, koji je tako isto napustio svoje zva-

nje i latio se pisanja romana, dalje španjolsko indijanski slikar Xavier Martinez i konačno još Frederick Bamford, oaklandski pomoćni knjižničar i osnivač Ruskinova kluba, koji je donio u njegovo društvo svoju cjepidlačku kozju bradicu bez brkova i svoju upravo tako cjepidlačku starovjersku kulturu. Iz San Francisca je došla više puta Ana Strunsky. Češće je dolazila također Ninetta Eames, koja je uvijek sa sobom dovela kakvog svojeg literatnog znanca i davala vijesti o nećakinji, koja je bila na putovanju po Evropi, i raznim novim knjigama i dramama. Za vrijeme večere su bili obično još svi skupa, našto su čitali rukopise i rešetali o novim knjigama. Na to su muški sjeli kartama i igrali poker za male uloge. Bilo je jake razjarenosti i obilno smijeha. Te večeri, koje su bile određene srijedom, naskoro su postale poznate kao Jackovi dani.

Za tjedan dana ga je došao posjetiti Cloudesley Johns, čedan, pristupačan momak, koji je bio namješten kod pošte u nekom južnokalifornijskom mjestancu. Johns je bio prvi, koji mu je pismeno izrazio svoje oduševljenje zbog njegove pripovijesti »Čovjeku na putu«, kada je ta izašla u Overland Monthlyu. Odsele su se mnogo dopisivali. Dolazili su također skitnice, mornari, nekadašnji lučki drugovi. Svi su rado došli na čašu trpkog talijanskog vina i na prijateljski razgovor. »Uvijek dođe k meni kakav stari drug s mora.. upravo se je vratio s duge vožnje... doskora će biti dan isplate... što misliš, Jack, stara svojto, bi li mi posudio do sutra dva dolara?« Jack je svakoga odmjerio od glave do pete, dao mu novce i otpustio ga. Bio je vrlo veseo, kad je mogao iskazati gostoprimstvo. Poslije svršenog posla volio je oko sebe imati grupu prijatelja.

Premda je redovito dobivao sto dvadeset i pet Mc Clureovih dolara, nije mu to više dostajalo, da bi pokrio potrebe svoje obitelji, sa svojim što dalje sve većim razumijevanjem za život i troškovima, koje je imao sa svojim što dalje sve brojnijim prijateljima.

Podvostručio je svoje svakodnevno radno vrijeme i ujutro je pisao pravu literaturu, a poslije podne manje pjesmice za humorističke listove. Tako je na primjer unovčio u Boston Transcriptu priču, u kojoj opisuje, kako je spavao na otvorenom i kako je zabavljao policajca, koji ga je htio zatvoriti, s pripovijedanjem o svojim doživljajima u Japanu, da bi ga pustio. U Harper's Weeklyu je izašla pripovijest o aljaščanskom eskimskom psu »Huskyu«. Mimo toga je napisao još dvije mještanske pripovijesti, priču »Njihova alkova«, koja je izašla u Woman's Home Companion i »Gazdinstvo na Klondiku«, s kojom je prodro u Harper's Bazar. Za Town Topics je napisao ovu šaljivu pjesmicu:

Išao je gore,
a ja dolje.
»Čemu bi išao gore?«
kaže, kad ide dolje.
Novaca trebam kao i ti,
meni se žuri kući.
Dolje i gore i gore i dolje
mirno sam pošao gore,
on svojim putem dolje.

I Jack London je zaradio dolar.

Ustrajno je sjedio za pisaćim strojem i katkada po čitave dane nije prekoračio kućni prag, osim što je išao uzeti novine, koje mu je raznošač postavio pred vrata. Mršavio je i slabio i došao do spoznaje, da najednom postaje, kad tako slabi, također nekako čudno bojažljiv, ta već se skoro više ne usuđuje pisati o stvarima, u koje vjeruje i neprekidno smišlja u samom sebi, kako će moći prodati rukopis i hoće li s njim zadovoljiti svoje čitaoce. Bio je uvijek osvjedočen, da zdrav duh ne može uspijevati u bolesnom tijelu. Zato je kupio nekoliko željeznih natezaljka i svako jutro vježbao s njima kod otvorenog prozora, prije nego je sjedao za stol i sprem'o se na posao, što se je rijetko kada dogodilo poslije šest sati ujutro. Poslije rada se je obično otpravio na lov u berkeleyske brežuljke ili je ribario na morskoj obali. Tako si je jačao tijelo, a ujedno postao neustrašiv i siguran samoga sebe. U pravoj pravcatoj provali

svoje obnovljene životne snage napisao je Nepopravljivog Jana i Čovjeka s mrljom. To su bile prve njegove humoristične pripovijesti, napisane s onim vražjim neukroćenim humorom Irca, koji bdije uz mrtvački odar i čini lude iz mrtvaca.

»Sin vučice« se je usprkos dobrim ocjenama razmjerno slabo prodavao. Honorari, koje je sada primao, nisu bili bolji od Mc Clureovih i dvadeset dolara za rukopis je bio već prilično visok honorar. Njegovo ime još nije bilo poznato širem općinstvu. Morao je pisati i ustrajati u radu, dok si s jednim samim, odlučnim zamahom ne izvojuje uspjeh, s kojim će se učvrstiti jednom za uvijek. Ali međutim je pokušavao zaslužiti svaki dolar, gdje mu se ma što nudilo.

Poslije dugih mjeseci beskonačnih svađa među ženom i majkom našao je kućicu tek za svojom i dao ju na raspolaganje majci i Johnnyu Milleru. Floru je to raspametilo. Pobjesnila je. Što! Istjerali su ju, izbacili iz sinove kuće. Jack si je s tim nagomilao samo nove i nepotrebne troškove, jer je Flora još uvijek zalazila u kuću i činila još veću svađu nego prije. A ne samo to, počela je tumačiti svoje nevolje svima, koji su ju bili voljni slušati i potom su šuškali najrazličnije stvari o Jackovim rodbinskim prilikama. Misleći, da sada može početi sve što hoće, upuštala se je u razna malena trgovanja, trošila bog si ga zna za kakve stvari novce, koje joj je davao, i zapadala u dugove, koje je morao plaćati za nju.

Kroz čitavo ljeto i jesen je nastavljao rad na romanu. Na dvorištu iza kuće vježbao se je u boksu i mačevanju i iskazivao srijedama uvečer gostoprimstvo svojim prijateljima. Bio je sve prije nego melankoličan razumnik, komu je u toj jeseni bila jedna od njegovih najvećih zabava nogometna utakmica, u kojoj je Kalifornija pobijedila Stanford. Ipak je bila njegova najčešća, najpothvatljivija i najsmjelija zabava otkrivanje velikih djela, kojima se je predavao sa svim srcem izderanog, zanemarenog trčkala, koji je prije četrnaest godina išao u oaklandsku knjižnicu i molio Inu Coolbrith, ako ima kakvo dobro štivo za njega. U pismu Ani Strunsky piše: »Tu sam sjedio i plakao kao dijete, jer sam upravo pročitao Prezrenog Judu. Čovjek, koji je kao Hardy napisao Tesso i Judu, može umrijeti sa zadovoljstvom u srcu«. Tvrdio joj je, da bi također on umro sa zadovoljstvom u srcu, ako bi ostvario jednu ili dvije takve knjige, koje bi mogao postaviti na stranu tim djelima, koja su mu tako obogatila život.

Među Jackom i Anom su se razvili mnogi čudni odnošaji. Pri svem silovitom pravdanju i debatama moralo im je konačno postati jasno, da su si njihove duše čudnovato srodne. Pisma, koja joj je pisao u srpnju, već su puna nekog čudnog ganuća i nježnosti: »Usprkos svem sitnom vanjskom nemiru, s kojim smo se htjeli pobliže upoznati, nije bilo na dnu nas dvoje nikakvih izmotavanja, nikakve nesuglasnosti. Bili smo skladani na istoj struni, a za svim se je skrivala neka istinska harmonija. Lađa, koju spuštaju u more, sklizne sa glatkim tlom lađenice, koje se upiru, ciče i škripe, ali lađa i more ih ne čuju. Tako je bilo također s nama, kad nas je zanijelo, mene u vaš, a vas u moj život«.

Sva svoja ozbiljnija djela je davao na čitanje Ani; njezina je kritika govorila o neobičnom smislu za duhovne vrednote. Nagovarao ju je, neka također sama što piše. »O, Ana, da bi samo htjeli izliti na papir svoju plamteću dušu sa svojim suprotnim, uvijek promjenljivim raspoloženjima! U meni budite osjećaj, kao da je neka nova sila preporodila svijet. Čitajte svoje klasike, ali ne zaboravite čitati također ono, što je savremeno, novo, što preporađa umjetnost. Morate uhvatiti savremeni ton. Oblike ne smijemo zanemariti. Umjetnost je vječna, a oblici se rađaju iz svakog pojedinog potomstva. O, Ano, ne razočarajte me!«

Prema koncu godine 1900. je napisao: »Uzvišeno, plemenito prijateljstvo? Među muškarcem i ženom? Svijet si ne može predstaviti nešto takvoga, tako bi prijateljstvo smatrali za nešto tako nepojmljivo kao samu beskonačnost«. Također si sam Jack nije mogao zamišljati nešto slično,

inače se potom ne bi, kad je morao napustiti misao na ženidbu s Mabel, oženio u San Franciscu namjesto u Oaklandu. Nije mislio točno na to, da bi postao nevjeran svojoj ženi, ali njegova duša je uzljubila Aninu dušu. Sa ženom je bio duboko povezan, bili su si dobri drugovi, i ostvarivali su novi život i to su bili razlozi, za volju kojih ju je ljubio. A Anu je ljubio, jer su bili povezani među sobom u svim drugim dubinama, dubinama duha i duše.

Ali Bessie je nosila dijete pod srcem i Jack si je počeo prigovarati čuvstva, koja je gajio prema Ani, koju je označio kao »rusku djevojku, koja je pravi veleum«. Ali s nijednom riječi si nisu priznali svojih čuvstava. »Vjerujte mi, Ana, neizrećene stvari su najveličanstvenije. Sreća za mene? O, bili ste moja radost, draga moja, bili ste moja blaženost«. Oženio se, da bi se čuvstveno ustalio i ostvario si tvrdi i trajni položaj u društvu, ali... »baš, kad mi se činilo, da mi se širom otvaraju vrata slobode, osjetio sam, kako postaju veze tvrđe i kako me okovi što dalje sve više stišću. Sada se sjećam onih dana, kada sam bio slobodan, kada me nije ništa priječilo, kada sam činio sve, što me je bila volja«.

Nema nikakve sumnje, da je gajio iskrenu ljubav prema Ani, ali u to čuvstvo su mu se miješale bojazni, zle sutnje, brige i želja za slobodom, želja mladoga muža, koji je na putu da postane otac i nagomilavao si je nove i trajne odgovornosti. Ali što bi bilo, da gospođa Applegarth nije izrekla onaj sudbonosni ultimatum, jer je još prije toga pisao Ani: »Sreća za mene? O, bili ste moja sreća, moja draga, bili ste moja radost«.

Pisao je pjesme još dalje, da bi se usavršio u kovanju stihova i gutao modernu prozu, da bi tako svladao moderni način pripovijedanja. Nastavljao je brojne pokušaje, ali ne za novac, nego zato, da bi proširio svoje umjetničko područje, pisao duge kritičke rasprave o tehnici pisanja novele. U rukopisu nije nikada ostavio rečenice, u kojoj izrazi nisu bili dovoljno glatki i u kojoj mu riječi nisu dovoljno lijepo zvonile. Kada mu se pričinilo, da si previše umišlja

na svoj rad, izvukao je na svijetlo hrpu starijih pripovijesti, i bio je odmah ponizan kao ovca. S Cloudesleyem Johnsom, koji je također u svoje vrijeme polazio sveučilište, jedan drugome su na rub rukopisa zapisivali najstrože ocjene. Johns, koji je pisao knjigu Filozofija skitništva, poslao je svoje djelo Jacku, da bi ga pregledao. Jackov odgovor Johnsu možemo lako smatrati za njegovu umjetničku ispovijed:

»Opisuješ uzbudljiv život, romantiku, čovječji život i smrt, humor i patos, ali zaboga, nikada ne raspravljaj o tome tako, kako zaslužuje i kako je u istini. Ne tumači čitaocu filozofiju ceste, neka ju ispovijedaju opisane osobe same svojim junaštvima, svojim činima i svojim govorenjem. Čitaj Stevensona i Kiplinga, pa ćeš vidjeti, kako znadu odvesti samoga sebe od sadržaja i ostvariti stvari, koje žive, dišu, i pograbe te i sile, da goriš noćnu svjetiljku dulje, nego si namjeravao. Atmosferu pripovijedanja ostvarit ćeš jedino tako, da se sakriješ za gradivo, koje obrađuješ. Moraš pronaći krepke, svježe i živahne rečenice, piši živo, ne preopširno i previše razvučeno. Ne pripovijedaj, nego slikaj, riši i gradi! Ostvaruj! Bolje tisuću riječi, koje su ugrađene u djelo, nego čitava knjiga, osrednja, razvučena, površna i sa gradivom izrađenim u brzini. Pritaji se, zaboravi na sebe, ako hoćeš, da te se svijet sjeća.«

Kad je pisao posljednja poglavlja Kćeri snijega, bilo mu je već odmah jasno, da će stvar doživjeti veliki neuspjeh. Bilo je dovoljno gradiva, da bi iz nje napisao dva dobra romana, a preostalo bi mu još za treći, slabi roman. Kći snijega ukazuje na dvije njegove velike pogreške, koje su postale potpuno očite istom onda, kad je napisao četrdeset knjiga. Prva pogreška je njegovo naziranje o nadvrijednosti anglosaskog plemena, druga u nesposobnosti živog i zornog prikaza žene, koja ne pripada radnom sloju.

U Froni Welse, junakinji toga romana, pokušava Jack prikazati lik žene dvadesetog stoljeća: snažne, ne da bi bila okrutna, izobražene, ali ravnih prsa, odvažne, ne da bi zato izgubila na svojoj zanimljivosti, sposobne živjeti, boriti se,

misliti i izdržati korak s najboljim muškarcima. Iz njezinog je značaja izlučio sve, što ga je odbijalo, što je mrzio na ženama, sentimentalnost, nehajno mišljenje, samodopadnu koketnost, bojažljivost, nenaobrazovanost, ulagujuće vampirsko oplitanje i pobožnost. Pokušao je zamisliti ženu, koja bi bila vrijedna družica njegovom čovjeku dvadesetog stoljeća. Premda se upušta s tim u posve nepoznato područje, Fronin značaj izgleda općenito dosta vjerojatan. Da je išao nešto dalje, možda bi u svojem kasnijem djelu ostvario sliku, koja bi bila uzor žene dvadesetog stoljeća.

Frona je najslabije prikazana tamo, gdje govori kao kakav društveni esej, i razlaže svoje šovinističke nazore, koje je Jack u cijelosti i bez premišljanja uzeo od Kiplinga, a to su nazori o nadvrijednosti bijelog plemena i ulozi, koju mu je podijelila sudbina, da potpuno i za uvijek zavlada nad žutim, crnim i crvenim plemenom, lakovjernost, koju ima na savjesti donekle i sam autor, jer se nije znao otresti svojeg vikinškog kompleksa. »Bojne galije sa šiljastim kljunovima, morem naučeni sjevernjaci, mišićasti ljudi širokih grudiju, rođenih iz samih elemenata, junaci mača i vesla... vodeće pleme polazi sa sjevera, pripada mu pola svijeta i cijelo more. U šezdesetim pokoljenjima će zavladati cijelim svijetom«.

Odvažno se je odrekao udobnosti, koja mu se pružala sa službom pismonoše i radije izabrao nestalan život književnog zvanja, a sada mu stotinu pedeset mjesečnih dolara, o kojima pred godinu dana, a još i kasnije nije ni sanjao, nije više dostajalo. Kada je stigao Mc Clureov novac, čekalo je na njih već dugi niz vjerovnika. Uvidom primitaka i izdataka od Božića do Nove Godine bio je među ostalim zajam Jimu Whitakeru, dalje potpis mjenice prijatelju, koji je u nekoj nesreći slomio obje noge u gležnju, zatim četrdeset i jedan dolar, s kojima je izravnao Florine stare dugove. Mami Jenny, kojoj se radilo o tom, da izgubi kuću, plaćao je kamate za hipoteku koju je imala na kući, i još razne zaostale pristojbe. Jedina neprijatna stvar u nizu tih izdataka i primitaka je bila ta, da je morao od-

biti Cloudesleya Johnsa, koji ga je molio za zajam, da bi mogao napustiti dosadnu službu na pošti, a odbio ga je zato, jer je morao i sam posuđivati, ako je htio uopće dalje izdržavati kuću. Povrh svega toga još je i Bessie bila tik pred porodom.

Bessie kaže, da je podučavala sve do onoga jutra, kada je rodila. Računali su, da će dijete ugledati svijetlo svijeta dvanaestog siječnja na Jackov dvadeset i peti rođendan. Ali dobila je trudove tek petnaestog ujutro. Kad je uvidjela, da je došao njezin trenutak, poslala je po liječnika, koji se je tako žurio, da je u brzini zaboravio uzeti sa sobom omamljujuće sredstvo. Poslali su Jacka po bocu kloroforma, ali je imao također i on smolu. Na povratku se je tako žurio, da je pao s bicikla, razbio bocu i porezao ruku. Bessie je dala život devet funti teškoj djevojčici, ali je kod poroda imala poteškoće s posteljicom i nije se dugo oporavila. Jack nije mogao pred njom sakriti razočaranje, da mu nije rodila sina.

Mc Clure doduše nije objavio Kći snijega u svojem magazinu, ali ipak mu je i nadalje slao sto dvadeset i pet dolara mjesečno. »Budući sam i sâm oženjen i znam, da krumpir nije zabadava, prilažem vam...« S tim je romanom došao kraj i prihvatio se niza novela...

Za nekoliko tjedana se je donekle ublažio u svojem razočaranju nad činjenicom, da nije dobio sina, i s vremenom se sasvim navikao na kćerku, koju su krstili imenom Joana i bila je vrlo slična ocu. Pozvao je u kuću majku Jenny, da bi pestovala Joanu, upravo kako je pred dvadeset i pet godina pestovala njezinog oca.

Kako sam priznaje, bio je jedan od razloga, radi kojeg se je oženio s Bessie, također osvjedočenje, da će mu roditi zdravu i snažnu djecu. Nije se pomeo u tom nadanju. Tako je odlučio u nekoj divljoj želji, da bi ispunio prazninu u njihovom životu i bacio ih u deruću rijeku čovječjeg žića i bića. Bessie je bila sve ono, što je obećala, vjerna, odana, ljubezna, razumna, voljna surađivati s njim

i dijeliti s njim sve žalosti. Bio je veseo, da je otac, i bio joj je za to jako zahvalan. Ali katkada se je u svojoj umornosti odvraćao od nje upravo radi osebine, koju je najviše cijenio kod nje i radi koje si ju je također izabrao za ženu. Sam je bio živahne prirode, imao je vatru u žilama, rado se zagrijavao i uzavrio od veselja, živio je divlje i neukrotivo, dignuo se u visine pobjedničke slave i zapadao u dubine očaja. U tom duhovnom razvratu Bessie ga nije mogla slijediti. Bila je čuvstveno uravnotežena žena, umjerena i bedasta, bez ugladenosti u svojoj naravi. Kada je obavljao svoj posao i bio na tom, da sve svrši, što je naumio učiniti, bio joj je zahvalan na njezinom ponašanju, a kad je bilo sve svršeno, događalo se, da je za trenutak nešto ušlo u njega i zaželio si je, da bi odvezao čamac i krenuo ranom jutarnjom osjekom po zaljevu.

U takvim prilikama se je rastužio i sjećao na nekadašnje slobodne časove i prava, da je smio otići u kakav drugi kraj i uteći se kojoj drugoj ženi. Bilo je prvi put u životu, da nije mogao prijeći svojih obaveza i odazvati se glasu pustolovine.

U takvim trenucima je pisao Ani: »Čamiti ovdje i sabirati podatke, uređivati i raspoređivati, pisati mladenačke pripovijesti, kriomčariti u njima prirodne namjere, složiti svaki dan onih tisuću riječi i razljutiti se u prisuću bioloških pomišljaja, koji ti brane takvo djelovanje, od vremena do vremena se malo našaliti i nasmijati se u trenutku, kada bi radije uzdahnuo, to doista nije sve, zar nije tako. Zar ima negdje dvoje nijemih duša, koje bi se tako malo slagale?«

Odlučili su opisati svoje duhovne i misaone odluke u knjizi, koja bi se zvala P i s m a i z m e đ u K e m p t o n o v e i W a c e a. Jack neka bi bio Wace, a Ana Kempton. Ana neka bi u svojim pismima zagovarala poetični, duhovni izvor ljubavi i tu misao tumačila Jacku, koji se je pozivao na biologiju i na znanstveni razvoj. Tako bi se ona naslanjala na strastima i poeziji Jackove, a on na strastima i poeziji Anine duše, a da kod toga nisu žalili i kršili bilo kakvgod zakon. Tako neka bi dakle Jack zagovarao svoj brak s Bessie, u isto vrijeme kad bi pobjegao od nje.

Sastanci u srijedu u njegovoj kući bili su iznad svih dana u čitavom tjednu. Prijatelji su dolazili već srijedom poslije podne. Jack je bio rođeni igrač strpljivih igara i donosili su mu razne zvrkove, zamke i druge tehničke igre. Bessie je marljivo tražila okolo magazine i izrezivala iz njih osnove za zagonetke, igre i tehničke šale. Za vrijeme večere nakupilo se petnaest ili dvadeset ljudi i prikazivali su razne igre, u kojima su predstavljali životinje i kipove. Rješavali su slogovnice, razdvajali na dvoje zapletene željezne obruče, pili vodu iz čaša, koje su bile pri dnu probušene i štrcali su im vodu po kravatama, i podmetali potajice jedan drugomu u džepove krznene miševe. Bilo je uvijek dovoljno smijeha i Jack se je brinuo za to, da je taj smijeh bio dovoljno bučan i sam se je smijao sve dotle, dok ga nije počeo boliti trbuh. Imao je nevesele godine djetinjstva i morao je to nadoknaditi kasnije s priprostim šalama i ludorijama.

Oko njegovog velikog okruglog stola bilo je uvijek dovoljno živahnog pravdanja. Poznao je slabe strane svakoga između svojih gostiju i rado ih je zabadao s naoko točnim primjedbama, zbog čega je katkada došlo do prave prepirke. U tom društvu se je našao također čitav red mladih novinara, pisaca i glazbenika. Poslije večere su se zabavljali glazbom, pjesmom i plesom. Međutim se je vratila iz Evrope Ninettina nećakinja Clara Charmian Kittredge, koja je odlično svirala na glasoviru, i Jack je rado prosjedio na klupi pokraj nje, kada je svirala i pjevala.

Kada su doigrali i kada je zavladalo tiho raspoloženje, Jack je izvadio rukopise, koje je dogotovio zadnjeg tjedna. Dok je čitao prijateljima, koji su ga oduševljeno slušali, zamračilo se i listove su mu osvjetljavali još samo trepereći plamenovi kamina. Potom je slijedio sat ili dva ozbiljne literarne debate, a poslije je Jack počeo tjerati šale, izvukao karte i izvodio igre, koje bi prouzročile čim više smijeha i uzbuđenja. Od srca se je smijao i uzbuđivao kao

dijete, makar dobivao ili gubio. Jackovi gosti se sjećaju tih dana kao najrazigranijih i najživahnijih večeri u svojem životu.

Na stolu je bila uvijek pripravljena za goste bukara kiselog crvenog talijanskog vina, ali nikakvog whiskyja. Jack već osam ili devet godina nije pio. Kada je išao na Klondik, uzeo je sa sobom u Chillcoot četvrt litre pravog škotskog whiskyja, a bocu je otvorio tek za šest mjeseci, da bi ju upotrebio kao lijek proti bolestima, ali polovicu je popio liječnik doktor Harvey, a drugu polovicu čovjek, kojemu je liječnik odrezao obje noge. Čovjek je ostao na životu.

Već naskoro poslije Nove Godine predlagao mu je Mc Clure, da sad, budući da imade već toliko napisanih priča, izda novu zbirku aljaščanskih pripovijesti. I zaista je u svibnju izašao B o g n j e g o v i h o t a c a. Premda u toj knjizi nema nijedne pripovijesti, koja bi dosegla Odiseja sjevera, ipak su te priče po kvaliteti među sobom sličnije nego one prijašnje. Jack je sve više izvodio prevrat u pripovjedalačkoj umjetnosti. Odbacio je sve nebivstveno, sve vanjske urese. Zabacio je formu i naglasio djelo. U tim pričama je pokazao, da je u književnosti poziv smrti snažniji od poziva roda. Premda nekoji kritičari nisu s tom zbirkom bili zadovoljni kao s prijašnjom, ipak je bila većina štampe vrlo oduševljena. C o m m e r c i a l A d v e r t i s e r je primijetio: »Te priče bi morali čitati, za njima bi moralo posegnuti što više ljudi, jer očituju najpoticajnije težnje u savremenoj američkoj književnosti«, dočim je T h e N a t i o n napisao srpnja 1901.: »Priče njegovih otaca su živahne, jezgrovite i dramatične. Tu i tamo su surove i općenito neprijatne, uvijek cinične i bezobzirne. Ali tko želi zanimljivo štivo, zabave i oživljavanja, neka uzme u ruke tu knjigu«. Drugi listovi su pisali: »Pojavio se je naš najbolji novelista poslije Edgara Poa« ... »Novi Kipling dolazi sa zapada« ... »znači za Aljašku ono, što je Brett Harte učinio za Kaliforniju« ... »očarani smo i divimo se« ... »Sila i snaga ... vjerno prikazivanje života ... izvrstan pripovjedač ... rođeni pisac kratkih priča ... oštar realističan dar opažanja ... odrezan, okretan, muški ... pun zdravoga optimizma ... ulijeva nam novu vjeru u snagu našega plemena«. Oni, koji nisu tako mislili, držali su, da su te priče surove, svakidašnje i neprijatne, bez uglađenosti, izabranosti i nježnih osjećaja.

Examiner je poslao k Jacku — koji se je bio međutim preselio skupa sa obitelji u čudnovatu kuću Felixa Piana, dopisnika i fotografa, da bi skupio gradiva i slika o Jacku i njegovoj radnoj sobi. Felix Piano je bio čudni talijanski kipar, koji si je uredio kuću sa sadrastim arabeskama, posudama, kipovima fauna, nečastivim anđelima, šumskim vilama, kerubima, centaurima i do prsa krepkim golim ženama, koje su počivale u sjeni vinove loze, ukratko, sva je kuća bila jedan sam rokoko, kojeg je Jack u književnosti tako pobijao. Piano, koji je zapao u nepriliku, odstupio mu je za hranu veći dio svoje kuće, koja je bila iznutra prostrana i udobna, premda izvana nije bila ničemu slična.

Poslije članka u Examineru, Jack se konačno pročuo po čitavoj zaljevskoj obali, premda ta domaća slava u materijalnom pogledu nije tko zna što značila. Primao je oduševljena pisma. Osobito žene su se činile izgubljene u prisuću njegovih djela i njegovih slika i molile su ga za najrazličnije usluge. Neka žena mu je predlagala, da bude otac njezinom djetetu, kako bi taj naslijedio njegovo osebujno tijelo i duh. Premda je sa svim srcem potvrđivao njezine biološke nazore, ipak je otklonio njezin prijedlog.

Bio je do vrata zadužen, u trgovinama, u zalagaonici i kod poduzetnika. Tantijeme za Boga njegovih očeva bile su već unaprijed zahvaćene s Mc Clureovim predujmima. Čitav novac, koji je imao dobiti, potrošio je već po čitav mjesec unaprijed. Iako je prodao raznim manjim magazinima više kraćih pripovijesti i članaka, ipak mu nije uspjelo doći do novaca. Literatura nije baš bila unosan posao. Nakladnici su čekali mjesece i mjesece, prije nego su odlučili, da trebaju kakvu novelu, još više mjeseci, prije nego su ju objavili, a još najviše vremena, prije nego su mu ju platili. Jack je upravo bjesnio proti tom sistemu. Kad mo-

raš odmah platiti cipele i salatu, zašto ne bi nakladnici odmah plaćali rukopise. To prljavo postupanje s čovjekom, koji treba svoje honorare za najnužnije životne potrepštine obitelji, učinilo ga je tim nepokolebljivijim u svojem zaključku, da će im još vrlo skupo zaračunati svoje rukopise.

Ljeti, kada se više nije mogao izvući iz svojih dugova, pozvao ga je Examiner, neka napiše nešto članaka za nedjeljne priloge, za koji je napisao pred četiri godine svoj prvi članak, da bi za deset dolara prehranio sebe, majku i maloga Johnnya, dok ne dobije službu na pošti. Sastavljao je izvještaje o boksačkim utakmicama, napisao ljutit članak o dolasku lađe Oregon, što mu je pribavilo neprijateljstvo domaćih pisaca, i više članaka o ženskom rukometu, o Indijancima, koji dolaze u doticaj sa civilizacijom i utrošio čitavih deset dana za izvještaj o stranim streljačkim utakmicama. Trudio se, da bi članci bilo što snažniji i bolji, kako je obećalo uredništvo svojim čitaocima, a uistinu su bili nasilu prisilni i izvještačeni, premda su bile živežne namirnice, koje je kupio s tim honorarom svojoj obitelji, što je moguće vrlo istinite i nepatvorene.

U kolovozu mu se dogodila velika nesreća. Mc Clure je pregledao skup novela, koje je napisao u posljednjim mjesecima, među ostalim »L i c e m j e s e c a« i »L a ž n i N a m b o k«, i sve ih trajno odbio. Izgubio je pouzdanje u sebe. »Čini se, da se je vaše pisanje međutim tako promijenilo, da nije više upotrebljivo za naš list... Vi morate dakako pisati tako, kako vam određuje vaš genij... ali ako nam ne možete poslati nikakvog upotrebljivog gradiva, ne ćemo naći drugog izlaza, nego da vam u listopadu ili studenom obustavimo svoj mjesečni doprinos«. Mora prehranjivati šest ljudi, a sada mu hoće ustegnuti jedini stalni dohodak!

Mc Clure mu je dao do znanja, da bi mu list plaćao visoke honorare, ako bi htio i unaprijed pisati tako kako je pisao ranije. Ako posluša, i ako se potrudi i uzme oponašati svoje prijašnje stvari ili pisati po starim osnovama, može mnogo zaslužiti, a ako hoće slijediti nalaze svojeg tragajućeg duha, koji zahtijeva, da sve dalje proučava nove i

revolucionarne strane čovječjeg djelovanja i umjetničkih oblika, potom ne će imati ni on, niti njegova svojta što jesti. Taj čovjek, koji je sam naglašavao, da žudi za novcem, taj čovjek, koji je rekao, da je voljan prodati magazinima dušu i tijelo, ako bi ga dobro plaćali, zaključio je, da će biti »otvoreno i dosljedno bezobziran u novčanim poslovima«, i sada mu je preostajalo još samo jedno. Zafućkao je na Mc Clurea i na njegove honorare, koji mu nisu mogli braniti, da ne bi i unaprijed pisao o stvarima, koje je duboko osjećao i znao, da mora o njima pisati.

Samo još dva mjeseca, pa će izgubiti Mc Clureove honorare. Ako će pisati s očajnom ludom ustrajnošću, možda će nešto prodati i tako si ostvariti kakvu novu mogućnost.

U ENGLESKOJ. RASTAVA BRAKA

»Za mene počinje Nova Godina s puno nevolja, nemira i razočaranja«. Imao je tisuću dolara duga, a njegov najveći neizravnani dug je bio taj, što su ga ljudi volili, pouzdavali se u njega i za to mu previše posuđivali. Nikako nije mogao zaslužiti toliko, da bi prehranio svoju što dalje sve brojniju obitelj i povrh toga mu se činilo, da njegov posao prepolagano napreduje i da prepolagano postaje slavan. Najviše je trpio radi svojih ponavljajućih napadaja skrušenosti i potištenosti, koji su ga obuzimali u ponavljajućim razmacima još u vrlo ranoj mladosti. »Jučer sam imao za ručak kanevaske i američke kornjače, pio sam šampanjac i najrazličnija odlična pića, koja nisam okusio, dok si nisam ogrijao srce i dušu. Nisam još zaboravio tugaljivih razvrata svoje mladosti. (U vedrijim, samosvijesnijim trenucima je označivao taj razvrat pustolovinama). Bili smo slabo obučeni, neodgojene zvijeri i piće je bilo jeftino i preslabo. Poslije sam se utekao sanjama i uspeo se iz blata do kanevaske, kornjača i šampanjca i vidio naposljetku, da je jedina razlika među tim pićima samo u vještini, kako ih pripravljaju«.

Bile su to riječi razočaranja i umorna klonuća, ili na čas mišljene riječi, trenutačan očaj neukroćenog individualiste, koji je upotrebio pretežni dio svojih snaga za osvajanje svijeta. »Kakvo je to kemijsko vrijenje, od kojega svi dobivaju život? Nije čudo, da su maleni ljudi kroz stoljeća tražili od bogova odgovor na to pitanje. Maleni bog je maleni, skromni imetak, koji ti sve objašnjava. A što ćete vi i ja, koji ne poznajemo boga? Jako malo utjehe je u tom, ako si materijalistični monist«.

Radi svojega zvanja nije sada imao bogzna kakvog povoda očajavati, jer mu je sedamnaestog prosinca George P. Brett, upravitelj Macmillanove i istovremeno jedne od najvećih američkih naklada poručio, da su njegove pripovijesti najbolje te vrste, koje su ikada napisane u Americi, i izrazio je svoju živu želju, da ih štampa u Engleskoj i Americi. Jack mu je poslao zbirku aljaščanskih indijanskih priča pod naslovom Djeca zime. Pet dana poslije toga, kako je zapisao one očajne riječi o kemijskom vrijenju, od kojega dobivamo život, Macmillan je primio Djecu zime i pristao na njegov zahtjev za predujam u iznosu od dvije tisuće dolara. Prošlo ga je sve klonuće, kada je pisao Brettu: »Ne znam, da li Djeca zime znače napredak u usporedbi s mojim prijašnjim radom, ali znam, da nosim u sebi još velike knjige, koje ću napisati, kada nađem samoga sebe«.

U veljači se je preselio u piedmontske brežuljke. U Piedmontu je iznajmio kuću na zemljištu opkoljenom starim borovima. Pola imanja, koje je brojilo pet rali, zauzimao je voćnjak, a ostalo su bila crvena makova polja. Imali su prostranu dnevnu sobu i blagovaonicu iz sekvoje. Među borovima je stajala kuća, u kojoj su živjeli Flora i Johnny Miller. »Ovdje imademo čudno prostrano i hladno predvorje. Izgled otuda seže trideset do četrdeset milja daleko i zahvaća sav zaljev San Francisca i svu obalu na drugoj strani zaljeva, kao Martin County i Mount Tamalpais, da niti ne spomenem Zlatna vrata i Tihi ocean... a sve to za trideset i pet dolara mjesečno!«

Kuća je bila uvijek puna ljudi i malo kada se je dogodilo, da je koji prazni krevet bio nezaposjednut. Svakoga istočnoameričkog pisca, koga je put nanio na zapad, naputili su upravo k Jacku Londonu. Nadalje su k njemu zalazili glumci, glazbenici i izobraženi prijatelji Jackovih prijatelja. Jer je svatko bio dobro došao i svako se je također opravdano smatrao za dobrodošlog, Jackovo je društvo naglo raslo... a s njim također i troškovi, koje mu je prouzročila tolika gostoljubivost... Examiner mu je davao posebne narudžbe, kao na primjer intervjuisanje guvernera Tafta, kad se je taj vratio sa Filipina. Ali usprkos tomu

mrmlja u pismu Cloudesleyu Johnsu: »Koliko nevrijednog ne skrpam skupa. Ali bog zna, hoću li se ikada riješiti duga«. Kad mu je neki oaklandski prodavač potraživao sto trideset i pet dolara, zgrabila ga je takva srditost, da mu je odgovorio u ljutitom pismu i izgrdio ga, zašto mu dosađuje i zašto ga vrijeđa. Upozorio ga je, neka bude tako uljudan i počeka, da dođe na red, jer ako mu možda udari u glavu, da bi ga mogao staviti na crnu listu, pa mu se može dogoditi, da dođe među svim vjerovnicima kao posljednji na red. Trgovac, koji si je htio napraviti reklamu, dao je pismo u novine, koje su s veseljem iskoristile priliku, jer pojava dužnika, koji grdi vjerovnika, činila im se previše privlačiva, a da bi odolili iskušenju. Objava pisma, koje su naštampali po čitavoj državi, neka bi naučila Jacka, što znači pisati takva ljutita pisma.

Namoljen, da bi predavao u San Franciscu u društvu novinarki, odlučio se, da predaje o Kiplingu, kojeg je znatan dio američke javnosti još uvijek smatrao surovim, neotesanim barbarom. Za predavanje se je vršila velika reklama. Već samo ime Jacka Londona i Rudyarda Kiplinga namamilo je brojne i izabrane slušatelje. Kada je Jack stupio na pozornicu, morao je izjaviti publici, da se je tek u posljednji čas sjetio, da je članak o Kiplingu međuvremeno već poslao nekom engleskom listu, jer ga je namjeravao prodati. Jer ne može govoriti napamet, govorit će im radije o skitnji. Hladne srsi, koje su prošle kroz te tako dostojne sanfranciške žene, ohladila bi također svakoga drugog, koji bi inače bio manje prihvatljiv za njegove riječi. Ali svakako te vrle žene nisu ostale hladne do kraja predavanja, kada je počeo opravdavati skitnice i zgražati se nad njihovim nepravednim položajem u društvu. Počele su ga napadati i grditi tako ljutito, da je predsjednica morala udariti s čekićem po stolu i prekinuti predavanje, da ne bi došlo do većih izgreda. Dakako da također i listovi nisu šutjeli.

Bio je već poznat po svim zaljevskim obalama kao osobenjak, a sada se pročuo kao čudak po čitavoj državi. Dopisnik, koji ga je intervjuisao za T h e R e a d e r, piše:

»Jack London je najdostojniji čovjek, koga možemo zamisliti, prirodan i domaći, pristupačan za sve, iskren i tako srdačno gostoljubiv, da se odmah osjećaš, kao da si njegov stari prijatelj. Tako je mladenački djetinjast, plemenit, ljubezan, neusiljen i samostalan«. Na to ponavlja Jackovu izjavu: »Ako imade nešto stila u mojim djelima, to sam ga stekao u znoju svoga lica. Proučavajte ga i pretresajte ga, ako vas je volja, kao pregaču, pa ćete u njoj naći mnogo znoja, ili svakako nešto slično vlazi«. »C h r o n i c l e«, koji ga je učinio poznatim već onda, kada je bio jedva mjesec dana u majčinoj utrobi, posvetio je čitavu stranu piedmontskoj literarnoj koloniji i donio također slike o Jacku i njegovom domu među borovima, koje je bilo poznato kao njegovo obitavalište.

Uz obilan novinarski i drugi manje važan rad Jack je napisao također omladinski roman K r s t a r e n j e s j e d r i l i c o m, zatim niz pustolovnih pripovijesti za Y o u t h's C o m p a n i o n pod naslovom P r i č e o r i b a r s k o j p o l i c i j i, nešto istinitih aljaščanskih priča i Pisma između Kemptonove i Wacea, koja su izvrsna raščlanba realističnih i tom suprotnih, romantičnih nazora, s kojima Kemptonova i Wace brane u svojim ljubavnim odnosima svaki svoja načela. Kada se Jack oženio s Bessie radi toga, što je rado označavao temelj čovječje pameti, napisao je: »Iz prirodnog vidokruga brak je ustanova, koja je potrebna za nastavljanje čovječjeg roda. Romantična ljubav je nešto umjetnoga, nešto, što čovjek s pomutnjom i neznajući unosi u prirodni red. Bez erotične literature, povijesti velikih ljubavi i ljubavnika, vijenaca ljubavnih pjesama i balada, bez snopova nenapisanih ljubavnih priča i pustolovina, bez svega toga čovjek ne bi mogao ljubiti tako kako ljubi«. Ana Strunsky, koja zastupa pjesničkije naziranje, piše: »Crvenilo zarđa, doticaj ruke, oblika i boja ploda, suze, koje vriju u neizrecivoj žalosti, znače više nego sve, što je čovjek izgradio i pronašao sve od prve društvene nagodbe. Nije moguće objasniti cvijeće, ni čara i smijeha života, onoga, koga nam ulijeva sunce u srca, koji nam kazuju, da je modro zbog nas, ako gajimo nadu«.

U ožujku su imali već napisanih pedeset tisuća riječi i Jack je bio uvjeren, da će knjiga imati uspjeh. Da bi ju čim prije svršili, pozvao je Anu, neka se preseli na neko vrijeme u njegovu kuću. Dvije godine iza toga Ana je izjavila na pitanja novinarskih dopisnika: »Primila sam Londonovo pismo, koji me je u njem molio, da dođem k njemu u Piedmont, da bi pregledali rukopis. Njegova majka i žena također su izrekle tu želju. Prve dane je gospođa London bila na silu prijazna i pokazivala je mnogo zanimanja za naše djelo, ali poslije pet dana sam već osjetila, da me je zamrzila. (Godine 1937. Bessie je nekomu pouzdano povjerila, da je u jednoj prilici zatekla Anu u Jackovoj radnoj sobi. Sjedila mu je na koljenima, stiskali su skupa glave i naginjali se nad rukopisom. To još sam po sebi ne bi bio tko zna kakav strašan prestupak, ipak je bio dovoljno uznemirljiv za ženu Bessienog osjećaja za pristojnost).

»S ničim mi nije pokazala, da sam nepoželjna u kući, ali sudeći po raznim slučajnim okolnostima odlučila sam, da je najbolje, ako odem. Rastanak između mene i Bessie je bio rastanak dvaju znanaca, koji se rado viđaju. S Londonom sam saobraćala kao s prijateljem i ništa više. Doduše London je bio sve, samo nije bio muž, koji bi u svojoj kući ljubakao s drugom ženom. Prema meni se je ponašao vrlo pristojno. Taj put su me svi utisci osvjedočili, da je slijepo zaljubljen u svoju ženu.«

Da je Ana, koja je bila vrlo kreposna i neporočna žena, govorila čistu istinu, potvrđuje nam također sam Jack, koji piše: »Njezin je razum bio onaj, koji me je očarao, a ne njezina ženskost, jer je prije svega bila oštroumna, pametna žena. Rado tražim i bušim po čovječjim dušama, a ona mi je bila neiscrpno nalazište blaga. Nazvao sam ju suputnicom. Naše pouzdanje i međusobna povezanost je bila razumska, moja je odanost odgovarala njezinom duhu.«

Mc Clure je još uvijek bio vlasnik autorskih prava Kćeri snijega. Rukopis mu se doduše nije tako dopao, da bi ga sam izdao, ali ipak se vrlo trudio, da ga proda nakladi, koja bi mu isplatila kao predujam na tantijeme sedamstotina i pedeset dolara. Mc Clure je zadržao za sebe sve, što mu je dugovao, tako da mu je ostalo čistih stotinu šezdeset i pet dolara. Htio je povući rukopis, ali to više nije bilo moguće, ne gledajući na to, što će s tim doduše dosta oskudnim novcem moći utješiti nekoje najnestrpljivije vjerovnike. Kada su počeli dolaziti prvi otisci, potpuno je očajao. Jedan kup tiskanih listova činio mu se slabijim od drugoga... dok naposljetku nije odlučio, da je po svemu sudeći suvišno liječiti neozdravljivog bolesnika, kakav je bio taj njegov roman.

Dvadeset i prvoga srpnja je primio brzojavnu ponudu od agencije American Press, da bi išao u južnu Afriku kao ratni dopisnik. Imao je još uvijek tri stotine dolara duga. Bessie je bila ponovno u blagoslovljenom stanju, što je nagovještalo nove troškove. I opet ga je zov pustolovine izmamio u svijet. Još je isti sat brzojavio, da prima ponudu, pripravio preko noći svu prtljagu, a već je drugo jutro za rastanak poljubio Bessie i kćerku na istoj oaklandskoj stanici, gdje se je osam godina ranije na putu za Kelleyevu radnu vojsku prokriumčario u prazan teretni vagon. U vlaku, koji ga je nosio prema Chicagu upoznao je ženu i taj slučajni susret sigurno je pospješio rasplet njegove vlastite životne drame. »Dozvoli, da ti pripovijedam o slučaju, koji govori, kako bez nastojanja i slobodno dajem oduška svojim strastima. Ta još se sjećaš, kada sam otputovao u London, da bi otišao u južnu Afriku za dopisnika. U mojem je vagonu putovala neka žena sa sluškinjom i djetetom. Iznenada smo se upoznali, tako reći na prvi pogled. Trebali smo se rastati u Chicagu. Bila je strast, gola strast. Bila je dapače ugodne vanjštine, a to je bila također njezina jedina čarolija. Nikakve sjene duha. Niti ne znam kakove čuvstvene opijenosti. Ništa nije ostalo od svega, kad smo se rastali poslije tri dana i tri noći«.

Ništa, samo uspomena na tjelesnu nasladu. A uvijek se volio zabavljati sa ženama. Nije imao horoskop, da bi pokazao na njega i uskliknuo kao profesor Chaney: »Jao, to je moja sudbina!« premda je u svemu naslijedio očeve ga-

talačke sposobnosti. »Tijelo u mojem svijetu ne znači mnogo. Duša je sve. Ljubim tijelo, kako su ga ljubili Grci i ipak je tijelo samo oblik ljubavi, koje je skoro, ako ne potpuno umjetničko po svojoj prirodi«. Skoro zatim počeli su ga prijatelji nazivati ždrijepcem.

Jack piše, da »tog časa nije previše ni pomišljao da skače preko plota«, ali izgleda, da se je taj put u sve dvije godine svojega braka prvi put zaboravio. Sve psihološke posljedice tog slučaja, koji priča, »s kakvom lakoćom dajem oduška svojim strastima«, pokazale su se tek onda kada se je vratio iz Engleske.

I taj put je prispio u New York u najvećoj vrućini, samo sada nije više gnječio šešir u ruci, kako bi si kupio čašu hladnoga mlijeka i pokvarena izdanja novih knjiga, koje je listao, jer je odsjeo u City Hall Parku. Išao je upravo u nakladu Macmillan, gdje je prvi put u životu pružio ruku nakladniku. George P. Brett je bio prevejan, ali širokogrudan i pošten čovjek, koji je jako volio literaturu. Uz to je bio pouzdan prijatelj, koji mu je bio dugo godina pravi anđeo čuvar i čitav život obožavatelj njegovih djela. Jacku se žurilo na lađu i nije imao vremena da se pogađa, ali zaključili su, da će, čim se Jack vrati iz Afrike, napraviti trajan ugovor, po kojem će mu Macmillan otkupiti sve, što bude napisao. Jack mu je spomenuo Pisma između Kemptonove i Wacea, koja je Brett smjesta prihvatio.

Kad je stigao u Englesku, gdje je trebao prije ukrcavanja za Afriku intervjuisati britanske generale o njihovom mišljenju glede budućnosti Transvaala, iznenada je primio brzojav, s kojim su mu otkazali ugovor. Vožnju je imao već plaćenu, a predujam je već potrošio. Zapeo je ovdje u Londonu, sedam tisuća milja daleko od doma, bez sredstava i bez posla.

Kao čovjek, koji se je znao uvijek prilagoditi, odlučio je poći u istočni dio Londona, za koji je znao po svom opsežnom poznavanju sociologije, da je najljući pakao zapadnog čovječanstva, i počeo proučavati tamošnje prilike. Nije mislio na to, da je za potpunog tuđinca, Amerikanca, koji se nalazi jedva četrdeset osam sati na engleskom tlu, nešto drska zadaća da pokuša razumjeti, raščlaniti i zatim osuditi neki narod u vezi s jednim od najvažnijih gospodarskih pitanja.

Međutim je izašla u Engleskoj prva zbirka njegovih novela, koje su naišle kod inače tako konzervativne engleske štampe na ugodan prijem, koji je iznenađivao. Nakladnici su bili ljubezni. Mogao bi lijepo proživjeti nekoliko zabavnih tjedana među engleskim literatima i uživati prijatan odmor. U stvari, otišao je u staretinarnicu na Pitticoat Laneu, kupio ponošene hlače, iznošen kaput, koji je imao samo jedan jedini gumb, par cipela, po kojima se vidjelo, da je njihov vlasnik tovario kameni ugljen, tanak kožnati pojas, i zamazanu platnenu kapu i uputio se u srce istočnog Londona. Iznajmio je sobu u jednoj od najnatrpanijih ulica u predgrađu i na to otišao tražiti poznanstva. Njegovi nakladnici su se samo trgnuli, kad im je rekao svoju adresu, gdje može na spavanju biti ubijen. Ali Jack je bio sin svijeta i samo se je smijao njihovom pretjeranom strahu.

Mnogi su ga držali za američkog mornara, koji je zapeo u pristaništu. Ponovno je postao mornar Jack i uživio se u tu ulogu, kao da ju nije nikada ni napuštao. Nije bio nikakav tuđinac, niti dopisnik, koji promatra taj život sa svojih akademskih visina, bio je pače pomorac na putu za svojom srećom. Ljudi toga predgrađa su ga primali u društvo, pouzdavali se u njega i s njim razgovarali. Sve što je vidio u toj ljudskoj klaonici, napisao je u *Ljudima ponora*, koje je svježe, snažno, uistinu savremeno djelo o razbaštinjenima ljudskoga roda.

»Došao sam u London s nekim jako prostim kriterijem, po kojem sam sudio tamošnje prilike. Ono, što je služilo životu, tjelesnom i duševnom zdravlju, smatrao sam za dobro, a ono što je škodilo životu, što je manjkalo, ranilo, sakatilo i nakazilo život, bilo je slabo«. Na podlozi tih priprostih kriterija je otkrio, da je život ponora, u kojem se nalazi desetina Londonaca, jedno samo

stradanje i iznemoglost. Očevi, majke i djeca iste obitelji rade mnogo sati svaki dan i zasluže upravo samo za jednu sobu, u kojoj cijela obitelj mora kuhati, jesti, spavati i obavljati sve dužnosti intimnog života. Vidio je, da su bolest, očaj i smrt nedjeljivi pratioci tih ljudi iz ponora, vidio je muškarce i žene bez krova, koji su imali na savjesti samo svoju bolest i siromaštvo. Doskora se je uvjerio, da su nekoji od njih rođene dangube i derani, ali slično kao u svojim doživljajima s američke ceste također je i ovdje uvidio, da devet desetina stanovnika istočnog Londona marljivo radi sve do kasne starosti, a zatim radi bolesti ili radi besposlenosti izgubi zaradu. Sada, kada su bili bez rada, najviše ako su mogli kod kuće peći kolače na prodaju, a londonska je općina pustila da ginu oni i njihove obitelji, dok ih smrt ne pobere s tih ulica.

»Londonski ponor je jedna sama ogromna klaonica. Ne možete si zamisliti očajnije slike od one, koje nam pruža to mjesto. Boja života je siva i žuto sivkasta. Sve je očajno, zanemareno i zamazano. Kupaonice su tu nešto sasvim nepoznato. Svaki pokušaj čistoće promijeni se u strašnu farsu. Čudni bludni mirisi se ganjaju s prljavim vjetrom. Ponor izlučuje neke pomućene zrake tuposti, koje zastire ljude i ubija ih. Godinu za godinom rađa Engleska nove naraštaje silnog mladoga života, koji po običaju ginu već u trećem koljenu. U svakom pak času turobno umire četiristotine pedeset ljudskih bića na dnu čovječjeg bazena, koji se zove London.«

Na dan krunisanja Eduarda VII. hodao je Jack po Trafalgarskom trgu, da bi prisustvovao veličanstvenom sredovječnom obredu. Društvo su mu pravili kočijaš, tesar i mornar, koji je bio već star i bez posla. Gledao je, kako su kupili s blatnog tla pločnika koru narandže, olupine jabuka i ozobane grozdove, te ih jeli. Mrvice kruha, crne i blatne koštice od jabuka, sve su to metali u usta, žvakali i gutali. »Naglašavali su, da je sud, koji sam dao o toj zemlji, gledan previše crno. Da sebe opravdam, kažem, da sam u istinu najveći optimist. Čovječanstvo ne sudim toliko po političkim udruženjima kao prije svega po pojedincima. Mislim, da Engleze čeka još velika, lijepa budućnost, dok će se njihov sadašnji politički sistem, koji s njima tako mete, prije ili kasnije raspasti«.

Iznajmio je sobu u kući nekog londonskog detektiva, gdje se je mogao kupati, preoblačiti, čitati i pisati svoju novu knjigu, a da na sebe ne svrati pozornost. U toku od tri mjeseca pročitao je na stotine brošura, knjiga i vladinih izjava o londonskoj bijedi, saslušao nebrojeno muškaraca i žena, fotografirao, hodao milje i milje daleko, stanovao po ubonžicama i sklonštima, čekao u dugom redu kod dijeljenja besplatnog kruha, spavao po cestama i parkovima u društvu svojih novih prijatelja i konačno napisao savršenu knjigu, koja predstavlja trijumf energije, organizacije i oduševljenog zanimanja za pitanja, koja raspravlja.

Mjeseca studenoga se je vratio s gotovim rukopisom Ljudi sa ponora. Nadao se, da će ih objaviti Macmillan, ali je predobro ćutio, da ne zna kovati novce iz svoje sociologije. Isti onaj čovjek, koji je rekao Ani Strunsky, da će iz svojih djela istisnuti posljednju paru, i pisao Cloudesleyu Johnsu, da je voljan prodati magazinima dušu i tijelo, ako bi mu dovoljno plaćali, sada je samoga sebe stavio u laž. Bio je prije svega pisac i tek zapravo na koncu je dolazio u obzir čovjek, koji mora zasluživati.

Prijatelj, koji ga je sastao u pristaništu na Temzi, piše: »Na sebi je imao zgužvani kaput, a džepovi su mu bili puni papira i pisama. Hlače na koljenima su mu klimatale. Bio je bez prsluka i njegova izletnička košulja je bila sve prije nego čista. Kožnati remen oko leđa mu je služio umjesto naramenica. Na glavi je imao lijepu, malcnu kapu«.

George P. Brett je vidio samo Londonov rukopis, a za sve drugo ga nije bilo briga. Ljudi sa ponora su ga se dojmili kao prodorno djelo. Napravio je na rubu nešto oštrih društvenih opaska o Jackovoj knjizi i smjesta se odlučio, da ju štampa. Jack je mislio: »Rado bi se već jednom riješio tog vječnog Klondika. Pisao sam o njemu kao početnik, a sada osjećam, da sam kadar raspravljati šira i općenitija područja. Pol tuceta knjiga imam u mislima, koje ka-

nim napisati. Sve sama proza. U posljednje dvije godine, otkada sam napisao svoj prvi roman, mnogo sam mislio i studirao, i uvjeren sam, da danas mogu napisati nešto značajnoga«.

Također je Brett bio istih misli i pristao na Jackovu molbu, da mu Macmillan kroz dvije godine plaća po stotinu pedeset dolara mjesečno, a zato će mu izdati sve, što će napisati u tom vremenu. Kod odlaska mu je Brett dao možda najbolji savjet, koji je čuo bilo kada prije ili kasnije. Rekao je: »Nadam se, da će vaš rad odsele napredovati, što nemalo očituju također već vaša ranija djela, a ne kao što je slučaj s vašim posljednjim djelom, koje nosi sve znakove brzine. U svijet književnosti spada samo najbolje, što smaže čovjek«. Jack je odgovorio na to: »Nadam se, čim ću biti na nogama, da ne ću pisati mnogo, nego samo po jednu knjigu, po jednu dobru knjigu na godinu. Pa nisam barem niti sada bogzna kako plodan. Vrlo polagano pišem. Da sam toliko napisao, bilo je moguće jedino zato, što sam radio ustrajno i bez odmora noć i dan. Kada više ne će biti ovisno od svakog pojedinog dana, da li ću imati slijedeći dan što jesti, kada više ne ću trošiti svoje snage na razna malena, nevrijedna djela, kada ću sasvim polagano i promišljeno vagati i oblikovati najbolje što je u meni, tada ću — o tom sam uvjeren — moći stvoriti veliko djelo«.

U vlaku usmjerenom prema zapadu Jack je rasprostro pred sebe po sjedalu u Pullmanovom vagonu svoje tri knjige, koje su izašle u listopadu, upravo nekoliko tjedana prije njegova povratka u New York: Kći snijega, Krstarenje s jedrilicom i Djeca zime. Uvidio je, da izlazak tih triju knjiga od istoga pisca u jednom te istom mjesecu nije samo rekord svoje vrste, nego također drski trgovački podvig, zbog kakvih ga je Brett već piše puta korio. Odlučio je, da će sada, kad ima stalan ugovor samo s jednim nakladnikom, odsele bolje voditi svoje poslove. Uz knjige je poredao izreske iz novina, da bi se osvjedočio kakve uspjehe doživljava njegovo djelo. O Kćeri snijega je izašlo već oštrih kritika, koje su mu prigovarale, da je lik Frone Welse nevjerojatan i da zanemaruje pitanja radnje. Glede obih ostalih djela bili su kritičari obzirniji. Oduševljeno su hvalili njegov krepki, snažni i slikoviti stil i izrazili nadu, da će u slijedećem romanu biti sretnije ruke. Jack, koji se nije nadao tome uspjehu, duboko je odahnuo. Krstarenje s jedrilicom naišlo je na poprečno povoljan prijem, kakav je mogao očekivati od omladinskog romana. S najznačajnijom od svih triju knjiga, Djecom zime, zbirkom aljaščanskih indijanskih pripovijesti i ujedno prvom knjigom, koju mu je objavio Macmillan, odmah se je proslavio kao vodeći američki novelista.

Sjedeći udobno u sjedalu svojega vagona zadovoljno je razmišljao o posljednjim bogatim godinama koje je doživio i međutim kako je jedva vidno jurila mimo njega okolica, iz tih je uspomena stvorio zaključak, da će stvoriti američku novelu u skladu sa zahtjevima i pohvalama, s kojima su ga obasipali kritičari po izlasku Djece zime. »...pripovjedač, kojih je malo ... područje, kojega je svladao žilavom borbom... čudnovati literarni razvitak, koji će biti trajan i koji će mu pribaviti općenit i neprolazan glas«. Bio je sretan i ponosan na sve što je postigao, ali je bio svjestan, da je to jedva prvi čavao na ljestvi i da borba tek počinje. Razmišljajući o svojim planovima i zamislima odlučio je za američki roman stvoriti ono, što je već stvorio za američku novelu. Poslije Hermanna Melvillea u američkoj literaturi nije bilo značajnog pomorskog romana. Pisat će dakle velike pomorske romane. Američka književnost ne poznaje još nikakvog značajnijeg radničkog romana. Pisat će dakle velike radničke romane i zadiviti publiku i kritičare. U jasnim obrisima si je predočio svoje buduće djelo. Proći će cijelih dvadeset godina, prije nego će dovršiti sve, što namjerava stvoriti. Bio je odlučan, da ispuni sve zahtjeve, koje mu određuje njegov plan, da ih ispuni prije nego moradne napustiti ovaj svijet.

Kad se je vratio u Piedmont, vidio je, da Eliza živi već šest tjedana u njihovoj kući i brine se za red između Flore i Bessie. Ponovni sastanak s obitelji bio je vrlo veseo. U

pismu Brettu, dvadeset i prvoga studenoga 1902., Jack ukratko opisuje svoj život i kaže: »Kad sam bio još nerazdruživo vezan s obitelji, odlučio sam također iskoristiti sve udobnosti, koje pruža rodbinski život. Oženio sam se i tako samo otežao vezu, s kojom sam bio prikovan uz obitelj. Ali to mi nije bilo nikada žao. Isplatilo mi se.«

Više nego ikada osvojila ga je marljivost i nastojanje, ta nije imao pred sobom samo djelo, koje je trebalo svršiti, nego su ga čekali otisci Pisma između Kemptonove i Wacea i ispravci i dodaci za Ljude sa ponora. Tako je uživao u tom vrtlogu knjiga, pripovijesti i publikacija, da se je vratio na devetnaestsatni rad i spavao samo pet sati na dan. Jedini odmor si je priuštio srijedom, kada je primao stare i nove znance, kada je igrao poker, tehničke igre i učio stare prijatelje u umjetnosti engleskih zagonetaka, koje je izvukao iz samotnog kovčega.

Bessie je rodila, i opet mu je povila djevojčicu, ali taj put si Jack nije porezao ruku, sada je bila prerezana nit, na kojoj je visjela nada, da će mu žena ikada roditi sina, kojemu bi mogao ostaviti ime i svoju književnu predaju. Bio je sav bolestan i nesretan od razočaranja. Također je i Bessie bolilo to njegovo razočaranje.

Kad je nekoliko dana hodao okolo sav očajan, sinula mu je u glavu nova misao, koja ga je trgla iz njegove otupjelosti. To je bila pripovijest o psu, koju je namjeravao napisati u četiri tisuće riječi i to bi bila već njegova druga priča o psu, poslije prve, koju je napisao prije godinu dana. U četiri dana je napisao četiri tisuće riječi i ustanovio na svoje veliko iznenađenje, da je to tek početak, da mu priča raste po opsegu i zamisli, kako do tada još nije ni sanjao. Odlučio ju je nazvati Z o v p r a š u m e i pisati ju kako mu dođe, to jest, kako će se sama u njemu razvijati, jer sada je pripovijest postala njegov gospodar, a on samo njezin sluga, koji piše. Ta zamisao mu se ukorijenila u pameti i pekla ga više nego li ikoja pripovijest, koje se je kada latio. Trideset punih dana čudovitog rada ju je pisao sa svojom debelom prljavom olovkom na tvrdom hrapavom

papiru, popravio tu i tamo koji izraz i pretipkao ju. Međutim je zanemario sve drugo — prijatelje, obitelj, dugove, novo dijete i tiskarske otiske, koje je dobivao svaki dan od Macmillana — živio je samo za svoga psa Bucka, polubernardinca, polu škotskog ovčara, nekog vlastelinskog plemića na posjedu u dolini Santa Clara, dok ga nisu ugrabili i iskrcali u nenapućenoj prašumi Klondika.

Zatim jedne srijede Jack je iznenada iskazao nešto malo pozornosti svojim prijateljima. Sjedio je u svom udobnom naslonjaču uz kamin, a gosti su sjedili kod prozora i po zemlji na jastucima. S ozbiljnim pogledom svojih modro sivih očiju brižljivo je gladio kosu i čitao im priču o vrlom psu Bucku, koji ostaje vjeran svojoj ljubljenoj družici, dok ga zov prašume i uspomena na divlje vukove opet ne izmami u život prirode. Te večeri nije bilo nikakvog kartanja, nikakvog burnog smijeha, tehničkih igara ni zagonetaka. Čitao je do jedan sat poslije ponoći i tišina oko njega je postajala što dalje sve dublja. Kada je svršio, njegovi inače toliko razgovorljivi prijatelji ostali su nijemi i bez riječi, tako da je čitao njihove misli u bljesku njihovih očiju. Trogodišnji napor, u kojem je pisao aljaščanske priče, najposlije je našao svoje opravdanje i svoju potvrdu i izrazio se u umjetničkom obliku tako nepogrešivo i savršeno, da su Jackovi slušatelji doživjeli u tim satima upravo isto ushićenje, kojega je osjetio on u stvaranju.

Slijedeće jutro stavio je pripovijest u omot, nalijepio poštanske marke za odgovor i poslao djelo u S a t u r d a y E v e n i n g P o s t, list najrašireniji na svijetu i koji najviše plaća. Nikoga nije poznavao u uredništvu, jer nisu bili nikada previše prihvatljivi za njegova djela i imao je samo malo izgleda, da će mu što objaviti. Ali »pronađena sprava sa spretno uređenim kotačima na zupce, koja samo lijepi marke i premeće rukopise iz jednoga omota u drugi«, taj stroj, s kojim se je toliko borio pred četiri godine, kada je bio još početnik, tada je zapela. Saturday Evening Post nije se poslužio priloženim markama za vraćanje rukopisa, pače mu je poslao uzak, tanak, dugoljast omot, u kojem je

bilo oduševljeno pismo, puno pohvale za njegovo djelo i ček na dvije tisuće dolara.

Dvije tisuće dolara za rad od jednoga mjeseca! Ta uvijek je govorio, da prava literatura donosi koristi. Uvijek je govorio, da će pisati po svome i dovesti urednike do toga, da će zavoliti njegov rad, kakav jest. Dvije tisuće dolara... dovoljno, da isplati liječničke račune za svoju drugu kćerku, koju su krstili kao Bessie, i nadalje veći kup liječničkih računa za Floru i Johnnya Millera, da izravna stotine i stotine dolara zaostalog osiguranja, isplati prodavače, trgovce živežnim namirnicama, mesare, apotekare, plati krojača, pisaći stroj, papir i pomogne prijateljima u nevolji... kupit će si one staklene ormare, koje toliko želi, i naručiti iz istočne Amerike onih četrdeset knjiga, koje nužno treba. Sve otkad je prodao Odiseja sjevera, još nije osjetio, da bi toliko kipio od veselja kao sada. Zar nije opravdao sve svoje težnje? Zar nije u tih šezdeset dana junačke odlučnosti začeo u vlaku na povratku iz New Yorka obnovu američkog romana? Zar ne će sada, kada su se prijatelji, kojima je čitao Zov prašume, sabrali u njegovoj kući, da mu čestitaju, stisli ruku i potapšali ga po ramenu, poslati po novi demižon kiselog talijanskog vina, opiti se i sanjati ružičastije sanje o budućnosti?

Sada, kada se je njegov položaj toliko poboljšao, uzeo je još i sluškinju, da bi pomagala ženi, koja je poslije zadnjeg poroda još dugo bolovala i povrh svega toga iskazivao je veće gostoprimstvo svojim prijateljima. U kuću je dolazilo mnogo privlačivih žena i Jack si je poslije neumornog i plodnog dvomjesečnog rada za pisaćim stolom rado katkada priuštio koju između tih žena, možda zbog toga, što je bilo premalo spolnosti u njegovom braku, a također da i nije bilo tako, dolazila je još podjedno i Bessiena trudnoća, tako da je od trideset i dva mjeseca njihova braka bila u drugom stanju osamnaest mjeseci, a poslije poroda je trebala još najmanje šest mjeseci za oporavak. Za strastvenog čovjeka, kakav je bio Jack, koji je bio naučen na spolni život još od onih dana, kada je živio s Mamie na Vrtoglavom

jedru, značilo je to teški gubitak. Živo su mu ostala u sjećanju ona tri dana, koje je proboravio sa ženom u vlaku usmjerenom u Chicagu. »Nisam uskogrudan čovjek i mislim, da ću moći ostati živ i zdrav, ako ću biti vezan, namjesto da bi jurio, gdje bi me bila volja«. Prelazio je mirne duše mimo svih obzira, koji su mu govorili o izdržljivosti.

»Barem poznate zakonik mojega spolnog života«, pisao je jednom kasnije, »i okoline, u kojoj sam onda živio. Poznato vam je, da si nisam niti najmanje pomišljao da gazim po stazi obrasloj jaglacima«. To je doista istina, gazio je po cvijeću, koliko je mogao, ali izvan braka nije imao nijedne ljubavi u istovremenom spolnom općenju. Bilo je to potpuno čuvstveno iživljavanje, koje je nudilo ugodnost njemu i ženi i bilo je u prisuću njegove uživalačke naravi upravo kreposno, neporočno djelo, koje se je potpuno usklađivalo s nedužnim, neškodljivim uživanjem.

»Premda sam se potucao po svijetu, plijenio i grabio, nisam to nikada počeo pod lažnim izlikama. Nikada nisam rekao: ‚Ljubim' radi dobitka, koji mi se je inače često obećavao. Bio sam pošten, tako sramežljivo pošten sa ženama, da nisam nikada zahtijevao više, nego sam bio sam voljan dati. Kupovao sam i uzimao u poštenoj slobodnoj zamjeni i nisam nikada lagao, da bi postigao bolju kupnju ili pak kupnju, koja mi je inače bila nedohvatljiva.« I da bi se pokušao opravdati, nastavlja: »Majka priroda kliče u meni u nastavljanju potomstva i čovjek se odaziva njezinom pozivu ne zato, što bi bio samovoljan grešnik, nego zato, što je sam stvor prirodnih zakona«.

Jack u popisu knjiga, koje je kanio još napisati, nije Macmillanu spomenuo Zov prašume, jer tada još nije znao, da će ga kada napisati. Zato je sada poslao rukopis Brettu, koji mu je odgovorio u pismu s danom petoga ožujka, da nije previše zadovoljan s naslovom knjige. »Pripovijest je vrlo povoljna, premda mi se čini, da negdje previše vjerno prikazuje prirodu i predobro je djelo, da bi ga zaistinu prigrlili čitaoci, koji s nasladom gutaju Setona Thompsona.«

Bio je voljan otkupiti autorsko pravo za dvije tisuće dolara i izdati knjigu odmah, umjesto da bi odložio izdanje za jednu ili dvije godine i plaćati mu tantijeme od svakog pojedinog prodanog primjerka. »Rado bi s tom knjigom napravio pokušaj i izdao ju u privlačivoj tipografskoj opremi. Odvažio bih se na mnogo veću svotu novaca, da pospješim njezinu prodaju, a također i na prodaju knjiga, koje ste već a i još ćete ih napisati. Ali ne ću vas nagovarati, odluka je u vašim rukama i ako niste za to, da vam isplatimo honorar odmah, objavit ćemo knjigu kasnije i pogodbom, koju ćete sami odlučiti«.

Jack je već potrošio honorar, koji je dobio od tjednika Saturday Evening Post, a Macmillanovih stotinu pedeset dolara mjesečno također nije dostajalo za uzdržavanje šestero ljudi, koliko ih je brojila njegova obitelj, i mimo toga još dvije sluškinje i majka Jenny. Još nijedno mu djelo nije izbacilo u tantijemama tisuću dolara, a nikada dvije tisuće dolara, koliko su mu obećali za tu knjigu, i bilo je malo izgleda, da će također ta knjiga u tom pogledu biti izuzetak. A također ako bi mu uistinu izbacila dvije tisuće dolara, morao bi čekati na tantijeme barem dvije godine, a međutim bi već odavno potrošio mjesečni predujam od stotinu pedeset dolara. A Brett mu nudi odmah na ruku čistih dvije tisuće dolara, gotov novac, a toga lako potrošiš, ako ne za drugo, barem za onaj lijepi čamčić, koji se zove S p r a y. (Morska pršalica) i na kojeg je već gledao s jednim okom. Prihvatio je Brettovu ponudu i prodao sva autorska prava Zova prašume.

M o r s k a p r š a l i c a je bila jedrilica s jednim jedrom i prostranom kabinom, u kojoj si mogao kuhati i u kojoj je moglo spavati dvoje ljudi. Kupio ju je, ali ne samo zato, jer se je opet zaželio života na moru, nego prije svega zato, jer se bavio mišlju, da napiše pomorski roman i činilo mu se, da mora najprije osjetiti pod nogama tlo lađe prije nego se lati takvog posla. Prošlo je devet godina, otkad je napustio Sofiju Sutherland, i njegova se mornarska odjeća međutim već zaprašila.

»To će biti gotovo doslovna pripovijest o stvarima, koje sam kao mornar doživio na sedammjesečnom putovanju. Čim češće razmišljam o doživljajima toga putovanja, tim mi se čine znamenitija«. Brett je odgovorio: »Velike nade polažem u vaše pomorske pripovijesti. Izlazi tako malo pomorskih priča, a te još nisu dosta vrijedne, pa bi uistinu dobra pomorska pripovijest danas nesumnjivo postigla odličan uspjeh«.

Te su ga riječi bodrile i šumile mu u ušima, kada se je opskrbio hranom i odjećom i uputio se s Morskom pršalicom na jednotjedno jedrenje po zaljevu i prelazio sve tjesnace i močvare, koje je prelazio u svoje vrijeme kao oštrigar i član ribarske straže. Na koncu tjedna se je vratio kući sa zadahom morske soli u nosnicama i sa žuljevima na rukama, u kojima je osjećao još uvijek konopce jedara. Sjeo je za stol i napisao prvo poglavlje M o r s k o g a v u k a. Kada ga je što previše smetalo kod rada, ili su mu dosađivali mnogobrojni prijatelji, uvijek se ponovno opskrbio hranom, otisnuo u zaljev i svako jutro, sjedeći na prednjem poklopcu, napisao svojih uobičajenih pet stotina riječi rukopisa, grijao se na proljetnom suncu, koje je zagrijavalo njegove zamisli Morskoga vuka. Kasnije preko dana je jedrio, strijeljao patke po rijeci Sacramento i ribario, da bi si priskrbio večeru. Subotom i nedjeljom poslije podne je katkada uzimao sa sobom na more ženu, obje kćerke, Elizu s njezinim sinčićem i još veliki broj prijatelja.

Za Jacka su to bili veseli i pothvatljivi dani.

Sada otkad je postao ujedno poznat i slavan, i njegov dom u Piedmontu je postao neko središte inteligencije cijelog područja zaljeva. Po stotinu različitih ljudi na tjedan dolazilo je u njegovu kuću i uživalo njegovo gostoprimstvo. Premda je imao dvije služavke i još majku Jenny, koja je pazila na oboje djece, još uvijek je bilo mnogo posla i Bessie nije bilo uvijek drago podnositi toliko društvo i zadavati si toliko posla s gazdinstvom. Jedne srijede je tobože nehotice priredila manje jela, nego je bilo potrebno za krdo ljudi, koje su očekivali. Isto tako joj nije bilo po volji, da se

plete oko Jacka — Jacka s njegovim srdačnim, zlatnim, bučnim smijehom, toliko ženskih, koje mu se gotovo vješaju oko vrata. Postajala je ljubomorna. Jack je htio, da bi si kupovala lijepe haljine, jer su ju pozivali na razne svečanosti, a Bessie pak nije bila za to. Eliza, koja je s njom kupovala po trgovinama, dokazivala joj je, kako joj osobito pristaju duge baršunaste haljine i baršunasti šešir s perom, a Bessie je još i dalje nosila bluze, mornarske kapute i mornarsku kapu i to još u tako sjajnim prilikama, kako je bila na primjer večera u odličnom sanfranciškom bohemskom klubu, čiji je član bio Jack. Ta njezina skromnost nije mu nikako godila, jer je osjećao njezinu vrijednost i htio je, da bi se isticala pred ljudima. Što se je oblačila tako skromno, činila je zato, jer je bila sve prije nego zdrava i zato što nije mnogo volila ići iz kuće, a nešto također zato, jer ju je Fred Jacobs najradije gledao u njezinim bluzama i mornarskim kaputima.

Usprkos tih malih trenja općenito su se dobro razumjeli. Jedino, što je Jack još želio od nje, bilo je, da bi nešto više čitala, kako bi mogli skupa raspravljati o novim knjigama. Bessie je pak mislila, da joj inače nema ništa draže od knjiga, ali ju dijete probudi već u šest sati ujutro, našto ju čeka sve do deset sati navečer beskonačna sila svakidašnjih poslova. Sućutno ju je potapšao po ruci, tobože, djeca će naskoro odrasti, pa će imati više vremena za čitanje. Danas, trideset pet godina kasnije tvrde ljudi, da ih se nije tko zna kako dojmio tada taj par, jer je Bessie izgledala već nekako u godinama i malo predebela, dočim je Jack davao utisak živahnog razigranog momka. Ipak svi priznaju, da su se općenito dobro jedno s drugim slagali. Također Eliza London Shepard, koja ju je češće vidjela i više puta dulje vremena boravila kod njih, posvjedočuje ispravnost tih tvrdnja. Izgleda, da je Jack jedino što je imao protiv svoje žene bilo to, da je — kako razabiremo iz njegovih bilježaka — bila nekud previše prozaično nastrojena i da je imala »povezanu tanku vrpcu oko čela«. U svojoj pak nepristranosti također priznaje, da je uvijek osjećao njezinu prozaičnost, koja joj je davala neku osjećajnu ustaljenost,

koju je sam krvavo trebao, a baš je ta njezina ustaljenost bila ono, što ga je najviše k njoj privlačilo. Upravo tih dana je Jack pisao Cloudesleyu Johnsu, koji je sudjelovao u njegovoj ženidbi, da će odgoditi svoje čestitke do desete obljetnice svoga braka: »Uzgred rečeno, čini mi se, da je već vrijeme, da izrekneš svoje tako dugo odlagane čestitke. Oženjen sam već neke tri godine i sve mi se čini tako čudnovato. Dakle van s riječima! Ili nam dođi malo u pohode i da vidiš našu djecu, a potom nam čestitaj!«

Snažno je pljunuo u šake, kada je radio na Morskom vuku, koje mu je pisanje bilo još neusporedivo veća zadovoljština, nego pisanje Zova prašume. U slobodnom vremenu je pisao odlične aljaščanske priče kao Tisuću dukata i Lov za zlatom i još cijeli niz drugih. Uz jedrilicu kupio si je još konja i kola, da bi mogao katkada odvesti obitelj i prijatelje na ladanje, jer je vrijeme postajalo toplije i rado je uzimao sa sobom na okolne brežuljke veći broj ljudi, s kojima je priređivao užine pod vedrim nebom, igrao razne športske igre, kupao se u rijeci i pekao meso na žaru. Krajem travnja pao je s kola, kod čega mu se otkinuo vršak palca. »Boli me, kao da prst imade srce, koje kuca na njegovom vršku«, jadikuje, a ipak ga to nije smetalo, da slijedeći dan ne napiše tisuću riječi Morskoga vuka, kojega je glavni junak uzet po kapetanu Alexu Mc Cleanu, o čijim znamenitim podvizima je još slušao na Sofiji Sutherland. Od vremena do vremena još si je uvijek rado priuštio odmor na Morskoj pršalici, i to samo onda, kada je tražio tišine i samoće. Jednom za iznenadne oluje vjetar je rastrgao jedro na sitne komadiće, pa mu se više nije dalo voziti za vrijeme plime i osjeke po zaljevu.

U lipnju su izašla Pisma između Kemptonove i Wacea i naišla na lijepe kritike... »Ta pisma su nešto izvanrednog ... dubokoumno srdačno otvorena ... naći će bez sumnje mnogo čitalaca ... govore o duhu našega vremena, koje tražimo ... dubokoumna, važna, svojstvena filozofija ... izvrsna duševna hrana ... novi podvig na pripovjednom po-

dručju...« Sanfranciški Argonavt prepoznao je jednoga između ova dva pisca po nekim misaonim zaključcima, koji proizlaze, ta je taj, to jest Jack London, pristaša evolucionističke nauke i ta se je novost raznijela po cijeloj Americi tako brzo, da je Macmillan kod drugog izdanja Pisama namolio Jacka, neka mu dozvoli označiti njegovo autorstvo. Pisma se nisu baš mnogo prodavala, jer u njima je bilo premalo događaja, razgibanosti i napetosti, koji laskaju općenitom ukusu, ali Jack i Ana su si svejedno izmjenjivali pisma između Piedmonta i New Yorka, gdje su sada živjeli, i tako si jedan drugom čestitali na značajnom djelu, koje su dovršili.

Kasno u lipnju Bessie je iznajmila kućicu u nizu ljetnih kućica, koje je sagradila Ninetta Eamesova u Glen Ellenu, Sonoma Countyu i Dolini mjeseca, gdje je htjela poslati djecu na ljetovanje. Jack je pak radije jedrio, usredotočio se na Morskoga vuka i ostao u Piedmontu. Kad se je jedne večeri krajem lipnja vozio s Georgeom Sterlingom i još nekim prijateljima po okolnim brežuljcima, kola su se nenadano prevrnula u uvalu i Jack si je ozlijedio nogu. Charmian Kittredge ga je dolazila češće njegovati. Početkom drugog mjeseca, kada je već toliko prizdravio, da je mogao hodati, preselio se k obitelji u Glen Ellen. Tamo je došla sada i Charmian, koja se nastanila kod tetke.

Overland Monthly je međutim prestao izlaziti i Roscoe Eames i Edward Payne su ostali bez posla. Edward Payne i Ninetta Eamesova sagradili su na obali rijeke prostranu ljetnu kućicu, koju su nazvali Wake Robin. Na drugoj obali je Payne, koji je prije bio propovjednik, i iznevjerio se svojoj vjeri te ostao bez službe, postavio ljetne stolove i stolice iz neizrađenih panjeva. Tu je propovijedao, priređivao vjerske sastanke i filozofske debate. Ninetta Eamesova, koja je sagradila te kućice i šatore i davala ih u najam, mislila je dakako prije svega na masnu zaradu, koju je namjeravala izvući iz tih vjerskih priredaba.

Kada je došao Jack u Glen Ellen, našao je tamo svoju obitelj ugodno smještenu u kućici šatorskim platnom pokrivenoj, koja je stajala usred šume crvenih manzanitovaca i madronjevaca. Ladanjski gosti su bili kao jedna obitelj, svi su kuhali u zajedničkoj kuhinji na obali i jeli na dugim ljetnim stolovima. Jack je žrtvovao nešto novaca, da su nasipom ogradili u rijeci čisti, hladni tok rijeke u pješčanom pojasu obale, gdje su se mogli kupati i sunčati. Tu je Jack provodio svoja poslije podneva, igrao se sa svojim kćerkama i učio ih plivati. Svako je jutro rano išao u sjenasti, skriveni kutić uz rijeku, gdje je sjedio na otpiljenom hrastovom deblu i tamo napisao svaki dan po tisuću riječi. Jednu večer koncem srpnja sabrao je oko sebe cijeli tabor s djecom u red, koji su se zamotali pokrivalima i čitao prvu polovicu Morskoga vuka. Pred njim na hrastovom deblu, na kojem je pisao roman, ležao je rukopis, kojeg su osvjetljavale dvije svijeće, postavljene na oba kraja rukopisa, a gosti su sjedili po zemlji i slušali. Za obzorjem se već svjetlucala jutarnja zora i obojeno nebo, koje se je dizalo nad sonomskim gorjem, kada je okrenuo posljednji list. Ljudi, koji su ga slušali kada je čitao Morskoga vuka na obali te rijeke u Glen Ellenu koncem srpnja 1903., još uvijek spominju taj događaj kao jedan od svojih najljepših i najganutljivijih doživljaja.

Nekoliko sati iza toga prasnula je bomba, koja je uništila Londonovu obitelj. Možda je bolje, da ponovimo taj događaj s Bessienim vlastitim riječima.

»Jednoga dana, koncem srpnja, ostala sam s Jackom uz rijeku i razgovarala. Htio je otići za neko vrijeme iz Oaklanda, tobože, da ga tu smeta previše stvari u njegovom radu. Govorio je, da je već razmišljao o tome, da bi si kupio posjed u južnokalifornijskoj šumi. Upitao me je, da li bi bila pripravna da živim s njim na tom posjedu. Odgovorila sam, da ne, jer je djeci potrebna mnoga savremena udobnost, na kojoj bi tamo oskudijevala. (Bila je prije svega majka, a tek u drugom redu žena). Jack mi je dao riječ i odlučili smo odgoditi preselenje do jeseni.

Nekako oko dva sata poslije podne odvela sam oboje djece u kuću i metnula ih spavati. Charmian Kittredge je

čekala u blizini i vidjela sam je kako koraca prema veli-
koj visećoj mreži kod Eamesove kućice i počela se obazi-
rati. Nisam se brinula za to. Položila sam djevojčice u po-
stelju i počela srpemati oko kuće. Charmian Kittredge i
Jack su sjedili u mreži puna četiri sata i razgovarali. U
šest sati je Jack došao u kabinu i rekao: »Bessie, napuštam
te«. Jer nisam razumjela, što hoće reći, pitala sam: »Zar
hoćeš reći, da se vraćaš u Piedmont?« »Ne«, odvratio je,
»napuštam te... rastavit ću se...« Zanijemila sam, spu-
stila sam se na rub viseće mreže i buljila u njega dugo
vremena prije nego sam počela jecati: »Joj, tata, što mi-
sliš... ta netom si govorio o južnoj Kaliforniji...« Jack
je uvijek ponavljao, da se želi sa mnom rastaviti, a ja sam
plakala: »Ne razumijem te... što je s tobom?« Ali nije
više sa mnom htio progovoriti ni riječi.«

Nitko, a najmanje Bessie nije slutila, da mu je Char-
mian Kittredge preuzela srce. Od svih žena, na koje je bila
dosta ljubomorna, nikada joj nije došla na pamet Charmian
Kittredge, ta bila je nekih pet ili šest godina starija od
Jacka, nepristupačne vanjštine i predmet govorkanja među
Piedmončanima, koji su je dobro poznavali. Mnogo se je
vrtjela oko Jacka, ali Bessie je bila već u Piedmontu na-
vikla na takve stvari. Jack se u Glen Ellenu nije s njom
družio više nego s kojom drugom ladanjskom gošćom. Uz
to se je više puta neprijazno izrazio o njoj pred svojom
ženom. Bessie je znala, da mu nije stalo do nje.

U siječnju 1903., mjesec dana prije rastave braka, piše
Charmian Jacku: »O, kako si ti čudnovat čovjek, najčud-
niji čovjek na svijetu. Vidjela sam tvoje lice, kako se je
pomladilo u dodiru sa mnom. Što je taj svijet? Kuda spa-
dam? Mislim nikuda, kada nema nigdje nijednog muško-
ga srca«.

Istoga mjeseca pak piše Jack Charmiani: »Grlim te i
ljubim tvoje darežljive usnice, koje poznam i volim. Kad
bi bila plaha i bojažljiva i kad bi tek s najnježnijom sra-
mežljivošću metnula na laž sve ono što si mi već bila, to
bi me zaista jako odbilo. Drago moje, ljubljeno moje! Le-
žim bdijući i uvijek si ponavljam te riječi«.

Sedmoga srpnja pak piše Charmian Jacku: »Bojim se nečega. Bojazan me hvata, da si ne ćemo moći nikada dokazati, što smo sve jedan drugome. Sve je to nešto tako neizmjerno, a svaki čovječji način izražavanja je tako siromašan«. Nekoliko dana zatim piše na stroju u svojem uredu u San Franciscu: »Ti si pjesnik i lijep čovjek. Vjeruj mi, moj dragi, da nisam bila nikada tako vesela, tako iskreno i od srca vesela nad ničim u svojem životu, kako sam sada, kada osjećam, da muškarac, koji je za mene najveći među ljudima, ne nalazi na meni nikakovih manjkavosti«.

U kabini platnom prekrivenoj proboravio je Jack u društvu obiju spokojno spavajućih djevojčica jamačno svoju najturobniju i najuzbudljiviju noć u svojem životu. Bio je čovjek blagog, plemenitog srca i jer je bio i sam osjetljiv i poznavao je bol, nerado ih je zadavao drugima. Bilo mu je uvijek najveće veselje, ako je drugima pomagao i dijelio s njima sve, što je bilo njegovo. Ipak je živio pod takvim uništujućim pritiskom, da je napustio ženu i djecu upravo kao što je u svoje vrijeme, kada je bio još mlađi i čuvstveno neumjeren, napustio majku i očuha. Bio je nježno osjećajan čovjek, koji saosjeća sa svim čovječanstvom i voljan je dati najbolje što ima u sebi, bez nade na plaću, samo da bi poboljšao sudbinu ljudskog mnoštva. Ta njegova društvena i prirodna svijest istisnula je u njem suprotni nietzscheovski ideal, koji mu je dokazivao, da je nadčovjek onaj, kojemu je dozvoljeno istisnuti iz života sve, štogod si poželi, da se ne treba brinuti za ropski moral i čuvstvo ropske zajednice, čiji je nesretni član bila Bessie.

Jutrom rano se je vratio u Piedmont, izneo sve svoje vlasništvo iz kuće, o kojoj je s tolikim ponosom pisao svojim prijateljima, i iznajmio sobu kod obitelji Athertona. Nekoliko dana zatim časopisi su već javljali na uvodnoj strani o Jackovoj rastavi braka. Jer Jack nije htio dopisnicima ništa kazati o razlozima, koji su ga na to naveli, počeli su tražiti uzroke u Pismima, u kojima Jack kaže: »Čuvstvo ljubavi je bez pameti«. Ta izreka, da je tako duboko ražalostila Bessie, da je zbog toga raskinula brak s njim.

VJENČANJE S CHARMIAN KITTREDGE

Jackovi odnosi s Charmian Kittredge započeli su se s neobičnim međusobnim priznavanjem simpatija i što dalje postajali su sve dublji. Prvoga rujna piše mu Charmian: »Moj si, tako moj, obožavam te tako slijepo, ali mahnito, strastveno i nepromišljeno, kako još nije ljubilo nikoje djevojče«. A koji drugi dan ponavlja: »O, dragi moj, ti si onaj muškarac. Ljubim te, svega, kao što još nisam nikoga ljubila i ne ću ljubiti nikoga više!« A dva dana zatim: »O, ti moj dragan, muškarčić, pravi, istiniti čovjek mojega srca. Kako te ljubim!« A u slijedećem pismu piše: »Misli na mene nježno, s ljubavlju, mahnito! Misli na mene kao na dragoga, dragoga prijatelja, kao na svoju ljubimicu, svoju ženu. Ti si mi sav svijet. Živjet ću u mislima na tvoje lice, tvoj glas, tvoje snažne i nježne ruke, na sve, slatki moj — dok se opet ne vidimo. O, Jack, Jack, kako si čudnovat čovjek!«

U nedostižnom književnom izrazu Jack joj odgovara sjajno tvrdeći: »Ne znaš, što mi govoriš. Pišeš, da je to neizrecivo. Čim te sretnem, vidim i dotaknem te se, doživljavam neizrecive trenutke. Kada primim tvoje pismo, vidim te živo pred sobom i gledam ti u tvoje zlatne oči. O, srce moje, moja ljubav prema ženi se je rodila i prestati će s tobom«.

Iz straha pred škandalom, koji bi nastao, ako bi se saznalo da se je dao rastaviti, sastajao se s Charmianom samo jednom ili dvaput na tjedan. U danima, kad nisu mogli biti skupa, pisali su si cijele hrpe pisama. Iz svojega ureda u San Franciscu pisala mu je svaki dan po tisuću do pet tisuća riječi duga pisma. Više od stotinu strana, koje je u slijedeće dvije godine napisala i pretipkala Jacku, odgo-

varalo bi nekako pol tuceta poprečno opširnih romana. Ta su pisma sastavljena vrlo spretno, a uostalom su bila samodopadna, koketna i na silu izražena lijepim riječima. Ali iza tih visoko letećih, praznih riječi točno se osjeća neka ženska lukavost i prevejanost. Sudeći po tim pismima mogla bi izgledati njihova ljubav najveća ljubav svih vremena. Charmian tvrdi, da je cijeli svoj život osjećala, da joj je namijenjena neobična sudbina. »O, Jack, dragi moj, najdraži, ti si mi pravi polubog, ne znaš kako te ljubim«, dok se naposljetku nije uvjerio, da je ljubljen više nego bilo koje čovječje biće prije njega i odgovara s osvjedočenjem: »Sumnjam, da bi te mogao ikada dosta ljubiti«. Gotovo mehanično povezuje njezine misli u svakom slijedećem pismu i premda su njegova pisma pisma književnika, ipak ne piše ništa manje odvažno, vatreno i otvoreno srdačno.

»Ne, ne, draga moja«, piše Jack, »u mojim očima naša ljubav nije nešto razvratno, bezmoćno. Činjenica, da hoću živjeti i umrijeti za tebe, već sama po sebi kaže, da mi ta ljubav znači više nego život i smrt, da si ti između svih jedina prava žena za mene, da je moj glad za tobom gori od gladovanja, koje sam ikada osjetio, da je moja čežnja za tobom silnija, negoli ikoja želja za slavom i imetkom, koja me je nekada obuzimala — sve to samo govori, kako je veličanstvena naša ljubav.«

Kao začaran s Charmianinih tisuću riječi, koje su ga svaki dan bole u oči, počeo se je sada izražavati kao kakva Maria Corelli petog reda. Kao opsjednut njezinim literarnim stilom, odgovara joj na njezin vlastiti, govorljiv, krasnorječit način devetnaestog stoljeća, koji ga je očaravao već od prvog početka njegovog pisanja. To je bio onaj bujni, gizdavi, nježni stil, s kojim obično opjevavaju ljubav, kojega se nije znao nikada otresti i koji mu je pokvario već toliko knjiga. Jack, koji je u Pismima između Kemptonove i Wacea protivnik sentimentalne romantične ljubavi i zagovara misao, da je ljubav samo biološka potreba, postaje sada najednom mahniti po božjoj volji ljubimac, koji umire za poljupcem. Ali, da je Ana Strunsky mogla čitati njegove

misli i vidjeti, da je potpuno promijenio svoje nazore, samo bi se ironično nasmiješila, kad bi usporedila to njegovo novo naziranje s njegovim općim misaonim pravcem: »Bez erotične literature čovjek ne bi mogao ljubiti kako ljubi«.

U pismu iz Stocktona, desetog prosinca 1903., dosiže vrhunac rječitosti i raskoši riječi: »Znaj, da nisam znao, kako me ljubiš, sve dok nisam doživio one slobodne, skrajnje predanosti tebe i tvoje ljubavi, svakog dijela tvoje ličnosti. Poslije, kad si sa svojim toliko dragim tijelom potvrdila sve ono, što mi je govorila tvoja duša, sve sam saznao. Znao sam, znao, da je sve u tebi moje. Da si me ljubila kako me ljubiš sada i da si mi izbjegla, ne bi bila za mene tako velika žena kakva jesi. Moja ljubav i obožavanje ne bi nikada doseglo onog potpunog vrhunca, kojeg je uistinu doseglo. Ako pročitaš moja pisma, nesumnjivo ćeš se osvjedočiti, da sam potpuno poludio tek onda, kada si mi se potpuno predala. Tek po tome sam postao tvoj rob i bio pripravan umrijeti za tebe i za sve ono, što si predstavljamo pod ugodnom prijetnjom ljubavi. Ali to nije prijetnja, nikakva prijetnja sulude sentimentalnosti. Ako kažem, da sam tvoj rob, to ti kažem kao razuman čovjek — što tek dokazuje, kakav sam potpuni luđak u istini«.

Godine 1890., kad joj je bilo devetnaest godina, bila je Charmian Kittredge, kako je sama govorila, »djevojka ružičastih obraza, o kojoj je mnogo ljudi sudilo, da je lijepa i obično dobro raspoložena, osim kada je bila ljubomorna«. Svakako godine 1903., kada je imala trideset i dvije godine, nije više slovila kao ljepotica. Imala je tanke usnice, sitne oči i spuštene vjeđe, ali ponašala se s nekom privlačivom nadutošću i preuzetnošću. U mnogom pogledu je sjećala na Fronu Welse, koju je Jack ostvario kao lik, koji bi bio primjer žene dvadesetog stoljeća. Poslije smrti svojih roditelja morala je sama zasluživati kruh u doba, koje je bilo za mladu djevojku nepodobno i negospodsko, ako si sama zaslužuje kruh. Postala je sposobna tajnica i zasluživala neznatnu i nedovoljnu mjesečnu plaću od trideset dolara. Bila je vrlo načitana i potpuno nekonvencionalnog

mišljenja. Kada ju je Jack prvi put vidio godine 1900., već se služila bibliotekom po vremenu i duhu savremenih romana, koji nisu imali pristup u oaklandsku čitaonicu. Imala je prirođenu ljubav za glazbu i lijep glas i usavršila se u potpunu pianisticu, premda je radila šest dana u tjednu.

Imala je dražestan, zavodnički i opsežan glas i rado se je smijala, premda nisi bio uvijek siguran, čemu se zapravo smije. Neumorno je čavrljala po četiri i po sedam sati neprekidno, a da nije prestajala. Znala je voditi razuman, logični razgovor, jer je raspolagala s ponešto šarenim i bogatim blagom riječi i rečenica. Ponašala se je mimo ostalog s velikom fizičkom odvažnošću i bila je prva žena, koja je jašila na neosedlanom konju po okolišnim hridinama, dočim sve druge žene, koje su znale jahati i uopće se usuđivale uzjahati na konja, najviše ako su jahale na engleskom prečnom sedlu po sigurnim stazama šuma Zlatnih vrata. Bila je jako častoljubna, kako u društvenom tako također u mislenom pogledu i učinila je sve, da bi se progurala na čim vidnije mjesto. Uštedila si je novce za putovanje po Evropi, bavila se sa preslikavanjem kitajskih posuda i trudila se na sve načine, da bi u svakoj novoj godini nadkrilila ono, što je dosegla već u prijašnjoj.

Charmian je bila, kako to vidimo već i iz njezinog napuhnutog, gizdavog načina pisanja i njezine prevrtljivosti u svemu što se tiče ljubavi i spolnosti, upravo tipična žena devetnaestog stoljeća, prava suprotnost Frone Welse. Mnoge strane njezine zapletene naravi odkrivaju nam se već u njezinom dnevniku, tako osobito njezina blaga, sentimentalna romantičnost. Svaki muškarac, koji ju samo tako slučajno susretne na ulici, odmah se promijeni u njezinom duhu u nekakvog romantičnog stvora. Svatko ju gleda bilo sa strašću bilo sa divljenjem i ne može maknuti pogleda od nje. Žene baš nije tko zna kako cijenila. Svaka je bila, tako joj se svaka činila, ljubomorna na nju, ili je ona sama bila ljubomorna na njih. U društvu muškaraca se je oduševljeno objašnjavala i pokušala uzbuditi što veću

pozornost. Njezini znanci misle, da nije previše poštivala privatna vlasništva, kada se radilo o oženjenom čovjeku. Uvijek je bila u zasjedi za muškarcem i djevojke, koje su bile ili njezine drugarice ili već udane žene, bile su nepovjerljive i bojale je se kao vraga.

Bio je cijeli red muškaraca, koji su se javljali u njezinom životu i opet nestajali. Teško je razumjeti, kako je moguće, da si tako privlačna djevojka, kakva je bila Charmian, nije mogla naći muža. Da, također gospođica Kittredge je opsjednuta. Teta Ninetta, koja je smjesta upitala za svakoga njezinoga prijatelja, da li ima namjeru da se oženi s njezinom nećakinjom, ove ju je godine obuzimao nemir, kad je vidjela, da su se sve druge djevojke udale, a njezina nećakinja da još uvijek sjedi u pisarnici.

Charmian Kittredge je po svojem povratku iz Evrope bila stalan gost u Londonovom domu u Piedmontu i Jack si je u svojem lepršavom, nestalnom raspoloženju odmah odredio za cilj, da ju osvoji. »Moram ti nešto priznati, što već znaš, nešto, što si vidjela već od samog početka. Već kad sam s tobom progovorio prvu riječ, učinio sam to s namjerom, da napravim iz tebe svoju ljubavnicu. Bila si tako iskrena i otvorena, a također nemalo odvažna. Da si bila manje otvorena i odvažna u samom jednom dodiru ili stisku ruke, u jednom samom postupku ili razgovoru, nesumnjivo bi bio pokušao ukloniti tvoju volju... Sjećam se, kako smo se vozili u zatvorenom vagonu i rekao sam: »Zar ne bi...«, pa si me pogledala u oči, sa smiješkom bez ruganja, bez najmanjeg traga vrijeđajuće sramežljivosti u obrazu, bez svakog začuđenja, bojazni i iznenađenja. Ne, u tebi je bila sama dobrodušnost i prostodušnost, kad si me pogledala u oči i kratko odgovorila: »Ne noćas!«

Dva mjeseca poslije rastave od Bessie, piše joj: »Katkada se pitam, zašto te ljubim i moram priznati, da ne zbog tvoga lijepoga tijela i duše, nego radi onog plamena duha, koji te svu provijava i spaja, radi kojega nosiš svoje haljine i igraš se i radi kojeg si tako čuvstvena, radi kojeg si tako ponosna, ponosna na sebe i na svoje tijelo, radi kojega

je tvoje tijelo samo, ne gledajući na tvoj duh, tako ponosno«.

Nema nikakve sumnje, da je Jack mjeseca lipnja, kada je živio sam u Piedmontu, već počeo s ljubavnim vezama sa Charmian i da je predlagao ženi, neka se preseli s njim na jug i napusti sanfrancniški zaljev, koji mu je toliko prirastao srcu, samo zato, da bi se izvukao iz nespretnog položaja, u kojem se je našao. A ipak je ostalo Charmiani opet punih četiri sata krepkog govorkanja i nagovaranja, dok ga je pridobila na svoju stranu.

»Kad bi bilo samo jedno od njegovo dvoje djece sin«, spominje jedan između njegovih najbližih prijatelja, »nijedna ga sila ne bi mogla rastaviti od njegove obitelji.«

Charmian Kittredge je bila iskreno uvjerena, da njegov izbor bračne družice nije bio sretan i da je ona žena, kakovu treba, žena, koja je pripravna s njim se skitati po svijetu, upuštati se s njim u pustolovine i opasnosti, a ne žena, koja neprekidno čepi kod kuće i drži se svojih svagdašnjih poslova. Upravo je vjerojatno, da je bila Charmian, koju je u tom početku potpirivala teta Netta, koja je bila od prvog trenutka naklonjena njihovoj vezi, glavni uzrok rascjepa Londonove obitelji, a na drugoj strani već činjenica, kako je odano odavao svoju duhovnu ljubav Ani Strunsky i svoju tjelesnu ljubav neznanki, koju je susreo u vlaku na putu u Englesku, samo po sebi dovoljno jasno kazuje, koliko je bio prihvatljiv od ženskog upliva. Sigurno je, da bi Jack, da nije bilo Charmian, ostao kod žene i izabrao si svoj dom za svoj glavni stan, dok bi međutim sam putovao po svijetu i podavao se pustolovinama. A svakako bi ga, da ga nije uspjela zaplesti gospođica Kittredge, nesumnjivo zaplela koja druga, ako ne prva, a ono druga, treća ili deseta žena, na koju bi naletio... ta i sam je već više puta pisao, da vukovi proždiru one, koji zaostaju na putu... ti mene, ili ja tebe... Ako Bessie ne može zadržati svojega muža, to je onda Bessiena stvar, ne njezina... imade se pravo boriti za ono, za čim ju vuče srce i uzeti sve, što dobije. Dočim je Jack unesrećio troje bića, koje je iznad

svega ljubio, među kojima je bilo dvoje njegove djece, Charmian ne bi ni za koju cijenu mogla unesrećiti čovjeka, koga je ljubila.

Da bi joj ulila novog pouzdanja, Charmian je češće posjećivala Bessie i slušala njezine tužbe o njezinim bračnim poteškoćama. Dvanaestog rujna 1903. piše Jacku: »Sinoć sam bila kod Bessie. Bila je vrlo ljubezna, da mi je bilo gotovo neprijatno. Molila me je, neka dođem k njoj kada god stignem i ostanem kod nje svu noć. Bila je tako prijazna i gostoljubiva, da mi se činila rastava vašeg braka kao nevjerojatan san. Katkada moram u sebi savladati čuvstvo istinske zlobe i podlosti, ako mislim na sve to, a konačno mi uvijek pomaže u neprilici zdrava pamet«. Pet dana zatim nastavlja: »Nemam više nikakvog utiska, da bi Bessie bila uistinu ljubomorna, premda me s ničim nije iznenadila. Lukava je, a ja ne razumijem lisičjih ljudi«.

Gospođica Kittredge je tako sjajno odigrala svoju ulogu, da joj je Jack već drugog listopada mogao javiti: »S Bessie je sve u redu, što se tiče mene i tebe. Večeras je rekla, da ne zna, što bi počela, kad bi bila neka druga žena po srijedi. I uistinu, bila si uzdignuta nad sve ljude«.

Premda se Bessie osjećala duboko gorljiva, bila je ipak preponosna, da bi se borila i rogoborila u potpunom neznanju s razlozima, koji su Jacka naveli na taj rastanak, sjedila je i premišljavala, zašto ju taj čovjek, koji ju je molio za brak, zahtijevao od nje djecu i uzimao od nje materijalnu potporu prve godine njihova braka i utekao se njezinoj pomoći kod ispravljanja rukopisa, bilježaka i kod izabiranja gradiva, zašto ju taj čovjek, koji je živio s njom tri godine u tihom, snošljivom drugarstvu, sada tako iznenada napušta.

U svojoj nesreći je našla prijatelja u osobi Flore Londonove. Tri godine su se prepirale i tjerale se u očaj, ali Flora, koja je spoznala smisao materinstva već u svojoj ljubavi od posinovljenja Johnnya, sada je nastupila protiv sina, koji je odlučio napustitii svoju obitelj. Rasrđen zbog

toga, što je vidio majčino izdajstvo, zalutao je u duševni kaos. Javile su mu se proganjajuće ideje. Ćutio se proganjanim i utvarao si, da se je sve urotilo protiv njega, da mu oduzmu ženu, koju ljubi. Dvadeset i drugog rujna piše Charmiani s čamca Morske pršalice: »Po nikakvom čovječjem pravu ne bi se smio uputiti u neznanu noć. Bila si moja i svijet nema prava tjerati me od tebe. Pa ipak su me tjerali, podlo tjerali od žene, koju ljubim više nego i sam život«.

Misli su mu postale tako pomućene, da usprkos sjajnim kritikama Zova prašume, koga su listovi označivali kao »klasično obogaćenje američke književnosti«, nije mogao staviti na papir više nijednog retka. Došao je do spoznaje, da bi Morskoga vuka mogao svršiti samo tako, ako pobaca s palube sve konopce lađe i pobjegne ispred razburkanih valova, koji se skupljaju oko njega. Brižljivo je pregledao Sitnu morsku kišu, ako je potrebna kakvog popravka, a na to poslao novce za putovanje Cloudesleyu Jonesu, koji je živio u južnoj Kaliforniji i nije mu se više ni sanjalo o njegovoj bračnoj siromaštini i jadima. Kada je Jones došao, uputili su se sa Morskom pršalicom ušćem rijeke Sacramento. Ujutro su radili na svojim knjigama, a poslije podne se kupali, strijeljali patke i ribarili. Po svim svađama, koje je imao sa ženama — premda je sam bio kriv tim svađama, bilo mu je sada društvo muškarca pravo olakšanje. »Čim dulje gledam Cloudesleya, tim se bolje osjećam. Pošten je i vjeran, mlad i zdrav i razumije zahtjeve, koje stavlja na čovjeka život na jedrilici, da ne zaboravim spomenuti, da je također dobar kuhar i uz to dobrodušan, veseo drug«.

Muški i odvažno se otresao svih nevolja i briga i svako jutro napisao tisuću riječi Morskoga vuka. Jedina nevolja, koju nije mogao omalovažavati, bila je ta, da mu je četrnaestog rujna opet uzmanjkalo novaca. Pisao je Charmiani: »Bessie ti je kazivala, da sam skoro došao sasvim na ništa. Uistinu mi ne manjka dosta do toga, ta imam još svega stotinu dolara, a međutim sam primio neočekivani liječnički račun na stotinu i petnaest dolara«. Napustio je

na neko vrijeme pisanje Morskog vuka, napisao članak za Youth's Companion i bavio se čitav mjesec sa raznim sitnicama, da bi si pomogao u teškoj stisci.

Svaki dan se javljao u malom mjestancu Stockton, kamo je išao po poštu. Neki dan je primio Bessieno pismo, u kojem mu javlja, da je kćerka Joana obolila na tifusu. Potrčao je kćerki i prosjedio noć i dan uz kćerinu postelju u strahu, da mu ne umre. Kada mu je liječnik rekao, da dijete nema mnogo izgleda, da će ostati na životu, činilo mu se, da ga je stigla božja kazna i zavjetovao se, da će napustiti svoju veliku ljubav, ako se dijete oporavi. Listovi su javljali, da su se Jack London i njegova žena pomirili na postelji njihovog bolesnog djeteta. Kada se Joana oporavila, Jack je bio kao brodolomac, koji klekne na splav i moli: »O, moj Bože, pošalji mi u pomoć kakvu lađu, pa ću biti dobar sve dane svog života... o, ta nije ništa, već vidim jedro u daljini...« Kad se je Joana pridigla, opet se vratio na Morsku pršalicu. Premda je sadašnjost bila tako mutna i žalosna, ipak je u prošlosti obavio veliko dobro djelo, koje mu sada daje plaću za njegov trud. Zov prašume je osvojio srca brojnih čitaoca i zbog njegove univerzalne teme su ga kupovali ljudi svih slojeva i svake starosti. U studenom je ta knjiga bila na trećem mjestu između knjiga, koje su se u tom mjesecu najviše kupovale. U studenom su izašli također Ljudi sa ponora, koji su postigli veliki uspjeh. Kritičari su pisali, da je knjiga kao društveno djelo nešto jedinstveno i da bi Jack London zaslužio besmrtnu slavu, također ako ne bi napisao ništa drugo osim te knjige. Engleski listovi, koji bi ga mogli smatrati za neupućenog tuđinca, koji se upliće u stvari, u koje se ne razumije, doduše su mu očitovali, da pretjerava i da previše surovo obrađuje svoje osnove, ali su mu ipak priznavali, da još nikome nije uspjelo tako duboko prodrijeti u život londonskog predgrađa i njihovih brloga.

Poslao je Brettu prvu polovicu Morskoga vuka i Brett je bio tako očaran, da ga je smjesta toplom preporukom poslao uredniku Centurya. Kad je Jack saznao, što je Brett učinio s njegovim rukopisom, smeteno je kimao glavom, jer je znao, da je Century što je moguće sapetiji i konzervativniji obiteljski list, i činilo mu se sasvim nevjerojatno, da bi takav list objavio snažnog i tako kruto stvarnog Morskog vuka. Urednik je bio duboko ganut tom pripovijesti i obećao je, da će mu platiti četiri tisuće dolara za objavljivanje u nastavcima, ako mu Jack dozvoli, da po potrebi precrta nekoja mjesta u još nenapisanoj polovici romana, i ako mu obeća, da muž i žena, potom kako ostanu sami na otoku, ne će činiti ništa takvoga, što bi neprijatno djelovalo na njegove pretplatnike.

Četiri tisuće dolara! I to samo za objavljivanje u nastavcima. To je toliko novaca, koliko je zaslužio za sva autorska prava Zova prašume. Razvio je jedro i naglo zaplovio po zaljevu i preko ušća u svojoj lađici. Čim je izišao iz čamca, smjesta je brzojavio uredniku Centurya, da može precrtati i skraćivati rukopis po miloj volji i da ne će u drugoj polovici napisati ništa takvoga, što bi vrijeđalo američku nježnost i sramežljivost. Ugovor je bio zaključen i Jack se s novom snagom i sabranošću zadubio u svoj rad i svršio svoj roman u trideset dana grozničavog pisanja. Century je već na sva usta rastrubio njegovo ime u ogromnim oglasima, u kojima je javljao, da je pisac zavoljenog Zova prašume napisao novu knjigu Morski vuk, koja će izlaziti u Centuryu.

Za nekoliko mjeseci će biti vlasnik četiri tisuće dolara. Međutim, i to ravno na Božić, ostao je bez novaca. U banci je imao uloženih još svega dvadeset dolara i dva centa i nije mogao ni misliti, da bi kupio kakvih božićnih darova. »Bog zna, hoće li mi Brett za Zov prašume poslati još nešto novaca kao božićni dar. Kako bi mi dobro došli!« Zov prašume se sjajno prodavao, a ipak mu Brett nije poslao nikakvog božićnog dara. A nije, da mu je novac išao tako teško ispod ruku, ta bio mu je kao njegov najbolji suradnik u teškim godinama, i koliko je god mogao, uvijek mu je pružao svu pomoć. Ali Jack je imao u džepu vrlo dobru pogodbu za Zov prašume i Brett se tek sada osvijestio,

što znači imati posla s Jackom, pošto je već sklopio s njim ugovor, koji je bio dobar za njega. Ako mu da još nešto novaca za to djelo, tako je mislio Brett, s tim samo krši ugovor i daje mu himbu, jer bi mu s tim dao priliku, da bi se također još kada kasnije pozivao na taj izvanredni honorar. Da je Jack zadržao autorska prava Zova prašume, tantijeme u slijedećim godinama izbacile bi mu do sto tisuća dolara, dakako, samo ako bi se Brett zbog novih promijenjenih prilika odvažio s većom svotom za reklamu. Brett je rasuo gotovo čitav imetak za reklamu, koju je pravio za njega i za njegovo djelo i Jack je predobro znao, od kolike će koristi biti ta reklama za njegovu književnu karijeru.

Na Novu Godinu 1904. postalo je potpuno jasno, da će se Rusija i Japan zaratiti. Jack nije volio rat, ali ako bi već morao ići u rat, volio bi ga vidjeti iz bliza. Proučavao je strategiju i savremena bojna sredstva i odlučio proučiti osim toga također sve znanstvene nazore o žutoj opasnosti. Uz to mu se činilo, da bi imao, ako stekne ugled kao vojni dopisnik, uvijek dosta mogućnosti za zaradu. Ponovno ga je mamila u svijet pustolovna »cesta«, gdje bi se lako mogao uteći pred bračnim i ljubavnim metežom.

Listovi i magazini su poslali u Japan svoje dopisnike. Jack je primio ponude od pet različitih časopisnih sindikata i odlučio se za Hearstov, koji je bio najugodniji, jer mu je obećavao najveću zaradu. Prvog tjedna mjeseca siječnja otišao je u kancelariju Examinera i dao se slikati na krovu upravne zgrade. Nosio je tamno, radno odijelo i visoke cipele. Dugo si nije dao odrezati kosu i izgledao je, kao da je upravo dolazio s posla iz praonice belmontske akademije. Ta slika odaje previše brige i nevolje, koje je podnio zadnjih šest mjeseci, otkad se razišao s Bessie u kabini na obali Glen Ellena. Njegov nekadanji mladenački izraz je nestao, i izgledao je izmučen i razdražen.

Naredio je Macmillanu, neka šalje na Bessie običajni mjesečni ček i molio Elizu, da pruži Charmiani sve što treba i tek tako mimogred otkrio sestri svoj plan za skoru budućnost. Zatim je ovlastio Georgea Sterlinga, da pregleda Morskoga vuka, prije nego ga Macmillan pošalje u štampu. Sedamnaestog siječnja 1904., pet dana prije svoga dvadeset i osmog rođendana, odvezao se brodom do Embarcadera i krenuo s parobrodom Siberia prema Yokohami.

Na palubi lađe Siberia našlo se veselo društvo oficira, koji su si već prvi dan uzeli naziv »jastrebovi«. Već prvi dan otkako su isplovili iz Honolulua, Jack je, koji se je na palubi takmičio u skakanju, zapeo na okruglu motku i iščašio lijevi gležanj. Jer je imao desni gležanj ozlijeđen još iz skitničkih dana, kad ga je ranio ogarak iz lokomotive brzog vlaka, ovo ga je sada potpuno ohromilo. »Šezdeset i pet mukotrpnih sati preležao sam na leđima. Navečer me jedan engleski dopisnik na leđima odnio na palubu«. Tada Jack nije imao previše vremena razmišljati o svojoj nesreći, jer su »jastrebovi« napunili njegovu kabinu i zabavljali ga s pripovijedanjem o drugim ratovima i drugim prigodama, koje su već prošli.

Kad je prispio u Yokohamu, ispijao je čašu za svakim stolom za točenje, za kojima je pio kao sedamnaestgodišnji dječak skupa sa Šveđaninom Axelom i Norvežaninom Viktorom onda, kad su išle »tri ptičice« na Sofiji Sutherland i kada je prvi put pristao na japanskoj obali. Zatim je sjeo u vlak, koji je bio određen za Tokio, jer su već bili sabrani dopisnici iz čitavog svijeta i čekali su na dozvolu japanske vlade, da krenu na bojište. Pošto još nije bilo službeno proglašeno vojno stanje, japanske su se vojničke vlasti s najrazličitijim izlikama izmicale njihovim molbama i međutim ih mamile na raskošne izlete, gozbe i zabave.

Ali Jack London nije došao u Japan, da bi se naslađivao gozbama. Poslije nekoliko dana vrlo uljudnog izmicanja, počeo je oprezno ispitivati i otkrio je ono, o čemu drugi dopisnici očito još nisu ni sanjali, naime, da japanska vlada uopće nema namjere pustiti dopisnike u blizinu bojišta. Ne rekavši »jastrebima« ni riječce, prokriumčario se iz Tokia na vlak, koji je vozio u Kobu i Nagasaki, gdje je kanio najmiti kakvu lađu, koja bi ga odvezla prema Čemulpu na Koreji, odakle su u brzini slali čete na bojište.

Po dvodnevnom skitanju uzduž obale iznajmio je lađu, koja je trebala prvog veljače dignuti sidra prema Čemulpu. Kupio si je voznu kartu i već se vidio među vojnicima na Koreji, dok su se drugi dopisnici još uvijek mastili na raskošnim gozbama u Tokiu. U slobodnom vremenu je šetao ulicama i fotografirao kulije, kako tovare kameni ugljen i bale pamuka. Nekoliko minuta zatim već je imao priliku pogledati iznutra prvi japanski vojnički zatvor u Koreji, koji ga je morao obuzimati s pravom čežnjom zbog veličine sigurnosti čuvarske službe u eriejskoj kaznionici. Japanski oficiri su ga zatvorili kao ruskoga uhodu! Punih osam sati su ga gnjavili s pitanjima i dosađivali mu, našto su ga tek poslali u veći zatvor, gdje su ga još temeljitije saslušali i najposlije pustili. Ali je bilo već prekasno, da bi se ukrcao na lađu.

Kada je doznao, da gotovo usred noći dižu ljude iz kreveta s pozivom u vojsku, sav je lud jurio po obali za lađama, da bi se odvezao u Čemulp. Najposlije, osmog veljače, osigurao je mjesto na lađi Kieogo Maru, ali vlasti su je zaplijenile tik pred njezin polazak na put. Stidio se pri pomisli, da ne će moći javljati s bojišta o prvoj bitci i skliznuo je s motornim čamcem za malim parobrodom, koji je vozio u Fusan, pristanište za put prema Čemulpu i gonio prema njemu s takvom pomućenom brzinom, da je izgubio jedan od svojih kovčega, koji je pao u more. To je bila domaća lađa bez mrvice hrane, na kakvu je naučen bjelokožac. Premda je naizmjence sniježilo i pršila sitna tuča s hladnog neba, morao je spavati na palubi i razgovarati se s noćima, koje je već prodrhtao po pustinjama uz željezničke pruge.

U Fusanu je prešao na drugu lađu, a kad su stigli u Makpo, vlasti su je uhvatile i bez okolišanja su iskrcali putnike i njihovu prtljagu. Brzina, kojom su Japanci slali čete na Koreju, osvjedočavala ga je, da će rat biti svaki čas objavljen, ali prosjedio je tu, sedam stotina milja daleko od Čemulpa i bez lađe. Plaćali su ga, da bi opisivao rat, što će također i učiniti, kao što je živ, ali samo kako

da dođe na bojište. Glas Marshalla Wellmana, njegovog djeda po majčinoj strani, koji si je u Put-In-Bayu napravio splav i preplivao s njim sve do Clevelanda, dao mu je u jasnim i nesumnjivim izrazima odgovor na to pitanje. Mora iznajmiti domaću džunku, prejedriti Žuto more i krenuti na to uz korejsku obalu prema Čemulpu.

Toplomjer je pokazivao četrnaest stupnjeva ispod ništice, ali već je na Klondiku izdržao zimu od šezdeset stupnjeva. Vjetar je zavijao po Žutom moru, pa ipak nije vijao ništa luđe i drskije od onoga, kad je kao dvanaestgodišnji dječak u prebitom čamcu sa šibajućim jugozapadnjakom preplivao lopovski sanfranciški zaljev. Činjenica, da to putovanje ne će biti ništa teže i opasnije od onoga, koga su činili Vikingi, koji su u otvorenom čamcu prešli ocean, samo ga je poticalo u njegovoj pothvatljivosti. Kupio je onu, što ju je označio na moru kao sigurnu džunku, najmio za mornare tri neustrašiva Korejca i krenuo s njom prema Čemulpu.

»To je bila najdivljija, najčudnovatija, najromantičnija dogodovština, koju sam ikada doživio. Da bi me vidjeli upravljati džunkom s tri muška Korejca, koji nisu znali engleski! Kad se je smračilo, iščupao sam jedra i stišao kormilo i nastavio put prema Kur Sanu. Zapali smo u pljusak, koji je vjetar rezao kao nož. Morali bi me vidjeti, kako sam se znao udobno smjestiti. Pet japanskih djevica mi je pomagalo da se skinem, okupam i legnem u krevet, pri čemu su svaki čas davale izraza svojem divljenju mojoj lijepoj, bijeloj koži.«

Slijedećih šest dana i noći bilo je hladno vrijeme. Silovita bura je prebacivala njegov čamac, i izgledalo je, da će se svaki čas potopiti. Jedinu toplinu je davala peć na ugljen, čiji ga je dim trovao više od hladne, domaće hrane, s kojom se morao zadovoljavati. Imao je oštećene gležnje na obje noge, tako da je morao jedriti u napola kljastom stanju. Njegovo stanje kod dolaska u Čemulp je opisao engleski fotograf, koji je tamo prispio s posljednjom lađom, koju su Japanci još pustili na put.

»Kad je Jack London došao u Čemulp, nisam ga više prepoznao. Bio je pravo tjelesno rasulo. Uha je imao promrzla, prste promrzle, a i noge tako isto promrzle. Činio se, kao da mu nije ništa stalo do njegovog tjelesnog stanja, sve dok ne stigne na bojište. Želim vam reći, da je Jack London jedan od najodlučnijih, najdosljednijih značajeva, koje sam imao ikada sreću upoznati. Nije ništa manje junačan od kojega god junaka svojih romana.«

Kupio si je nekog konja i učio jahati. Unajmio si je pomagače i mapuja, konjara i krenuo preko Koreje prema sjeveru, gdje je kanio dostići Ruse. Putevi su bili blatni i zaleđeni i morao je svaku večer preteći japansku vojsku, ako je htio za vremena stići do obližnjeg sela i tamo naći prenoćište.

Poslije više tjedana brzog marša, beskonačnih teškoća i napora stigao je naposljetku u Ping Yang, najdalju sjevernu točku, do koje je ikada dospio koji vojni dopisnik. Tamo su ga za tjedan dana zatvorili na temelju pritužbe, koju su uložili kod japanske vlade vojni dopisnici, koji su se još uvijek zadržavali u Tokiu i zbog kojih su listovi gotovo siktali od srditosti i slali im ljutite brzojave, u kojima su pitali, kako je moguće, da Jack London može slati vijesti iz Koreje, dočim oni ne znadu u svojim vijestima ništa reći. Jack je bio pozvan natrag u Seoul, dvije stotine milja iza bojišta, gdje su ga stavili u vojni zatvor, jer da nije imao dozvolu pratiti vojsku.

Potom se japanska vlada iznenada predomislila i učinila ljubezan gest za dopisnike. »Nama četrnaestorici dopisnika, kojima je dodijalo čamiti uvijek u Tokiu, dozvolili su putovati s vojskom. Ali smo bili sličniji nekoj Cookovoj skupini turista, a nadzirali su nas japanski oficiri, koji su nam služili kao vodiči. Vidjeli smo, što su nam dozvolili da vidimo i glavna dužnost oficira, koji su bili svuda za nama, bila je priječiti nam, da bi uopće išta vidjeli. Vidjeli smo dio bitke kod rijeke Yal sa nasipa Wijuja, a kad je bila japanska satnija potučena, pozvali su nas natrag u taborište«.

Nastalo je proljetno vrijeme i dopisnicima su dozvolili prelaziti rijeku Yal. U šumi uz svetište postavili su svakome lijepo uređeni šatorčić. Jack se je kupao, igrao bridge i razne druge igre... Ali smio se je kretati samo u projmjeru oko pola milje... kada su u međuvremenu Japanci s topovima napadali ruske jarke.

Bilo mu je teško pisati kao zarobljeniku četrdeset milja iza bojne linije, ali ipak se trudio koliko je mogao. Koliko je mogao potanko je opisao japansku vojsku. »Japanska vojska i njezina oprema zaslužuje divljenje svega svijeta«. Upuštao se u podrobno raščlanjivanje strategije i manevara obiju neprijateljskih vojski. Korisno se je poslužio poukom, koju mu je svojevremeno dala Bessie o fotografiranju i fotografirao je vojsku na pohodu, streljačke jarke, postavljanje šatora, njegovanje ranjenika i to su bile prve ratne slike, koje su prispjele u Ameriku. Premda je poslao devetnaest brzojava i na stotine snimaka, mogao se tek na povratku u San Francisco uvjeriti, da li ih je Examiner uopće primio. »Prosvjedujem«, uskliknuo je. »Nikada više ne idem u rat među istočnjake, koji te previše šikaniraju, krzmaju i odgađaju. Još u nijednom ratu nisu tako postupali s dopisnicima, kao u tome«. U lipnju se je već pripravljao za odlazak, da se vrati kući, jer je vidio, da tu samo gubi dragocjeno vrijeme. »Sav sam izvan sebe, kada pomislim, kako ništav, neznatan položaj zauzimam u vojsci i da ne mogu učiniti nikakvo pošteno djelo. Jedina plaća za te mjesece, u kojima sam doživio toliko uzbuđenja i razdraženosti, jest bolje poznavanje azijskog zemljopisa i azijatskog značaja«.

U njegovoj namjeri, da se vrati kući poticala ga je još prijetnja, da će ga staviti pred vojni sud. Njegovom mapuju je jednom, kada je išao u glavni stan po vodu za Jackove konje, neki Korejac, na kojega je Jack već dulje vremena sumnjao da ga krade, spriječio, da dobije svoj dio živinske krme, koja mu je pripadala. Kada je Jack otkrio korejčeve krađe, taj je s nožem srnuo prema njemu i Jack ga je s pesnicom bacio na zemlju. Zbog toga su ga po-

slali na raport generalu Fudžiju, koji mu se zagrozio s najstrožom kaznom. Kada je Richard Davis, koji je ostao u Tokiu, saznao, da je Jack u opasnosti, da ga osude na smrt, brzojavno je o tom obavijestio predsjednika Roosevelta, koji je poslao japanskoj vladi ogorčen protest. Generalu Fudžiju su naredili, neka ga pusti. Jack je skupio svoju prtljagu i vratio se u Tokio, gdje je opet našao dopisnike, koje je ostavio pred četiri mjeseca i još su uvijek čekali dozvolu vlade, da otputuju na bojište.

Davis ga je otpratio do Yokohame i oprostio se od njega. Pošto je već čekao tako dugo, bilo mu je ipak teško ići kući, a da prije ne čuje prvi hitac.

»Tek u nekom novom ratu, a taj bi rat morao biti između bjelokožaca«, žalosno spominje Jack, »možda ću sve to nadoknaditi«. A inače nije imao tko zna kakvoga povoda ljutiti se, ta poslao je više vijesti nego li ikoji dopisnik i omogućio svojem listu, da je objavio kakvugod vijest prije svih drugih novina, tako osobito fotografije, i u uredništvu su bili silno zadovoljni s njegovim radom. Jedna od ne posve nevažnih okolnosti te njegove istočnjačke zabave je bila ta, da su listovi Hearstovog koncerna donašali vijesti pod bučnim naslovima. Poslije velikog uspjeha Zova prašume i bučne reklame, koju je proveo Century za Morskog vuka, bilo je po njegovom povratku u San Francisco ime Jack London poznatije nego ime ikojeg američkog pisca.

Zanosio se mišlju, da će ga kod dolaska u Embarcaderu Charmian doći pozdraviti raširenim rukama. Mjesto Charmiane pozdravio ga je pak raširenim rukama podvornik suda s prijepisom Bessiejeve tužbe zbog rastave braka. Bessie je tražila pravo na njegove dohotke vojnog dopisnika, koje mu je dugovao Examiner. Trgnuo se kod tog udarca, a najviše ga je potreslo pak to, što je pročitao, da je Bessie navela Anu Strunsky kao uzrok njezinih bračnih poteškoća.

Jack si je samo želio, da bi Bessie čim prije počela postupak rastave, ali uplitati Anu u škandal, koju nije vidio već čitave dvije godine... Kada je potpuno razmotrio zamršeni položaj, vidio je, da Bessie nije tužila Anu s nikakvim nedozvoljenim djelovanjem s Jackom, tim više je samo navađala njezino sudjelovanje kod sastavljanja Pisama između Kemptonove i Wacea kao uzrok, da je njezin muž postao tako hladan prema njoj.

Na pristaništu nije bilo ni traga ni glasa o Charmiani. Kada mu je Eliza, koja ga je došla pozdraviti, na pristaništu izručila poštu, našao je među ostalim također pismo iz Newtona u državi Iowa, gdje je sada živjela Charmian kod svoje tetke. U tom pismu je čitao: »Bojim se, da ti ne će biti pravo, da ne živim u Kaliforniji. Škandal i prevara, koji je zahvatio ljude, koji su mi blizu, obuzimaju me s nekim odvratnim čuvstvom uvijek, kada mislim na ono, što mi se može dogoditi u slijedećim mjesecima. Ne pišem hladno, dragi moj, ta čitavo vrijeme, otkad smo se zaljubili, nisam bila još nikada tako zagrijana za tebe, kao upravo sada, ali radi drugih kao također radi same sebe prisiljena sam biti što više umjerena i uravnotežena«.

Jacka se to neugodno dojmilo. Bio je srdit i rastužen. Kad je išao u Piedmont pozdraviti Bessie i dignuo u naručje svoju djecu, došla mu je misao: »Ako sam bio već tako odvažan, da sam u ledenoj buri u otvorenoj džunki preplovio Žuto more, zašto sada ne bi ostao kod žene, kod svojih obaveza, iako sam se zaljubio u drugu ženu«.

Slijedeće jutro se proširila po čitavoj Americi vijest, da se Jackova žena rastaje od muža i navađa kao uzrok rastave Anu Strunsky. Sanfranciški listovi su donijeli tu novost s debelo podcrtanim naslovima i Jack je postao svijestan, da će morati odsada čitati najneznatnije i najintimnije podrobnosti svojega života na naslovnim stranicama dnevnika. U neprilici, u koju su ga doveli novinarski dopisnici, kliče: »Jedino, što me ljuti u tom slučaju je to, da miješaju u taj spor Anu Strunsky, jer Ana je neobično osjetljiva žena«. Ana je pak izjavila novinarima: »Jako sam iznenađena. U zadnje dvije godine samo sam dvaput vidjela Londona, jer sam bila u to vrijeme u New Yorku i u Evropi. Kad sam pred dvije godine posjetila Londonovu kuću, nije se čula

nijedna riječca, da njegov brak nije bio sretan«. Kada su godine 1937. pitali Bessie, zašto je navela Anu Strunsky kao uzrok rastave, odgovorila je, da žali svoju pomutnju. »Vidjela sam, da me Jack ne će nikada ostaviti, osim ako bi to učinio za ljubav koje druge žene. Nisam si mogla misliti, da bi mogla biti to još koja druga osim Ane Strunsky«.

Jacku je naskoro uspjelo uvjeriti Bessie, da Ana Strunsky nema nikakva posla s njegovom rastavom. Kada ju je čvrsto uvjerio o tom, također je povukla navod Ane kao uzrok rastave braka. Utuvio joj je također u glavu, da će, kako ju je nagovarao njezin odvjetnik, ako se previše bude borila za svoje pravo zbog muževih dohodaka, veći dio tih dohodaka progutati odvjetnik sam, tako da ne će više mnogo ostati za djecu. Sva nesretna i slomljena i jako žalosna ga je upitala, da li bi joj htio sagraditi kuću u Piedmontu, tako da bi ona i djeca imali uvijek siguran krov nad glavom. Kad je pristao na to, povukla je zahtjeve zbog njegovih dohodaka i popravila svoju tužbu za rastavu braka u toliko, da je navela kao uzrok rastave tek samo mužev bijeg. Jack piše Charmiani: »Stajalo me je mnogo odlučnosti, da se nisam premislio i za ljubav djece vratio ženi. Bio sam duboko potresen u zadnjih četrdeset i osam sati, tako potresen, da mi se skoro činilo lakše žrtvovati se za djecu«.

U istini je išao i priznao Bessie, da je Charmian Kittredge ta žena. S okamenjenim mukom je uzela na znanje to priznanje i napomenula samo, da joj je svejedno, ako još kada vidi gospođicu Kittredge.

U srpnju je otišao u Glen Ellen, najmio od Ninette Eamesove kuću i čekao Charmianu, da se k njemu vrati. Kad mu je pisala, da joj je potreban novac za selidbu, poslao joj je ček na osamdeset dolara. Ali još se uvijek tužila, da se boji doći k njemu, jer da bi to moglo prouzročiti nova govorkanja. Najposlije je uskipio: »Sve me je užasno razočaralo. Tu netko nije pošten. Pretresao sam već to pitanje s Nettom i Edwardom i bili su zadovoljni, kada

sam im razjasnio, da je svaki strah što se tiče Bessie neopravdan. Ispunio sam ček, koji ti je poslao Edward«. Tim recima slijedi još deset strana srditog i ogorčenog pisanja, kako je »užasno razočaran nad Ninettom Eamesovom i Edwardom Payneom«. Ali to razočaranje je bilo tek prvo u dugom nizu razočaranja, koja su utjerivala svoj porez u njegovoj duševnosti.

Jedina zabava u cijelom vrućem ljetu bili su dulji izleti sa Morskom pršavicom. Nekadanji drugovi sa zaljevske obale su ga prepoznali i uskliknuli: »Hej, Jack, što je novo na Koreji?« Kada je došao Manjungi, vjerni i odani Korejac, koji mu je tako oduševljeno služio, Jack ga je sada pozvao k sebi, te mu poslao novac za put, a Jack je najmio prostran stan na uglu Šesnaeste ulice i Broadwaya, gdje je nastanio i majku kao neku nadzirateljicu. Zadovoljna, da ima opet uza se svojega sina, Flora je zaboravila sve prepirke s Jackom i složila se skupa s Manjungijem, koji je meo i čistio u kući i kuhao za »gospodara«, te je postala s vremenom domaćica u svojem novom domu, koja zadivljuje svojim gostoprimstvom.

*

Jack je sada stupio u jedno od najnesretnijih i najneplodnijih razdoblja svojega života. Trpio je, jer je izgubio oba djeteta i jer je povrijedio Bessie i Anu zajedno. A bio je također nesretan i zbog toga, što nema pokraj sebe Charmian, da bi mu držala stranu, nesretan, jer je izgubio vrijeme i zdravlje na Koreji, a da u međuvremenu nije ništa dobro napisao. A bio je također nesretan zbog toga, što su njegove misli sada tako suhe i siromašne i u glavi mu se ne rađa ništa velikoga i što nema unutarnje snage, da bi zamislio i izvršio velike planove. Kada je njegov očaj prokipio do vrhunca, pisao je Ani: »Putujem kroz život i unesrećujem sve, koji me poznaju. Ipak sam se jako promijenio. Premda sam bio materijalist, kad sam te prvi put susreo, ipak sam imao u sebi barem neki čar zanosa i oduševljenja. I upravo toga oduševljenja mi sada manjka«.

Vjera ljudi, njegova četvrta zbirka novela, koja je izašla mjeseca travnja kod Macmillana, prodavala se tako dobro, da su je morali u lipnju i u kolovozu ponovno štampati, prvi put u lipnju, a drugi put u kolovozu. Potpuno se je slagao s kritikom lista Nation, koji je izrekao žaljenje nad tim, što mora čovjek Londonovih snaga proživjeti sve svoje vrijeme na hladnom sjeveru. Postao je tjelesno i duševno razmažen i neplodan. Obolio je od gripe i, kad se oporavio, dobio je nesnosan svrab. Nije se mogao kretati, počeo je mršaviti i slabiti i što dalje postao je sve nemirniji i osjetljiviji. Radi bolesti i svojeg turobnog duševnog stanja morao je živjeti kao pravi pustinjak.

U kolovozu je kupio za tisuću šest stotina dolara gradilište u Piedmontu, pozvao k sebi graditelja, upitao Bessie, kakva vrsta kuće bi joj najviše odgovarala, a na to počeo smjesta sam voditi gradnju. Po povratku iz Koreje imao je u banci još četiri tisuće dolara, koliko mu je ostalo od honorara od Centurya i Examinera. Svaki dolar, uključivši i prilično visoku hipoteku, išao je za gradnju kuće, tako da je sada ostao bez novaca. Ali bacio se na posao čvrsto odlučivši, da ne će pustiti melankoliji, da mu raznježi njegovu disciplinu. Pročitao je čitave tucete knjiga, koje je donio sa Koreje, prihvatio se kraćeg romana Igra i svojeg prvog dramskog pokušaja Prezir žena, koji ima za sadržaj jednu između njegovih aljašćanskih priča. Priređivao je čitalačke večeri i recitirao među ostalim također odlomke iz Ljudi sa ponora. Kad je svrab popustio, opet je pozivao srijedama uvečer k sebi prijatelje, kupao se u Piedmont Bathssu i užinao pod vedrim nebom pod berkeleyskim brežuljcima. Marljivo je radio, a pri tom se nije ništa manje oduševljeno zabavljao, jer si nije htio priznati, kako se turobno osjeća. Ipak si nije utvarao glede kakvoće svojih djela. »Još se uvijek bavim Igrom. Uvjeren sam, da je neuspjela, ali djelo je za mene ipak sasvim dobro. Prezir žena ne stoji me bogzna kakvog truda, jer se za njega također ne bi odrekao i većih napora«.

Jedinu pomoć mu je sada davao Brett, zapravo Macmillanova naklada. Do početka listopada prodali su dvadeset

tisuća izvoda Morskoga vuka i Brett mu je povisio mjesečni dohodak na dvije stotine pedeset dolara. Uvjeravao ga je, da je knjiga uistinu veliko djelo, i naposljetku mu početkom studenoga javio veselu vijest, da je još prije izlaska Morskoga vuka, te desete knjige u nizu djela, koje je Jack izdao u manje od četiri godine, prodao knjižarama već četrdeset tisuća primjeraka knjige. U prosincu mu je poslao ček na tri tisuće dolara, koliko je Jack trebao, ako se htio riješiti tereta osiguranja, hipoteka i raznih ličnih dugova.

Morski vuk, koji je udario u književno tržište kao grom iz vedra neba, uzbudio je preko noći općenito zanimanje. Svi su govorili o njem, hvalili ga i zabacivali. Mnoge je čitaoce neugodno dirnulo njegovo naziranje, a drugi su ga opet na sva usta hvalili. Dio štampe ga je označio kao surovo, brutalno i odbijajuće djelo, a većina je bila mišljenja, da ide u red »izvanrednog, svojstvenog duha... i da to djelo uzdiže razinu savremene fantastične proze«. Morski vuk je označio novu među u američkoj književnosti, ne samo zbog svojeg realizma i snažnosti, bogatstva značajeva i situacija, nepoznatih američkoj književnosti, nego također radi svojega uzvišenog misaonog tona, koji će biti osobina modernog romana. Zar su Amerikanci već kada imali priliku doživjeti tako strašnu napetost, tako istinski zov smrti, kako ga doživljujemo u toj borbi među duhovnim i stvarnim bojem, koji se događa na lađi Ghost između Wolfa Larsena i Petra Van Weydena? Zar su Amerikanci već kada upoznali zrelu filozofiju i upoznali ju kao nešto zanimljivo, kao nešto, za što se vrijedno boriti. Jack je nastavljao učenjačku revoluciju devetnaestog stoljeća, dramatizirao ju, popularizirao, učinio ju pretresajućom i shvatljivom širokim masama ljudi, koji još nikada nisu čuli o evoluciji, biologiji i znanstvenom materijalizmu. Darwin, Spencer i Nietzsche su nevidljivi junaci te knjige. Kad je tako dramatizirao nauke svojih ljubljenih majstora, prikazao je duševne borbe upravo tako zanimljivima kao i zabave irskih zidara u Weasel parku u svojem kasnijem romanu Dolina mjeseca, koje nije neznačajno djelo.

Prema kraju uvodi Jack u svoje djelo jedinu ženu, koja dolazi u toj knjizi, i tako kvari ono, što je bilo i što je malone još uvijek savršen primjer novelističke umjetnosti. Kad su literarni kritičari izjavili, da je žena nevjerojatna, Jack je uskliknuo: »Bio sam zaljubljen u ženu i unio sam je u svoju knjigu, a kritičari misle, da je žena, koju ljubim, nevjerojatna«. Ali u tom djelu nije unio samo Charmian Kittredge, nego također pjesničko histeričan način pisanja o njoj, kojim se služio još onda, kad joj je odgovarao na njezina pisma. U svemu, što govori o ženi i ljubavi između nje i Petra Van Weydena, nosi Morski vuk najslabije stranice rokokoa devetnaestog stoljeća. A u svakom drugom pogledu je predhodnik najbolje literature dvadesetog stoljeća.

Tjedan dana po izlasku bio je Morski vuk po broju prodanih primjeraka na četvrtom mjestu iza djela takve sladunjave literature, kao što su K. C. Thurstona Maske, Halla Cainea Izgubljeni sin, F. Marinee Crawford Tko žali i Georgea Barra Mc Cutcheona Graustark. Tri tjedna po izlasku bio je već na prvom mjestu, daleko pred svima drugima i dvadeseto stoljeće, pošto je konačno priznato, odbacilo je okove svojega predhodnika. Morski vuk ne predstavlja danas ništa manje potresno i duboko djelo, nego je bilo u studenom godine 1904. Teško je reći, da je u čemu god zastarjelo. Mnogi kritičari ga smatraju za Londonovo najsnažnije djelo. Čitaoci, koji ponovno posižu za njim, su očarani.

Charmian se vratila iz Iowe. Imali su nešto prolaznih, ali strastveno zaljubljenih sastanaka u Oaklandu i San Franciscu, a poslije se je Charmian vratila u Glen Ellen k teti Ninetti. Imali su još nekoliko slučajnih i toplih sastanaka i Jack je pisao nekoliko jako zvučnih, oduševljenih pisama, a ipak su njegova pisma u većini više slučajna i ne spominju nego samo novosti dana. Nije više po božjoj volji mahniti zaljubljenik, koji gine za poljupcem. Još jednom oživljava njegova fantazija. Charmian mu piše o toj njegovoj promjeni: »Znam, da je tvoje misli i tvoje zanimanje u posljednjim tjednima preuzela neka druga žena. A

inače si još pravo dijete, dragi moj, i prava te je igrarija progledati. Ali kod čitanja onih mjesta, gdje si me tako potresao, duboko sam se zamislila. Vidjela sam te, kako si je za vrijeme čitanja tražio očima po publici. Vidjela sam, kako si joj mahnuo na pozdrav, poznala sam je po njezinom držanju, kako oklijeva, da li da ti odgovori. Vidjela sam u svjetlosti upaljene cigarete, kako ste govorili među sobom i odmah sam znala, da si bio već prijašnju večer s njom. Ali tu se ne radi samo o nevjernosti, jer ti nemaš onog poštenja, koje ima vrlo malo muškaraca, i uživjela sam se u vjerojatnosti tvoje nevjernosti za buduća vremena i nekako se pomirila s tim. Zadnje vrijeme si bio vrlo nesretan i vidjela sam, da nisam ja kriva tvojoj lakomislenosti. Netko je pače bio kriv i...«

U travnju su otišli s Manjungijem u Glen Ellen, gdje je Ninetti Eames plaćao šest dolara na tjedan za kolibu u Wake Robinu. Proljeće u sonomskoj zemlji je bilo lijepo. Došao je opet u dobro raspoloženje i opet našao svoju radnu snagu. Melankolija zimskih mjeseci je prošla. Prodao je pripovijest magazinu Black Cat i izdao od tri stotine dolara dvije stotine pedeset za trkaćeg konja, na kojem je neumorna Charmian jašila čitav trideset milja dugi put od Berkeleya do Glen Ellena. Jašili su na konjima po šumama sekvoje i omorika sonomskog gorja, po stazama šuma manzanitovaca i mandronjevaca. Zrak je bio čist, mirisno omaman i kada se javio puni mjesec, dolina je bila puna blještеće magle. »Sada tek znam, zašto su Indijanci nazvali te krajeve Dolina mjeseca«, piše Jack.

Njegovo stvaranje je bilo sada u punom cvjetanju. Napisao je White Fang, nastavak Zova prašume, priču o psu White Fangu, koji se nije nikada vratio od civilizacije na primitivno stanje, kao što je učinio junak Zova prašume, nego je došao slično iz prašume i naselio se među ljudima. Premda knjiga ne dosiže Zov prašume, usprkos tomu je lijepa, ganutljiva životinjska priča, koja te se u svojoj prodornosti doima kao prvorazredna literatura.

Kad mu je Macmillan izdao boksersku priču Igra i kritičari ju osudili kao svagdašnju i nevjerojatnu, Jack im je

poslao novinske odreske, da im dokaže, da si boksač može razbiti glavu od teškog udarca, ako tresne na zemlju.

Kada je došlo toplo ljeto, potrošio je opet nešto dolara, da bi si sagradio odskok za kupanje. Tu su se sada počeli skupljati njegovi susjedi i kupali se. Ujutro je radio, a poslije podne plivao i uživao u svemu osim u mislima, da je izgubio djecu. Kasnije, jednog vrućeg ljetnog poslije podneva, kada je jezdio po brežuljcima i udisao prijatni miris žalfije, koji se diže po sonomskoj obali, bio je upozoren na Hillov ranč, sto trideset jutara čudotvorne zemlje, koja se proteže od podnožja pa do grebena sonomskog gorja. »Tu ima na stotine omorika i uvijek zelenih hrastova i mnogo manzanitovaca i mandronjevaca. Tu su duboki klanci, potoci i izvori. Tu je sto trideset jutara najljepše zemlje, koju ćeš naći u Americi«.

Bio je sav oduševljen za taj ranč i bez oklijevanja je odlučio, da postane njegov vlasnik; bilo je to oduševljenje, koje je Charmian još poticala u njem — zato jer je mislila — ako ga zadrži dalje od mjesta i tako mu spriječi svaku vezu sa ženama, moći će također odagnati opasnost, da ga izgubi, što se je skoro moglo dogoditi pred nekoliko mjeseci. Jack se odvezao u selo Glen Ellen, gdje je doznao, da se ranč prodaje za sedam tisuća dolara. U pet sati poslije podne već je krenuo u Hillov dom sav oduševljen kao dijete. »Čuo sam, da ste od Chauveta tražili sedam tisuća dolara za posjed«, rekao je Hillu. »Tako je«, odvratio je Hill, »to je cijena, koju sam odredio već pred deset godina«. »Dobro, kupujem!« uskliknuo je Jack. »Ne tako naglo«, odvratio je Hill. »Bolje da idete kući i da si stvar još točno promislite«.

Kad je Jack otišao, Hill je rekao svojoj ženi, da je tražio od Chauveta sedam tisuća dolara, jer je Chauvet htio također iskorišćavati pravo na vodu, a Jack namjerava gospodariti i zato ne može tražiti od njega više nego pet tisuća dolara. Drugo jutro je dojurio Jack, uzbuđeniji nego ikada u svojem životu. Svu noć nije stisnuo oka, tako su ga razgrijavali planovi, koje je snovao u vezi sa svojim lijepim rančom. »Rado bih se s vama porazgovorio zbog cijene...« počeo je Hill. Jacka je to gotovo bacilo sa stola. Sav zacrvenjen u obrazima razbjesnio se: »To ne ćete učiniti. Ne smijete povisivati cijenu. Sedam tisuća je cijena, na koju ste već sami pristali. Više ne dam«. Hill, koji više nije mogao zaustaviti toka njegovih riječi, počekao je, dok se Jack izvikao i smirio, a kasnije je mirno rekao: »No, pa imajte ga za taj novac«.

Više godina zatim, kad su postali dobri prijatelji, Hill mu je priznao, kako ga je operušao za dvije tisuće. Jack se od srca smijao i mislio, da od njega mora naučiti, kako da ukroti svoju naglu narav.

Navečer je sa Charmianom snovao planove. Na Hillovom ranču je napola srušena žitnica, koju će dati podzidati, jer je još upotrebljiva za konjušnicu i za stanovanje služinčadi. Kad će na jesen biti odsutan na svojoj turneji zbog predavanja, upravitelj će međutim moći raskrčiti čitave rali zemlje, zasaditi živu među i žito, graditi svinjce i kokošinjce i spremiti posjed u red do dana, kad će sud pristati na rastavu braka i kad će se moći vjenčati.

Pisao je Brettu, da mu pošalje sedam tisuća dolara, da bi mogao kupiti Hillov posjed, a taj mu je odgovorio: »Ja ne bih savjetovao nikomu, ko hoće igrati ulogu u svijetu, da se veže za posjed, pa bilo to gdjegod, i makar kako lijepo i makar kako unosno«. Jack mu je otpisao: »Nisam niti najmanje mislio, da bi se okoristio s dobitkom posjeda. Nikada ne ću misliti ni na dobitak ni na gubitak, ali za dvadeset godina će posjed vrijediti sto dvadeset tisuća dolara. Ja dobro znam i sigurno ulažem svoje bogatstvo. Ulažem ga zato, da mi nešto nosi i da mogu od njega živjeti«. Brett mu je rezignirano poslao sedam tisuća dolara kao predujam na tantijeme Morskoga vuka i Jack je na svoje veliko veselje postao vlasnik Hillovog ranča. Najmio je upravitelja, kupio više konja, ždrijebe, kravu, tele, plug, kolica, teretna kola, dvije opreme, piliće, purana i praščića.

Kad se konačno otrijeznio od tog strastvenog kupovanja, nije imao niti prebite pare u džepu, a od Macmillana za

dulje vremena nije mogao očekivati nijedne pare. »Sve to kupovanje je došlo tako iznenada i ostao sam bez novaca. Povrh toga očekujem, to jest, vrlo se bojim, da ću primiti svaki čas pismo od Bessie, u kojem će me moliti za nekoliko stotina dolara, da si može kupiti jednopreg. Sav novac, koji sam mogao iscijediti iz Macmillanove naklade, potrošio sam za kupnju posjeda, a sada nemam niti toliko, da bi sagradio žitnicu, a kamo li kuću na njem. Pišem nešto kraće pripovijesti, da bi čim prije došao do kakvih novaca«.

Do listopada je već toliko prekoračio svoj proračun kod Macmillana, da su ga tjerali na kamate od predujma. U njegovoj knjižici za hranu bilo je napisano, da ima još dvije stotine sedamdeset dolara i osamdeset i tri centa svega, a međutim da nužno treba sedamdeset i pet dolara za Bessie, pedeset i pet dolara za mjesečni dohodak majci, pedeset i sedam dolara za oruđe, dvadeset i četiri dolara za najamninu u Glen Ellenu i pedeset dolara za račune trgovaca. »Moram platiti svoju i Manjungijevu vožnju do Chicaga. Charmian dolazi u dvadeset i četiri sata, a s njom i novi troškovi. Majka traži, da joj povećam mjesečni dohodak. Tako isto i Bessie. Upravo sam podmirio bolničke račune u iznosu više od sto dolara za majku Johnnya Millera. Obećao sam, da ću pridonijeti trideset dolara za tužbu na prizivnom sudu ubogom Joeu Kingu, koga su zatvorili i koga čeka pedeset godina zatvora. Dalje sam primio račun za prešu sijena, koji iznosi četrdeset i pet dolara, a u studenom ću morati platiti sedam stotina do osam stotina dolara osiguranja. Kako vidiš, ne jedrim samo protiv vjetra, nego sam upravo zaljubljen u lepršanje svojih jedara«.

U čitavom njegovom životu, u kojem je zaslužio sa svojim djelima preko milijun dolara, nije se skoro nikada dogodilo, da bi po prijemu novca bio i njegov vlasnik. Uvijek je već sve unaprijed potrošio, a potom si razbijao glavu, otkud da stvori nove novce. Kao što je radio već Jensen na Klondiku, tako ni on nije nikada gledao na izdatke. Vjerojatno je, da mu se nije nikada dogodilo, da je ostao, pa makar i za kratko vrijeme, bez duga i da nije brodio u najtežim oskudicama, ako već unaprijed nije potrošio novce, koje je zaslužio. »Ah, ta moja rasipnost! Uvijek ću biti njezina žrtva«.

Kasnije, u subotu osamnaestog studenoga primio je brzojav, da je sud konačno pravovaljano razvrgao njegov brak sa Bessie. Brzojavio je Charmiani, neka dođe smjesta iz Newtona, da se vjenčaju. Došla je u Chicago u nedjelju u pet sati poslije podne, ali Jack nije imao dozvolu za vjenčanje. Vjenčani ured je bio dakako zatvoren, tako da je morala uzeti kola i oblijetati s njim sve chicaške ulice, da bi si priskrbila potvrde uplivnih znanaca. Prva dva posjeta su bila bezuspješna, a trećega je znanca skinula gotovo sa jedaćeg stola, jer je slučajno poznao nekog općinskog činovnika. Poslije dugog novog lijetanja došli su u stan činovnika, koji je rekao, da će drage volje učiniti uslugu Jacku Londonu, ali da ne može razumjeti te neočekivane brzine. Zašto ne počeka do sutra, kada će moći bez ikakvih poteškoća dobiti u vjenčanom uredu dozvolu. Ali Jacku se nije mililo čekati i nagonio je činovnika, dok ga nije nagovorio, da je sjeo s njim u kola i odvezao se s njim u južnu četvrt mjesta, gdje su morali dignuti iz kreveta činovnika, koji je izdavao vjenčane dozvole. Činovnik je čudno pogledao zbog Jackove odlučne volje, pa mu nije preostalo drugo, nego da se obuče i prati mladoženju i nevjestu na općinu i ispostavi im vjenčanu dozvolu. Poslije ponovnog bezuspješnog pokušaja naposljetku im je ipak uspjelo predobiti umirovljenog suca Granta, koji ih je vjenčao u knjižnici u svojem stanu.

Drugo jutro, dvadesetog studenoga 1905. bila je sva američka štampa neprijatno dirnuta nad tim, što su nazivali »nedostojnom brzinom« s kojom se Jack oženio. Sve do toga dana ljudi su nagađali, da je uzrok njegovoj rastavi od Bessie njihova međusobna trenja, za volju kojih su se oboje željeli rastaviti. Ta sablasna neočekivanost, s kojom se Jack ponovno oženio, pokazala je, da je uništio svoj dom radi neke druge žene... i to je bio slabi znak za njegove poslove. Časopisi, koji su mu bili naklonjeni sve do jučer,

počeli su davati oduška ne samo svojoj srditosti i svojem ogorčenju, nego su ga također počeli nemilo ismjehivati. Rano u utorak je iznijela čitava Amerika, da »brak Jacka Londona nije valjan«, jer novi zakoni o rastavi u državi Illinois, glede kojeg je vladala još prilična zamršenost nalažu, da će svaki novi brak vrijediti istom godinu dana poslije razvrgnuća prijašnjeg braka. U neprilici, u koju su ga stavili novinari, Jack, koji se također taj put osjećao progonjenim, uskliknuo je u svojoj nagloj srditosti: »Ako je potrebno, voljan sam se vjenčati u kojoj god američkoj državi i to tako brzo, kako dospijem doputovati iz jedne u drugu«. Bilo je napisanih mnogo šaljivih pričica o vječnom mladoženji Jacku Londonu.

Da je počekao do povratka u Kaliforniju, da je prividno počekao još nekoliko mjeseci, mogao bi uzmaći tim nepogodnim govorkanjima. Njegovo ponovno vjenčanje ostalo bi više ili manje neopaženo, a tako je bio izložen napadima sa svih strana. Počeli su ga spominjati i na propovjedaonicama i mjesta Pittsburg i Derby su izbacili iz svojih javnih knjižnica sva njegova djela i predlagali, neka također druga mjesta slijede njihov primjer. Ženskim društvima, s kojima je bio u sporazumu za predavanja, nalagali su, neka smjesta otkažu njegova predavanja. Mnogi listovi su pisali, da im se čini čudno, ako se netko, tko ne zna urediti niti svoje domaće prilike, nudi za učitelja svemu čovječanstvu. Objavljivali su brojne članke o zagonetnoj brzini, s kojom se drugi put oženio, i napadali Charmian, tobože, da je ona kriva rastavi njegovog braka.

Što ga je moglo dovesti do te teatralne brzine, s kojom je obavio tu staromodnu ceremoniju i pred cijelom se je javnosti ponosio s novom ženidbom. Djelomično je to učinio zato, jer je htio učiniti romantičnu gestu u korist Charmiane Kittredge, a nešto također iz nepromišljenosti i lakomislenosti. Ukratko, to je bio postupak čovjeka, koga nije mnogo briga, što o njemu misle ljudi, a djelomično je to bila gola izazivačka drskost ne prenježnoga Irca, kojemu je deveta briga, što govore o njemu njegovi suopćinari. A

još najviše ga je vodila tome koraku želja, da bi smirio svoju savjest, koja mu je činila prigovore radi krivice, koju je zadao Bessie i onda isto tako više ili manje svim drugim ženama.

Trajalo je još nekoliko tjedana, prije nego su utihnuli napadaji po časopisima i po propovjedaonicama. Inače je njegovo djelo u očima gdjekojeg čitaoca izgubilo na svojoj realnosti, ali je zato na drugoj strani radi tih nepogodnih govorkanja postao opće poznata ličnost, što mu je pribavilo mnogo novih čitalaca. Zadnju riječ u tom slučaju imalo je averilsko žensko društvo, koje mu je zadalo posljednji udarac. Te blagorodne gospođe su na zborovanju prihvatile rezoluciju, u kojoj su se zauzele za besplatno dijeljenje udžbenika pučkoškolskoj djeci, osudile nogomet na sveučilištu i djelo Jacka Londona.

S JEDRILICOM OKO SVIJETA

Mjeseca siječnja 1906. na njegovoj predavačkoj turneji došao je u New York, gdje se upoznao s doktorom Alexandrom Irvineom, pristupačnim, idealistično nadahnutim Ircem i duhovnikom američke romanske sekte, koji je došao u New York s namjerom, da ga pridobije za nekoliko predavanja na sveučilištu u Yaleu.

U New Yorku je ostao tjedan dana. To ga se mjesto čudno doimalo. Tjelesno ga je oživljavalo, a živčano ga je gušilo i tiskalo k zemlji. Doktoru Irvineu rekao je jednom, da ga uvijek, kada se nađe u newyorškom gradskom središtu, obuzme želja, da si prereže vrat. Dan poslije svojeg predavanja ručao je skupa s Uptonom Sinclairom. Sinclair, koji je bio ljuti prohibicionist, kaže, da je Jack došao na sastanak malo pripit, da je imao mutne oči i da je među jelom neprestano sezao za pićem. Nekoliko dana prije svojeg dolaska u New York, Jack je napisao oduševljenu ocjenu o Sinclairovoj knjizi o chikaškim klaonicama. Džungli, s kojom je tome po blatu rujućem klasiku utro put do slave.

Trećega veljače, kada je predavao u St. Paulu, dobio je hunjavicu i bio sav crven pod nosom. Otkazao je slijedeća predavanja i vratio se u Glen Ellen, gdje je od svojih međaša Ninette Eamesove i Edwarda Paynea uzeo u najam dio Wake Robina. Tu je također izradio plan za onu znamenitu pustolovinu, pred kojom se gube u ništa sve druge dogodovštine njegovog inače tako burnog života.

Prošlo ljeto, kada se sunčao u Glen Ellenu, čitao je kao ladanjski gost iz knjige kapetana Joshue Slocuma S jedrilicom oko svijeta. Slocumov čamac je brojio trideset i sedam stopa, a Jack je šaljivo dodao, da se ne bi bojao putovati oko svijeta također sa četrdeset stopa dugom

jedrilicom. Sada, kada se — potom, kada je vidio toliko mjesta i bio učesnik tolikog divljenja — opet vratio u Wake Robin i bio tako razdražen, jer su ga napadali sa svih strana i zbog najrazličitijih uzroka, i kada se stanovnicima Glen Ellena zamjerio, što se tako naglo i u tako čudnim okolnostima drugi put oženio — ponovno je počeo razglabati o mogućnosti takvog putovanja. Već se dulje vremena pripravljao na put na Južno more. To je bio jedan između njegovih velikih snova, koje su još poticale u njem romantične pripovijesti Stevensona i Melvillea. Charmian, koja je bila sama jako naklonjena pustolovinama, poticala ga je u toj zamisli, a također tako upravo Ninetta Eames i Edward Payne, koji su se zanašali time, da će Roscoe Eames postati vođa lađe.

»Morao sam si sagraditi kuću na svojem ranču, zatim voćnjak i vinograd, zasadio sam više šuma za sječu i svršio mimo toga još toliko drugih poslova. Već smo mislili, da ne će biti moguće otići prije od četiri ili pet godina. Ali poslije nas je primamio čar pustolovine. Zašto ne bi odmah krenuli? Neka voćnjaci, vinograd i živice rastu u međuvremenu dok ćemo biti odsutni od kuće, na koncu konca nikada više ne ću biti tako mlad«.

Divlji i nagao u odlukama kao uvijek, i ne brinući se za troškove, odlučio je, da također i on u malenom čamcu obiđe zemaljsku kuglu.

Deset dana po povratku u Wake Robin obratio se na više vodećih istočnoameričkih magazina s molbom, da bi s predujmima poduprli tu pustolovinu.

»Lađa mora biti duga četrdeset i pet stopa. Mogla bi biti također kraća, kada bi u nju bilo moguće također smjestiti kupaonicu. Krenut ću u listopadu i pristati tek na Havajima, a otale nastaviti put po Južnom moru prema Samoji, Novoj Zelandiji, Australiji, Novoj Gvineji i dalje mimo Filipina prema Japanu, odavle prema Koreji i Kitaju i natrag u Indiju, u Crveno more, Sredozemno more, Crno more i u Baltik, a na to preko Atlantika u New York i konačno oko rta Horna u San Francisco. Nesumnjivo ću jed-

ne zime biti u Petrogradu i upravo vjerojatno je, da ću krenuti Dunavom gore do Beča. Prejedrit ću Nil i Seinu i nije isključeno, da se još kada usidrim u Parizu u Latinskoj četvrti, s pramcem okrenutim prema notredamskoj crkvi, a s krmom prema mrtvačnici. Ne ću se previše prenagliti, jer kako sve govori, krstarenje će trajati najmanje sedam godina.«

Premda je imao u zaljevu San Francisca na raspolaganju za umjerenu cijenu više upotrebljivih lađa, ipak je odbacio tu misao i odlučio, da će putovati samo u vlastitom čamcu. U San Franciscu ima spretnih graditelja lađa, a ipak će jedriti samo na lađi, za koju će sam izraditi nacrte. Odlučio je, da će biti kapetan samo na onoj lađi, koju će sam sagraditi.

Odlučio si je istesati čamac, koji će biti nešto posebnog u gradnji jedrilica, upravo kako je također sve drugo u njegovom životu nešto posebno. Neka bi to bio neki ketch, nešto umjesno između jedrilice s jednim i dva jarbola, koji bi udruživao sve prednosti obje vrste. Ali morao si je priznati, da još nije nikada vidio takove lađe i da je takva jedrilica samo plod njegove bujne mašte. Proučio je sve pojedinosti građenja lađe i smišljao, kakav stroj bi bio najzgodniji, kakav način loženja bi bio najpogodniji, kakvo vitlo da izabere i kako da uredi sve radi konopaca, naime, da li da se posluži uzdama ili nategom. Bio je uvijek dobar učenik i također se je ovaj put u nekoliko dana koješta naučio o savremenoj gradnji lađa.

Roscoe Eames je u svojim sretnijim danima krstario u manjim čamcima po sanfranciškom zaljevu i imao je u tom pogledu još dosta iskustva. Jack ga je najmio za šezdeset dolara mjesečno i poslao ga s nacrtima u San Francisco, da tamo nadzire gradnju S n a r k a, kako je odlučio nazvati svoju jedrilicu, naime po tajnovitom morskom biću, kako si ga je zamislio L e w i s C a r r o l l u svojem L o v u n a s n a r k a. S tom odlukom je zadovoljio sve, koji su imali obaviti taj posao, a najviše Roscoea, koji se brinuo oko gradnje i prepirao, i kojemu je omogućio prvu plaću poslije mnogih godina.

Kada mu je uredništvo Cosmopolitana predlagalo, neka nazove svoju lađu po njihovom časopisu, odgovorio je, da će ju, ako mu plate gradnju, ne samo nazvati kako žele, nego pače kupiti pretplatnike za njihov list. Izračunao je, da će ga lađa stajati sedam tisuća dolara i naložio je Roscoeu: »Ne štedi s novcem, što više gledaj, da svaka stvar na lađi bude čim bolja i čim izabranija. A za opremu se ne brini previše! Borovina je dovoljno dobra za mene. Troši, ako već hoćeš, radije za gradnju. Gledaj da Snark ne bude manje siguran i tvrđi od kojeg god broda na moru. Neka košta koliko hoće, jedrilica mora biti sigurna i otporna. Pisat ću i raditi, da zaslužim koliko trebam za njezinu gradnju.«

Zatim kada je poslao Roscoea s nacrtima i knjižicom otvorenih čekova u San Francisco, počeo je snovati novo djelo. U posljednja četiri mjeseca je napustio svako pisanje. Među brojnim knjigama, koje je po popisu naručio iz Engleske, bila je također S t a n l e y a W a t e r l o o a P r i p o v i j e s t o A b u, koja predstavlja jedan od prvih pokušaja prikazati život čovjeka u stanju, kada je bio više životinja nego čovjek. Waterloo je posvetio tom djelu deset godina proučavanja, čiji je plod bio svakako više temeljit nego umjetnički i zanimljiv. Jacku se činilo, da je to sjajna prilika, da oživi Darwinovu nauku o evoluciji. Još isto poslije podne je napravio plan, a odmah slijedeće jutro naslanjajući se na Waterlooa latio se pripovijesti P r i j e A d a m a, koja je već sama po sebi značajna za njegovo pronalaženje u naslovima. U toj pripovijesti se služi jednostavnom misli o modernom dječaku, kojega sanja u noći, kako raste kao divljačko dijete. Pisac vrlo savršeno uspoređuje sanje s istinitošću. Čitava pripovijest je tako srdačna i iskrena, da nehotice vjerujemo, da smo već uistinu nekada živjeti takvim životom onda, kada smo učinili prvi korak, svoj povijesni korak od majmuna do čovjeka. »To je najpretpotopnija, najprimitivnija priča, koja je bila ikada napisana«, kliče Jack.

Zasnovana u onim žalosnim danima, kada je organizirana religija pobijala evolucionističku nauku kao nekakvi

vražji pronalazak i kako znanstvene metode još nisu tko zna kako dosegle u borbi protiv kamenitog zida ritualnih dogma, predstavlja ta knjiga drzak pokušaj zbliženja Darwina i Wallacea ljudskim masama i nastoji ih učiniti pristupačnijim za smisao njihovog rada, da bi tako bolje razumjeli svoje predhodnike. Jack je odličan pripovijedač priča i ta pripovijest o prvotnom, primitivnom čovječanstvu nije manje privlačna od kojegod aljaščanske priče. Iako ne spada sasvim u prvorazrednu književnost, jer je napisana s nekom olujnom brzinom, ipak je vrlo zabavno i poučno djelo, osobito za omladinu, koja si počinje bistriti mozak.

Roscoe je nakupovao potrebno oruđe, najmio radnike i prostor u radionici za lađe i javio, da će početi s radom osamnaestog travnja. U predvečerje toga dana Jack se na dugo i široko raspričao o svojem namjeravanom putovanju sa Snarkom: »Kada sam bio još dječak«, pripovijedao je, »čitao sam Melvilleovu pripovijest Typee i mnoge sam se sate zamišljeno nadnosio nad njezinim stranicama. Više puta sam čvrsto odlučio, da ću, kad budem velik i dovoljno jak, također i ja putovati u Typee«.

Drugi se dan iznenada vrlo rano probudio, kada mu se počelo drmati tlo pod krevetom. Već je mislio, da je sanjao o dolini Typee i zato se u spavanju brzo vrtio od ushićenja po krevetu. Kada se sasvim razdanilo, osedlao je indijanskog konja, odjurio na vrh Sonome i ugledao pred sobom mjesto San Francisco, koje je bilo sve u plamenu. Krenuo je natrag u Wake Robin, uhvatio vlak, koji je išao u Oakland, na to prešao s brodom u San Francisco, gdje je učinio nekoliko posjeta i brzo sastavio obavijest za novine.

Među raznim velikim nesrećama, koje su potres i požar prouzročili u San Franciscu, bilo je također jedno manje zlo, naime to, da nije više bilo moguće početi s gradnjom Snarka. Oruđe, koje je već bilo plaćeno, izgorilo je. Sav rad je bio za više tjedana zaustavljen, jer nije bilo na raspolaganju radnika. Željezno oruđe, koje je bilo već plaćeno, bilo je uništeno, a građu, koju su naručili iz New Yorka, nije bilo moguće dopremiti u mjesto. Jack je ostavio Roscoea

u San Franciscu i naložio mu, neka opet čim prije spravi u tok sve priprave. Na to se vratio u Glen Ellen, gdje je napisao nekoje svoje najbolje klondiške pripovijesti, kao L j u b a v p r e m a ž i v o t u, P u t b j e l o k o š c a, P r i č a o K e e s h u, N e o č e k i v a n i, N a g o r e i P l a š l j i v a c. Ali međutim mu se počelo pričinjati, da ga ta stvar može stajati prilično više, kako je odredio u prvotnom proračunu, kada je za izdatke dozvolio sedam tisuća dolara.

U lipnju su naposljetku ipak započeli. U međuvremenu je Jack zasnovao motiv romana, koji mu se već dulje vremena motao po glavi. Bio je sav zagrezao u pripreme. Nazvat će ga G v o z d e n a p e t a. Njegova snažna domišljatost, koja ga je još prije dva mjeseca uživljavala u čovjekovo stanje, kakvo je bilo u davnoj prošlosti, prije više desettisućljeća, sada mu je pomagala da se uživi za čitavih sedam stoljeća unaprijed. Jack raspravlja u tom djelu nalazak rukopisa E r n e s t a E v e r h a r d a, koji je bio sakriven sve od onda, otkad je po oligarhu u krvi ugušen ljudski ustanak. A n a t o l e F r a n c e piše u svojem uvodu Gvozdenoj peti: »Jack London je pisac nekog sasvim svojstvenog duha, koji otkriva sve ono, što je pokriveno očima običnih smrtnika i ima poseban dar naviještanja budućnosti«. A taj dar nije naslijedio od nikog drugog, nego od profesora Chaneya, kojemu je bio najveći užitak, naviještati budućnost, što mu je također u većini slučajeva uspjelo. Gvozdena peta se čita, kao da bi bila napisana jučer ili pak tek u desetljeću, koje nam dolazi ususret... Ako usporedimo Jackov desetgodišnji plan za putovanje oko svijeta u četrdeset i pet stopa dugom čamcu s njegovom Gvozdenom petom, čini nam se to namjeravano putovanje, kao da bi se prevezao preko zaljeva u San Franciscu. Pišući tu knjigu bio si je potpuno svijestan, da će si s njom nakupiti brojne i snažne neprijatelje. Odluka, da napiše taj roman, bila je toliko drskija zbog bankovnog računa, koji je otvorio za gradnju Snarka. Držao se uputa, koje je dao Roscoeu: »Neka se dogodi što hoće...«, naručio je iz Puget Sounda najskuplje hrastove daske, tako da lađa u nijednoj prilici ne bi propuštala vodu. Gradio je četiri među sobom posve

različna odsjeka, tako da najviše ako bi voda u slučaju nesreće zalila samo jedan prostor, pa makar bi lađa imala inače još kakvu rupu na dnu. Iz New Yorka je naručio skupi motor sa snagom od sedamdeset konjskih sila, nabavio najbolju osovinu i ljevane strojne dijelove, napravljene navlaš zato, da bi motor prenosio energiju na motovilo i dizao sidro. Dalje je gradio raskošnu kupaonicu, opremljenu s najrazličnijim pomoćnim sredstvima, pumpama, polugama i poklopcima. Kupio je također veslaču i malenu barku na stroj. Snarkov kljun inače nije tko zna koliko vrijedio, ali je bio najljepši kljun što ga je ikada vidio i bio je dorasao svakom uzburkanom valu. Dopisnici, koji su ga intervjuisali radi Snarka, zapisali su, da je postao sasvim djetinjast, ako si mu ga samo spomenuo, ta bio mu je samo neka nova dječja igračka i na silu se zabavljao, kad se je igrao s njom.

O Ivanjdanu je ustanovio, da je već potrošio deset tisuća, a lađa nije još bila niti napola gotova. Požderala je svaki dolar, koji je imao na raspolaganju, sve tantijeme i predujme, koje su mu plaćali Macmillan i engleski nakladnici, zatim četiri stotine dolara, koje je primio od Mc Clurea za otkup Ljubavi prema životu, i svu zaradu, koju je zarađivao od raznih drugih pripovijesti, koje je napisao već poslije knjige Prije Adama. Pokraj troškova, koje je imao s lađom, morao je još podupirati majku, Johnnya Millera i majku Jenny, koji su stanovali u Florinoj kući, i mimo toga brinuti se još za dvije kćerke i prvu ženu, koja je tako isto, držala vlastiti dom. Prehranjivati je morao također Charmianu, Roscoea Eamesa i djelomično također Ninettu Eames i Edwarda Paynea, koji su živjeli u Wake Robinu. Na Hillovom ranču je izdržavao poslovođu i unajmljene radnike, koji su tamo sadili, krčili zemlju i kupovali oruđe i građu.

Urednici, kojima je čitavu veljaču slao očajna pisma, bili su vrlo hladni i nepristupačni na sve molbe, da bi ga poduprli s predujmima za članke, u kojima će opisati svoj put oko svijeta. Činjenica, da je zaslužio dovoljno za uzdržavanje četrnaest rođaka, činovnika i radnika i smogao mimo toga još izdatke za samu lađu, bilo je općenito poznato

kao svakomjesečno čudo Jackovog gospodarenja. Zdrava pamet mu je nalagala, neka napusti posao na Snarku sve dok ne će moći pokriti račune, a ako već mora razmetati novce za jedrilicu, potom je bolje, da se odrekne pisanja romana. Nerado je činio kompromise. Još uvijek je s nesmanjenim oduševljenjem napisao svako jutro svojih uobičajenih tisuću riječi Gvozdene pete, a poslije podne, u nedjelje i na praznike je gotovo izbacivao na papir priče, članke, rasprave, sve, što bi mu moglo donijeti nešto novih stotinjaka, koje je proždirala nezasitna jedrilica. Cosmopolitan, koji mu je otkupio niz članaka o skitničkim doživljajima, konačno mu je poslao još tisuću dolara na račun članka, u kojem neka opiše svoju lađu još prije nego se s njom odrine u svijet. Sigurno je, da je list bio u istinitoj dvoumici, da li će taj četrdeset i pet metara dugi čamac uistinu kada vidjeti još koje drugo pristanište osim Oaklanda.

Do prvog listopada, kada su morali već krenuti na put, potrošio je za taj čamac već petnaest tisuća dolara, a čamac još nije bio niti do polovice dograđen. Ako je htio nastaviti s gradnjom, nije mu preostalo ništa drugo, nego da uzme zajam na Florinu kuću. Sada mu je tek postalo također jasno, koliko ke je prevario u Roscoeu, koji je bio veliki svadljivac i nije znao izvući nikakvog pravog rada iz radnika, koji su morali zbog njegove nesposobnosti podvostručiti svoje napore. Bio je tako brbljav i smeten, da je po triput preplaćivao oruđe i građu, kupovao stvari, koje uopće nije trebao, i ispostavljao čekove za robu, koja nije dolazila ni otkuda, jer nikomu nije dolazilo na pamet, da bi ju uistinu nabavio. Jack, koji je uvijek stavljao visoke zahtjeve na sebe i bio mišljenja, da mora temeljito savladati svako područje, prije nego nešto napiše o njem, nije bio tako nepopustljiv prema ljudima, koji su bili u njegovoj službi, jer ih je uzimao na podlozi njihovog vlastitog mišljenja o sebi.

Da bi stvar postala još zamršenija, Cosmopolitan je, da bi ga navukao na onih tisuću dolara, počeo donositi oglase preko čitave stranice, u kojima je poručivao svojim čitaocima, da šalje toga glasovitog pisca na put oko svijeta zato,

da bi za njih pisao o svojim putnim utiscima. »Svi su dignuli cijenu, varali me i gotovo iznenada prekidali trgovinu, jer su pače svi znali, da ne trošim svoje novce, nego tim više novac bogatog mjesečnika«.

Pokraj tih lažnih oglasa, zbog kojih je bio već vrlo ogorčen, jer su prikazivali njegovo namjeravano putovanje u potpuno naopakom svijetlu, tako da bi ga čitaoci prije mogli držati za običnog službenika kod Cosmopolitana, a kamo li za pustolova, taj je mjesečnik učinio još jednu ludost i objavio u okrnjenom obliku njegov članak o Snarku. Slabo pozna Jacka tko nije čitao njegova razjarena pisma ljudima, koji su ga kušali prevariti: »Gadno postupate sa mnom«, kaže u svojem pismu Cosmopolitanu, »to je prvi primjer, da se prepirem s kakvim magazinom. A to je također i moj posljednji spor i ako taj ne će skoro biti svršen, prekinut ćemo. Ako ne nađete nijedan dostojniji način, onda se pripravite na još kakav gori. Ne poznajem milosti, jer ju sam otklanjam. Ja gradim svoju materiju, a vi trgate cjelinu i objavljujete okrnjene dijelove. Mislite kao neki, koji misle, da se bolje razumiju u moje djelo nego ja sam. Zar mislite, da ću unijeti u svoje djelo srce vještoga pisca samo zato, da ga vaši časopisni prijatelji mogu uništavati i prekrojavati po svojem žurnalističkom ukusu? Zato također otklanjam sudjelovanje s bilo kime u vašem uredništvu«.

Više od tih nepoznatih troškova srdilo ga je neprestano odlaganje roka, u kojem bi isplovili s lađom. Obećavali su, da će se to dogoditi prvoga i onda petnaestoga studenoga, a na to opet prvoga prosinca. Sav očajan se je preselio u Oakland, poslao Roscoea kući u San Francisco studirati morsku plovidbu i počeo sam nadzirati gradnju. Najmio je četrnaest radnika, plaćao ih također za zadržanim poslom između potresa i dodao svakomu još dolarski bon kao nagradu za ubrzani rad. Ali zato je morao založiti Hillov ranč. Kada je prošao petnaesti prosinac, ponovno se je pokazalo, da lađi usprkos ogromnih izdataka još uvijek manjka upravo toliko do svršetka kao i pred dva mjeseca. Bio je opet prisiljen odložiti putovanje.

Časopisi su počeli donašati porugljive stihove o sporom Jacku Londonu. The Woman's Home Companion je u srditosti, da ga je Cosmopolitan pretekao s objavom članka o Snarku, izrazio svoje nezadovoljstvo nad tim puževim napredovanjem gradnje i zahtijevao je članak o životu crnaca, dok je Jack bio još u San Franciscu. Njegovi su se prijatelji okladili s njim, da ne će otputovati u određeno vrijeme.

Upravitelj Hillovog ranča je dobio prvi okladu na samu Novu Godinu 1907. i tako povećao troškove za gradnju lađe, koja je stajala već do onda dvadeset tisuća dolara. Potom su se počeli kladiti svi poprijeko. »Prijatelji su me opkoljavali kao stado ovaca i kladili su se za svako vrijeme, koje sam odredio. Bio sam tvrdoglav i nepopustljiv. Odvažio sam se uvijek na nove oklade i uvijek sam ih sve izgubio«.

Novine su tako rastrubile Jackovu namjeru, da će se uputiti s čamcem oko svijeta, da je primao iz čitave Amerike na tisuću pisama, u kojima su mu se ljudi nudili, da ih uzme sa sobom na put. Devet desetina ih je bilo pripravno raditi bilo u kakvom god svojstvu, a doskora su svi već unaprijed otklanjali svaku plaću. »Liječnici, barbiri i zubari nudili su se u velikom broju, da ih uzmem sa sobom pod povoljnim uvjetima. Javljali su se novinarski dopisnici, sluge, kuhari, ilustratori, visokoškolci, seljaci, gospoda, mornari i upravljači remorkera«.

Među svima tima je bio samo jedan jedini čovjek, čijoj se molbi, koja je bila sedam strana duga, Jack nije mogao oprijeti. To je bio momak iz Topeke, imenom Martin Johnson. Jack ga je upitao brzojavno: »Da li znadete kuhati?« i Johnson mu je odgovorio istim putem: »Uzmite me na probu!«, a poslije je skočio na ulicu i išao se ponuditi za kuhara u nekoj grčkoj gostionici u Topeki. Mjeseca siječnja se je taj budući afrički istraživač već javio za put, ali lađa još uvijek nije bila u redu. Jack, koji je imao običaj da svakoga dobro plaća, koji je radio za njega, smjesta mu je odredio plaću u proračunu.

Premda se je već predobro uvjerio o Rosceovoj potpunoj nesposobnosti, ipak se još nije mogao odlučiti, da bi najmio koga između brojnih, vještijih vođa lađa, koje bi mogao dobiti za istih mjesečnih stotinu dolara, koliko je sada davao Roscoeu. Tako isto je odbio također sve mornare, koji su mu se nudili bilo za plaću bilo zabadava, pače je uzeo u posao kao jedinog tehničara i mornara slušatelja stanfordskog sveučilišta Herberta Stoltza, koji je bio snažan i marljiv radnik. Tako su se u toj posadi našli uz Jacka, Charmiane i Roscoea još Martin Johnson, Herbert Stoltz i mladi japanski sluga, među kojima nije znao nitko osim Jacka razviti ili skratiti jedra i dignuti sidra.

Kada je svršio G v o z d e n u p e t u, čitao je u Ruskinovom klubu prva dva poglavlja i neki oaklandski list je napomenuo za tu čitačku večer, da je Jack uvijek iskušavao svoje ideje na oaklandskoj publici znajući, da će, ako mu uspiju ovdje, također uspjeti svuda drugdje. Poslao je rukopis Brettu, koji je bio mišljenja, da se listovi ne će mnogo brinuti za knjigu ili će pak iznijeti srdžbu nad piscem i nakladnikom zajedno. Ipak je priznao, da je roman dobro djelo i pristao je na to, da ga objavi ne gledajući na sve posljedice. Zahtijevao je jedino, neka precrta opasku pod redom, koja ih može staviti obadvojicu onkraj brave, jer je uvredljiva za sud. Jack je pak odgovorio: »Ako me nađu krivim radi te opaske, samo će me veseliti, da ću prosjediti šest mjeseci u zatvoru, gdje ću moći pročitati i napisati čitave hrpe knjiga«.

Jack si je opravdano želio razmjeran mir i tišinu zatvora, jer ga je Snark spremio već na rub ludila. Mjeseca veljače, godinu dana zatim, kako je pisao pisma urednicima i oduševljavao ih za svoj plan, Snark je već bio tako dugo u poslu, da je brže propadao, nego ga je bilo moguće popravljati. Čitava je stvar već postala smiješna, vrijedila je samo još za nekakvu Jackovu ludost i nitko ju više nije uzimao ozbiljno, a najmanje sami radnici. Novine su mu se već otvoreno podsmijavale. Stari mornari i iskusni pomorci, koji su si dolazili hrpimice ogledati lađu, odlazili su mašući glavom i na najrazličitije načine davali izraza svojim sumnjama. Mislili su, da je nacrt lađe manjkav, da je njezina oprema u pogledu jedara i svih vrsta konopaca slaba i da će se na otvorenom moru potopiti. Kladili su se, da ne će nikada pristati na Havajima. Mladi Korejac Manjungi, koji je tri godine vjerno služio svojeg »gospodara«, bio je ne manje uvjeren, da jedrilica ne će nikada vidjeti Havaja, pa ga je Jack sav uvrijeđen otpustio iz službe, kada ga je taj zapitao: »Zar Bog sada traži svoj vrč piva?« Lađu su hrpimice okruživali podrugljivi zajedljivci.

Svijestan toga, da mu je okolina neprijateljski naklonjena i da ne će moći nikada dovršiti jedrilicu u San Franciscu, odlučio je otputovati u Honolulu s takvom kakva je, i tamo ju tek dograditi. Ali tek što se je odlučio da krene na put, lađa je već pokazala rupu na dnu i mnogo je vremena prošlo dok su je začepili. Kada je konačno bilo sve u redu, da je spuste u more, zašla je među dvije barke i pri tom se dosta oštetila. Radnici su je odvukli u lađarnicu, ali dno lađenice se otkinulo i jedrilica se s pramcem zarinula u mulj. Kada ju je Jack pokušao izvući s vretenom, željezni su se dijelovi razišli, kolesa su se pokidala, a vitlu je bio kraj. Jack je u svojem očaju potjerao sedamdeset konjskih snaga u jakom motoru, ali motor je razbio željeznu ploču pod sobom, koju je Jack posebno naručio iz New Yorka, odletio u zrak, slomio sve veze i tresnuo neupotrebljiv na zemlju.

Za taj potopljeni čamac potrošio je dvadeset i pet tisuća. Pače najbliži prijatelji su mu dokazivali, da je njegov plan izgorio i nagovarali ga, neka napusti misao na putovanje i neka radije ostane lijepo kod kuće, jer vožnja sa Snarkom, ako će ikada uopće s njom zajedriti, pravo je samoubilačko djelovanje. »Ali kako bih odustao od te svoje namjere!« jadikovao je. Dan na dan se ljutio nad nesposobnim radnicima, nad manjkavim pošiljkama građe, nad trgovcima, koji su ga neprekidno gnjavili s računima i nad listovima, koji su ga već gotovo otvoreno ismjehivali. Ako u tom trenutku prizna svoj poraz, smijat će mu se či-

tava Amerika i ne će nikada popraviti tu ramotu. Bio je i ostat će uvijek čovjek od riječi. Pristat će na Havajima, pa makar je to posljednje, što ima učiniti u svom životu. Ne, radije će umrijeti junačkom smrću u dubinama Tihog mora, nego da bi se i dalje davao pod zube radnicima i trgovcima, koji ga gule za novce, listovima, koji se otresaju o njega s raznim bockanjima, i mnoštvom gledalaca, koji mu se smiju, nazivaju norcem i klade se jedan naprama dvadeset, da njegov Snark ne će nikada vidjeti Havaja, pa usprkos tome ne nalaze nikoga, koji bi prihvatio takvu okladu.

»S velikim naporom smo izvukli jedrilicu iz oštećene lađarnice i doveli je na oaklandsko gradsko lađište. Na kolicima su prevezli svu opremu, knjige, odjeću i osobnu prtljagu. Sve je dolazilo u najvećem metežu, drvo, ugljen, voda, posude, varivo, zalihe hrane i petroleja, čamac za spasavanje i barka, svi naši prijatelji i njihovi prijatelji, među kojima nije bilo nijednog prijatelja lađarskog skupa. Došli su također razni dopisnici, fotografi, zvjedljivci i čudni tuđinci. A nad svima su se dizali oblaci ugljenovog praha, koji se dizao s lađišta.«

Konačno su ipak zaključili taj dugotrajni i toliko mučni posao. Snark je uplovio u more u subotu dvanaestog travnja 1907. To jutro je došao Jack na palubu s čekovnom knjižicom, nalivperom i bugačicom i s kojih dvije tisuće dolara u džepu, sve što je mogao izvući za predujme od Macmillana i od magazina, a imao je računa od stotinu i petnaest raznih poduzetnika, koji su ga tako dugo čekali. Ali umjesto trgovaca, koji su trebali doći po svoj novac, došao je državni ovrhovoditelj i pripeo na jarbol listić, na kojem je bilo napisano, da je lađa zaplijenjena radi dvije stotine trideset i dva dolara, za koliko je Jack bio zadužen kod nekog Sellersa. Jack je jurio po gradu i tražio svoje vjerovnike, šerifa i načelnika, da bi spasio svoju lađu, ali nikoga nije našao. Bili su svi na nedjeljnom odmoru.

U ponedjeljak ujutro je bio opet na lađi i odbrojio vjerovnicima zelene banknote, zlatne banknote i ispostavljao čekove. Bio je tako uzrujan, da si nije niti dospio ispisati račune i osvjedočiti se, šta je već platio i što još duguje.

Kada je sve to izračunao, ustanovio je, da ta lađa, čiji je jaki motor od sedamdeset konjskih sila sada podrtina, čiji je prijenos pokretne snage uništen, čiji čamac za spasavanje pušta vodu, čija se motorna barka ne miče s mjesta i čija je prva obojena prevlaka već otpala, nije ništa manje stajala nego trideset tisuća dolara.

Opljačkan, ismijan i oklevetan kao romantičan zanešenjak i šašavac Jack je to jutro objesio vrh jarbola svoj nogometni vuneni kaput i sam objeručke podignuo sidro. Tako se je Snark s pomorcem, koji nije bio upućen u pomorsku plovidbu, s tehničarom, koji nije imao pojma o strojevima, i kuharom, koji nije znao kuhati, polagano odzibao preko ušća, uputio nutarnjim zaljevom i otplovio kroz tjesnac Zlatnih vrata u Tihi ocean.

Premda je bila prije svega njegova nespretnost ona, koja je bila kriva svim nepogodama, nije također bila zato ništa manje uzrok njegovim nezgodama nezasitna grabežljivost ljudi, koji su se sada vrtili oko njega. Kada je pregledao prednje dijelove, koje je plaćao po sedam i pol dolara, vidio je, da su od borovine i kao takovi vrijedni najviše dva i pol dolara. Posebne podnice, naručene iz Puget Sounda, tako su se rasule, da je paluba propuštala vodu, koja je curila u spavaonicu i pokvarila oruđe u strojarnici i hranu u kuhinji. Stranice lađe su promakale, dno je bilo na više mjesta potrgano i s tolikim troškovima postavljeni razdijeljeni odjeli propuštali su vodu jedan u drugog i zalijevali čitav prostor, gdje je bio pohranjen gazolin. Sve željezo, koluti, kormilarska poluga, kuke, vitao i vijak drobili su mu se pod prstima. Sve do posljednjeg predmeta u raskošnoj kupaonici već je odmah prvog dana bilo u neredu. Pri pregledavanju hrane se pokazalo, da su naranče smrznute i neupotrebljive, varivo trulo, upravo tako i jabuke, s kojima se već prije hranio na jednom od namjeravanih i napuštenih putovanja sa Snarkom. Morao ih je pobacati u more. Rotkvice su bile polivene petrolejem, repa ispušena, gorivo neupotrebljivo. Kameni ugljen se je prosuo iz trulih krumpirovih vreća i voda ga je po odvodnicima polagano odnosila u more.

Jack je tek tada, kada su bili nekoliko dana na moru, došao do spoznaje, da se Roscoe Eames u mjesecima, kada ga je plaćao samo u tu svrhu, nije ništa naučio morskoj plovidbi i da se još uvijek ne snalazi na lađi. Jedan dan je također opazio, da će se Snark, koji je propuštao na sve strane vodu kao sito, gotovo iznenada izgubiti usred oceana. Segnuo je za pomorskim udžbenicima, izvukao na svijetlo svoj kompas i počeo pomoću šestara utvrđivati zemljopisnu širinu. »Plovidba po promatranju sunca, mjeseca i zvijezda je danas zbog savremenih astronomskih i matematičkih dokaza prava igračka. Jedno poslije podne sam sjedio na krmi, s jednom rukom kormilario, a s drugom logaritmirao. Tako sam dva poslije podneva za redom proučavao opću nauku o pomorstvu i još osobito način, kako utvrđuješ zemljopisnu širinu i visinu sunca. ,To si morao biti ponosan na to', kazat ćete. Ali sam uvijek pravio čuda. Poslušao sam glasove zvijezda, koje su mi pokazale svoje mjesto na velikom morskom putu«.

Nastupilo je olujno vrijeme i Martin Johnson, te japanski sluga Točigi ostali su u krevetu, jer ih je jako pritisla morska bolest. Pored svih drugih poslova, koje si je Jack natovario, morao je između ostaloga stajati do koljena u vodi, kada si je u kuhinji uzalud pokušavao prirediti nešto toplog jela. Charmian je ne samo redovno vršila svoju službu kod kormila, nego je gotovo po dvije četirisatne smjene neprekidno ustrajala za kolutom i podržavala smjer lađe u nevremenu, dok su međutim sva petorica muške posade spavala u kabini snom pravednika. Roscoe, koji je spremio na lađu za stotine dolara konzerva, noć i dan je prosjedio pod palubom i častio se konzervama, dok ga Jack nije pograbio, ne bi li htio možda malo očistiti palubu i pospremati po lađi, a on je svaki put odgovorio, da ne može raditi, jer ima poteškoće sa stolicom.

U tom olujnom vremenu, usred opasnosti i smetnje, kada se je njegov svijet tako reći potapljao pod njim u more, Jack je sjedio na poklopcu prednje palube i latio se M a r t i n a E d e n a, koji je možda najbolji roman, što ga je napisao i jedan od najvećih američkih romana uopće. Prvotni mastilom napisani rukopis dokazuje nešto malo pogrešaka i popravaka, dapače neobičnu organizatorsku snagu i usredotočenu sabranost, s kojom je zagrizao u svoje djelo. Kroz tjedan dana se pomolilo sunce iza oblaka. Martin Johnson i Točigi s mukom su se iskoprcali iz svojih ležaja i Herbert Stoltz, koji nije bio podređen nikakvom kapetanu, napeo je sve sile, da bi imao vjetar za sobom. Jack je svako jutro napisao po tisuću riječi svoje autobiografske pripovijesti, u kojoj pripovijeda, kako je nastojao nadoknaditi svoju nenačitanost i postao već u tri godine od priprostog mornara izobražen čovjek i uvažen pisac. Junaci romana su pored njega samoga još Mabel Applegarth i njezini rođaci, te Georg Sterling, kao pjesnik Brissenden. Ruth Morse, kako naziva pisac svoju junakinju, uvjerljiva je, jer je uzeta iz života i uopće jedina njegova gradska junakinja, koja se čini vjerojatnom. To djelo je toplo, srdačno, surovo, puno života i neobično proročko. Pjesnik Brissenden savjetuje Martinu Edenu, neka se osloni na socijalizam, inače ne će imati, kada se bude proslavio kao pisac, ništa više, što bi ga vezalo za život. Martin se pak odupire socijalizmu, a zatim pošto su mu dodijali uspjesi svršava život tako, da skoči s lađe u more.

Kada je Martin Eden dvije godine iza toga izašao, žensko društvo u San Joséu zamolilo je kritičarku M i r u M c C l a y, da obrazloži društvu svoje mišljenje o romanu. Mira Mc Clay okomila se na junakinju, tobože da je bojažljiva i neodlučna i da je uništila život sebi i Martinu. Predavateljica nije ni sanjala, da to blijedo, eterično biće s djevičanskim izrazom, koja sjedi u prvom redu i ne obzire se na nju sa smrtnim strahom u očima, nije bio nitko drugi, nego Jackova prva zaručnica Mabel Applegarth.

Poslije dvadeset i sedam dana vožnje — u kojima se raskošni pramac Snarka, kojemu je Jack žrtvovao toliko ljubavi a također i toliko novaca, pokazao ne samo kao nepotreban, nego također i opasan, jer je bio pretanak za valove oluje — najposlije su ugledali pred sobom kopno. Jack nije bio nikako zadovoljan s uspjehom svojeg brodarenja.

Sudeći po njegovom kompasu najbliža obala bi morala biti udaljena najviše oko stotinu milja. Naskoro se pak pokazalo, da je to vrh Haleakale, koji se u daljini od sto milja dizao deset tisuća stopa nad morem. Kao čovjeka, koji se je uvijek jako ponosio svojim tjelesnim kao i svojim duševnim tvorevinama, također ga je taj put obuzimao veći ponos nego onda, kada je na Sofiji Sutherland u tajfunu na japanskoj obali pobijedio kormilo.

Zarana drugoga dana su zaplovili oko Diamond Heada, pri čemu su imali čitavo vrijeme u dogledu Honolulu. Havajsko društvo vlasnika jahta poslalo im je ususret barku i novine, u kojima su čitali, da je Snark međutim već potonuo. Predsjednik društva im je izrekao dobrodošlicu, odveo ih u Pearl Harbour i pozvao ih na toplu kupelj i na havajski coctail. Prijatelj s imenom Tom Hobron dao im je na raspolaganje ljetnu kućicu na otoku Hilo. Jacka su svako jutro budili indijski čvorci. Došao je do obližnje smaragdno zelene lagune, okupao se i sjeo k zajutarku za stol pod drvetom, koji mu je Tločigi posuo sa sljezom i staklenasto blještajućim turskim paprom. Po zajutarku je pisao, ogrnjen modrim kimonom, za stolićem na travnjaku, koji je bio na brzinu napravljen. Za tim stolićem je napisao članak o »Čudnom i nepojmljivom«, u kojem potanko opisuje sve poteškoće, koje je imao s gradnjom Snarka, nadalje »Pustolovku«, u kojoj pripovijeda o tisućama pisama, u kojima su mu se ljudi nuđali za pratnju na njegovom putu oko svijeta, i najposlije još »Kako nalaziš put na moru«, gdje opisuje, kako se je Snark izgubio usred mora, jer se Roscoe Eames nije razumio u plovidbu, i kako se je sam naučio voditi lađu po moru. Bio je u poteškoći s novcima. Članci su bili zabavni i dobro su se prodavali. Osim toga je također napisao pripovijest »Kako praviš vatru«, tragediju iz aljašćanskog života.

Prvih dvanaest dana boravka u Pearl Harbouru uopće nije nikako išao na lađu. Trinaesti je dan odveslao k Snarku i vidio, da cijelo to vrijeme nije bila oprana nijedna paluba. Sve palube lađe s oruđem, koje je ležalo razbacano po

podu, trunule su na vrućem tropskom suncu. Bez oklijevanja je otkazao Roscoeu i Stoltzu i poslao ih natrag u Kaliforniju. Američki časopisi su javljali, da je na lađi došlo do nesporazuma i prepirke. Jack se nije htio osvrtati na Roscoevo spominjanje imena Ninette i zato se uopće nije branio. Dapače je poslao novac Eugenu Fenelonu, prijatelju Georgea Sterlinga, da dođe na Havaje i pridruži mu se na njegovom putovanju oko svijeta kao tehnički lađar. Fenelon, koji je stekao svoje znanje o pomorstvu onda, kada je vrludao po svijetu kao cirkuski atleta i studirao sjemenište, došao je, ostao na Havajima više mjeseci i pokušao dovesti lađu opet u red, a poslije se opet vratio u Carmel i ostavio opremu lađe u slabijem stanju, nego ju je bio našao.

Havaji su se Jacku činili kao »prijazan otočić«, a ne samo to, nego su i njegovi stanovnici bili »prijazni, pristupačni ljudi«. Urednici Stara i Pacific Travellera priredili su u čast Jacka i njegovih prijatelja ručak. Bili su primljeni kod kneza Kalamaoleja i njezinog veličanstva Liliukolane. Svuda su ih primali gostoljubivo i iskazivali im raskošje otoka. Svaki dan je nosio novu burnu i živahnu dogodovštinu. Ribario je uz svijetlo baklje s knezom Kalamaolejom, učestvovao kod domaćih žalobnih slavlja, kupao se u svijetloj, toploj mjesečini i živio na otoku Maui na posjedu, koji se protezao po obroncima Haleakale. Upravitelj Louis von Tempsky uzimao ga je sa sobom na izlete, na kojima je imao priliku gledati lov na divlja goveda i pokušno jahanje i žigosanje ždrijebaca. Na tim izletima, punim neizrecivih ljepota i neobičnosti našao se među ostalim na osam tisuća metara visokim gorama, išao po mostovima, koji su visjeli na konopcima nad dubokim gorskim klancima i uputio se također k ždrijelu vulkana Haleakale, s čijeg je grebena vidio sve otoke i more ispod sebe. Plod tih doživljaja bio je članak Kuća sunca. Zadržao se također tjedan dana na otoku Molokai, gdje je živio sa Charmian potpuno pomiješan s gubavim domaćim stanovništvom i u sasvim jednakim životnim prilikama. Sjedili su skupa s njima u streljani i strijeljali s puškama risanicama, čiji držci su još bili vrući od dodira domaćih ruku, i motrili

konjske utrke, koje su priređivali stanovnici. Namolili su ga, da napiše kakav članak i kaže istinu o tom tako razvikanom, zloglasnom otoku, da bi svijet saznao, da su njegovi stanovnici usprkos svemu sretni i zadovoljni. Jack je ispunio svoje obećanje, čim se vratio u svoju ljetnu kućicu na otoku Hilo, s nježno osjećajnim, tragično lijepim opisom svojeg boravka na otoku Molokai »G u b a v c i n a M o l o k a j u«. Alexander Hume Fjord, koji je bio poznati stručnjak u svojem području, naučio ga je jedrenju na uzburkanom moru. Premda ga je sunce jako ispeklo, tako da je imao kožu kroz dva tjedna punu mjehura, ipak je napisao članak o »Č u d n o v a t o m š p o r t u«, koji je jako popularizirao među Amerikancima, jedrenje po visokim valovima.

Volio je taj miran, bezbrižan život otoka, pun neočekivanih ljepota. Mimo tih djela imao je pune ruke posla s Martinom Edenom.

Kada je pripravio za izdanje u knjizi niz članaka o skitničkom životu, koji su izlazili u Cosmopolitanu, Brett ga je pismeno upitao, da li ih je voljan izdati u obliku knjige, premda mu on, Brett, može poručiti, da bi mu to kod njegovih čitalaca samo škodilo. Jack mu je odgovorio: »U Cesti — tako se zove ta zbirka članaka — kao također u svem svojem radu prikazao sam vjerno život. Osobnosti mojih junaka razvijaju se već u samom djelu i to je bilo krivo, da sam doživio puno protuslovlja, napadaja i osuda. Ipak sam se sretno izvukao iz svih neprilika. Uvijek sam naglašavao, da je poglavita književna vrlina iskrenost. Ako se varam u tom uvjerenju i ako će me svijet za volju toga osuditi, reći ću: »Zbogom, ponosni svijete!«, povući ću se na svoj ranč, saditi krumpire i gojiti piliće, da se barem mogu svakog dana do sita najesti. Činjenica, da nisam nikada uvažavao opomena i savjeta, učinila je tek iz mene pisca«.

Ipak je Jack drage volje poslušao jedan takav savjet, koji mu je također po svojoj prilici riješio život. Sredinom listopada je s najmljenim vođom lađe Warrenom i nekim holandskim mornarom na palubi krenuo s otoka Hilo prema otočju Marquesa. Kapetan Warren, kojega su optužili zbog umorstva, bio je na časnu riječ pušten iz oregonske kaznionice. Da je Jack među gradnjom lađe ili barem prije odlaska na Havaje najmio iskusne mornare, mogao si je prištediti dvadeset tisuća i povrh svega još čitav niz neugodnosti. Jedini čovjek iz prvotne posade, koji je pokazao pravu pustolovnu žicu, bio je stasiti, šest stopa visoki Martin Johnson, koji je polagano napredovao od kuhara do mehaničara i s vremenom se je pokazao kao veliki dobitak za lađu. Također Charmian se je u dvije godine svojih pomorskih pustolovina pokazala vrijednom svojega muža. Bila je poduzetna, za svaku stvar pristupačna i neustrašiva žena. koja je uvijek svladavala sve poteškoće i bila je u svakoj opasnosti vjerna družica, vjernija od bilo kojeg muškarca. Već je živjela po čitav tjedan među molokajskim gubavcima, tražila zdravlje i okrepe na Salomonskim otocima među divljačkim sabiračima čovječjih lubanja, jurila preko visećeg mosta, koji se uzdizao iznad tropskog klanca, plovila je u tihomorske predjele, kamo se nije usuđivala još nijedna jedrilica — uvijek je bila odvažna, živahna i neiscrpna u svojoj domišljatosti. Sačuvala je hladnu krv u uzbudljivim trenucima i bila je vesela drugarica u lijepim časovima. Ako je Jack trebao koga, da bi mu pravio društvo na putovanju, bila je to nesumnjivo Charmian.

Nekoliko dana zatim, kada je napustio otok Hilo, otvorio je knjigu s navodima o tihomorskoj plovidbi i čitao, da još nijedna jedrilica, koja je napustila Havaje, nije stigla do Marquesa, jer je zbog ekvatorijalnih tokova i pasatnih vjetrova, koji ovuda bjesne, vrijedilo kao nešto nemoguće približiti se s jedrilicom Marquesu. »Ali to, što se je činilo nemoguće, nije moglo zastrašiti Snarka«, mislio je Jack, bodro je nastavljao put i s iznenađujućim postupkom, koji je bio za svakog pomorca i jedriličara junačan, izbjegao smrti samo zato, jer su odredile suđenice, da čovjek s imenom Jack London skriva u sebi mnogo knjiga, koje mora napisati, prije nego umre.

Našli su se stisnuti među pasatnim vjetrovima i zavjetrinom i Snark je ostao više dana usred mora, a da se nije pomaknuo s mjesta. Oluja, vjetar, more i dažd su ga bacali amo i tamo i činilo se, da će ga udarci vjetra, koji su udarali u njega, baš sada satrti kao sitnu šibicu. Šezdeset dana nisu vidjeli nijednog jedra ili dima, koji bi se dizao iz parobroda. Potrošili su već polovicu vodene zalihe i sam Bog, koji je poslao kišu, smilovao im se, da nisu poginuli od žeđe. Jacku je bio zov smrti uvijek zanimljiviji od bilo čega na svijetu. Živio je još uvijek tako oduševljeno kao onda, kada je bio još dječak. Vodio je svoju lađu po vodama, koje nisu bile označene na nijednoj morskoj karti, lovio delfine, kitove i morske kornjače, istezao vrat kroz prozorčić udišući kroz široko otvorene nosnice slani morski zrak i, kako mu je međutim zapljuskivanje oceanskih valova prijatno gladilo tijelo, napisao je slijedeći dan svojih tisuću riječi Martina Edena i zanimljivih članaka, kao što je na primjer P r e k o   T i h o g   m o r a. Za toplih dana je sjedio na palubi i čitao Charmiani, Warrenu, Johnsonu, Hermannu, veselom japanskom sluzi Nakati, koji je nadomjestio Točigia, i kuharu Wadi iz S t e v e n s o n o v i h knjiga o Marquesima i Tahitima, iz C o n r a d o v a Tajfuna i Momka i M e l v i l l e o v o g Bijelog zobunčića, Typeea i Mobya Dicka. Sve neugodnosti sa Snarkom su bile zaboravljene, kada je ispunio obećanje, koje je dao romantičnom trinaestgodišnjem dječaku Jacku Londonu, koji je pročitao sve putopise, koliko ih je našla Ina Coolbrith u oaklandskoj knjižnici.

Poslije dva mjeseca zaustavio se u Nukahivi na Marquesu. »Od sjeverozapada je puhao pasatni vjetar, kada smo plovili upravo prema jugozapadu. Deset dana zatim, šestoga prosinca u pet sati u jutro, upravo na onom mjestu, gdje je bilo za očekivati, ugledali smo pred sobom kopno. Krenuli smo u zavjetrinu Nahuke, obišli južni rub Nukahive, te si među udaranjem vjetra i usred tamne noći utirali put k sidrištu u tijesnom pristaništu Taiohaeje. Sidro se stropoštalo s palube i njegovo zveckanje se pomiješalo s meketanjem divljih koza po obalnim grebenima i zrak, koji smo udisali, bio je pun prijatnog mirisa cvijeća«.

U Nukahivi si je upisao u veliku sreću, da je dobio u najam kućicu, u kojoj je glasoviti pisac Robert Stevenson proživio kojekakve popodneve, kada je bio na Marquesu.

Već odmah drugi dan, čim su mogli opet krenuti na put, uputio se sa čitavom posadom Snarka u čudotvornu dolinu Hapaa, koju opisuje Melville u svojem romanu Typee kao domovinu silnog, borbenog ljudstva, koje živi u tom plodnom tropskom vrtu. Ali u času, kada je put Jacka nanio u dolinu Hapaa, bila je ta zemlja kao hotimice u razočaranju mladenačkih sanja već jedna sama gola, prezrena tropska pustinja, gdje je živjelo nešto Marquesanaca, koji su u svom divljanju zadobili razne zarazne bolesti, smještenih ovamo po »neizbježivim« bjelokošcima, a sada su umirali po svojim bijednim kolibama od sušice. Jack je napisao zanimljiv članak o izumiranju toga znamenitog plemena, koji je iz poštovanja prema Melvilleu nazvao »T y p e e«.

»Sva snaga i ljepota je nestala odavle i dolina Typee je postala domovina bijednih, nesretnih bića, koji boluju na gubavosti iz svetog pisma, slonovskoj bolesti i sušici. Život je zamro u tom čudotvornom vrtu.«

Poslije dvanaest šarenih, promjenama bogatih dana, u kojima je lovio divlje koze i prisustvovao raznim domaćim igrama, plesovima i slavljima, dignuo je sidro i zavio mimo paumontalskih otoka prema Tahitiju, gdje ga je čekala pošta. Na Tahitiju je saznao, da je Snark došao na glas, da se izgubio na moru i sanfranciški su mornari počeli opet ponavljati svoje mišljenje o njem, da je slabo građen i manjkavo opremljen. Mnogi listovi su donašali članke, u kojima su izražavali iskrenu žalost nad gubitkom mladoga pisca. Drugi listovi su ga opet krivili, da se hotimice pritajio, kao da se izgubio, samo da bi bilo više govora o njemu. U nekom uvodniku su ga jako osudili, da se služi nekim lukavim dopisnikom, koji mu omogućuje besplatnu reklamu, koja bi ga inače stajala više nego gradnja i oprema Snarka.

Premda je bio jedva osam mjeseci od kuće, uvjerio se kod pregledavanja čitavog kupa pisama, koja su se međutim sabrala, da »kad mačke nema kod kuće, miševi se vesele«. Oaklandska banka, koja je već mislila, da njegovo truplo počiva negdje na dnu mora, počela je utjerivati zajam na Florinoj kući. Neka druga oaklandska banka je otklonila isplaćivanje za čitav niz manjih čekova, koje je ispostavio na otoku Hilo u ukupnom iznosu od osam stotina dolara, s primjedbom, da nema dovoljnog pokrića, što je ponovno prouzročilo mnogo buke po listovima.

Kada je napustio Glen Ellen, dao je Ninetti Eames ovlaštenje, da ga zastupa u pravnim i poslovnim slučajevima. Ninetta, koja si je sama odredila mjesečnu plaću od deset dolara, povisila si ju je na dvadeset dolara, koliko je iznosila najamnina za Wake Robin, premda je Jack međutim čitavo vrijeme živio na moru. Pri pregledavanju računa također je ustanovio, da je potrošila tri tisuće dolara za dogradnju žitnice na Hillovom ranču, zgrade, koja je bila zamišljena kao stan za upravitelja i ženu. U prosincu je izdala tisuću četiri stotine dolara za potporu Flore, Johnnya Millera, majke Jenny, Bessie i obih kćeri, isplaćivala osigurninu i brinula se za uzdržavanje Wake Robina.

Drugi račun, koji je iznosio tisuću dolara, bio je tri stranice dugačak popis lađarske prtljage na Snarku, koji je sadržavao tisuću galona gazolina, sto kutija najboljih egipatskih cigareta i tucet omota bonbona. Taj novac je trebao još pored onih tisuću dolara, koje je upotrebljavao za opremu i popravak Snarka. Iako mu je u prosinca Macmillan isplatio pet tisuća dolara za autorska prava, premda je njegov određeni newyorški zastupnik Reinolds prodao Centuryu za tri stotine pedeset dolara članak »Kako ložiš vatru u pustinji«, premda mu je Ninetta prodala kod Woman's Home Companion »Molokaiske gubavce« i kod Harper's Weeklya članke »Kako nalaziš put usred mora« i »Čudno, nepojmljivo«, i premda je primao honorare od engleskih magazina i od engleskih nakladnika i mimo toga još od skandinavskih, njemačkih, francuskih i talijanskih nakladnika, morao si je usprkos tomu priznati, da njegova imovina iznosi u prvom tjednu godine 1908. na tom svijetu riječima i pismom šezdeset i šest dolara i da trenutačno nema nikakvih izgleda na nešto više.

Kada je dvadeset i osmog svibnja prošle godine došao u Honolulu, među prvim riječima, koje je izgovorio, rekao je: »Ostao sam bez para i vjerojatno ću morati ostati tu, dok ne dobijem nešto novaca«. Napisao je čitav niz putopisnih članaka o svojim putovanjima i havajskim slučajevima, koji su mu izbacili tri stotine do pet stotina dolara. Od velikog uspjeha, kojeg je imao sa Zovom prašume, prošlo je jedva četiri i pol godine. Zaslužio je dovoljno, da je mogao potrošiti četrdeset tisuća dolara za Snark, jedanaest tisuća dolara za Bessienu i osam tisuća dolara za Florinu kuću i oko trideset i pet tisuća dolara za uzdržavanje što dalje sve brojnijih činovnika i pratilaca. Putovanje na moru ga je stajalo tri tisuće, a tu na Tahitiju je prosjedio s imovinom, koja je iznosila čitavih šezdeset i šest dolara.

Putnički parobrod M a r i p o s a je upravo čekao na odlazak za San Francisco i Jack je odlučio, da se vrati kući i da tamo uredi novčane poslove. Još uvijek je zagonetka, odakle je smogao novce za put za sebe i za Charmian. Prepustio je Snarka kapetanu Warrenu i posadi i vratio se u Kaliforniju.

Mnogo zabrinutih rođaka, koji su čekali poštu s Maripose, da bi se uvjerili, da li je Jack još među živima, gotovo je zinulo od iznenađenja, kada su doznali, da je već u San Franciscu. Listovi su mu u člancima s veličanstvenim naslovima izrekli dobrodošlicu pri njegovom povratku u rodni kraj. Neki dopisnik je napisao: »Smiješak, koji ne prolazi, niti na pola ne izražava Jackov široki, srdačni, osjećajni smijeh, koji je gotovo veselje gledati«. Mnogi su ga osuđivali, jer je napustio putovanje. Kada je poče svakomu dokazivati, da se za tjedan dana namjerava opet vratiti s Mariposom na Tahiti, također su mu prijatelji, koji inače nisu iz njega pravili bedaka, počeli su ga u svojem nevjerovanju odgovarati, da bi se ponovno upuštao na put,

tobože, da je bolje, ako se, kada je već dokazao što sve znade na moru, oslobodi misli na nastavljanje putovanja i ostane radije kod kuće. Ti ljudi mu očito nisu vjerovali, da su dani na Snarku bili među najsretnijima u njegovom životu.

Bez oklijevanja se obratio brzojavno na Macmillana za predujam na račun Martina Edena, koji je također dobio. Dignuo je hipoteku na Florinu kuću i isplatio sve zaostale kamate zajma, koji je uzeo za Hillov ranč. Dogovorio se je s urednikom tjednika Harper's Weekly za objavljivanje niza članaka o Snarku tako, da je mogao izravnati najnužnije dugove i doznačio za veljaču majci njezinih običajnih sedamdeset i pet dolara i upravo toliko Bessie, a pored toga još petnaest dolara majci Jenny. Kada mu je zaostao pogled na stupcima zadnje stranice Woman's Home Companiona, tek je otkrio, zašto je plaćao dvostruke cijene na Tahitiju i Papeeti, jer i tomu listu, na kojega je sada prenio ugovor s Cosmopolitanom, jer je taj na vlastitu ruku proširio vijest da šalje Jacka oko svijeta, činila se takova lažna reklama previše unosna, da bi odbio to iskušenje.

Godine 1907. izdao je četiri knjige, jednu više nego u rekordnoj godini 1902. Bio je star trideset i jednu godinu, a već je izdao dvadeset knjiga, ta nije bio ništa manje darežljiv u blagu svojega duha, nego li s bogatstvom, koje je stekao s tim duševnim blagom.

Amerikanci još i danas rado čitaju njegovo djelo Prije Adama, u kojem dramatično iznosi svoje nazore o razvoju čovjeka i njegov život na primitivnom stupnju. A djelo Put slovi danas, premda je kod izlaska pobudilo malo pozornosti, kao jedno od rijetko vjernih prikaza skitničkog života. Zbirka Ljubav k životu, sadrži nekoliko njegovih najljepših aljaščanskih priča. Te pripovijesti, koje je napisao prije svega za novce, govore, da može netko, tko inače niti najmanje ne misli na dobitak, unatoč tomu pisati nevrijedna djela, dočim netko, tko piše i za novce, može stvoriti veliku umjetnost. Važan je piščev dar, a ne ono,

što namjerava stvoriti s plodovima svojega dara. Jack je volio istinu. Bio je čovjek, koji je znao dosljedno misliti, imao je opširnu naobrazbu i duboko razumijevanje za ljude i odvažno je govorio, što je mislio i što mu je bilo na srcu. S tim bogatstvom i čsitoćom duha združio se prirođeni pripovjedalački dar, kojega je izgradio u čvrstom umnom radu. Okolnost, da je trebao novaca, nije umanjivala ni priječila njegovo stvaranje, jer se cijela njegova književna karijera temeljila u vjerovanju, da je dobro djelo vrijedno dobrog novca.

Ispunio je svoje obećanje i vratio se sa Charmian na Mariposo, da nastavi svoje sedmogodišnje putovanje oko svijeta. Devetoga travnja otplovio je na Snarku iz Tahitija prema otoku Bora Bora, koji je pravi biser Polinezije. Tamo je ribario skupa s domaćima, a u Raiataei je živio s domaćima u bogatstvu i izobilju, kakvoga ne poznaje ni mnoga kulturnija zemlja. Na otoku Pago Pago bio je knežev gost. Na putu prema Suvi Snark je zašao u oluju i izgubio se na nekoliko dana, jer se pokvario kronometar. U mjesecu lipnju dospjeli su na Suvo, prijestolnicu Fidžija. Tu je Warren, kojega je još u svibnju snašla klonulost duha i već je dvaput podivljao kao bijesan bik, otišao u mjesto i ostavio lađu u prilično zanemarenom stanju, i nije se više vratio. Jack je poslao za njim sve što je bilo njegovog na lađi, i poslije bez teškoće vršio sam službu kapetana. Krstario je mimo Salomonovih otoka, živio u prašumi na nasadima kopra, na »najdivljijem kraju svijeta«. Na Malaiti, gdje je već gdjekoji bjelokožac morao odstupiti svoju glavu divljaku, našao je na lađi Minota prijatelje i s njima je sabirao bušmane za ropski rad kod sađenja. Bio je potajno napadan od ljudoždera. Domaći su zaskočili njegov čamac, da bi ga ugrabili, probušili, potopili i pobili i pojeli njegovu posadu bijelih muškaraca. Kada je izgledalo, da će se lađa nasukati u plićini, počeli su na nju pucati sa Sniderovim puškama i otrovnim strijelicama. Čitav čopor crnaca je navalio na nju. Kada se Minota prvi put približavala obali, nije se vidio nijedan domaći čamac, a poslije su se kao grom iz vedra neba pojavili kanuji sa svih

strana. Posada ih je s puškama, pripravljenim za pucanje, zadržala poredane u daljini od stotinu stopa i zagrozila svakomu, da će ga ubiti, ako se usudi napraviti samo jedan korak dalje. Tako su ostali na mjestu, i svi crnci i prijeteći i sa svojim lopatastim veslima zadržavali svoje čamce uz stranu visokih valova. Ta pustolovina je bila vrijedna dečka, koji se vozio na Vrtoglavom jedru, a da ne slomi jedra, dečka, koji je četiri puta zaustavio Overland Express, prelazio brzice White Horse i crnačkom džunkom preplovio Žuto more.

»To su najsretniji dani u mojem životu!« uskliknuo je.

Zapisivao je mnogobrojne bilješke, fotografirao, sabirao po svim otocima crnačke čamce i lopatasta vesla, školjke, rezbarije, sulice, tikve, čaše, viseće mreže, čepove, bisere, koralje i crnačke ukrase, iz kojih si je kasnije u Glen Ellenu uredio pravi južnomorski muzej.

Živio je usred najrazličitijih priljepčivih bolesti, kao riblji lišaj, slonova bolest, malarija, obručasti lišaj, mahniti svrbež, koga zovu ngari ngari, mlinove kozice, koje su prava napast Salomonovih otoka, kožne otekline i stotinu drugih bolesti džungle. Snark je s vremenom postao prava bolnička lađa. Kadgod se koji član udario kod posla na palubi ili se ranio na nozi, kad je pristajao s čamcem ili hodao po džungli, iznenada je dobio otvorene rane i čitavo su mu tijelo pokrile kao dolarski srebrnjaci debele bubuljice. Na Salomonima je oboljela čitava posada na malariji. Katkada ih je zajedno obolilo gotovo svih pet, a šestoga su ostavili, da je kormilario po lijepom i ružnom vremenu. Jack je pretrpio toliko napada malarije, da je proživio više vremena ležeći na leđima nego što je stajao na nogama i morao se uvijek omamljivati s jakim uzimanjem kinina. Na putu za Fidži, kad su ga izboli komarci, izgrebao si je nekoliko uboda i čitavo tijelo mu je pokrio cijeli skup rana. Ali pače usred tih nevolja, ćutio se sretnim i zadovoljnim, jer je to sve smatrao za romantične nezgode junačkog, neustrašivog bjelokošca, koji osvaja svijet. Više puta se nazivao amaterskim liječnikom, što je uistinu također bio,

jer je vadio zube, ozdravio Charmianu sa živinim srebrnim kloridom i s mukom sipao gutljaje kinina opirućem kuharu Wadi, koji je obolio od crnovodne groznice i na to s pravom istočnjačkom odanošću u sudbinu ostavio ovaj svijet.

Jack se je, osim u danima, kada je bio radi malarije prikovan za krevet, uvijek gotovo najstrože držao običaja, da mora svako jutro napisati najmanje tisuću riječi, a Charmian, koja je upravo tako vjerno svršavala svoje dužnosti, tipkala mu je rukopise i odgovore na brojne dopise, koje je primao sa svih strana. Njegov jedini roman Pustolovka, u kojem opisuje svoje južnomorske doživljaje, i koji ga je stajao mnogo mjeseci marljivoga rada, bio je zamišljen na nekoj kokosovoj plantaži na Salomonskim otocima. Kada su mu kritičari spočitnuli, da prikazuje previše divljački život, branio se, jer da je doista napisao samo ono, što je vidio vlastitim očima. Ali vjerno prikazivanje života samo po sebi još nije važno, da bi to bila dobra književnost. Pustolovka je doduše zanimljivo štivo za čitaoca, koji se rado utiče od neprijatne istinitosti u fantaziju, a još je usprkos tomu takva, da bi ju mogli napisati barem tucet Jackovih savremenika. Izlazila je u nastavcima u Popular Magazinu, koji nije imao literarno naobraženih čitalaca. Kada je izašla u obliku knjige, bila je naskoro zaboravljena.

Članci o tom putovanju, koje je kasnije izdao u zbirci Krstarenje sa Snarkom, su raznovrsni, senzacionalni žurnalizam, ispripovijedan u srdačnom, osvjedočenom, zapaljujućem, pristupačnom stilu, koji tako vjerno odražava njegov značaj. Ali Jack je bio zadnji čovjek, koji si je zamišljao, da ti članci imaju kakvu pouzdanu vrijednost. Na Snarkovoj palubi je i u slijedećim godinama zamislio trideset kraćih pripovijesti s Južnog mora. Nekoje među njima su upravo znamenite. Čitalac se divi od čuđenja, kao da motri neki ne previše neobičan prizor iz divljačkog života. Priče o »neizbježivom« bjelokošcu, koji kroti crnce i upravlja svijetom, kao da je taj jedna sama ogromna farma, zanimljive su kao egzotično štivo, iako imaju vrlo malo uni-

verzalnog u sebi. Čitalac se samo rijetko kada poistovjetuje s glavnim junakom tako, da bi živio, borio se i umirao s njim, kao što se poistovjetuje s osobama Jackovih aljaščanskih pripovijesti, s Jackovim američkim rođacima, koji su postali glavni junaci njegovih umotvorina. Njegove južnomorske priče bi mogle biti važne jedino za pisca samoga. Socijalisti, koji su se već otresali na njega, tobože, zašto se klatiš po svijetu, kad imaš kod kuće toliko posla, imali su pravo, premda u nekom dubljem smislu nego su sami mislili: Baš su upravo Jackova najpriprostija djela o njegovoj vlastitoj osobi, običajima i borbama ona, koja ostvaruju veliku umjetnost i ostaju naši trajni prijatelji: oživljavaju nam uspomene, šire pojmove i produbljuju našu ljubav za štampanu riječ.

Putovanje sa Snarkom isplatilo mu se pače kao pustolovina, a kao karika u književnoj građi nije mu tko zna kako uspjelo. Ipak si Jack to nije uzimao previše k srcu. Više puta je uskliknuo: »Ja sam bio uvijek na strani onih, koji uzvisuju život, jer život mi znači više od umjetnosti, više nego li što nebitno«.

Pored silno strogog reda, koji je uveo u svojim djelima, također se trudio, da bi doveo u sklad svoje poslovne prilike. Bavio se mišlju, da bi sagradio više ljetnih kućica u blizini Wake Robina, da bi mogao tamo po povratku nastaniti nekoliko prijatelja, i pisao Ninetti devet stranica dugo pismo, puno tehničkih prijedloga za gradnju kućica. Kad je bio još tisuću milja daleko od kuće, na Salomonskim otocima, sve je potanko odlučio, gdje će se otvarati vrata svake kućice i gdje i u kakvoj udaljenosti od zahoda da bude postavljen umivaonik. Pisma, koja je u to vrijeme pisao poslovnim znancima, jasna su i pametna, ali čim je davao više uputa, tim je toliko veća pomutnja nastala u njegovim poslovnim slučajevima. Ovoga se puta još nije osvijestio, da svatko, tko zasluži dvadeset ili trideset tisuća dolara na godinu, upravlja već velikim pravcima i mora se koliko je moguće vjerno držati svojega posla. Tako se na primjer dogodilo, da je njegov newyorški zastupnik prodao pripovijest engleskom magazinu, dok ju je međutim Ninetta istovremeno prodala nekom američkom magazinu. A kada je Jack potrošio novce, američki je magazin ogorčeno zahtijevao, neka mu ih vrati, jer da je bio prevaren za autorska prava, koje su već vlasništvo engleskog nakladnika. Događalo se također, da su se njegovi američki i engleski nakladnici grabili u koštac radi prava prodavanja u kolonijama, što je samo zadržavalo izdavanje knjiga. Urednici, koji su inače bili voljni otkupiti njegove pripovijesti ili članke pod pogodbom, ako ispusti ovo ili ono, vraćali su mu rukopise, jer da živi previše daleko od kuće i pogađanje na takovoj daljini može se previše zavući. Cijena njegovih djela na književnom tržištu je rasla, tako da je primao od magazina, kao što su bili Cosmopolitan i Collier's po pet stotina i više dolara po rukopisu. Kada nije bilo nijednog otkupa, Ninetta je kao kakva piljarica na svakom uglu nudila Jackove pripovijesti i članke i svakoga je zapitala: »Koliko plaćate za ovu Londonovu pripovijetku?« Urednici su naskoro uvidjeli, da Jack razašilje rukopise u nešto nesređenim prilikama i otklanjali su svaki otkup. Književno tržište zatrpalo se njegovim rukopisima i njegovi dohoci su umah prestali.

Stotinu uzbuđenih tipkanih pisama, koje je međutim dobivao od Ninette, predstavljaju iznenađujući dokumenat o njegovom životu. Po svojem čuvstvovanju kao također po svojem jeziku čine se nekako srodnima stotinama tipkanih pisama, koje mu je pet godina ranije pisala Ninettina nećakinja Charmian. Po svem pohotnom pretjeranom uvjeravanju vječne ljubavi, odanosti i požrtvovnosti, natanko osjećaš njezine ocjelne prste, koji prežaju iza svakog retka tih pisama. Ninetta je dala sagraditi k svojoj kućici prizidak, a kad se Jack vratio u Glen Ellen, još mu je zaračunala najamninu za taj prizidak, koji je sagradila za njegove novce. Već drugi put si je povisila plaću, ovaj put na trideset dolara mjesečno i zaračunavala si višak za više mjeseci unatrag. Mimo toga je još htjela znati, da li bi joj Jack bio pripravan isplaćivati rentu do smrti. Prestrašen zbog tolikog dosađivanja, prigovara joj: »Jedna između

stvari, na koju sam bio uvijek ponosan, je ta, da sam svakoga dobro plaćao, tkogod je radio za mene«.

Kroz duge mjesece Ninettinog tugovanja i jadikovanja, jer da živi siromašnim životom punim poteškoća i nevolja i da mu ne može vratiti zajam, koji joj je dao u Wake Robinu, prije odlaska na put, na to joj konačno odgovara: »Novac, koji imam uložen u oaklandskoj banci, ne donosi mi nikakvih kamata. Pomažite se s tim kamatima, ako vam što manjka«. Ako pregledamo Jackove čekovne knjižice, vidimo, da ga je bez oklijevanja držala za riječ. Među tim čekovima nalazimo na stotine doznaka za razne sanatorije, liječnike, ljekarne, zatim doznake za isplatu odjeće, pokućstva, popravaka u Wake Robinu i računa trgovcima za hranu, s kojima bi se moglo hraniti priličan broj ljudi.

Premda Jack nije bio upućen o toj Ninettinoj rasipnosti, ipak je istina, da je sve to činila s njegovom očitom privolom. Ali Jack nije znao, da prima samo dvadeset i pet postotaka postavljene vrijednosti od svakog dolara, koje je uložio u Hillov posjed. Bacio je novac za kameniti zid u novoj žitnici, kojemu su nekoliko godina zatim, kada je izbio potres u Glen Ellenu, popucale stijene, i vidio je, da nisu samo šuplje, nego su radnici pri zidanju metali u njih pače konzerve i otpatke jela. Najgori udarac za njega bio je pak, da mu Ninetta nije htjela slati mjesečne obračune.

Zatim, usred te zbrke Ninetta se iznenada odlučila na lukavu kupnju, zbog koje joj je sve oprostio. Prodala je autorsko pravo Martina Edena za objavljivanje u nastavcima za upravo bajnu svotu od sedam tisuća dolara i omogućila mu, da je isplatio sve dugove, kod čega mu je ostalo još nekoliko tisuća.

Pored Hillovog posjeda u sonomskoj dolini bio je Kohlerov vinograd, koji je obuhvaćao osam stotina jutara, i posjed Lamotte Ranch, koji je brojio sto deset jutara. Ninetta ga je dugo upozoravala, da je Kohlerova imovina na prodaju po umjerenoj cijeni za trideset tisuća dolara i već mu je ponovno pisala, da može kupiti posjed Lamotte Ranch za deset tisuća dolara. Za Jacka nije imalo smisla

kupovati novu zemlju, ta posjedovao je već sto trideset rali te čudne zemlje, na kojoj nije proboravio još nijedne noći. Za put oko svijeta imao je još pet godina vremena, a tih sedam tisuća dolara, koje je zaslužio s Martinom Edenom jedva ga je spasilo, da nije ostao potpuno bez ičega, što se je moglo dogoditi svaki čas. Ali sjećao se valovitih brežuljaka, crvene sekvoje na Lamotteovom ranču i svih sretnih sati, koje je proživio po njezinim klancima, na njezinim stazama, koje vode kroz vinograde i mandronjevčeve gajeve. Odgovorio je Ninetti povratnom poštom, neka kupi Lamotteov ranč. Platila je unaprijed tri tisuće dolara, a za ostatak je uzela hipoteku. Jack, koji je plovio sa svojom jedrilicom između Salomona prema Japanu, u Indiju i Sueski kanal i ne znajući hoće li moći prodati priču, koju piše, i hoće li smoći novaca za budući mjesec, tako je kroz noć postao vlasnik dvije stotine četrdeset rali najljepše šumske kalifornijeske zemlje.

Zatim, osamnaestog rujna 1908., iz čistog mira ga je prošlo veselje vršiti ulogu amaterskog liječnika. Ruke su mu otekle kao kod vodene bolesti. Zatim mu se počela i koža guliti, najprije jedna, a zatim po dvije, pet, šest slojeva najednom. Nitko nije mogao ustanoviti, kakva ga je zagonetna bolest napala. Neprestano se borio sa smrću. Neka teška živčana iznemoglost mu je pritisla udove. U čestim razmacima bio je tanak kao prut i potpuno nemoćan, jer se nije usuđivao ni korak maknuti po palubi, u strahu, da bi se morao o što uprijeti s rukama.

Te živčane pometnje polagano su ga dozivale pameti. Opet su ga počele osvajati proganjajuće zablude. Ljudi su se urotili proti njega i nastoje mu spriječiti, da izvrši svoje putovanje oko svijeta.

Ali nikakva zapreka, nikakva opasnost ga nije mogla ustrašiti i odvratiti od njegovih namjera. Troškovi, nezaslužen posmijeh, svega je to još bodrilo u njegovoj odluci. Bolest ga je najposlije ipak shrvala.

Prepustio je lađu nekom umirovljenom kapetanu i krenuo na parobrodu N a k o m b a s Charmianom, Martinom

Johnsonom i Nakatom na palubi prema Sydneju. Dan prije otišao se još oprostiti od Snarka. Puni mjesec je osvjetljivao palubu lađe, koja je bila djelo njegovog mozga i njegovih ruku. Svaki dio te lađe mu je bio drag, pače njezine pogreške i manjkavosti. Ta i one su također bile njegovo djelo. Bila je vrijedna svakog novčića, koji je uložio u nju, svake mrvice energije, koju je utrošio za nju, sve sramote i ismjehivanja, koje je morao podnašati zbog nje. Katkada se uistinu događalo, da je bila samo tako malo lakomislena i svojeglava, drugi put opet nespretna i bolešljiva, ali općenito mu je dobro služila. Bila mu je uvijek vjerna, vozila ga na tisuće milja daleko po oceanu, donosila mu veliku sreću i junačke pustolovine i obogatila mu duh s bujnim egzotičnim prizorima, koji će voditi njegovo sjećanje u teškim, pustim danima. Oboje, on i njegova lađa neustrašivo su zurili u oči opasnosti, borili se s uzburkanim morem, bili šibani od vjetra i kiše i čamili nepomično u zavjetrini. Oboje ih je grijalo i osvjetljavalo moćno, čisto sunce i slani morski zrak. Bila mu je dobra prijateljica, i kada se sada opraštao od nje, pogladio je nježno s rukom njezina jedra i ostale dijelove i prolio iskrenu suzu, što je pak smatrao za dužnost u slavu dobrog prijatelja.

Poslije dvanaest turobnih dana vožnje došao je u bolnicu u Sydney i tamo ostao pet tjedana ležeći na bijeloj nosiljci. Njegova bolest, koja je začudila sve australske specijaliste, izgledala je posve nova u povijesti medicine. »Bespomoćan sam kao dijete. Moje ruke su katkada dvaput deblje nego inače i koža mi se na njima guli gotovo u sedam slojeva najedamput. Nokti na nogama su mi se u dvadeset i četiri sata udebljali za toliko koliko su dugi«.

Kad je uvidio, da mu u bolnici ne mogu pomoći, slijedećih pet mjeseci je stanovao po sydnejskim hotelima i stanovima i tješio se, da će skoro ozdraviti i moći se vratiti na Snark. Nije mogao pisati i toliko je trpio, da je jedva mogao još čitati. Sve što je napisao u tom vremenu, bila su dva novinska izvještaja o bokserskoj utakmici između Burnsona i Johnsona. Ono, što je pred godinu dana dopisnik

označio za »smiješak, koji ne prolazi«, sada je potpuno nestao. Bio je bolestan, malodušan i potpuno zbunjen čovjek, koji nije znao, kuda bi se okrenuo.

U početku ožujka 1909. postalo mu je jasno, da će morati, ako se ne vrati za vremena u Kaliforniju, ostaviti svoje kosti u tropskoj zemlji i to tako sigurno, kao što bi mu bušman iz Novih Hebrida odrezao glavu.

Poslao je Martina Johnsona i kormilara na Salomonove otoke, da bi spremio Snarka u Sydney. »Pustio sam Snarka u ruke pijanog kapetana, i kada je lađa pristala u Sydneyu, nestalo je iz nje sve, što je bilo na njoj. Sasvim se uzalud pitam, što se je dogodilo s mojim automatskim puškama, skladištima lađe, prirodoznanstvenim crtarijama, sa dva fotografska aparata i mojih tri tisuće franaka«. Uzeo je s lađe sve što je bilo njegovo i prodao na dražbi. Donijela mu je tri tisuće dolara i upotrebili su ih za skupljanje ropske radne snage po Salomonskom otočju. U tome je bilo nemalo ironije.

Kada se poslije više od dvije godine skitanja, dvadeset i trećega srpnja 1909. vratio u San Francisco, pri izlasku iz lađe izjavio je novinarima: »Neopisivo sam umoran i vraćam se kući, da se pošteno odmorim«. Bio je do vrata zadužen, njegovo je zdravlje bilo jako potkopano, časopisi su mu bili ili neprijateljski ili se pak uopće nisu zanimali za njega. Urednici su vidjeli u zadnjoj godini tako malo njegovih rukopisa, da su već mislili, da je konac njegovog pisanja. Pače i čitaocima su dodijala njegova zadnja djela, u kojima je sve previše opravdavao prijekore, da počinje priču sa tri junaka, a svršava ju pak tako, da ih ubije gotovo pet. Zbog njegovog nespretnog kormilarenja također je njegova umjetnost nasjela na tropski koralni greben, gdje se u olujnom moru polagano raspala.

VUČJA KUĆA

Jackovo zdravlje se već poboljšalo na putu iz Sydneya, koji je izvršio sa stankama, tako da se je zaustavljao u Južnoj Americi, u Panami i Ecuadoru. Kad se vratio kući, naskoro se u blagom kalifornijskom podneblju oporavio. Kada je slučajno naišao na knjigu o učincima tropske svjetlosti na bjelokošce i otkrio, da njegova toliko zagonetna bolest nije ništa drugo nego štetni upliv ultravioletnih zraka tropskog sunca, koje su mu trgale i parale kožu, konačno mu se također vratilo duševno ravnovjesje. U kolovozu se već kupao u malenom zaljevu, gdje si je zagradio jedan kraj, udisao vrući miris kadulje, borova i tople rodne grude.

Ljetne kućice, o kojima je pisao Ninetti sa Salomona, uopće nisu počeli graditi i na povratku u Divlje ljiljane morao se useliti u prizidak, koji su sagradili u njegovoj odsutnosti. Kao čovjek, koji nije vraćao krivice, također se je Ninetti pošteno odužio i kupio joj posjed Riblji ranč, koji je brojio sedamnaest jutara, da bi odgajala na svojem travnjaku krave. Kada se rastavila od Roscoea i uzela Edwarda Paynea, pridodao je pored miraza mlade još pet stotina dolara kao vjenčani dar.

S pametnim Nakatom kao kuharom i posluživanjem od Charmiane, koja mu je bila brižna družica u njegovoj samoći, sada se sa svom ozbiljnošću latio posla, da čim prije stavi u red svoje poslove. Prvo što je učinio, bilo je, da je zahtijevao od urednika, neka mu vrate sve rukopise i upozorio ih, da ostaje kod kuće i da ima na raspolaganju izvrsnog novog gradiva i da odsele ne će više biti nikakve smetnje u vezi s prodajom njegovih rukopisa. Sve od onda, otkad je njegovo ime prvi put nestalo iz američkog književnog svijeta i otkad je izišao Odisej sjevera, sada se je prvi put dogodilo, da nije skoro puna tri mjeseca objavio niti retka. Ti su mjeseci bili posvećeni herojskom naporu, koji je sličan onome, kada je još bio početnik, a slijedeći dan u tjednu je žrtvovao svojemu zvanju devetnaest sati sabranog rada, jer je znao, da će drugi put teže pridobiti naklonost čitaoca nego prvi put. Urednici i kritičari su već tvrdili, da je već sve ispripovijedao, što je imao reći, i da su ga čitaoci već siti. Ali znao je, da je jedva na početku lijepih, ganutljivih priča, koje može još napisati.

Martin Eden je svojim izdanjem, premda zaslužuje među svim njegovim knjigama najviše pohvala, naišao kod neprijateljski raspoloženih listova na takvo omalovažavanje, da Brett u svim američkim novinama nije mogao naći niti jednog samo pohvalnog retka, kojeg bi mogao navesti u svojim reklamnim oglasima.

Čim je Jack bio više zadužen, tim je bio luđi u svojem poslu. Čim je imao manje izgleda na uspjeh, tim je ljuće napadao svoje protivnike. Počeo je raditi na drsko zasnovanom L o v u z a z l a t o m, romanu Klondika i San Franciska. Napisao je četiri pripovijesti, koje su bile najbolje među njegovim južnomorskim pripovijestima. Zatim je napisao S a m u e l a i P r i m o r s k o g s e l j a k a, dvije živahne pripovijesti, koje se događaju na irskoj obali. Jackovo najveće potaknuće bilo je uvijek srditost. Srditost je tinjala u njem kao žeravica kod pomisli, da je već na pola puta propasti, i kod pomisli na tvrdnje kritičara, tobože, da se je već ispisao. Sada, kada je već izdao dvadeset djela, njegovo je stvaralačko oduševljenje jako izblijedilo i samo ga je još nužda prisilila na to, da je napisao svaki dan svoj običajni broj riječi. U svih slijedećih sedam godina bila je ta nužda tolika i tako stalna, da nehotice sumnjamo, da li se nije Jack možda osvijestio, da mora biti stalno zadužen, ako hoće pobijediti svojim radom. »Svaki dan napišem tisuću riječi romana i morao bi biti pravi sudnji dan, da bi me štogod odvratilo od toga«.

Čitav mjesec studeni radio je tako savjesno i ustrajno i tako dobro, da je prodao tjedniku Saturday Evening Post svoju najbolju nagrađenu pripovijest P e č e n k a za sedam

stotina dolara i zaključio povrh toga još ugovor za drugih dvanaest pripovijesti u slijedećoj godini. Kada je svršio Lov za zlatom, odstupio ga je za osam tisuća dolara newyorškom Heraldu, koji ga je donašao u nastavcima. Herald, koji je također prodavao pravo preštampavanja, donosio je o Jacku i njegovom romanu oduševljene pohvalne članke, koji su izlazili istodobno u stotinu i stotinu drugih listova, u kojima su preštampavali njegov roman. Pridobio je opet javno mišljenje, s čime je prestalo ismijavanje i klevetanje, koje je dotle morao iskusiti.

Lov za zlatom slovi zajedno sa Zovom prašume, Morskim vukom, Gvozdenom petom, Martinom Edenom, Kraljem alkohola, Dolinom mjeseca i Skitnicom pod vedrim nebom kao značajan američki roman. Prva trećina, u kojoj nam slika povijest Aljaške prije otkrića zlata na Klondiku i Dayligthov put s poštom od Circle Citya do Dyea, najživlji je opis ledenog sjevera. U posljednjoj trećini romana otkriva nam se u opisu ljepota pokrajine oko Glen Ellena kao vjeran ljubitelj prirode, koja mu u zahvalnosti pruža svoja čuda i svoje krasote. Burning Daylight, nekakva svijetlokosa zvijer gusarske vrste, koji grabi i iskorištava trgovačke gusare sanfranciškog zaljeva, ovako raspravlja sa samim sobom: »Rad, pošteni rad, bio je izvor svega bogatstva. Pa bila to vreća krumpira, sobni glasovir, ili pak putnički vagon za sedam ljudi, sve je bilo stvarano radom. Jezičavost se počinje tek kod razdjeljivanja imovine, pošto se ostvari čovječje djelo. Na stotine tisuća ljudi je probdjelo čitave noći i promišljalo, kako bi se osvojile stvari, koje su ostvarili radnici. To su bili poslovni ljudi i njihov dio nije bio određen po nijednom pravu, nego isključivo po njihovoj snazi i sili. Uvijek je bilo važno jedino to, što donosi trgovina«.

Potvrđen u spoznaji, da je još uvijek u posjedu svojih snaga, i u želji, da ispali dvadeset i jedan topovski hitac i tako počasti najavljenu Charmianinu trudnoću, sada se je latio novoga sna svojega života. Počeo je graditi kuću, u kojoj je kanio proživjeti svoje preostale dane, i izabrao

čudno gradilište u nekom tjesnacu Hillovog ranča, okruženom uvijek zelenim hrastovima, vinogradima, šljivicima i manzatinovčevim šumama. Tu će imati dovoljno prostora, da će moći smjestiti svoju knjižnicu, koja će obasizati četiri tisuće svezaka, i čitava skladišta pretinaca iz kartona, u koje će skupljati službene odredbe, izreske iz novina, zapiske o američkim narječjima i običajima, popis raznih imena i pjesama, koje je još uvijek spajao u crvene uveze. Imat će dovoljno mjesta za svoje svežnje poslovnih i ličnih pisama, vezanih ocjelnom žicom, za svojih trideset redova tijesnih, crnih kutija, u kojima čuva uspomene sa skitničke ceste, s Aljaške i s putovanja po Južnom moru, zatim na stotine raznih tehničkih igračaka, zvrkova, vukova, vodenih revolvera, novaca s jednakim slikama na obadvije strane i tuđih, još ne udomaćenih igraćih karata. Tu će moći primiti svoje goste s udobnošću, pružiti im u njihovim sobama sve savremene ugodnosti, kao elektriku i tekuću vodu. Sagradit će veliku igračnicu, gdje će kovati političke planove, pripovijedati o svojim doživljajima, igrati biljar i poker i izmišljati najrazličitije bučne malenkosti. Tu će imati lijepu glazbenu sobu, u kojoj će moći svirati Charmian i brojni prijatelji, koji se bave glazbom, zatim veliku blagovaonicu, gdje će moći smjestiti pedeset gostiju i poslužiti ih s obilnim bogatim jelom i rječitim razgovorima, zatim sekvojem obloženu spavaonicu, u kojoj će spavati sam i gdje će biti dovoljno mjesta za dovitljivo zamišljeni noćni ormarić, gdje će njegov vjerni Nakata stavljati svojemu »gospodaru« njegovo noćno odijelo, i koji ne će biti tako natrpan kao uvijek do sada, da bi polijevao knjige s hladnim pićem, koje mora imati uvijek pri ruci. Tu će konačno imati također zgodnu radnu sobu s diktafonom i posebni stol za tajnika.

Opetovano je govorio, da si gradi svoj »povijesni dom«. Aljaščanski Indijanci su nazivali osvajajućeg bjelokošca »vukom«, riječju, koja je zadobila prilično prevlast u Jackovom mišljenju, jer se je uvijek smatrao osvajajućim vukom. Upotrebljavao ga je u naslovima knjiga, na primjer u Morskom vuku i Sinu vučice i potpisivao se u pismima

Georgeu Sterlingu kao »vuk«, a sada si je izgradio Vučju kuću »velikog bijelog gospodara«. Tješio se na sve načine, da će mu Charmian roditi sina, tako da će moći osnovati Londonovu dinastiju, koja će vječno živjeti u Vučjoj kući.

Odlučio je, da Vučja kuća mora postati najljepši, svoje vrsti najdivniji dom u čitavoj Americi i za postignuće tog cilja bio je voljan potrošiti mnogo novaca. Gradit će ju s velikim crvenim kamenjem, koje se nalazi po Dolini mjeseca obilnije nego bilo koji poljski prirod. Za drvenu građu posjeći će sekvoje stare deset tisuća godina. Pozvao je u San Francisco arhitekte i proveo mnogi sretni sat, sagibajući se nad modrim tiskom, raspoređujući kućne prostorije i radio nacrte za vanjštinu kuće, da bi se najbolje usklađivala s brežuljkastom okolicom. U Santa Rosa je našao talijanskog kamenoresca imenom Forni, kojemu je naredio, da sazida kuću, koja će postojati više stoljeća. Svaki pedalj kamena mora biti lijepo opran vodom i očišćen s ocjelnom četkom. Neka upotrebljava čim više cementa i čim manje maltera, tako da mogu zidovi uvijek lako prkositi zubu vremena. Jedan radnik se mora neprestano brinuti za to, da zidovi ostanu vlažni i da se cement prebrzo ne stvrdne i ne ode u štetu. Između svakog kata mora biti po dva, ponekad pače po tri sloja stepenica. Unutarnji zidovi neka budu iz tvrdoga drveta radi veće sigurnosti, a vanjske grede neka budu usađene u unutarnje potpornje. Zidni žljebovi i cijevi za vodu neka budu svi iz bakra.

Bio je neumoran, pustopašan individualist i gradio si najveličanstveniji dvorac u čitavim Sjedinjenim državama, a na drugoj strani je nudio radnicima dobru zaradu i odlučio posvetiti više nego polovicu od dvadeset i tri sobe svojim gostima. Da bi ubrzao gradnju, dao je Forniju na raspolaganje trideset radnika.

U proljeće godine 1910. odlučio se za jednu od svojih najmudrijih odluka. Pozvao je svoju sestru Elizu London Shepard, neka živi kod njega i vodi njegov posjed. Eliza je sada bila stara četrdeset i tri godine i rastavljena od svojega sedamdeset i jedno godišnjeg muža. Potom kako je napustila Jackov ranč u Livermoru, podnijela je mnogo nevolja i također mnogo duševnih muka. Bila je još uvijek ona žena priproste vanjštine i priprostog ponašanja, poštena, sposobna, razumna i trijezno je mislila i učila se, kako bi postala muževna upraviteljica i pomagala Jacku u njegovoj patentnoj službi. Bila je žena bez najmanje namještenosti i gizdavosti i približila se svakomu, samo ako je došao s njom u doticaj. Dugo godina je bila odana svojemu bratu i vjero ga ljubila, kao što je ljubila svojega vlastitog sina Irvinga.

Sada, kada je imao Elizu za upraviteljicu, otišao je i napravio veliku glupost i samo joj otešćao njezin posao s time, što je kupio Kohlerove vinograde, koje mu je tako često Ninetta Eames spominjala u svojim pismima, dok je još bio na Snarku. Ti su vinogradi obasizali osam stotina jutara zemlje, koja je graničila s Hillovim, Lamottovim i Ribljim rančom. Kohlerovi vinogradi su vrijedili trideset tisuća dolara, koje nije imao pri ruci, jer je gradnja Vučje kuće proračunata na trideset tisuća dolara. Što ga je vodilo na to, da ide kupovati još tih novih osam stotina jutara zemlje, kad nije imao novaca da je plati, a ipak je imao već toliko lijepe zemlje, na kojoj je mogao živjeti, obrađivati je i zabavljati se? Trideset tisuća dolara činila se niska cijena za tako lijepu zemlju, jer je ta povezivala među sobom ostala dva posjeda i učinila ga gospodarom čitave zemlje, koju je mogao pregledati sa svojega prozora... Ali, bio je uvijek mišljenja, da je sasvim suvišno objašnjavati ono ljudsko »volio bih«. »Dočim te filozofija čitav mjesec neplodno veže i govori ti, što moraš sve učiniti, gotovo odmah samom sebi kažeš: ‚Volio bih', pa ti se u času okrave sva filozofska domišljanja. Radi toga ‚volio bih' pijanac se predaje pijači upravo tako, kao što mučenik nosi pokorničku haljinu. Iz istog razloga čezneš za slavom i želiš novog zlata i nove ljubavi i novog Boga«. Volio je te vinograde, pa ih je zato i kupio.

Mjeseca lipnja 1910. pisao je očajna pisma zbog novaca. »Nužno trebam novaca na račun od deset tisuća dolara,

s kojima moram izravnati dio kupnje za novu zemlju. Izručio sam se na milost i nemilost prodavaču i tek tako mi je uspjelo produžiti rok do dvadeset i šestoga lipnja. Ali, ako do onda ne platim ugovoreni dio otkupnine, izgubit ću ne samo zemlju, nego također svu kaparu«.

Charmian je otišla u Oakland, da bi se pripravila za porod. Jack je izabrao skupinu radnika, da bi razrijedili šumu za stazu, koja bi vezala oba posjeda i okružavala okolicu Vučje kuće. Ta staza neka bude iznenađenje, koje je pripravljao Charmiani za onaj dan, kada će ju skupa s njezinim sinom opet dovesti na svoj ranč. Jer ovoga puta je bio tvrdo uvjeren, da će dobiti sina. Prosanjao je mnogo slatkih sati u mislima na veliki trenutak, kako će moći postaviti svojega sinčića na ponyja i juriti na njemu po jedanaest stotina jutara, koje će jednom predstavljati njegovo gospodarstvo.

Devetnaestog lipnja je Charmian rodila kćerku. Dijete je živjelo samo tri dana i Eliza se pobrinula za sprovod. Sav slomljen i skrušen Jack je uzeo pod ruku snop listova i krenuo u gostionicu, u jednu između onih krčama na Sjevernoj i Webstrovoj ulici, u koje je zalazio u svoje vrijeme, kada se još nije opijao. Gostioničar Muldowney, koji je mislio, da Jack hoće lijepiti po zidovima opasne letke, ozbiljno ga je napao, kod čega su mu krepko pomagala još njegova četiri stalna pijanca. Pošteno su ga ispremlatili, prije nego mu je uspjelo pobjeći. Dao je Muldowneya zatvoriti, ali je sudac odbio njegovu tužbu, jer se tu radi o običnoj pijanskoj tučnjavi, koja se suda ništa ne tiče. Novine su rastrubile po svijetu priču o »pijanom razbijaču«, kojega su prenijeli svi američki listovi i nada sve se zgražali nad njim, koji se može opijati baš u času, kad mu je žena u bolnici i kad mu je dijete netom umrlo. Primio je više pisama naklonjenih znanaca, koji su ga upozorili, da mu sudac ne će zato dati zadovoljštinu, jer je vlasnik zemljišta, na kojem stoji Muldowneyeva pivnica. Jack je poslao sucu ljutito pismo, čiji prijepis je poslao za objavljivanje također novinarskom društvu. U svojem pismu opisuje čitav slučaj i zaključuje: »Jednom i negdje ćete mi već dopasti šaka i priuštit ću vam, da okusite svu strogost zakona«. Poslije je dao u novine oglase, u kojima je zahtijevao podatke o političkoj, pravnoj i socijalnoj krivičnosti suca, koji je vlasnik zemljišta, na kojem stoji Muldowneyeva krčma. Te lažne optužbe o pijanoj tučnjavi bile su kukavan isprazni govor. Kad su svi Amerikanci čitali to njegovo pismo sucu, osvetio mu se Jack na jedini način, koji je još od nekada preostao piscu, i napisao je pripovijest o tom slučaju K o r i s t s u m n j e, u kojoj je krepko ismijao suca... i prodao pripovijest časopisu P o s t za sto pedeset dolara.

Sedam dana zatim otputovao je s oteklom i krvavom modricom na oku u Reno, gdje je ostao deset dana i opisao za newyorški Herald boksačke vježbe i sukob između Johnsona i Jefferiea. Volio je boksačke utakmice i deset dana, koje je proživio s drugim novinarima, koje je većinom poznavao već sa drugih utakmica, značili su mu pravo utočište pred britkošću, koja ga je obuzimala radi gubitka djeteta. Obuzela ga je snažna slutnja, da će umrijeti, a da ne će odgojiti sina i u toj slutnji se osjećao praznim i jalovim usprkos dvadeset knjiga, koje je već izdao.

Kada se vratio u Oakland, potrošio je zasluženi novac za kupnju čamca S k i t n i c a, koji je bio već četvrta jedrilica, s kojom se vozio po sanfranciškom zaljevu. Čim se je Charmian oporavila, išli su skupa na odmor na more, radili, jedrili i lovili ribe za večeru.

Došla je kasna jesen, koja je ozdravila ljute rane, koje su mu zadali gubitak djeteta i spor s nepravednim sucem. Ubrajao je u najveće veselje, ako je mogao zvati svojega psa Riđastog vuka i juriti na indijanskom konju poljanama okolo Vučje kuće, postepeno zapisivati u bilježnicu kako napreduje gradnja, razgovarao je s Fornijem i radnicima, i na svoje veliko zadovoljstvo ustanovio, da su radnici zavolili Vučju kuću i počinju s vremenom osjećati, da se tu radi o velikoj umjetnini, koju mu pomažu graditi. Radnici, koji su živjeli po šatorima, rasijani po ranču, poslije rada

su se popeli s vrčem vina na najviši brežuljak u okolici i pjevali sentimentalne popijevke, koje su se uzdizale k svijetlim, niskim zvijezdama. Jack je gdjekoju večer pjevao s njima, popio čašu njihovog kiselog crvenog vina i raspravljao s njima pitanja gradnje, koja su se pojavila preko dana. Forni kaže: »Jack je bio najbolji čovjek, koga sam ikada poznavao. Bio je sa svakim ljubezan i nije nikada došao na rad, a da nije bio nasmijan. Bio je uopće jako plemenit, viteški čovjek, pun ljubavi prema obitelji i prema radnicima. U čitavih četiri godine nisam nikada čuo iz njegovih ušiju pritužbe, da slabo ili prepolagano radimo svoj posao«.

Kada se radnicima počelo drijemati, svakome je stisnuo ruku, zaželio im laku noć i otišao šetati s Riđastim vukom po šljiviku, gdje ga je opajao miris šljiva, lišća i bogate plodne zemlje.

Smrtno je volio Charmianu. S Nakatom su se vozili četveropregom po šumama sjeverne Kalifornije, Oregona i Washingtona. Nakata je još uvijek bio spreman za svaku pustolovinu, jašio je, plivao i jedrio s njim, tipkao mu rukopise i pisao po diktiranju poslovna i lična pisma. Jack je još uvijek održavao prijateljske veze s Bessie i išao je po više puta na mjesec u Piedmont posjetiti kćerke, igrao se s njima i uzimao ih sa sobom u kazalište ili u cirkus. Bessie je rekla novinarima: »Kada je u Oaklandu, dolazi ih često posjećivati i po čitave sate brblja i igra se s njima. Vole svojega oca, a inače također niti nemaju nijednog razloga, da ga ne ljube. Nikakve srditosti ne gajim u svojem srcu prema njemu. Kada se tako brine za svoju djecu, čini također i za mene ujedno više nego to i sam osjeća«. Bessien je značaj imao uvijek neku tragično plemenitu crtu.

Flora se već jako postarala i što dalje postajala je sve čudnija i nasađenija, više nego ikada u svojim godinama djetinjstva. Iako joj je kupio kuću u kojoj je stanovala, i dao joj za pomoć još majku Jenny, koja se brinula za nju, i svaki joj mjesec njezinog života doznačio ček na pedeset i pet dolara, obišla je od prvog do posljednjeg sve susjede i pripovijedala im, da se Jack ne brine za nju i da živi u neslašici i nudila im se, da će im peći domaći kruh, jer se u buduće namjerava baviti s pekarstvom. Susjede, koje su se na sva usta zgražale nad tim sramotnim, bešćutnim držanjem slavnoga i bogatoga sina s majkom, koja je bila u godinama, drage su volje pristale na to, da joj svaki dan otkupe jedan domaći kruh. Flora je kupila krušnu peć i latila se pečenja. Stvar se uskoro pročula po mjestu, dok se nije počeo otresati na Jacka sav Oakland. Smišljao je na sve načine, kako da se dodvori majci, a poslije joj je napisao najnježnije i najganutljivije pismo, koje je ikada komu pisao: »Draga majko! Želim te upozoriti samo na nekoliko brojeva, da vidiš, da li se uopće isplati ta tvoja pekarija. Dosada si u najudobnijem mjesecu zaslužila sedam i pol dolara. Za peć si platila dvadeset i šest dolara. Ako ćeš upotrebiti dobitak od tri mjeseca za plaćanje peći, morat ćeš se mučiti tri mjeseca, a da nemaš od toga nikakve koristi, a ujedno ćeš morati zbog činjenice, da, kako sama kažeš, ne možeš vršiti sama gazdinske poslove, najmiti za to koga drugoga i to će te stajati najmanje sedam i pol dolara, koliko ih zaslužiš s pečenjem...« Predobro je poznavao majku, da bi ju upozoravao, da s tim ponašanjem samo štetuje njegovom ugledu. Od tog njezinog obrta mogao ju je odvratiti jedino tako, da je ismijao u njoj ono, što je u svojoj priprostosti smatrala svojim smislom za trgovinu.

Pismo je djelovalo i Flora je prestala s pečenjem. Jer je trebala kakav god posao, da bi mogla iživljavati svoje mnogostruke sposobnosti, otvorila je na Broadwayu mjesto za prodavanje novina. Jack je još pravodobno spriječio taj njezin novi obrt. Ali naskoro su počeli dolaziti inkasatori s računima za predmete, koje je kupovala i koje nije mogla za ništa na tom svijetu upotrebljavati. Među tim računima bila je najveća stavka šest stotina dolara za dragulje. Jack je bio uvijek dobar s njom i po izlasku svake knjige poslao joj je primjerak s ljubeznom posvetom. Nije joj dozvoljavao, da bi mu škodila sa svojim šašavim djelovanjem, a ipak je živio u neprestanom strahu, da snuje opet kakav plan sa svojim sitnim vrebajućim očima i svojim ma-

lim ocjelno obrubljenim naočalima. Podilazile su ga mračne slutnje, da njegova majka nije bila nikada sasvim pri zdravoj pameti. Ali ljestvica čovječjih osobina je tako opsežna, da je se njezin štićenik Johnny Miller sjeća kao najbolje žene, koju je ikada upoznao, kao blage, ljubeće i skroz na skroz razumne majke i prijateljice, dočim je se ljudi, koje je u to vrijeme poučavala u glasoviru, sjećaju kao čarobne, ljubazne stare gospođe.

P o s t mu je sada plaćao za svaku pripovijest po sedam stotina pedeset dolara, C o l l i e r's mu je ponudio tisuću, a H e r a l d po sedam stotina pedeset dolara za kraću božićnu pripovijest. S Cosmopolitanom je zaključio ugovor, da će ga snabdijevati s nizom priča po sedam stotina pedeset dolara od svake pojedine priče o junaku, koga je nazvao Krištof Dimač. Macmillan je izdao zbirku pripovijesti I z g u b l j e n i o b r a z i L o v z a z l a t o m. Izgubljeni obraz je naišao na opravdano dobre ocjene, jer su »Izgubljeni obraz«, »Taj kraj« i »Svršetak Marca O'Briena« uspjele aljaščanske humoristične priče, dočim su »Bljesak zlata« i »Kako ložiš vatru« odlično izgrađene dramatične priče. Sve od Morskog vuka i Boga njegovih otaca, njegovih prvih dviju novelističkih zbirka nije se nikada uspeo do tako zavidne umjetničke visine. A također je Lov za zlatom, kako su svi očekivali, postigao izvanredne uspjehe.

S nekom srodnom silom pokolebanog zanosa, usredotočenosti i golog talenta svršio je orijaško djelo. U manje od jedne godine izbavio se iz groznog prepada smrti i pogibije na najvišim vrhovima, do kojih se je ikada uspeo koji američki pisac.

Mjeseca lipnja 1911., kada je već bio do grla sit života u privremenim prostorima Divljeg ljiljana, uvidio je, da treba za svršavanje Vučje kuće još najmanje dvije godine, i odlučio se na korak, koji mu je donio nekoliko najsretnijih i najplodnijih godina njegova života. Dokupio je deset jutara zemlje usred Kohlerovog vinograda, na kojoj je bila zapuštena vinska klijet, napola srušena farmerska kuća i više žitnica. Najmio je kamenoresce i tesare, koji su dograđivali udobnu blagovaonicu s velikim ognjištem i prostranom verandom. Proširio je kuhinju i obnovio spavaonice i uzidana ležišta. Jednu spavaonicu je preradio u radnu sobu i opremio ju s policama za knjige, časopise i za svoju kartoteku listića. Iza malenog uzidanog sakrivenog ležišta gledao je krajnji tropski vrt ispred kuće, s verandom na prednjoj strani, prostrano dvorište i veliku žitnicu i dio te žitnice je sada dao preurediti u devet udobnih gostinjskih soba za svoje prijatelje. Nakata, koji je postao glavni upravitelj ranča, imao je za pomagače još dvojicu Japanaca, koji su kuhali i brinuli se za red i čistoću u kući.

Kuća na ranču je bila već u svojoj zamisli vrlo uspjela. Bila je puna ukućana i gosti su se u njoj mogli upravo odlično zabavljati. Kada je živio u Divljem ljiljanu, njegovi su prijatelji i bliži znanci zaposjeli do zadnjeg kutića sve sobe, šatore i ležišta. To su bili George Sterling, Cloudesley Johns, James Hopper, novinari, mornari, skitnice i drugovi, koji nisu pripadali nijednom određenom zvanju. Sada, kada je imao dovoljno mjesta, počeo je opet pozivati sve poprijeko. Svaki dan u tjednu postao je sada ono, što su u svoje vrijeme bile Londonove srijede. Malone svatko, tko je pripadao umjetničkom i misaonom svijetu i koga je put nanio na zapad, ostao je nekoliko dana na Lijepom ranču, kako je Jack nazivao taj svoj posjed. U svih deset tisuća pisama, koje je otposlao sa svojega Lijepoga ranča — a priličan dio tih pisama je bio namijenjen ljudima, koji su se s njim svađali, napadali ga i klevetali — nije nikada zaboravio dodati na kraju: »Vrata na Lijepom ranču su uvijek otvorena, a povrh toga imademo uvijek dovoljno prostorija i hrane za naše prijatelje. Dođite nas posjetiti i ostanite kod nas koliko god vas je volja«. Tomu pozivu se je odazivalo toliko ljudi, da je morao dati štampati letake, na kojima je bio označen put iz San Francisca i Oaklanda u Glen Ellen. Malo kada se našlo oko njegovog jedaćeg stola manje od deset gostiju, a često također po dvadeset i još više. Na jednom ručku su se sastali kod Jacka Hyhar Dyall, otkrivač dyallističnog gibanja prema engleskoj oblasti u Indiji, neki američki romanopisac, neki sveučili-

šni profesor matematike iz Stanforda, neki farmer, neki inžinjer, zatim Luther Burbank, mornar, koji se upravo vratio iz Penanga, kneginja Ula Humphrey, glumica, koja je bila već u sultanovom haremu, tri skitnice i luđak, koji se bavio mišlju, kako će sagraditi kuću, koja će se protezati sve od San Francisca do New Yorka. Ti su gosti nemalo iznenađivali jedan drugoga svojim ponašanjem ne gledajući na to, kakvom su zvanju pripadali. Nekoji između njegovih najintimnijih prijatelja, koji su živjeli više mjeseci na Jackovom posjedu, tako su smrdili, iako se nisu prihvaćali nikakvog posla, da je za njih morao postaviti posebnu kuću u šumi. Svakako su svi jeli za istim velikim stolom u kamenitoj blagovaonici. Pisci, slikari, kipari, političari, evropski inžinjeri, državnici i filozofi, duhovnici, bivši kažnjenici, trgovački magnati, inžinjeri, gospođe, hiljade i hiljade ljudi zalazilo je u slijedećih pet godina u Jackovu kuću. Bio je već sit putovanja i potucanja po svijetu i zahtijevao je, neka radije svijet zalazi k njemu. Nikada se vlak u Glen Ellenu nije zaustavio, a da ga nisu čekala kola s Lijepog ranča, koja su odvezla Jackove goste po zavojitom, blatnom putu, po kojem je inače vukao već toliko centa grožđa.

Sav je cvao od zadovoljstva u svojoj ulozi gostoprimca, dobrohotnog patrijarha, ladanjskog plemića, kad je vidio svoje prijatelje i drugove, kako se zabavljaju, kako jedu za njegovim stolom, jure po njegovim brežuljcima s njegovim konjima i spavaju u njegovim posteljama. Više od svega drugoga veselilo ga je ispitati na ljudima, koji su dolazili na njegov ranč, gdje ih najviše žulja cipela, prodrijeti u bivstvo njihovog značaja, u mudrost njihovog duha i njihove slabosti, razumjeti prizvuk njihovog pripovijedanja o svojoj prošlosti. Što je najviše iznenađivalo njegove goste, bila je, kako je potvrdilo na stotine i stotine njegovih posjetilaca, točnost njegovog mišljenja, dubina i opseženost njegovog znanja i prije svega brzina, s kojom je stekao znanje, koje su donašali k njegovom stolu na čitavom svijetu poznati specijalisti. Makar je njegov gost donio još tako malo novosti ili podataka, bio je Jack, kada je taj napuštao njegov ranč, već u posjedu svih tih podataka

i gradiva, koje je izvukao iz svojeg posjetioca. Jack se je u razgovoru uvijek držao predmeta, koji je odredio njegov subesjednik, zadavao mu spretno postavljena pitanja, oduševljeno raspravljao, pobijao osnovne pojmove, popravljao vlastite utiske, podatke, pojmove i metode mišljenja i često nadvladao protivnika u umovanju kod sporova, premda se nisu slagali na području, u kojemu je posjetilac bio stručnjak, a ne Jack. Rado se upuštao u sukobe, u kojima je mjerio svoju duhovitost s onom svojega subesjednika. Jedan između njegovih najčešćih usklika je bio: »Osvojit ću oba staleža«.

Jack se ponašao s pravom razumnom zvjedljivošću istinskog učenjaka. Zidovi u njegovoj radnoj sobi bili su natrpani do stropa s knjigama, koje je neprestano naručivao iz New Yorka i iz Engleske: »Ne smijem imati previše knjiga najedamput, a tako isto one ne smiju obrađivati previše stvari zajedno. Ako ih i ne ću nikada sve pročitati, ipak ću ih imati uvijek kod sebe. Ta nikada ne znam, na kakvoj nepoznatoj obali ću zastati na svojem jedrenju po moru znanosti«. Ustrajnost, s kojom su filozofi naglašavali, da Jack ima najveći mozak, koji su ikada ustanovili kod nekog čovjeka, maleni je dar dječaku, koji je morao već onda, kada mu je bilo jedva trinaest godina, raditi u tvornici za cinkasto posuđe, jer nije imao sredstava, da bi polazio srednju školu.

Alexander Irvine kaže, da je Jack govorio tiho i da je imao mekan šapćući glas nježne gospođice. Bio je načelno savršeno i nepogrešivo uljudan, dapače i prema neznalici i bedaku. Jer je pozivao k sebi čitave čete potpuno tuđih ljudi, bio je sam učesnik iste pozornosti od strane svojih gostiju. Muškarci i žene, čija je naziranja prezirao, koje je smatrao za neprijatelje čovječje prosvjete, koji su dolazili na njegov ranč, iako su spavali u njegovim krevetima, jašili njegove konje i jeli za njegovim stolom i premda su se već tako dugo zadržavali kod njega, ti ljudi nisu nikada posumnjali, da goji takva čuvstva prema njima. U njegovoj kući su se nalazili ljudi svake vrste, izobrazbe i mišljenja,

ljudi najrazličitijih položaja, dohodaka i prošlosti... i Jack je upleo u svoja djela svu bogatu raznolikost njihovog značaja. Uzimao je od njih sve, što su mu nudili, njihovu mudrost i njihovu nenaobrazovanost, vrline i slabosti, njihovu pogrešnost i njihovu ludost. Nikada nije kušao nadvikati protivnika ili ga pobijati sa surovom silom. Više ga je zanimala sama debata, nego pobjeda nad protivnikom.

Svi govore o snazi njegove dinamičke osobnosti. Janet Winship, kći njegovih prijatelja iz Nape, kaže, da je njegovim dolaskom u sobu, gdje je sjedila skupina njegovih posjetilaca, uvaljenih u naslonjače, šutećih, tupih i dugočasnih — planuo među njima neki električni tok i mahom ih sve oživio i uzdrmao ih iz njihovog mrtvila i to ne samo njihova tijela, nego također njihove duše i njihov duh. Njegova neizmjerna životna snaga bila je samo dio njegove osobnosti. Bio je čovjek tako srdačne, vruće, trepćuće naravi, da je svakoga ožario s nekim bljeskom, s nekim duhom zadovoljstva. Irvine je govorio u ime mnogih njegovih prijatelja, kada je rekao: »Jack London je bio gora usred života«.

Prije nego je legao spavati, što se događalo obično u jedanaest sati uvečer, Nakata je stavio na njegov noćni ormarić pisaći papir, olovke, prve tiskarske otiske, knjige i brošure, rukopise, koje su mu slali na uvid mladi, nadobudni pisci, da bi im ih ocijenio i ispravio, zatim kakvo piće, s kojim si je po noći tjerao san, kutiju cigareta i čitave vrčeve hladnog pića, koje je srkao, da si od vremena na vrijeme smoči usta, sva isušena od neprestanog pušenja. Dugo je gorjela noćna svjetiljka usred šuštave tišine, kada je sam u svojoj skrivenoj postelji studirao, zapisivao, pušio, pio ledeno piće, motrio i vagao riječi mudrosti i laži čovječje pravednosti i krivnje, dok mu nije umor kao pjega dima sjeo na njegove zagrijane vjeđe. Neumorno je sticao znanje, ne samo zato, jer je volio znanje, nego također iz straha, da mu ne bi izmaklo štogod novoga i značajnoga na tom svijetu. Uvijek, sve do svojega posljednjeg dana, imao je na svojem noćnom ormariću djelo u dva sveska Paula de Chaillua, čija Afrička putovanja su bila prva

pustolovna pripovijest, koja mu je došla u ruke, kad je bio jedva osam godina star i živio na očuhovom ranču u Livermoru. To djelo u dva sveska zvalo se Doba Vikinga.

Jedne noći je stavio u knjigu žigicu i tako si označio stranu, na kojoj je prestao čitati, a zatim je objesio na vrata sat od ljepenke, na kojem je bilo označeno, kada će ga Nakata probuditi. Rijetko kada si je dozvoljavao više počinka od pet sati. Najkasnije vrijeme, označeno na njegovom satu, bilo je šest sati ujutro. Po običaju ga je Nakata budio već u pet, kada mu je donio kavu, dok je ležao u krevetu i ispravljao rukopise iz prošlog dana, koje mu je natipkala Charmian, čitao razne službene odredbe i tehničke studije, koje je naručio, popravljao otiske i bilježio opaske za rad slijedećeg dana i za svoje buduće pripovijesti. U osam sati navečer je sjeo za stol i sastavljao svoj obični svakodnevni sadržaj, koji je iznosio tisuću riječi, i pri tom se od vremena na vrijeme obazirao na pjesmicu, obješenu na zid:

> Kad idem na posao, ti moj Bože,
> daj, da bih bio marljivih ruku.
> Umrem li prije noći,
> molim Boga, da s njime usnem.

Oko jedanaest sati, kada je imao napisanih uobičajenih svakodnevnih tisuću riječi, zakopao se u hrpu poslovnih i ličnih pisama. Primao je poprečno na godinu po deset tisuća pisama, te je podrobno i uljudno odgovarao na svako od njih, pa makar inače i nije bilo tako važno. Gdjekoji je dan čitao i diktirao odgovore na približno stotinu različitih pisama.

Dao je do znanja gostima, da ima određeno jutro za odmor i za rad, to jest, da želi jutrom biti sam. U jedan sat, nakon osamsatnog rada, došao je k dvorišnim vratima. Bio je raskuštrane kose, široka bijela košulja bila mu je razgaljena oko vrata, blijeda sjenka mu je padala preko čela, u ustima je imao cigaretu, a u ruci snop časopisa. S otegnutim smijehom je uskliknuo: »Bliže, bliže, ljudi božii!« i kada su uistinu došli bliže, sva je soba postala puna Jacka Londo-

na, njegove privlačive srdačnosti, njegove dječačke ljupkosti, njegove bogate, žive i priljepčive čovječnosti. Kada je po svršenom poslu došao među svoje goste, to je značilo početak zabave svakog dana.

Poslije jela, koje je trajalo, osobito ako je razgovor bio zanimljiv i ako su se dobro zabavljali, katkada i po dva sata, doveli su na dvorište između kuće i žitnice osedlane konje. Zajašili su ih i odjurili na čelu s Jackom na vrh Sonome i preko grebena sonomskog gorskog lanca, s kojeg se pružao pogled po cijelom sanfranciškom zaljevu. Kada je sjalo sunce, vodio ih je k jezeru, koje je napravio tako, da je dao zagraditi kameni jaz preko ribnjaka, u koji je uticalo više izvora. Tu su si u kabini, istesanoj iz svježih klada, obukli kupaća odijela, plivali i veslali u bojnim kanuima, koje je Jack donio sa sobom s Južnog mora, sunčali se na pristaništu čamaca, pravili gluposti, upriličili bojne igre i indijansko hrvanje, boksali se i bacali u vodu one, koji su se vozili čamcima u odijelu. Kad se smračilo, odveo ih je kroz šumu sekvoja, smreka i manzanitovaca po stazi, koja je vodila mimo Vučje kuće, sišao s konja i vodio ih između građevne skele i pripovijedao im, kako će biti lijepa Vučja kuća, pokazivao s ponosom na nepatvoreni kameniti zidarski rad i objašnjavao im, zašto mu nije potrebno osigurati kuću protiv požara, jer će je osigurati s cijevima, ovijenim azbestom, sigurnim pijeskom protiv vatre, kamenitim zidovima i krovom iz opeke.

Kada su se vratiti u kuću, obukli su se i upoznavali s novim gostima, mastili se sa obilnim jelom, raspravljali o filozofiji i o visokoj politici.

Karte su mu bile najveća razonoda i doskora su počeli igrati crvenoga psa i crnoga Petra. Oklada je iznašala po dvadeset i pet stotina od partije. Još je uvijek izmišljao najrazličnije strpljive i tehničke igre. Kada ga je posjetio kakav anarhist, kao na primjer Emma Goldman, postavio mu je na tanjur knjigu — ili nešto tome slično — na čijem uvezu je bio napisan naslov s velikim podebljanim crtama. Kada je anarhist ne sluteći ništa zlo otvorio knjigu,

ta mu se razletila u rukama od žabice, koja je bila skrivena pod koricama. S tim njihovim prepadanjem i strahom višeput se je okoristio tako, da bi im dokazao, da nisu sposobni silom uništiti sadašnji društveni red, također ako bi uistinu imali takvu snagu. Prošupljena čaša bila je pak namijenjena laicima u literaturi, koji su bili tako zbunjeni zbog činjenice, da su se našli za stolom velikoga Jacka Londona i da se nisu usuđivali ni dihati, a kamo li jesti.

Finn Frolich, norveški kipar i mornar, čovjek najgromkijeg i najbučnijeg smijeha, koji je bio ikada svojstven jednom smrtniku, i koji je sada postao neki Jackov dvorski kipar i šalidžija, kaže: »Kada sam došao tamo, vidio sam, da se igraju kao djeca. Igrali su razne skrivačke i smiješne igre. Kada je došao red na Jacka, smijao se više nego itko drugi. Najobljubljenija zabava bila je ta, da su postavili nekoga k vratima blagovaonice, kao da hoće izmjeriti njegovu visinu, a zatim udarili s maljem u visini njegove glave po drugoj strani vrata. Najsmiješnija i najzabavnija je bila igra, s kojom su draškali plašljivce. Kroz pod sobe, u kojoj je spavao plašljivac, probušili su rupu i propleli konopac između rupe i krevetne posteljine. Kada je zaspao, šaljivci su počeli vući konopac i strahovito tresti njegov krevet. Izletio je u noćnom odijelu na dvorište i počeo vapiti: »Potres! Potres!« i na vrat na nos se zaletio u ribnjak, gdje je zapeo u mulju. Voda mu je derala između raskrečenih nogu i morao je rovati po blatu još mnogo vremena, prije nego je izašao na suho. Kada se je dosta smočio, borio se iz petnih žila, da ga ne zanese, jer su mu noge što dalje sve to više upadale u močvaru. »Jack je odraslo dijete«, kaže Carrie Burlingame njegov susjed iz Sonome. »Sve što je učinio, tjerao je do krajnosti. Pače i u šalama i u zabavama išao je do krajnosti«. U svojim šalama je išao pače tako daleko, da je jednom, kada se netko od gostiju omalovažavajući izrazio o njegovoj priči sa Salomonskih otoka, gdje je jeo sirove ribe, okladio, da će pojesti živu zlatnu ribicu iz staklenke, koja je stajala nasred stola, tko izvuče najmanju kartu. Gosti su pristali na okladu i bacili karte. Najmanju je izvukao neki zaručnik, koji je bio slučajno u po-

sjetama kod Jacka. Segnuo je s rukom u staklenku, potegnuo za rep zlatnu ribicu i progutao je... Izazvao je mnogo smijeha i odobravanja, a njegova je zaručnica na sav glas uvjeravala, da ga ne će više nikada poljubiti. Jack se je osjećao toliko sretnim na svojem posjedu, gdje je imao toliko prilike zabavljati se sa svojim gostima. Najnerazdružljiviji prijatelj bio mu je pjesnik George Sterling, sa svojim oštrim izrazitim indijanskim crtama i kosim čelom, kojega je brižljivo sakrivao tako, da je češljao kosu na čelo. Bio je upravo čudnovato ružan čovjek, čiji je vedri, jasni izraz čuvstvenjaka usprkos svemu odavao neku ljepotu i neki živi smisao za boli života. Mnoge njegove pjesme su bile sjajno sastavljene, a mnoge su bile i bombastične, prenatrpane izrekama iz svetog pisma i praznim raskošjem riječi. Premda je njegova žena Carrie bila lijepa, stasita žena, koja je svojom veličinom sjećala na Bessie Maddern, i premda je bila tako tankoćutna, da nije dozvoljavala u svojoj kući ubiti ni pauka, nije mu se ni najmanje smilila, kada su mu misli bježale kojoj drugoj ženi. U suprotnosti s Jackom uživao je potporu bogatoga strica i nije imao pojma o siromaštvu. Imao je sreću kod žena, koje su ga vrlo veselile, i bio je strastvena pijanica, ukratko, gotovo savršen primjer rijetkog bohemskog pjesnika.

Šaputalo se, da George Sterling uvijek kada izgubi partiju crvenog psa ili crnoga Petra, popije čašu Jackovog vina, da bi nadoknadio gubitak, a Jack svakiput kada izgubi, napiše novu riječ, da bi zaslužio dvadeset i pet stotinki, koje je izgubio kod igre. U blagovaonici je bila na stolu za piće vrsta butelja i gosti su mogli piti koliko su htjeli, dočim si Jack po čitave tjedne nije priuštio niti uobičajeni cocktail prije ručka, koji je priuštio svojim gostima. U Tokiu, na putovanju sa Snarkom i u Renu, pio je s novinarima. Osim koje slučajne čaše, koju je u rijetke časove popio prije svega za volju društva, nije na ranču nikada pio.

Glen Ellen je bio u to vrijeme nekakvo zabavište. S obe strane glavne ulice redala se pivnica za pivnicom. Kada god se želio otresti svoje obitelji, teškog bremena, koje su mu nalagale njegove obaveze i njegov rad, i svojih neizbježivih prijatelja, zapregnuo je četiri konja, objesio zvonce oko hamova i odjurio kao lud po vijugavom, blatnom putu prema mjestu. Čitav Glen Ellen se prenuo iz svoga mrtvila, čim je začuo zveket Jackovih praporaca. »Dolazi Jack London!« oglasio se je koji domaćin i u času je čitavo mjesto saznalo za njegov dolazak. Ljudi su ispunili sve ulice i na široko kesili zube zbog te novosti i konobari su iznova počeli oduševljeno prati čaše. Kada je Jack jurio po glavnoj ulici, sve je klicalo: »Hej, Jack!« i ako je ugledao među njima znanca, zaviknuo je: »Hej, Bill!« i zamahnuo mu svojim širokim šeširom. Privezao je konje na prvom privezu i stupio u najbližu pivnicu i slično kao već u svojim mornarskim danima pozivao sve goste na piće. Nitko nije smio plaćati osim njega. Mnoštvo pijanaca ga je opkolilo, smijalo se njegovim dogodovštinama, koje im je pripovijedao, izražavalo svoje mišljenje o njegovim novim djelima i zahtijevalo od njega novih smiješnih slučajeva. Nekoliko minuta zatim, to jest, već poslije nekoliko čaša, preselio se u susjednu pivnicu, gdje je našao oduševljenije slušatelje. Tu je naručio novog pića i bilo je opet mnogo muškoga smijeha i dobrog drugarstva. U mjestu je bilo kakvih tucet krčama. Do mraka ih je obredao sve od prve do posljednje, popio u svakoj čašu whiskyja, progurao se s laktovima kroz mnoštvo pijanaca, brbljao i zabavljao se sa stotinom različitih ljudi. Poslije se uputio natrag kolima, odvezao konje i, međutim dok se je sakupio oko njega sav Glen Ellen i klicao: »Do viđenja, Jack! Javi se opet čim prije«, potjerao je konje i odjurio po dugom, blatnom putu, koji je vodio po valovitim brežuljcima među njegovim voćnjacima i vinogradima. Stanovnici Glen Ellena kažu, da su za njih bili najljepši dani, kada se je po okolici razlijegala zvonjava i kada je Jack u stražarskom šeširu, u kravati i bijeloj košulji protjerao u spregu svoja četiri iskra konja.

Jedno poslije podne zapregao je dva najbrža konja i odjurio u šesnaest milja udaljeno, pijansko, a ipak od sile natražnjačko mjesto Santa Rosa, koje je bilo pokrajinsko središte, a mimo toga također sjedište hmeljarskog i vinarskog obrta i trgovine grožđem. U tom je mjestu Jack

London slovio kao luđak. Preletio je glavnom ulicom, zatjerao uz zveket hamova pred službeni posjed Ire Pylea i zaviknuo: »Hej, Pyhhyle! Hajdemo!« našto su krenuli u točionicu hotela Overton, gdje je Jack zauzeo svoje uobičajeno mjesto u zadnjoj udubini pivnice, tako da je pokazao leđa svim drugim gostima, i naručio četvrt litre škotskog whiskyja. Pio je iz velike čaše za vodu, koja je mjerila dvanaest unča. Najprije je popio dvije Pyleove čaše, našto je još mogao Pyle potegnuti, koliko ga je bilo volja i koliko ga nije bilo volja.

Kada nije bilo Pylea, da bi išao s njim, sam je krenuo u Overtonovu krčmu, naglo se obazro oko sebe, sjeo u svoj kutić popio čašu ili dvije i namignuo susjedu, neka dođe i malo pročavrlja s njim. Prijatelji, koji su s njim pili pripovijedaju, kako su raspravljali s njim o ratu, o neimaštini kao uzroku zločina, o biologiji, radnoj organizaciji, psihoanalizi, potkupljivosti sudaca, književnosti i o putovanjima. U šest sati, kada je ispraznio staklenku whiskyja, makar je i pio s nekim, krenuo je u kola i odvezao se kući. Nikada nije imao neugodnosti s konjima; kada je bio pijan, rado je vozio u kasu. Billy Hill, koji je bio njegov konobar u Overtonovoj krčmi, kaže: »Jack je stresao u grlo više pića, nego tko drugi, a ipak nije bio nikada pijan. Uvijek je ostao na visini i sačuvao svoje dostojanstvo. Kada je odlazio, odlazio je kao gospodin. Ako ga je imao dovoljno, imao ga je dovoljno. Nikada ga nisam vidio nasađenog ili arogantnog. Bio je uvijek dobar i veseo i upuštao se u debatu samo s čovjekom, koji je znao uistinu dobro debatirati. Ali bio je tako spretan raspravljač, da mu je uvijek uspjelo predobiti svojega protivnika, pa da je raspravljao bilo s kim.

Pyle kaže, da ga nije vidio nikada pijanog, jer je bio kao svaki pravi Irac vraški otporan prema piću. Piće mu je odagnalo umornost i živčanu napetost, razvezalo mu jezik, razgibalo mozak i nudilo mu odmor, promjenu i počinak.

U tom opijanju rodila mu se u glavi misao, da bi napisao knjigu, koja mu je donijela više slave i više sramote,

negoli ikoje njegovo djelo. Kralj alkohol je autobiografski roman. Jack u njemu do izvjesne mjere kazuje istinu o svojem opijanju, ali kao većina autobiografskih djela, ima također Kralj Alkohol »jedinu pogrešku, da se u njemu nisam usuđivao kazati sve istine. Nisam se usudio reći svu istinu«. Zatajio je, da je u nekim razdobljima svojega života trpio od očaja, da mu je svijest o njegovom nezakonitom porijeklu — na koje je, ako je bio dobre volje, mogao zaboraviti i odbaciti ga u stranu kao nešto više ili manje nevažnoga — u danima utučenosti trovala duh i misli i stavljala ga u melankoliju. Zatajio je, da je često pio samo zato, da bi zatro u sebi tu svoju nejneiskorjenjiviju, najneutaživiju britkost. Trudio se koliko je mogao, da bi prikrio to uvijek iznova vraćajuće stanje utučenosti. Inače su bili, općenito rečeno, ti živčani napadaji nešto prerijetki, — bilo ih je pet ili šest u godini — da bi ih mogao označivati kao pomamno depresivno stanje, na kojem trpi inače veći dio stvaralačkih umjetnika. Kada ga je zgrabilo, ogadilo mu se čitavo njegovo pisanje, njegov ranč, prijatelji, njegova mehanička filozofija i počeo je na svu silu zagovarati čovjekovo pravo na samoubistvo. U takvim prilikama činilo mu se breme, kojeg je morao nositi, preteško za njegova ramena i zakleo se, da ga ne će više snositi. U takvim prilikama je počeo pijančevati i postao je surov, nepristupačan i prepirljiv. Ali ti napadaji su nestali često već u samom jednom danu.

Književna vrijednost Kralja alkohola nije u skladnosti s Jackovim istinskim životom. Čita se kao roman i svojski je izvoran, priprost i ganutljiv i sadrži čudovito iskrena mjesta. Mogli bi ga nazvati klasičnim djelom o alkoholizmu. Pa također da bi bilo u cjelini izmišljeno, bilo bi usprkos tomu prvorazredna pripovjedalačka proza. Izlazio je najprije u subotnjem Evening Postu, a također je kasnije izašao u obliku knjige i čitalo ga je na milijune ljudi. Svećenstvo je oduševljeno posizalo za njim, jer ga je smatralo za najprimjerniju moralnu pouku proti pijančevanju. Razni protualkoholni i prohibicionistički savezi i društva, koji su se zauzimali za ukinuće krčama, smatrali su to djelo

za svoje i pretiskivali su navode u brošurama, koje su širili u stotinu tisuća izvoda. Odgojitelji, političari, novinari i saradnici magazina, predavači i društva, koje inače nijedna stvar na svijetu ne bi navela na to, da bi se u čemu god sjedinili, sada su si po izlasku Kralja alkohola pružili ruke u borbi protiv alkoholizma. Napravili su također film po romanu i rakijašnice su nudile velike svote, da bi ga zabranili. Knjiga je podignula takvu buku, da ju je s nasladom čitalo stotinu tisuća ljudi, koji već od srednjoškolskih godina nisu otvorili nijedne knjige. Iako Jack u njoj opisuje svoju pobjedu nad alkoholom, čitaoci su ga, koji u svojoj nastranosti rado preziru sve što im ne laska, usprkos tomu osudili kao pijanca iz navike.

Kralj alkohola ima zbog novih, udruženih sila, koje su se uzdrmale na njegovu pobudu, najviše zasluga za prohibiciju, koju su uveli godine 1919. Slika čovjeka, koji se je često napio samo zato, da bi zaboravio na svoju nezakonitost, koja se uvijek iznova vraćala s bolom, na bolest čovjeka, koji je našao u piću mnogo zabave, pobude i drugarstva, bolest čovjeka, koji nije pokazao niti najmanje namjere, da bi napustio piće, koje je oružje s takvim učinkom u rukama raznih ljudi, koji su htjeli nešto poboljšati, koji su našli u Sjedinjenim državama strahote prohibicijskog vremena — ta slika je možda najveća ironija Jackova života, koje je i inače bilo puno vatrene ironije.

Ljetni dani su prolazili. Jack je gledao svoja polja, koja su bila u proljeće izorana i posijana i zatim se zelenila i žutila u kasnom ljetu, a u dugoj, suhoj jeseni tamnoriđasto se obojila, a kasnije u zimi ih je prenlavio snijeg. Bio je ponosan na svoje pisanje, na svoju iznova iskrčenu i k životu probuđenu zemlju i na svoje nebrojene prijatelje. Sve mu je išlo sa srećom i njegov »smiješak, koji ne prolazi«, nije nikada nestao s njegovog lijepog irskog lica. Finn Frolich piše: »Nisam još vidio čovjeka s tako čudotvornim magnetizmom. Duhovnik, koji bi smogao toliko istinske ljubavi u svojoj hinjenoj pobožnosti, mogao bi preobratiti k svojoj vjeri čitav svijet. Kada je govorio, bio je upravo čudnovat.

Zjenice su mu se širile i njegove čuvstvene usnice su bile pune iraza. Riječi su gotovo izvirale iz njega. Njegov duh je jurio brzinom od šezdeset milja na minutu i uzalud si ga pokušavao dostići. Bio je pun humora i uvijek se smješkao, pa govorio o čemu god. Gotovo bi puknuo od smijeha, ako si ga slušao«.

Bio je sretan, svi su ga voljeli i njegov je rad napredovao snažnim koracima.

*

Kada je kupio Hillov ranč, pisao je Cloudesleyu Johnsu: »Ne ću seljakovati. Svu ću iskrčenu zemlju upotrebiti za sjenokošu!» Ali pomalo je dolazio do spoznaje, da ga poljski posao što dalje sve više privlači i da ga svaki čin navađa k novom radu. Naručivao je poljodjelske listove i magazine i više puta se obraćao na zemjloradnički odsjek kalifornijskog sveučilišta i na kalifornijsku vladu za podatke i savjete. U toku mjeseci je spoznao, da su gospodarenje i upravljanje ranča dvije zanimljive stvari, koje ga što dalje sve više vežu uza se. Umoran od pustolovina po svijetu, upustio se na pustolovine u svojem domu. Gospodarenje je postalo njegov adut. Kada se tako sa svojim uobičajenim oduševljenjem latio svojega novog djela, uskoro se osvjedočio, da si je već stekao dovoljno znanja, da se može ubrojiti kao autoritet na tom području.

Što je više proučavao kalifornijsko poljodjelstvo, to je tim više otkrivao u njemu pogrešaka, tim je jasnije uvidio, da je sav poljodjelski sistem, koji je sastavni dio cjelokupnog gospodarskog sistema, jako zanemaren i u rukama ljudi, koji ga vode gotovo u jedan dan na slijepu sreću, i da je potreban temeljite obnove po novim znanstvenim metodama. Sada, kada ima svoju zemlju i sredstva, primjerno znanje i također svu potrebnu odlučnost, upotrebit će sve, da pripomogne rješenju kalifornijskog seljaštva. Dok je tako nastavljao s proučavanjem poljodjelstva i udubljavao se u agrarna pitanja, polagano mu je pred očima rasla slika uzorne farme, kakovu si je htio urediti njegov hranitelj-

očuh John London u Alemadi i kasnije u Livermoru. To uzorno gospodarstvo, koje će si postaviti u toku godina, služit će čitavoj zemlji kao primjer uglednog poljodjelstva i omogućavat će farmerima, da će gotovo imati dobitak najbolje kvalitete od svoje zemlje i svoje stoke.

Ustanovio je, da su Lamottov i Kohlerov ranč već iscrpljeni i potpuno neupotrebljivi, jer su njihovi prijašnji vlasnici obrađivali zemlju neprekidno kroz četrdeset godina, a da ju nikada nisu gnojili i dali u najam. Vidio je također, da je stoka u toj zemlji jako izrođena. Za vožnju su upotrebljavali iscrpljene bikove bez rodoslovlja. Konji, svinje i koze su bile manje vrijedne pasmine. Rodni kalifornijski brežuljci su bili pusti i goli. »Moramo upotrebiti znanstvene metode, ako hoćemo promijeniti taj kraj u rodne ravnice«. Ako poboljša zemlju i stoku — tako je mislio Jack u sebi —, ako napusti manjkave i štetne načine obrađivanja, kakvim se služe njegovi susjedi, koji su već svi propali, ako pokuša izvući iz zemlje čim više priroda, tako će moći lako riješiti taj dio zemlje za poljodjelsko obrađivanje. Toj zadaći su sada Jack i Eliza posvetili sva svoja sredstva, sve svoje snage i sve svoje vještine. Jack je pravio sve svoje planove skupa s Elizom, koja mu je sada vodila sve poslove.

»U ovom trenutku sam vlasnik od šest propalih ranča. Tih šest ranča predstavlja najmanje osamnaest propalih gospodarstava, to jest, da je najmanje osamnaest zastarjelih zemljoradnika na tim posjedima otišlo na bubanj, slomili si srce i izgubili svoju zemlju. Što da učinim? Hoću li, ako budem pametno radio, po svojem rasuđivanju i koristio se svim savremenim znanjem o poljodjelstvu, uspjeti tamo, gdje je već prije mene propalo osamnaest farmera? U dohvatu svoje namjere stavio sam sve svoje snage, svu svoju muškost, svoj imetak, svoje knjige i uopće sve što imam.«

Na svojim iskrčenim poljima sadio je grašak i kanadski grah i preoravao tri godine, da bi svoju zemlju učinio što plodnijom. Oko kuće na ranču prostirale su se neobrađene niske površine. Najmio je radnike, koji su ih očistili i uredili kao terase, po uzoru brežuljaka, kakve je vidio na Koreji. Dalje je unajmio dvadeset i dva radnika, koji su rarili po vinogradima, obrezivali traje i odstranjivali mladice. Rekao je Elizi, da će grožđe morati prije ili kasnije pokriti troškove za rad, koje je u njega utrošio, zatim je odjahao na indijanskom konju u Glen Ellen, gdje je glasovao za prohibiciju, jer je bio mišljenja, da su krčme ubistvo za radničke obitelji. Bio je uvjeren, da će u Americi već za nekoliko godina provesti prohibiciju, i zaključio je, da je zemlja u vinogradima previše iscrpljena, a da bi mogla dati dobru ljetinu. Zato je dao iščupati sedam stotina rali loze, pognojio zemlju i zasadio ju s eukaliptom, koji daje plod tako zvanog čerkeškog lješnjaka i upotrebljiv je kao tvrdo drvo za gradnju i materijal za potrebe kuće. Prvu godinu je zasadio deset tisuća drveta, a slijedeće godine još novih dvadeset tisuća, dok nije najposlije na njegovoj zemlji raslo četrdeset tisuća eukalipta, čija ga je sadnja stajala četrdeset i sedam tisuća dolara. »Kroz dvadeset godina će vrijediti čitav imetak, a da ne ću imati nikakva posla s njima«. Izračunao je, da je ulaganje u taj posao sigurno kao novac u banci i donosit će mu osim toga trideset posto kamata.

Na drugim poljima je sadio repu, kupus, crvenu zob, žito, ječam, sijeno i njemačku djetelinu, prirode, koje je Eliza učila gojiti na dopisnim poljodjelskim tečajevima kalifornijskog sveučilišta. Ti prirodi su mu bili nužno potrebni za njegovo uzorno odgajanje stoke na ranču, koje je odlučio urediti. Luther Burbank mu je donio iz svojega isprobanog vrta u Santa Rosa nešto novih kaktusa bez bodljika i Jack, koji je bio oduševljen za svaki novi pokušaj, zasadio je čitavu livadu s tim kaktusima, da bi ih upotrebio za životinjsku krmu.

Za početak svojega živinarskog gospodarstva kupio je za dvije tisuće pet stotina dolara nagrađenog shireškog ždrijepca s visokim nogama i četiri shireške kobile po četiri stotine dolara. Budući da se pouzdavao, da će opet doći u upotrebu veliki radni konji, pokupovao je sve kobile, koje su upotrebljavali sanfranciški kočijaši i koje su si do krvi ožuljile noge po kamenitim putovima. Kada je trebao no-

vih radnih konja za krčenje i oranje svojih polja i nije našao ništa zgodnog, uputio se na kupovanje u južnu Kaliforniju. Kada nije našao nikakvih primjernih krava i teladi, dao je oglase u poljodjelske listove i išao na živinarski sajam u Sacramento, gdje je kupio nešto nagrađene stoke, među ostalim nagrađenog durhamskog kratkorogog plemenitog bika za osam stotina dolara i osam teladi po tri stotine pedeset dolara od glave. Otišao je na trg i nakupovao najbolje svinje s rodoslovljem i stado od osamdeset i pet koza. Dio svoje stoke je namjeravao preprodati poslije nekoliko mjeseci znanstvenog živinogojstva po niskoj cijeni svojim susjedima i tako im pomoći poboljšati kvalitetu njihove stoke. Odlučio je također, da će izabrati za prodaju samo najbolja goveda i najbolje prasce, upravo kako ga je učio već njegov očuh, koji je prodavao u sanfranciške hotele samo izabrano povrće. Za svoju što dalje sve brojniju stoku sagradio je nove staje i torove i u Glen Ellenu je kupio čitavu kovačnicu, koju je dao prenijeti na svoj ranč. A za svoje iz dana u dan sve brojnije radnike gradio je kolibe, da bi u njima nastanio radnike i njihove obitelji.

Pisao je članke o savremenom poljodjelstvu, zapisivao si bilješke za roman, u kojem će opjevati »povratak k zemlji«, izmijenio brojna pisma s raznim poljodjelskim društvima i prokušanim farmama i davao radoznalim novinarima izjave o svojem novom zvanju. Kada je u Los Angelesu nakupovao stoke, u kući svojega staroga prijatelja kipara Feliksa Piana izjavio je novinarima, koji su ga ovamo došli intervjuisati: »Počeo sam istraživati pitanje, kako je bilo moguće u četrdesetim godinama uništiti plodnost kalifornijske zemlje, dočim je kitajska zemlja, koju obrađuju neprekidno već tisućljeća, još uvijek rodna. Odlučio sam ostaviti na svojem posjedu sve tako, kako je bilo. Gojio sam stočnu krmu i nabavio si prvi stroj za gnojenje, koga nisu nikada vidjeli u tim krajevima. Najmio sam ljude, koji su čistili zapuštenu zemlju i napravili iz grmičaste zemlje njive oranice. Baš su očajne prilike bile one, zbog kojih se je u toj pokrajini isplatilo čovjeku umno gospodarenje. U posljednjih deset godina je u Americi narasao veliki broj proždrljivih ljudi za šesnaest milijuna. U tih deset godina je broj prasaca, ovaca, krava muzara i rogate stoke spao, jer su se veliki ranči raspali na manje farme. Zemljoradnik, koji ima dobru stoku i koji čuva i njeguje svoju zemlju, može dobro uspjeti«.

S obrađivanjem svojih jedanaest jutara zemlje omogućio je svojim što dalje sve brojnijim radnicima, da su zasluživali toliko, koliko su trebali za život. Naredio je Elizi, da ne smije pod nikakvim uvjetom puštati od kuće nikoga, dok ne zasluži barem tri ili četiri dnevnice i koji nije imao barem tri ili četiri dana prilike pošteno se najesti u njegovoj kući. Morala ga je na svaki način zaposliti i ako nije bilo drugoga, poslala ga je na obronak tući kamenje ili da postavlja ograde između njiva. Forniju, koji je vodio gradnju Vučje kuće, jednom je rekao: »Forni, ne puštaj nikoga od kuće, a da mu ne omogućiš barem tri ili četiri dana rada, pa ako je dobar čovjek, onda ga tek zadrži u službi«. Kažnjenici iz folsomskih i sanquentinskih zatvora, koji su bili pušteni na časnu riječ, ako su voljeli raditi, obraćali su se na njega, da ih uzme u službu. Jack je skoro u svim slučajevima predlagao vlastima, neka puste molitelja na časnu riječ, a odbio je primitak na rad samo onoga, koji nije imao ni kuće ni kućišta i za takve nije bilo mjesta u njegovoj kući na ranču i nije ga uzeo pod svoj krov. Neki molitelj, kojega je morao odbiti, pisao mu je: »Ne bojte se. Bez straha me možete pustiti raditi oko kuće, ništa vam ne ću ukrasti. Nisam lopov, nego ubojica«. Cijelo vrijeme radilo je i živjelo na njegovom ranču najmanje do deset otpuštenih kažnjenika najednom.

Kada su godine 1913. bili ti radovi na vrhuncu, njegova je platežna lista brojila vratolomnu svotu od tri tisuće dolara na mjesec. Uposlio je pedeset i tri čovjeka na poljodjelskom poslu i trideset i pet ljudi, koji su zidali Vučju kuću i omogućio opstanak približno stotini radnika i njihovim obiteljima, svega oko pet stotina ljudi. Na isplatni dan je zajašio na svoga indijanskog konja, jurio po svojim poljima i svojim šumama, isplaćivao radnike iz vrećica za

zlato, koje je imao pripete oko pasa. To su bile iste vrećice, koje je nosio svojevremeno na Klondiku. Spoznaja, da pruža zaradu tolikim ljudima budila je u njemu duboko zadovoljstvo, upravo onako, kako ga je obuzimalo pri pomisli, da je rješitelj kalifornijskoga zemljoradničkog pitanja.

Njegovi su ga susjedi pak ismjehivali kao čovjeka, koji uzastopce ore tri godine. Kada su tako pravili ludu iz njega zbog tog njegovog uzornog gospodarstva, upravo kao što su svojevremeno pravili ludu iz njega zbog Snarka, tužio se je: »Čovjek si izabere dostojan i pošten način, kako bi zaslužio i potrošio svoj novac, a poslije svi udare po njem. Kada sam se zabavljao konjskim trkama i pjevačicama, nije bilo ni konca ni kraja blage vike i opominjanja«. Ljudima, koji su ga korili, neka nikada ne rasipa tako ogromne svote za svoje pokuse, odgovorio je: »Ako trošim svoj novac, da bi uspostavio kalifornijsko gazdinstvo na njegovo prijašnje stanje, zašto ne bih smio trošiti novac za stvari, s kojima se zabavljam?«

U istinu se je odlično zabavljao svojim poljodjelskim radom. Svakoga je gosta s prijatnim ponosom odvodio u kravlju staju i tumačio mu uspjehe, koje je postigao kod muzenja svake pojedine krave. Tumačio mu je bujno rastenje djeteline i žitnih polja i svoje savremeno odgajanje goveda, prasaca i koza. Sav sretan i zadovoljan je bio, ako je koja njegova živina dobila premiju. Ako je bio slučajno na moru sa svojom jedrilicom Skitalac ili se je uputio sa Charmianom i Nakatom na izlet sa svojim dvopregom, neprestano je slao savjete i naredbe Elizi, koja ga je obavještavala o svakom najmanjem događaju na njegovom ranču. Jack joj piše: »Gledaj, da svinje budu site. Da li su ječmena polja poplavljena? Pobrini se za ždrijepca. Da li su stroj i vodene cijevi zaštićeni od vrućine i sunca? Jako me je utuklo, kada sam saznao, da svinje imadu grižu. Da li su podovi u nastambi za dvadeset svinjskih pregrada popravljeni? Treba se sada pobrinuti, da svaki radni konj i svaki ždrijebac ima pored paše još i posebnu hranu. Što se tiče kamene ograde oko voćnjaka možeš mi vjerovati, da će uistinu biti lijepa, ako budu radnici nanijeli samo veliko kamenje«. Sve neka bude čim veće i čim bolje; Vučja kuća, kamena ograda, djetelina i žito, shireški konji, krave, svinje i koze. Njegov silni, punokrvni kraljevski kompleks mu je uvijek govorio, da mora biti nešto posebnoga (zadnji neka bude prvi i izrod neka postane plemenit) i njegov tako moćni mesijanistički kompleks neprestano je podražavao u njemu želju, da spasi od raspadanja i propasti američku književnost, američko gospodarstvo i američko poljodjelstvo.

Od svojih djela zasluživao je godišnje sedamdeset i pet tisuća dolara, a potrošio je ništa manje nego sto tisuća. Sve, što je posjedovao, bilo je jako opterećeno s hipotekama, pače i njegova sama budućnost. Svakoga prvoga u mjesecu sjedio je s Elizom za stolom u kutu blagovaonice i razbijali su glave, nagnute nad računskom knjigom, sasvim u brigama, gdje bi smogli potreban novac, da izravnaju sve obaveze. Jednom je bilo tako na kraju s novcima, da je Eliza morala uzeti zajam od pet stotina dolara na svoju kuću u Oaklandu, da bi mogla kupiti krmu za stoku. Jackova pisma istočnoameričkim urednicima u to vrijeme su jedno samo neprestano moljakanje za novac: »Molim, pošaljite mi dvije tisuće dolara, koje mi dugujete za moje pripovijesti, jer zidam prvi kameni silos u Kaliforniji . . .« — »Pošaljite mi još pet tisuća dolara na račun moje knjige, jer zidam novu kravlju staju . . .« — »Trebam novu kravlju staju, tisuću dvije stotine dolara za stroj za miješanje maltera . . .« — »Pošaljite mi bez oklijevanja tisuću pet stotina dolara, koje trebam za kupnju glinastih odvodnih cijevi, jer hoću očuvati svoju rodnu zemlju, da mi ju ne isperu poplave . . .« — »Ako mi platite unaprijed za zbirku pripovijesti, omogućit ćete mi kupnju susjednog Freundovog ranča, koji broji četiri stotine jutara, uz pogodnu cijenu od četiri tisuće pet stotina dolara«. — Svojim urednicima je dijelio pouke o znanstvenom gospodarenju, a katkada su ipak očajno jadikovali: »Gospodin London, što mi možemo, ako se vi želite opskrbiti novim potomstvom prasaca«, ili pak: »Jamačno, mi se nismo dužni brinuti za to, da vaša

polja budu iskrčena!« Neki urednik je bio pače tako drzak, da mu je odgovorio: »Sasvim pravo, ako pisac postane farmer — zašto da ne pokuša gospodariti na njoj«.

Bilo je uvijek dovoljno zadržavanja i zavlačenja, neugodnosti, prepiranja, a također sva kiša uzbuđenih i brižljivih, nerijetko ljutitih brzojava. Ali uvijek je zasluživao, uvijek si je sticao tisuće i tisuće, s kojima nije sagradio samo jedan kameni silos, nego gotovo dva najednom. Imao je dovoljno novaca, da si je sazidao kravlju staju, nabavio stroj za miješanje maltera i nabrao čitave milje nepromočivih cijevi. Dokupio je Freundov ranč i tako proširio svoje posjede na stotinu pedeset jutara i pokrio s dvije tisuće pet stotina crijepnih opeka Vučju kuću, čiji su troškovi poslije tri godine rada narasli na sedamdeset tisuća dolara, a da rad nije bio barem približno svršen. Čim je brže dolazio novac, tim je brže nestajao u Elizinim često zlovoljnim prstima, jer je više novaca značilo za Jacka kao mogućnost, da unajmi više novih radnika, koji će mu otrijebiti više polja, da poveća broj glava svoje stoke i postavi nove sprave za natapanje i isušivanje polja. Nikada nije imao manje od dvadeset i pet tisuća duga, a najčešće ga je imao po pedeset tisuća dolara.

Pored radnika morao se također brinuti za što dalje tim veći skup rođaka i opet rođaka njihovih rođaka, prijatelja i opet prijatelja njihovih prijatelja, gostiju, molitelja, dosadnih i zajedljivih ljudi svih vrsta. Darežljivost mu je bila nešto tako svojstveno kao samo disanje. Svaki američki skitnica je znao, da mu najpoznatiji između njegovih drugova ne će odbiti ručak, čašu pića i krevet, a mnogo ih je bilo, koji su uključili u svoj putni plan Jackov Lijepi ranč. Jim Tully, koji je slično kao Jack postao znameniti pisac poslije svog skitničkog života, kaže, da je jednu večer u Los Angelesu neki skitnica pokušao zamoliti Jacka, da mu plati krevet, našto mu je ovaj utisnuo zlatnik od pet stotina dolara. Johnny Heinhold priča, da je Jack češće zalazio u njegovu pivnicu »Kod zadnje prilike«, gdje je ispio punu bocu whiskyja, a zatim stavio na stol zlatnik od pet stoti-

na dolara, rekavši: »Johnny, pričaj, da je tu bio Jack London, i neka u njegovo zdravlje ispiju čašu«.

Kažnjenici su mu poslali pletene uzde, koje inače nije mogao za ništa upotrebiti, a ipak im ih je plaćao po dvadeset dolara po komadu. Teško mu je bilo odbiti zarobljenika, koji je nastojao zaslužiti nešto dolara.

Skoro svi su prijatelji posuđivali od njega, ne jedamput, nego stalno. Nijedan mu nikada nije vratio ni dolara. Kao kiša su mu dolazila pisma, u kojima su se ljudi obraćali na njega za potporu, te molbe, koje je skoro uvijek uslišao. Pisci, koje uopće nije ni poznavao, obraćali su se na njega, da bi ih pomogao dotle, dok ne svrše svoj roman. Kad su htjeli u San Franciscu otvoriti opernu školu, obvezao se, da će svaki mjesec doznačiti određenu svotu. Neki neznanac iz Oregona mu je pisao, da bi volio poslati na neko vrijeme na njegov posjed svoju trudnu ženu i četvero djece, jer je bolestan i mora se međutim ići liječiti u Arizonu. Jack mu je brzojavio, da nema nijedne slobodne kuće i nijednog kreveta. Obitelj je međutim već napustila Oregon. Kada je žena s djecom prispjela na Lijepi ranč, Jack nije nijednom riječi spomenuo svoj brzojav, nego im je potražio kolibu na ranču i brinuo se za obitelj, dok majka nije rodila peto dijete, te je poslao za šest mjeseci natrag mužu, koji se međutim vratio iz Arizone.

Eliza, koja mu je vodila račune, kaže, da je Jack polovicu svega novca, kojega je zasluživao, razdavao drugim ljudima. Ako dodamo k tomu još novac, s kojim je plaćao rad, za koji nije imao nikakove prave potrebe, ti izdaci iznašaju gotovo dvije trećine njegovih dohodaka. Svako ga je ganuo, ako mu je samo znao prišiti kakvu sretnu prigodu, ili je često slao novac, a da ga nije nitko ni molio za njega. Samo jedamput je uskratio svoju pomoć. Žena hrvača Boba Fitzsimmonsa mu je brzojavila, da treba smjesta sto dolara, a nije mu uopće objasnila, u kakvu svrhu ih treba. Jack, koji je i sam sijedio od toga, gdje da smogne tri tisuće dolara, da bi isplatio osiguranje i kamate, odgovorio joj je brzojavno, da je praznog džepa. Dva dana na

to čitao je u novinama, da je bila gospođa Fitzsimmonsova operirana na klinici za siromahe. Nikada si to nije mogao oprostiti i poslije je uvijek, kada ga je tko molio za potporu, a nije imao novaca, sam posudio, da može udovoljiti molitelju.

Za sebe je pak malo trebao. Jeo je i oblačio se vrlo skromno. Njegova gostoljubivost ga je stajala pače imetka, dočim je sam samo rijetko kada primao gostoljubivost drugih. Kada je morao ručati vani, prije nego je otišao od kuće, pojeo je pola funte hamburške slanine, jer mu nije mnogo stalo do tuđih kuhinja. Bio je tako tankoćutan u novčanim poslovima, da kod kartanja nije dozvolio nijednom gostu, koji je izgubio, da dade igraču namiru. Isplatio je novac onome, koji je dobio, a namiru je spremio u kutiju za cigare. Jednom, kada je išao Finn Frolich kroz Jackovu radnu sobu, vjetar je odnio kroz prozor svu silu bijelih listića. Pročitao je neke od tih listića i vidio, da je rastrgao novi smotak namira.

Svojim životom Jack je odavao lik rođenog Kalifornijca, te posebne vrste čovječnosti, koji je kod kuće jedino na kalifornijskom tlu i koje ne nalaziš inače nigdje na svijetu. Skroman i ujedno pretjeran, kakvi su svi pravi Kalifornijci, bio je glede svojih uspjeha i stvaranja, što može biti skroman prema prijateljima i znancima, a prema sebi jako samosvijestan. U svojim bilješkama za stotinu pripovijesti, članaka i romana, koje je namjeravao napisati u budućnosti, nalazimo samo što se može pomisliti prenapete naslove, kao »Velika novela«, »Silan roman«, »Iznenadna misao«, »Sjajno gradivo« i »Moguća priča«. Kao većina Kalifornijaca bio je preuzetnog, površnog ponašanja i snažnih svjetskih strasti, čovjek, koji je cijenio ljepotu, snagu, okretnost i tjelesnu udobnost, što ga je pak na drugoj strani navodilo na divljenje umjetnosti i plodove kulture. Bio je djetinjast u svojim željama za igrom i zabavom, a nada sve je volio smijeh, ne nježan, mio smijeh, nego bučan, gromki, divlji grohot. Kao većina Kalifornijaca bio je nepatvoreni, domaći čovjek i mrzio je

tvrdokorne ljude, tvrdokorne ideje i predrasude. Bio je nepopustljiv prema služenju tradicijama i uvelike se je oslanjao na svoje drsko ikonoklastično djelovanje. Kao nekadašnji španjolski predhodnici Kalifornije bio je također sada njegov dom svetište, otvoreno svim putnicima, odličnim i lošim ljudima. Bio je nada sve sretan, ako je imao oko sebe dvadeset ljudi, koji su jeli njegov kruh. Kao njegovi španjolski predhodnici, trebao je mnogo prostora oko sebe i nije podnosio da živi na tijesnome. Morao je biti gospodar na svojem posjedu, tako prostranom, da je trebalo više dana, da ga se obiđe.

Kao istraživači zlata, koji su osnovali Kaliforniju, prezirao je novac, jer ga je olako i mnogo zasluživao i trošio, da bi pokazao svijetu, kako se ne da od njega zarobiti. Bio je darežljiv s bogatstvom svoje zemlje, svojeg razuma, svoje lisnice, pa i svoga prijateljstva. Kao većina Kalifornijaca, morao je sve što je počeo, dotjerati do kraja. Takav je bio uvijek, bilo da se je igrao, radio smijao se, ljubio, zanimao, osvajao ili ostvarivao. Bio je potpuno neovisan u svojem djelovanju, hirovit i često obijestan, vjetrenjast i okrutan. Kao većina rođenih Kalifornijaca, prezirao je duševnu i tjelesnu bojažljivost i bio je lično neobično drzak. »Bio je odvažan kao sivi medvjed«, govorio je Ira Pyle. Laćao se je svega i svačega. Kao većina rođenih Kalifornijaca, smatrao se pionirom, tvorcem nove, bolje prosvjete. Sve oko njega je bilo tako silno, prostrano i bogato. Imao je bezgraničnu vjeru u sebe, svijestan, da je sve što raste na kalifornijskoj zemlji, najbolje na tom svijetu.

Živeći u tako rodnoj, jedinstvenoj zemlji, bio je također i sam preko mjere spontan i brzo se zanosio za nove ideje, nove prenapete sanjarije, za ljubav i mržnju. Poštivao je ljepotu i prirodu, jer je živio usred tako veličanstvene prirodne ljepote. Nestrpljiv, bezobziran, pun divljine, preuzetnosti i pretjeravanja gojio je u sebi neku duboku ljubav za prvobitnu jednostavnost i prvobitno čuvstvovanje. Dok je tako živio usred tog romantičnog prizora, njegova je usplamtjela silovitost dolazila često u suprotnost s

njegovom gotovo ženskom nježnošću i prihvatljivošću za ljepotom i boli. Dobrodušan, iskren, često bučan i surov, nije na nikoga sumnjao i svakoga je smatrao za poštenjaka, sve dok se ne bi razočarao. Zato je bio često i neobično lakovjeran i lako ga se moglo navući. U svojoj neustrašivosti, žilavosti, okrutnosti, s kojom je bio pripravan ubijati ljude, sjećao je na sivoga medvjeda, koji je bio naslikan na stijegu njegovog ranča kao njegov emblem. Stalan u svojoj vjeri i u svojim prijateljstvima, plemenit i darežljiv, ljuti protivnik čovječje neimaštine i krivnje, bio je pravi poganin, panteist u svojem slavljenju Boga, koji se skriva u ljepoti prirode i u silama, koje su ga okruživale. Bio je nepopravljiv optimist, koji je vjerovao u čovječji napredak i bio je voljan posvetiti svoj život svojem cilju, da omogući čovječanstvu neki umni napredak.

*

U proljeće godine 1913. bio je najbolje plaćeni, najpoznatiji i najobljubljeniji pisac na svijetu i zauzimao je položaj, kojeg je zauzimao Kipling na početku toga stoljeća. Njegove pripovijesti i romane su prevodili na ruski, francuski, njemački, švedski, norveški, danski, holandeski, poljski, španjolski, talijanski i na židovski jezik.

Njegovo lijepo, mladenačko, isklesano lice bilo je slikano na toliko fotografija, da ga je zavoljelo na milijune ljudi. O njemu su se širila govorkanja i anegdote, koje su se pronosile po čitavom mjestu. Svaka riječ, koju je izgovorio, svaka njegova kretnja objavljena je u novinama. Ako nije učinio ništa, što bi mogli spomenuti, onda su nešto izmislili. »Sjećam se, da su nekoć u jednom samom danu objavili gotovo tri novinske patke, koje su jedna drugu tjerale u laž. Prva je znala pripovijedati, da se moja žena posvadila sa mnom u Portlandu, u državi Oregon, zgrabila svoj kovčeg i otputovala parobrodom u San Francisco k majci. Izmislili su također, da me je u Eureki, u državi Kalifornija, za vrijeme neke gostioničke tučnjave, premlatio neki bogati trgovac drva. Treći isprazni govor bio je, da

sam u nekom gorskom sastajalištu u državi Washington dobio sto dolara oklade, jer sam uhvatio upravo bajnu, sasvim nevjerojatnu množinu jezerskih pastrva, a u istini sam bio taj dan sa ženom u nekoj šumi u jugozapadnom Oregonu, daleko od željeznica, automobilskih cesta, telegrafa i telefona«.

Iako nije nikada odgovarao, ili se branio od tih novinskih govorkanja, ipak se često osjećao uvrijeđenim i pogođenim. »Da li znate, da su novine pisale, kada je kakav skitnica napao u berkeleyskim brežuljcima kakvu sveučilištarku, koja se išla ovamo šetati, da je to bio najsigurnije Jack London?« U sanfranciški klub ga nisu nikada pozivali, nego su ga samo onda molili, kada su njegovi članovi odlučili sagraditi klupsku kuću, da im za to priloži dvije tisuće dolara. To je bilo prvi put u životu, da je nekome s velikom nasladom odrekao svoju pomoć.

Još više neprilika od tih lažnih i u većini klevetničkih priča, koje su štampali, prouzročili su mu članci i brošure, koje su mu podmetali i potpisivali njega kao autora. Najviše svađe mu je prouzročio podmetnuti antimilitaristički letak, u kojem njegov istiniti pisac piše među ostalim: »Dobar vojnik je slijepo, bezsrčano, bezdušno, ubojito oružje...« Oficiri američke vojske podigli su ogromnu buku, na kongresu je bilo uloženo više protesta i poštansko ministarstvo je povelo protiv njega kaznenu istragu, jer da širi putem pošte svoje protudržavne okružnice. Jack je odlučno zanijekao svoje autorstvo tako, da su morali prestati s kaznenim pretraživanjem, ali sve do smrti su ga proganjali radi te »vojničke patke«.

Po čitavoj Americi su se pojavljivali Jackovi dvojnici, koji su se oblačili slično kao Jack i nosili njegov opće poznati šešir sa širokim obodom i nesumnjivo su dali povoda za kojekakva isprazna govorkanja. Predavali su pod njegovim imenom, prodavali svoje rukopise kao Jack London, vodili prevratničke čete u Meksiko protiv predsjednika Diaza, potpisivali njegovo ime na patvorene čekove i služili ženama kao najnepatvoreniji, najpunokrvniji Jacki Lon-

doni. Dobivao je pisma, u kojima su ljudi spominjali svoje sastanke s njim u krajevima, koje nije vidio u svom životu, premda je proputovao čitavu Ameriku. Sve ga je to samo zabavljalo, dok se naposljetku nije pojavio u San Franciscu dvojnik, koji je počeo ljubakati s nekom gospođom po imenu Babe. Ta mu je sada slala u Glen Ellen otvorene dopisnice, u kojima ga je pitala: »Zar me više ne voliš?« i potpisala se kao »Tvoja ljubav«. Jer nije bilo sasvim jasno, čiji je sin, sasvim su ga nepoznati ljudi proglašivali za svojega sina, brata, strica i bratučeda. Neka obitelj u Oswegu, u državi New York, izmislila je, da je Jack London u istini Harry Sands, koji je pobjegao od kuće, kada mu je bilo četrnaest godina. Listovi su donosili Jackovu i Sandsovu sliku, da bi se njihovi čitaoci mogli uvjeriti, koliko su si slični.

Zajedno s ugodnim ocjenama i pohvalnim vijestima, koje su se širile o njemu, doživio je također mnogo napadaja. Krivili su ga, da izmišlja aljaščanski život i da o tom, o čemu piše, nema pojma. Fred Thompson, koji je s njim plovio po Yukonu i živio na Aljaški dvadeset godina, samo se smijao na ta govorkanja, ta samo se trebao sjetiti starih istraživača zlata s Aljaške, kako nestrpljivo čekaju Jackov slučaj, koji su smatrali za najnepatvoreniju građu, koju je itko napisao o njima.

Neprekidno se je zaplitao u tužbe radi prividnog plagijatorstva. Već godine 1902. su ga okrivili, da je imitirao jednu svoju novelu po pripovijesti, koju je već objavio neki Frank Norris. Kada se otkrilo, da je također već netko treći objavio sličnu priču s istim sadržajem, dokazalo se, da su sva tri pisca bili pod dojmom istog događaja u Seattleu. Stanley Waterloo, po čijoj Priči o Abu je zasnovao svoje djelo Prije Adama, dignuo je pravi pravcati međunarodni skandal. Jack se je branio od tog napadaja tako, da je priznao, da je uistinu koješta uzeo po Waterloou i pozivao se na to, da je dandanas pračovjek pače predmet općega zanimanja. Frank Harris, putopisni pisac i urednik, po čijem je članku Jack zasnovao govor u svojoj Gvozdenoj peti, koji

će izgovoriti londonski biskup, počeo si je sada pridobivati svoju popularnost tako, da je navodio svoj članak, i uspoređivao stranicu za stranicom s Jackovim originalom i tako dokazivao, da je Jack London književni tat. Ako je Jack htio smiriti uzbuđene duhove, koji su nasijedali Harrisu, nije mu preostalo drugo, nego da odgovori: »Ja sam čovjek, koji se koristi tuđim stvaranjem i tuđim podacima, a nisam plagijator. Mislio sam, da je to Harris navađao po kakvom pripovijedanom izvoru«.

Da bi pokrio svoje što dalje sve veće izdatke, upravo kao i ogromne troškove za uzdržavanje ranča i gradnju Vučje kuće, morao je noć i dan pisati priče, za koje je znao, da će se dobro prodavati. Ako se je odmorio samo za trenutak, odmah bi se na njega sručio skup svih njegovih dugova i obaveza. Najbolje su se prodavale aljaščanske priče, zato ih je na veliko pisao i pri tom jadikovao: »Još uvijek se pokušavam izvući iz svojeg neizbježivog Klondika«.

Njegov duh je bio živahan, čil, šaren i bogat i njegove aljaščanske pripovijesti su usprkos svemu preččitom nastojanju, da bi ih dobro prodao, većinom uspjele priče, ništa slabije od nekojih južnomorskih priča, kao na primjer »P o t o m c i M c C o y a« i »N e i z b j e ž i v i b j e l o k o ž a c«, te »K u ć a p o n o s a« u Kući ponosa. Jedino priče o K r i š t o f u D i m a č u su bile pisane proračunato za dobitak. Priče, koje je stavio na papir, vapile su u njem za izrazom. Pomanjkanje novaca bilo je ono neposredno potaknuće, radi čega ih je napisao. Poslije njegovih prvih članaka, koje je napisao prije svega zbog novaca, Priče o Krištofu Dimaču su njegovo prvo slabo djelo, bez svake književne vrijednosti. Te priče su mu značile cement, drvenu građu i bakar, koje je trebao za gradnju Vučje kuće. Te stvari je plaćao poštenom, solidnom robom, sa svojim književnim radom. »Pisanje trinaest priča o Krištofu Dimaču nije mi bilo previše po volji, a ipak nisam niti jedan čas popustio u svojim naporima«.

Njegove pripovijesti su postajale što dalje sve nježnije, djelomično zato, jer su mu već dodijali kraći oblici pripo-

vijesti, jer su mu se činile previše ograničene po svojem opsegu. Želio je pisati samo još romane. Oba romana, koja je ostvario u tom vremenu, Kralj alkohola i Dolina mjeseca, ne spadaju samo među njegove najbolje romane, nego također drže usporedbu s najboljim romanima, koji su ikada bili napisani u Americi. Usprkos svojim poljodjelskim opaskama u trećem dijelu, koje bi upravo mogle izaći u posebnoj knjizi, Dolina mjeseca predstavlja njegov najveći misaoni i književni napor. Portreti pralje Saxone i kočijaša Billya su jako uvjerljivi, dočim je opis nedjeljne zidarske veselice u Weasel parku (gdje je Jack kao dijete nedjeljama poslije podne čistio pivnice) upravo klasični irsko američki folklor. Drama i tragedija željezničarskog štrajka u Oaklandu predstavlja još danas nekakvi američki literarni uzorak za opisivanje štrajkova.

Katkada se je očajno hvatao misli za svoje priloge, koje je kanio objaviti u magazinima. Iz takve neprilike spasio ga je jednom Sinclair Lewis, crvenokosi dugonja, koji ga je jednom u Yaleu molio za intervju za Yale News i sada je pokušao postati pisac. Lewis mu je poslao nekoliko osnova, za koje je mislio, da će ih Jack moći korisno upotrebiti, i zahtijevao je za svaku po sedam i pol dolara. Jack ih je sve pregledao, usvojio dvije misli za dvije novele, od kojih bi se jedna zvala Vrt strahote, i doznačio mu petnaest dolara. Lewis mu se zahvalio s povratnom poštom i spomenuo, da je tih petnaest dolara svota, s kojom će si kupiti kabanicu i osigurati se protiv hladnih newyorških vjetrova.

Kasnije, kada je sarađivao kod »Volta Review«, koju je izdavalo američko društvo za pouku gluhonijeme omladine, poslao mu je dvadeset i tri nove osnove. Ali ono, što je označio sam jest »poslovno kazalo stvari, koje vam šalje s odličnim poštovanjem Vaš odani Sinclair Lewis, ili Hal, po domaći Crvenokos«. U pismu, koje prilaže svojoj pošiljci, izražava nadu, da će se Jack poslužiti većim dijelom njegovih prijedloga i tako mu omogućiti, da se opet prihvati svojeg borbenog pisanja. Spomenuo je, da je sve što je do tada pisao, pisao jedino tako, da si je oduzimao

od potrebnog sna. Jack mu je otkupio za dva i pol dolara »Začaranu kuću« i »Izgubljenog oca«, a Krivnju Johna Avera«, »Objašnjenje«, »Preporuke«, »Uljudnog gospodina« i »Ženu, koja je dala dušu mužu«, svaku po pet dolara te »Hrvača u salonskom odijelu« i »Zatvor zdrave pameti«, svaku po sedam dolara i konačno još »Gospodina Cincinatusa« za deset dolara, što je iznašalo svotu od pedeset i četiri dolara. Jack je napisao novelu »Kad je bio sav svijet mlad«, koju je prodao listu Post, i pripovijest »Čovječja životinja«, koja je izlazila u Popularu. Kada je pisao Lewisu, da je prvi put u životu razočaran u svojoj priči i da se ne može pomoći s njegovom osnovom, Lewis mu je, koji je doduše bio uvijek samosvijestan čovjek, poslao besplatnu uputu kako će izraditi njegovu osnovu.

Najveću širokogrudnost je pokazao prema mladim nadobudnim piscima, koji su se u sve većem broju obraćali na njega tako, da su njihovi rukopisi gotovo zamračivali nebo kao skakavci. Nije prošao gotovo nijedan dan, a da ne bi primio rukopis kojeg mladog pisca, koji ga je molio, da mu ocijeni, popravi i proda njegovo djelo. Sve te rukopise, koji su obasizali bilo po jednu stranicu pjesama, ili pak opet po osam stotina stranica romana ili rasprava, brižljivo je pročitao, a zatim je poslao piscu dugu kritiku, u kojoj mu je obrazložio svoju tehniku, koju je stekao tokom godina. Ovim posve tuđim ljudima, davao je najbolje što je imao, i pri tome nije štedio ni na vremenu, ni na novcu. Ako mu je djelo bilo po volji, pokušao ga je prodati kakvom magazinu ili nakladi, a ako mu se činilo slabo, obrazložio je autoru, zašto tako sudi o njegovom djelu. S tim iskrenim ocjenama često je stekao protivnike, ali spoznaja, da će ga zbog toga koriti, nije mu ni najmanje branila, da ih ne upozori na manjkavosti njihovoga djela i pomogne im popraviti njihove pogreške. Neki autor, kojemu je vratio njegov rukopis s oštrom ocjenom, odgovorio mu je s naročito žalosnim pismom. Jack je probdio skoro cijelu noć i priuštio si samo tri sata spavanja, koji mu je bio toliko potreban, te napisao

nadobudnom piscu sjajno sastavljeno, strpljivo, sedam stranica dugo pismo. Sedam stranica! To bi bila već čitava novela, koja bi mu donijela svojih pet stotina dolara. U tom pismu razlaže mladom piscu, kako bi razumio njegovu kritiku, pa da bi mogao upotpuniti svoje djelo.

Ljutili su ga pak pisci, koji su zahtijevali, da im preko noći pomogne doći do uspjeha. Takvim piscima je obično govorio: »Čovjek, koji sanja o umjetničkoj savršenosti, a usprkos tomu smatra za potrebno, da mu drugi popravlja oblik, je čovjek, čija se umjetnost ne će nikada dignuti nad prosječnost. Ako hoćete štampati kakvagod djela, sami ih otešite i popravite im oblik. Pljunite u šake! Na posao! Nemojte jadikovati i dokazivati ni meni ni drugima, koliko cijenite sve što ste stvorili, i da je vaše djelo tako dobro, kao djelo nekog drugog. Završite svoje djelo tako dobro, da ne ćete niti moći, to jest, da vam ne će pasti niti na pamet, da bi ga uspoređivali s prosječnošću drugih«.

Među Jackovom ostavštinom nalazimo pisama malone svih priznatih pisaca njegovog vremena, pisama, u kojima mu pripovijedaju o svojim poteškoćama, svojim duševnim i tjelesnim neprilikama. Jack ih je svih bodrio, dijelio s njima svoje simpatije, svoju ljubav i razumijevanje za njihova djela, pouzdavao u njima vjeru u sebe, u književnost i u svijet, koji su nastojali shvatiti.

Tako isto je bio velikodušan i otvoren kod svojih pogađanja s urednicima i nakladnicima. Uvijek je bio velikog poteza i trpio zbog sitničavosti poslovnih ljudi. Bio je ljubezan, uljudan i razumio je svakoga, dok nije koga prozreo, da ga nastoji oštetiti ili spriječiti u njegovom poslu. Bacio se na njega bijesan kao podivljali sivi medvjed.

Po objavi knjige Lova za zlatom godine 1910. prodao je Macmillanu igrokaz K r a đ a, zbirku južnomorskih pripovijesti pod naslovom K r s t a r e n j e S n a r k o m i četiri sveska pripovijesti, koji su se svi slabo prodavali. Brett mu je javio, da su zbirke pripovijesti potpuno izgurali zabačeni listovi, koji izlaze u nekoliko tuceta primjeraka i donose popularne napete pripovijesti, s kakvima se je Jack pročuo.

Zato također ne može udovoljiti njegovim neprestanim zahtjevima za predujmove, među kojima ih je bilo malo ispod pet tisuća dolara. Nakon deset godina uspješnog sarađivanja godine 1912. prekinuo je veze s Brettom Macmillanom i potpisao ugovor s koncernom »C e n t u r y a«, koji mu je izdao P r i č e o K r i š t o f u D i m a č u, R o đ e n o g u n o ć i i Č o v j e č j u ž i v o t i n j u, a ipak nije htio pristati na to, da ga potpomogne s mjesečnom doznakom po tisuću dolara kroz tri mjeseca, u kojima je kanio svršiti Kralja alkohola. Ali jer je s Centuryem slabo izlazio na kraj i jer mu je Kralj alkohola ukazivao na prvi veći uspjeh poslije tri godine, počeo je slati nakladi jedan za drugim ljutiti brzojav, u kojima je zahtijevao, da razvrgne ugovor, da bi mogao prijeći Macmillanu.

Ali »Century« se nije htio odreći prava do objavljivanja Kralja alkohola i, kada je taj izašao, Jack je opet prešao Macmillanu i poslije se nije više upuštao u prepirke s Brettom.

U ljeto godine 1913. proživio je s Charmianom nekoliko ugodnih tjedana, kada su posjetili Sterlinga i njegovu ženu Carmelu, plivali po morskoj pjeni, sunčali se po pijesku, lovili abalone i kuhali ih na vatri na obali i dodavali na tisuće stihova humorističnoj pjesmi, s kojom se George Sterling, iako ima u tom toliko ironije, još najviše proslavio.

U slasticama rijetkim bogataš
za svojim stolom tone,
a ja živim za svaki novac,
koji uživam abalone.

Oh, krasan je svijet, ako imaš
prijatelja milijone,
a najvjernije od svih
su tuste abalone.

Iz kraja u kraj se sele,
gdje pećina u more klone
i žalosno nam pjevaju,
jadne abalone.

Svijet se gura za bljeskom zlata,
za srce i za krune,
a mi, koji smo vjerni Carmeli,
tucamo abalone.

Na svojem Lijepom ranču je u hladnim ranim satima nastavljao svoj rad na daljnjim romanima i napisao među ostalim *Ustanak na Elsinoru*, kojeg je Cosmopolitan donašao u nastavcima pod naslovom *Gusari*. Prva polovica knjige, koja se razvija po nekakvoj vodenoj niti, sretno je riješena tako osobitim pomorskim prizorima, zbog kojih su Jacka nazvali američkim Conradom. Druga polovica, u kojoj glavni junak samo još pripovijeda o činjenici, umjesto da bi se to samo razvijalo pred nama, slabije je izrađena i toliko umanjuje cjelinu, da je Ustanak na Elsinoru naskoro došao u zasluženi zaborav.

U poslijepodneve hodao je putovima, koji su vodili kroz rodna polja, gdje je žito dozrijevalo na vrućem suncu, a u sumrak je došao u Boyes Springs, gdje se sa svojim prijateljima kupao u ribnjaku. Na povratku se zaustavljao u svakoj gostionici, pričao kakvu zgodu i pobrinuo se za smijeh. A u mrak je išao u Vučju kuću, da se razgovori s Fornijem i s radnicima. Do kolovoza 1913., potrošio je već osamdeset tisuća za taj svoj doskora već potpuno sagrađeni dom. Ira Pyle kaže, da je Jack postajao slab i neodlučan, čim si mu predbacio pretjerani raskoš toga dvorca. Ali Jack je rekao novinarima, da za to nije potrebno biti kapitalist, pa neka Vučja kuća bude još tako velika, ta on ju gradi svojim žuljevima. Dok je sve govorilo o Vučjoj kući kao o nekom dvorcu, mislio je na to, da su čudnovate sekvoje i crveno kamenje njegovo vlasništvo i da je samo sretna slučajnost, ako ta građevina podsjeća na Justinijanovu i Cezarovu palaču, a njegova ga kuća ne će stajati zbog toga ni pare više, nego što bi ga inače koštala. Dok mu je Harrison Fischer govorio, da je vlasnik najljepšeg doma u Americi, obuzimao ga je osjećaj, da sve to utrošeno vrijeme i sav taj trud za Vučju kuću nije bio uzaludan.

Najposlije, osamnaestog kolovoza došao je dan općeg čišćenja i pospremanja. Električari, tesari i radnici počeli

su s krpama i s terpentinom trti vrata i prozorske okvire. Već slijedeći dan trebali su radnici preseliti Jacka i Charmianu u njihov novi dom. Tu večer je Forni radio s Jackom do jedanaest sati na ranču, a poslije su krenuli prolazeći mimo Vučje kuće. Tik pred dva sata ujutro probudio ga je seljak, koji je dojurio i zaviknuo: »Forni! Vatra! Vučja kuća gori!« Kad je Forni došao u tjesnac, Vučja kuća je bila već sva u plamenu.

Nekoliko minuta zatim stigao je Jack. Bio je sav zadihan i kose su mu lepršale po zraku. Zastao je iznenada na brežuljku, na kojem je inače sjedio skupa s talijanskim zidarima, pjevao i pio vino, a sada je gledao pod sobom pravi gorući pakao. Gorjeli su svi dijelovi kuće najedamput. Bila je sredina kolovoza i nigdje vode. Suze su ga oblijevale, dok je tako stajao bespomoćan i gledao, kako nestaje jedan od najvećih snova njegova života.

Svaki komadić drveta je bio u plamenu, dapače prozorske police su gorjele nekim neprirodno modrim plamenom. Onkraj obruča sekvoje, koji je u tijesnom krugu okružavao Vučju kuću, bila je velika hrpa izrađene sekvoje, s kojom je Jack namjeravao urediti spavaonice u kući. Samo se drveće nije upalilo, a skladište je bilo sve u plamenu. Mnogi ljudi su optuženi, da su podmetnuli vatru. To je doznao Jack preko anonimnih pisama, koje je primao. Shepard, s kojim se Eliza rastavila, posvadio se dan prije s Jackom i na njega su sumnjali. Oko kuće su vidjeli da se šulja radnik, kojemu je Jack otkazao službu, jer je istukao ženu i njega su također osumnjičili. Optužili su i nekoga lošeg radnika, samog Fornija, zavidne socijaliste i nezadovoljne skitnice. Forni je mislio, da je požar izbio sam od sebe. Možda da su se zapalile vunene krpe namočene terpentinom, kojima su čistili vrata i prozorske okvire. Ali to opet ne objašnjuje, kako se mogla upaliti cijela kuća najedamput. Ako bi vatra izbila samo u jednoj sobi, ne bi se mogla raširiti preko kamenitih zidova. Slabe električne žice mogu kratkim spojem zapaliti najednom sve prostorije... ali nijedna žica nije sezala do hrpe izrađene sekvoje onkraj obruča drveta.

Jack je bio uvjeren, da je vatra podmetnuta, bilo da ju je podmetnula čovječja ruka ili pak sudbina sama, koja mu ne priušta, da uživa plodove svojega rada. Svu tu dugu noć punu britkosti, progovorio je samo dvaput. Kad se vatra rasplamtjela do vrhunca, tiho je rekao: »Radije sam čovjek kojemu je izgorjela kuća, nego potpaljivač«. Ujutro rano, dok su se već vidjele samo gole kamenite ruševine, koje će još stoljećima upozoravati na to garište Jackova dvorca, mirno je rekao Forniju: »Forni, sutra počinjemo iznova!«

Ali Jack nikada više nije zidao Vučju kuću. U njegovom srcu je te noći izgorjelo nešto, što je bilo za uvijek uništeno.

SUMRAK BOGA

Četiri dana je ležao u svojem ugrađenom ležištu, otkuda mu se pružao pogled po tropskom vrtu. Sve bolesti, koje je ikada imao sve od prvih dana svojeg potucanja po skitničkoj Cesti, Koreji i Salomonskim otocima, sada su sve ponovno izbile najednom u njemu. Bio je uvjeren, da je Vučju kuću zapalio jedan od onih, koji je zajedno s njim jeo i morao se boriti s jetkim osjećajem stida i razočaranja. Ipak to garište nije bilo samo ono, što ga je satrlo. Bio je gubitak ljubavi i vjere u čovječanstvo, koji su nekada imali odlučujući upliv na njegov život i na njegov značaj. Sada iznenada je progledao koješta, što do sada nije vidio ili je naprosto mimoišao kao nešto nevažno. Taj požar mu se činio upravo simboličan za način, kako mu je sve išlo po zlu, što je kada stvorio u literaturi i na svim drugim područjima. U ta četiri dana se je jako postarao.

Kada se oporavio, bilo je prvo, što je učinio, da je odjurio na svojem indijanskom konju po poljima k Vučjoj kući. Kada je tako bespomoćno gledao stupove veličanstvenog crvenog kamena, koji su uzdizali svoja gola rebra prema modrom sonomskom nebu, nazvao ih je Ruševinama. Iako je mogao navijestiti stečaj, ipak je isplaćivao sve dobavljače. Izgubio je sedamdeset tisuća dolara, a ujedno i vrijeme i energiju, koju je utrošio za pisanje priča o Krištofu Dimaču... što ga je na drugoj strani navelo na to, da se počeo pitati, da li se možda ne nalazi u tom pepelu neki skriveni smisao. Zapisao je, da ima trenutačno sto tisuća dolara duga. Breme toga duga nije mu bilo toliko neizdrživo, ali ga je kao kamen tištila misao, koliko će još morati stvarati, ako hoće da izravna taj dug.

Ponovno je rekao Elizi, da će zidati Vučju kuću. Naredio je Forniju, neka sa svojim radnicima pospremi ostatke

ruševina. A Elizi je naredio, neka posiječe i pripravi što više sekvoje. A na dnu srca ga je još osvajalo veliko malodušje... kuća će još jednom izgorjeti. Kada mu je Cosmopolitan radi te nesreće velikodušno već prije prvoga doznačio njegovih mjesečnih dvije tisuće dolara, sagradio je prizidak k svojoj prenatrpanoj radnoj sobi i prenio na dvorište pod veliki zasjenčeni hrast svoj poklopni stol, svoje žičane škrinjice napunjene časopisima, pismima i svoje predjele, pune tolikih priča o njegovom zvanju i njegovim stvaranjima. Tu je prenio sada također svoju kartoteku s bilješkama za stotinu različitih pripovijesti i svoje pisaće potrepštine. Ovdje je odsele proboravio svoje radne sate u posljednje tri godine svojega života.

Polagano se opet vratio u svoju prijašnju kolotečinu života. Sve je ostalo kako je bilo uvijek i prije, a ipak se je sve činilo nekako promijenjeno. Na svojim šetnjama po ranču ustanovio je, da radnici ljenčare i premalo rade za svoju plaću. Propitkivao je potajno i uvjerio se, da smatraju Jackov ranč za nekakvu bogatašku mušicu, koju ne treba uzimati ništa ozbiljnije, nego što su u svoje vrijeme uzimali Snarka. Njegovim mehaničarima je bilo sasvim svejedno, kako će svršiti svoj posao. Kada je skočio sa svojeg indijanskog konja, opazio je, kako je kovač ostrugao konju pola palca kopita, da bi ga mogao potkovati. Kada je pregledao račune i kada mu se činilo, da su previsoki, odjašio je u mjesto i posavjetovao se s dobavljačima. Rekli su mu, da njegovi poslodavci zahtijevaju dvadeset stotinka nagrade za svaki dolar kupljene robe i da im ne preostaje drugo, nego da također i tu nagradu ubroje u svoje masne račune.

Godine 1900. je pisao Ani Strunsky: »Ako osuđujem pogreške svojih prijatelja, to time još nije rečeno, da ih ne bi smio voliti«. Ljubav, strpljivost i plemenitost bili su glavni izvori Jackove prirode, a ipak mu je bilo što dalje sve teže ostati vjeran tim svojim osobinama.

Još godine 1904. odstupio je Jack svojemu prijatelju novinaru Noelu pravo dramatizacije njegovog Morskog vuka i dozvolio mu, da može zadržati dvije trećine pozorničkih tantijema. Noel je u istinu otišao i prodao pravo nekome drugome, a sam je zadržao tri tisuće pet stotina dolara. Jack se je već pogodio s Hobartom Boswothom za film o Morskom vuku i sada je moljakao oko svih nakladnika, da bi namirio ukupno tih tri tisuće pet stotina dolara i postao opet vlasnik svojih autorskih prava. Noel je forsirao, da bi taj novac uložio u neko poduzeće, koje je uvelo novi način kamenotiska. U svojoj odluci, da će ostati neumoljiv i da se ne će dati smotati od svojeg iznova probuđenog cinizma naredio je Brettu, neka isplati Noelu tisuću dolara. Kada je poduzeće trebalo novih fondova, uzeo je hipoteku od četiri tisuće dolara zajma na Florinu kuću i pisao Noelu: »Igram sa svojim kartama i na svojem stolu i potpuno se pouzdajem u svoje prijatelje«. Jack je došao do svog novca i poduzeće je propalo.

Charmian mu je rekla, da treba tri tisuće dolara i Jack je počeo upućivati mile molbe na stotine i stotine ljudi, muškim i ženskim, kojima je posudio u cijelosti iznad pedeset tisuća dolara, neka mu vrate barem nešto od posuđenog novca. Ovoga puta su mu svi obećali, da će mu vratiti sve do zadnje pare, a ipak je utjerao svega peedset dolara. Prviput se u životu upitao, zar ne služi svojim prijateljima samo za ismjehivanje. Ta već su ga kao napola doraslog momka označivali kao nekakvo jesensko ptičje strašilo, kao nepromišljenog Irca, koji troši svoj novac kao kakav pijani mornar. Ali uvijek je bilo samo tako, da je morao davati, a drugi su uzimali. Njegove prijašnje ponavljajuće faze slomljenosti i utučenosti su nestale same od sebe. Bile su više ili manje periodične naravi, dolazile su u valovima i upravo tako naskoro nestajale. A sada su njegove misli, koje su bile razmekšane i prhke kao kruh u čaju, bile sve mračnije i britkije.

Jack je molio Bessie neka pošalje kćerke preko praznika u Glen Ellen, da bi se mogle diviti i zavoliti njegov Lijepi ranč. Bessie je samo jednom prihvatila tu njegovu ponudu i dovezla se s Joanom i Bessie i s mnoštvom prijatelja i Jack ih je svih pozvao na piknik. Jedva što su počeli dijeliti jelo, Jack je uvjeravao Bessie, da će se, ako mu

dozvoli da sazida svojoj djeci kućicu na ranču, brinuti za to, da ne će dolaziti u doticaj sa Charmianom. Ali Bessie je otklonila. Potom kako je morala odstupiti muža Charmiani, sada se bojala, da će izgubiti još i kćerke. Rekla je, da ne smatra njegovu drugu ženu dovoljno dostojnom, da bi joj mogla povjeriti svoju djecu.

Jack se je uzalud trudio, da bi izmamio iz Joane samo jednu ljubaznu riječ ili kretnju. Bilo joj je trinaest godina i mislio je, da je već dovoljno stara, da bi mu mogla biti prijateljica i drugarica. Dvadeset i četvrtoga kolovoza, četiri dana poslije požara, upozorava je, da je njezin otac, da je pazi, oblači, brine se za nju i ljubi je već od prvoga dana, kada se rodila, i pita je: »Je li što osjećaš za mene? Zar ti se ne činim kao luđak, koji samo daje, a ništa ne dobiva? Šaljem ti pismo za pismom, brzojav za brzojavom, a ne dobivam nijedne riječi odgovora. Zar me uistinu tako preziréš u svemu, osim kada trebaš jestvenik? Voliš li me uopće malo? Što ti značim? Bolestan sam, a ti šutiš. Moj dom je uništen — a ti ne nalaziš nijedne riječi za svojega oca. Svijet ne pripada onima, koji šute, i baš sa svojom šutnjom lažu i varaju, ismijavaju se iz ljubavi i vide u svojem ocu samo jestvenik. Zar ti se ne čini, da je već skrajnji čas, da nešto saznam o tebi? Ili možda želiš, da se uopće prestanem zanimati za tebe?«

Što ga je najviše bolilo kod toga otrijeżnjenja, bila je kruta spoznaja, da je Charmian u svojoj četrdeset i trećoj godini bila još uvijek dijete, koje je u svojoj glavi zaposleno samo dječjim malenkostima. Njezini susjedi kažu, da je na dugo i široko raspravljala o najdjetinjastijim i svakidašnjim stvarima, o svojim draguljima, svojim starinskim haljinama i svojim šeširima. Htjela je biti pod svaku cijenu uvijek žensko i mislila na svoje čari i na svoje lasti. Jacka je bolilo, kada je vidio, kako se krevelji i dotjeruje, kako se čini pretjerano nježnom i sramežljivom i uvijek igra mlado, lijepo djevojče, za što se uvijek smatrala, i kako se oblači u svoje crvene, s draguljima ukrašene haljine i šešire, koji su bili već više od pola stoljeća izvan mode. Njezina polusestre kaže, da je običavala, kada je bila mlađa,

provirivati iza ugla, unakaziti lice, reći nešto bockajuće, a zatim pobjeći u strahu, da će je tko potjerati. Tako je također još sada pogledavala iza ugla, izlanula kakvu zlu zagrižljivost i odmah na to odmaglila u strahu, da će je tko potjerati. Kada je Jack jedne večeri sjedio s Elizom za stolom u blagovaonici sav uznemiren, kako da izravna dugove, banula je unutra Charmian s balom baršuna — ogrnula se s njim, počela naduto koracati gore i dolje po sobi i usklikunula: »Pogledaj, Jack, zar to ne će biti neobična haljina? Upravo sam kupila dvije bale«. Zavladala je duga mračna šutnja, kada je napustila sobu. Poslije se Jack okrenuo k Elizi i tiho rekao: »Charmian je naše dijete. Uvijek ćemo se morati brinuti za nju«.

Kada bi se sada morao uputiti na novo krstarenje po Južnom moru, ili na izlet sa četveropregnim kolima, ili na kakvugod pustolovinu, Charmian bi mu bila još uvijek najbolja družica. Ali sada je živio kod kuće i postao je umoran i sve mu je dodijalo i želio si je zrelu ženu, koja bi »čvrsto stajala uza nj« u nekoj ozbiljnoj okolini. Trebao je ženu, koja bi dijelila s njim njegov široki krevet, ženu, koje bi se mogao dotaći rukom, kada bi se sav uznemiren probudio usred duboke noći.

Bio je okružen prijateljima i rođacima, stotinama tisuća obožavatelja, rasijanih po čitavom zapadnom svijetu, pa se je svejedno osjećao beskonačno samim. Jack je čeznuo za sinom, kako čezne samo čovjek, koji se trgne na zadnjem koraku na putu u smrt, žudi za vlastitim mesom i vlastitom krvi. Čeznuo je za sinom, kojemu bi mogao sve povjeriti, na čija silna i ljubeća ramena bi se mogao osloniti u svojoj starosti, za sinom, koji bi nosio njegovo ime i nastavljao njegovu predaju.

Premda mu je izgorila Vučja kuća i premda mu je vrućina u dugim, sušnim ljetnim mjesecima izgorila svu ljetinu, ipak se godina 1913. pokazala kao njegova najplodnija godina, jer je u toj godini dosegao vrhunac svojeg književnog djelovanja. U magazinima su izlazila u nastavcima četiri njegova romana, među njima K r v a v a s r d o b o-

lja, u kojoj opisuje, kako čovječanstvo zapada opet u primitivni život, nakon što mu je kuga uništila njegovu prosvjetu. U obliku knjige izašli su *Rođeni po noći*, zbirka potresnih, uzbudljvih pripovijesti »*Meksikanac*«, »*Ubijanje čovjeka*« i »*Kada je svijet još bio mlad*«, zatim kraći nagrađeni roman *Čovječja životinja*, koji je izrađen po osnovi Sinclaira Lewisa, i njegovi veliki romani *Kralj alkohola* i *Dolina mjeseca*, koji su izašli u razmaku od dva mjeseca. Po tom ogromnom naporu vidjeli su nakladnici u njemu prije neku prirodnu silu nego li čovjeka.

Sudbina, koja ga je mogla pogađati udarcima, još je uvijek mogla ravnati s njim kao sa svojim miljenikom. Pod konac godine, kada je napokon svršio Ustanak na Elsinoru, koji ga je stajao toliko napora, i osjetio je potrebu za velikom zamisli, koja bi ga oživjela, došao je iz sanquenskih zatvora njegov prijatelj Ed Morell. Nakon što je bio dugo u samotnoj ćeliji, skinuli su mu okove, pustili ga iz strogog zatvora i učinili ga pomoćnim čuvarom. Jack se više godina zauzimao za to, da bi ga pustili na časnu riječ. Kada mu je to konačno uspjelo, poslao mu je »čestitke i dobrodošlicu«. Sastali su se u nekoj oaklandskoj krčmi, gdje su utvrdili svoje prijateljstvo, koje su već zaključili u obliku pisma, kako je već bilo zaključeno toliko Jackovih prijateljstava. Morell se češće zadržavao na Lijepom ranču i usmjeravao Jackovo staro zanimanje za kazneno pravno znanje, o kojem se već s velikim shvaćanjem raspisao profesor Chaney, još prije nego se Jack rodio. Jack se naskoro prihvatio svojeg osmog i posljednjeg velikog romana *Skitnica pod noćnim nebom*. Taj roman je silan u svojem čuvstvenom zanosu, s kojim Jack prikazuje trpljenje kažnjenika u okovima, a na drugoj je strani opet nježan i tankoćutan u opisivanju prijateljstva između zarobljenika po njihovim zagušljivim ćelijama. Odlikuje ga drska domišljatost, s kojom se jadni zarobljenici vraćaju natrag u kraljevstvo vremena. Po svojem herojskom zovu smrti i po svojim dubokim čovječjim simpatijama Skitnica pod noćnim nebom je snažna literarna umjetnina. To mu

je djelo značilo nekakvo očišćenje samoga sebe. Pisanje mu je bilo takovo zadovoljstvo, da mu je odagnalo sve tjelesne i duševne nepogode. Kao u svojim mladim danima, u Piedmontu, s velikom je zadovoljštinom čitao svojim gostima svako novo poglavlje, čim ga je svršio. Nekomu mladiću, koji je kod njega tražio potpore i pomoći, pisao je: »Trpio sam zbog dosade već kao šesnaestgodišnji i kao dvadesetgodišnji mladić. Kada mi je bilo dvadeset i pet i trideset godina mučila me pustoš, blaziranost i skrajnje odvratna dosada. A ipak još živim, hranim se i smijeh se veći dio dana«. Morell piše skoro istodobno: »Neka je rekao ili učinio štogod, njegova te je neizbježiva ljubaznost uvijek zgrabila. Mogao je izreći nagle, otrovne, nepromišljene riječi i žaliti tvoja čuvstva, ali mu ipak nisi zamjerio, jer u njegovim riječima nisi osjećao niti jednog osobnog žalca. Bio je jedan od najljubeznijih ljudi svoga vremena«.

Kao čovjek duge i uspješne poslovne karijere posvećivao je što dalje sve više vremena pospješavanju i zaštiti svojih interesa. Ponudio je glumcu Bosworthu udio na dobitku u zamjenu za prava filmovanja njegovih knjiga. Ali čim se je Bosworth dao na posao, počela su također i druga filmska društva krasti i snimati njegove zamisli. Događalo se, da su prikazivali istovremeno dvije verzije u dva kina, koji su bili svaki na jednoj i drugoj strani jedne i iste ulice. U autorskom zakonodavstvu je vladala velika pomućenost, a ne samo to, sud je izricao pravorijek na štetu pisca, koji se morao, hoćeš ne ćeš, sprijateljiti s činjenicom, da je magazin, koji je kupio autorsko pravo za objavljivanje u nastavcima, posjedovao ujedno također i sva druga prava u vezi s rukopisom. Jack je morao utvrditi, da je svaki rukopis, koji je izašao u magazinu, veće vlasništvo uredništva negoli njegovo i da su londonska filmska društva za upravo smiješne cijene kupovali pravo snimanja.

Jack se je s Arthurom Trainom pridružio novo osnovanoj autorskoj ligi, koja se je zauzimala za promjenu zakona, kojim da autor u buduće zadrži svoje pravo također i onda, kada proda svoju pripovijest magazinu. U toj

borbi, koja je trajala više godina, Jack je upotrebio svu svoju snagu, sve sile i sredstva i putovao u New York i Hollywood, unajmljivao odvjetnike, tužakao se po sudovima i slao stotine ljutitih pisama i brzojava. Iako je u toj dugotrajnoj i zapletenoj borbi stradao njegov stvaralački rad, koji bi inače možda bio dovršio, ipak je s tim omogućio budućim pokoljenjima američkih pisaca, da u punoj mjeri uživaju plodove svojega rada.

Mjeseca svibnja 1914. kada je dovršio Skitnicu pod noćnim nebom, u Sjedinjenim Državama buknuo je ustanak, koji su u Meksiku dignuli Pancho Villa i Garranza, i poslali onamo ratne lađe i čete, koje su zauzele Vera Cruz. Već od onda otkad mu se nije ispunila njegova želja, da bi slao izvještaje o rusko-japanskom ratu, uvijek mu je čamila u glavi misao, da bi nadoknadio taj gubitak. Kada mu je naklada Collir's ponudila tisuću dolara na tjedan i sve putne troškove, za dvadeset i četiri sata je otputovao u Galveston, a odatle u Vera Cruz.

Ali također i ovaj put nije mogao ništa obavještavati — ovoga puta zato ne, jer rata uopće nije bilo, budući Sjedinjene Države, koje nisu imale namjere osvojiti Meksiko i uspostaviti protektorat, zadovoljile su se s paradom u Vera Cruzu. Jack je opet počeo neumorno pisati čudnovate članke o »Krvavoj igri rata«, o »Meksičkom ratu«, o američkoj vojsci, kako pobija srdobolju u Vera Cruzu, i o ljudima, koji su digli ustanak, kako si ovlašćuju tuđe petrolejske naprave u Tampicu. Kojih dva mjeseca je tragao za ratnim vijestima, a u istinu je bilo sve, što je donio sa sobom iz Meksika, amebna srdobolja i uspomena na partiju karata, u kojoj je opljačkao novinare i dopisnike iz Španjolske i Francuske. Skupljao je također gradivo za niz priča iz Meksika, koje ga je snažno zagrijavalo. Cosmopolitan je pokazao zanimanje za te priče i Jack je počeo zapisivati bilješke i praviti nacrte za svoje meksičke pripovijesti.

Vratio se u Glen Ellen sav blijed i izmučen od srdobolje. Da bi se opet oporavio, predao se na nekoliko tjedana

sa Skitnicom na krstarenje po sanfranciškom zaljevu. Ali njegov oporavak je bio polagan i mukotrpan. Međutim se je urednik Cosmopolitana predomislio, jer da su američki čitatelji već siti Meksika i Jack je zabacio sve skupljeno gradivo. U svojim borbenim danima možda bi još napisao te priče i prekrojio ih po ukusu magazina. Ako bi te nenapisane priče bile barem tako dobre kao bilo koja njegova pripovijest, mogli bi mirne duše tvrditi, da je oštetio sebe i svijet s nekoliko neobičnih pripovijesti.

Njegovo je čuvstvo što dalje bilo sve turobnije, a također i ono, što je Cloudesley Johns nazvao njegovom »periodičnom duševnom depresijom, jer je skoro sasvim izgubio svoju čudnovatu volju za život«, postajalo je što dalje sve češće. Taj je ciklus postajao sve brži. Sada mu je bilo teško staviti na papir svaki dan tisuću riječi — ipak je godine 1914. obavijestio svojega urednika, da se prihvatio novoga romana, koji će biti najveće, najsnažnije njegovo djelo, »kako po sastavu, tako također po svojoj dubini, koji će svojom veličinom prestići sve, što je bilo ikada napisano u svjetskoj književnosti. Veličanstven trio u veličanstvenom zapletaju. Kada razmišljam o tom djelu, skoro naginjem k vjerovanju, da je to ono, čemu me je vuklo sve u cijelom životu kao pisca. To će biti neobično osebujno i izvorno djelo, koje će u svakom pogledu prestići sve, što sam ikada napisao«.

Počeo je raditi s nekim prividnim osvjedočenjem i oduševljenjem — i — ako je s tim samo pokušao podjariti svoj i urednikov interes — prihvatio se romana, u kojem je počeo opisivati povratak zemlji. Taj posjednički roman Mala gospođa velikog doma, koji je zasnovan na njegovim osnovama o uzornom gospodarstvu, koji se izobličio u ljubavni trokut, izrađen sa svim onim uresnim, uljepšavajućim, sentimentalnim pretjerivanjem, koje je bilo toliko značajno za prošlo stoljeće.

Mjesec dana prije svršio je Skitnicu pod noćnim nebom, izdao odličnu priču To sam saznao na Droolingovom odsjeku, pripovijest, koja se događa na oporavilištu na Hillovom ranču, i Prisojnu stazu, snažnu,

osvjedočenu radničku priču. Njegova vjera u sebe, njegova sabranost i usredotočenost nisu u ničemu popustili, upravo kao što nije popustila ni njegova oduševljena i duboka želja za stvaranjem. Ali snažni stroj u Jackovoj glavi počeo je sada, poslije četrdeset i jedne knjige, koje je napisao u četrnaest godina, polagano popuštati i sustajati.

*

Premda ga je Joana jedva pred godinu dana ožalostila svojim ponašanjem, pokušao je sada nanovo pridobiti njezinu odanost i pripraviti je na pokornost. Kada mu je Joana, koja je upravo stupila u srednju školu, poslala igrokaz, koji je napisala, nije bio ništa manje zadovoljan s njom, nego li sa svojim vlastitim djelom. »Strašno mi je teško i jedva vjerujem, da sam otac djevojke, koja je tako zrela, da piše takove igrokaze«. U svojim poslovnim i ličnim pismima slijedećih mjeseci ponosno ustanovljuje, da je otac djevojke, koja ide u srednju školu.

Kada je napravio sve nacrte, ponizno je otišao u Piedmont i stavio Bessie svoje prijedloge. Ako dozvoli djevojkama, da bi ga posjećivale na ranču, i nanovo upoznale oca i zavolile njegov ranč, bit će pripravan zabaciti oporuku, u kojoj je sve ostavio Charmiani, i ostaviti posjed djeci, a Bessie sazidati kuću u kakvom zaklonjenom, sigurnom kutiću svojega ranča, da će moći živjeti skupa s kćerkama. Može doći k njemu kada god hoće i može se pouzdati u njega, da Charmian ne će započinjati svađe... Sve će učiniti, što želi, samo ako mu prepusti obje kćeri. Ali Bessie nije bila ni malo zadovoljna s tim prijedlozima.

Nekoliko dana poslije toga piše Joani: »Postavljam ti teško prihvatljiv prijedlog za djevojku tvojih godina, pa možeš odlučiti o tom prijedlogu, koji ti postavljam. Dakako da ćeš ludo pogriješiti i ustanovit ćeš, da si neznatno biće u neznatnom kraju i u neznatnom svijetu. Pogriješit ćeš zato, jer previše slušaš majku, koja je neznatno biće u neznatnom kraju i u neznatnom dijelu svijeta i u ljubomornosti svojega spola sprema u opasnost tvoju budućnost. Ja ti nudim velike stvari svijeta, koje poznaju, doživljuju, misle i počinjaju veliki ljudi«.

Tomu slijede brojna, milo moleća pisma. Joana je dugo vremena šutjela, konačno, na njegovo prigovaranje, poslala mu je stranicu dugo pismo, u kojemu mu je javila, da se odlično osjeća u svojoj okolini, da niti najmanje ne želi doći u kakvu drugu okolinu, da će uvijek ostati kod majke i da mu zamjera njegovo mišljenje o Bessie, koju ljubi kao dobru majku. Konačno je molila, neka se sprijatelji s činjenicom, da je to posljednje između svih tih neugodnih pisama, na koje se sili pisati — zaključak, koji je bio u istinu zadnja riječ o ocu.

Kada ga je Charmian nagovarala, neka se ipak već otrese svojih filozofskih posjetnika i molitelja, koje je stalno hranio na svojem ranču, izvio mu se iz grudi glasan krik: »Zapamti si, da je ranč i sve, što je s njim u vezi, moj osobni posao. Što su najrazličniji ljudi izgubili na njemu u novcu, tisuću puta je više vrijedno od tih nekoliko jadnih ručkova i kreveta, koje im dajem. Od srca rado im pružam te neznatne vrijednosti. Ja i onako nemam dosta smisla za svoje poznate. Zar zahtijevaš, da budem također i u tom pogledu sebičnjak?«

Također je i Charmian doživljavala periodična stanja slomljenosti, mračnosti i čemernosti. Uplitala se u njegovo upravljanje posjeda samovoljno, vlastitom rukom izabirala, koje drveće neka posiječe i mutila rad neprestanim jadikovanjem, da po noći ne može spavati, i zahtijevala je od njega, neka do devet sati ne pušta u blizinu kuće radnike, koji su dolazili na posao u sedam sati, jer bi ju prerano probudili. Kada joj je Jack prigovarao, jer da radnici imadu mnogo posla, pokupila je posteljinu i otišla spavati u žitnicu. Jack, koga je Charmian s tim ponašanjem potpuno razoružala, naređivao je radnicima, neka se drže što dalje od kuće, premda je radi toga trpio posao — sve dok je nije jedno rano jutro, kada je u pet sati izjutra išao preko svojih polja uhvatio, kako je sjedila s nekim mladim gostom u hrpi sijena i motrila izlazak sunca.

Jack je prigovarao Bessie, da se neuredno oblači, da je slaba domaćica i da je ljubomorna. Ali sudbina je odredila, da je morao ustanoviti i kod svoje druge žene upravo iste pogreške. Bila je slaba domaćica i vrlo se malo brinula za gazdinstvo, kojim su upravljali zapravo obadva japanska sluge. Ponašala se, kao da je samo jedna između njegovih gostiju. Kada je došao u posjetu kakav prijatelj, brzo ga je prepustila Jacku i Nakati, koji su mu odredili sobu u kući. Neka gošća znade reći, da je Jack bio uvijek u velikoj neprilici sa svojim gostima, koji su njegovoj ženi bili uvijek na brizi i da im je pače morao kazati, gdje je zahod. Dočim se Bessie nije obazirala na ženske, dok mu te nisu pale oko vrata, Charmian je bila brzo ljubomorna na svako žensko biće, ta nije se smio niti za korak udaljiti od nje bez njezine dozvole. Kada su išli skupa napolje, činila je igru, koju su prisutne ženske označivale kao »razbijanje društva«. Najviše ako je smio govoriti s kakvom ženskom dvije minute, pogotovo ako je razgovor bio o izabiranju. Svaki je razgovor perkinula s oduševljenim, dugočasnim samogovorom.

Jednom, kada mu je njegov tajnik Jack Byrne brzojavio u Los Angeles, spomenuo je među ostalim, da ga želi vidjeti žena, s čijom je obitelji već dulje vremena u prijateljskim vezama. Charmian je naredila Byrneu, neka ispusti taj dio brzojava, jer da će ga već ona sama obavijestiti o tome. Dakako da ga nije nikada obavijestila. Nikada mu nije dozvoljavala, da bi si našao tajnika, pa makar se morao mučiti na smrt. Tek kada je umrla majka Johnnya Millera i njezin drugi muž Jack Byrne je ostao bez posla, dozvolila je, da si je uzeo stalnog tajnika, kojega je krvavo trebao.

Iz New Yorka je primila brzojavnu obavijest, da Jack troši sve svoje vrijeme s nekom ženom Amy, koja živi u hotelu Van Cortlandt u Četrdeset i osmoj ulici. Bila je vrlo nesretna i utučena, da se Jack upušta s drugim ženama. Već pred godinu dana joj je pisao: »Dozvoli, da ti pripovijedam o maloj dogodovštini i da ti objasnim, s kakvom se lakoćom budi u meni čuvstvo«. Ipak je ta njegova sloboda u saobraćaju sa ženama imala uzrok u izrabljivanju bračnih veza, a ne možda u njegovoj razuzdanosti. Bio je vjeran Bessie sve dok se nisu tjelesno rastali, a Charmiani je bio vjeran sve dotle, dok se njihov brak nije duhovno raspao.

Premda je često pio, da bi ublažio svoje periodične depresije, ipak je većinom pio samo za volju društva, radi zabave i za razonodu. Ali sada je počeo jako piti, ne radi užitka, nego zato, da si olakša svoje muke. Prije je samo rijetko kada strusio koju čašu na ranču, a sada se napio već kod kuće. Ne jedamput, već triput i četiriput je zapregnuo i odvezao se u Santa Rose. Ira Pyle kaže, da se sada više nije pravdao za šalu, nego je uzimao sve za istinu, lupao pesnicom po stolu i zgražao se nad ljudima, koji mudruju više iz koristoljublja negoli istini za volju. Osim u svojim divljim neukroćenim opijanjima, kada je još bio oštrigar, uvijek je ravnodušno i bez tjeranja popio svoju čašu ili pak s istom ravnodušnošću nije niti okusio pića. Još godinu dana ranije, kada se na parobrodu D i r i g o vraćao oko rta Horn s putovanja po Istoku, u Baltimoru je na palubu natovario tisuću knjiga i brošura, koje je želio pročitati, i četrdeset galona whiskyja. »Kada se iskrcamo u Seattleu, pročitat ću svih tisuću knjiga ili ću popiti četrdeset galona škotskog whiskyja«. Kada je napustio lađu, bile su sve knjige išarane njegovim opaskama, a whisky je ostao netaknut. Sada je bio sasvim drugačiji. Morao se napajati whiskyjem, da bi si skratio duge sate i učinio ih snošljivijima. Nakresao se, jer je bio bolestan, a bolestan je bio zato, jer je previše pio. Duševna umornost i potištenost vodili su ga pijanstvu, koje ga je slabilo i ubijalo. Sada više nije bio zdrav, nije više bio mlad, svjež i odmoran, niti tako zadovoljan i marljiv i nije više podnio ni litru škotskog whiskyja. Ranije su ga vidjeli kako pije, a sada samo uvijek pijanog.

Njegovo razočaranje u prijateljima i u poslovnim znancima, bilo je sve veće. Dva prijatelja, koja su probala njegovo vino, predlagala su mu, da osnuju društvo za prodavanje vina. Oni bi dali novac, a Jack svoje ime i grožđe.

Ali naskoro se je našao pred sudom, jer su ga tužili za četrdeset i jednu tisuću dolara. Zatim kad je potrošio trideset i pet stotina, da bi dobio natrag pravo za kazališne izvedbe Morskoga vuka, i kad je dao filmskim društvima na raspolaganje svoje najbolje pripovijesti, sad je tek uvidio, da ne će moći dočekati od njih nikakova dobitka.

Najgori pak udarac za njega bila je svađa, koju su upriličili kod njegovih susjeda Ninetta i Edward Payne, koje je još uvijek podupirao. Nagovorili su ih, da potpišu molbu, po kojoj ne će smjeti više iskorištavati vodu s drugoga jaza, kojeg je zato zagradio, da bi spriječio od zimskih nepogoda. Tu su molbu poduprli s tim, jer da im Jack oduzima vodu iz potoka, koji teče mimo njihove kuće. Neki drugi susjedi su bili u strahu, da će izgubiti vodu, i Ninetta i Edward Payne postigli su kod suda, da mu je zabranjeno iskorištavanje vode.

Slušao je, da neki prijatelji, koji su ga stalno molili za pomoć, govore, da tako olako zaslužuje novac, da bi bili upravo ludi, da mu ne pomognu spiskati ga. Pače George Sterling, kojemu je nedavno platio osnovu, premda se nije mogao s njom poslužiti, jer je znao, da je Sterling bez novaca, ogovarao ga je, jer da piše »za Hearstovo zlato«. Ranije, kada je bilo lakše doći do novaca, zasluživao ga je također s većim veseljem i s većim nastojanjem. Sprijateljio se sa skupoćom, nemarnosti i licemjerstvom svijeta, s vedrim odgovorom čovjeka, koji računa s najslabijim ljudskim stranama i prema tome se također i ravna. Postajao je uvijek skrušeniji, potišten i s bolom u srcu gledao je na to zloupotrebljavanje njegove plemenitosti tada, kada si je probijao mozak, kako bi pomogao one, koji ga iskorišćuju.

Mjeseca veljače 1915. poslije dugih pustih i hladnih mjeseci otputovao je sa Charmianom na Havaje, da tamo dočeka proljeće. Tamo je na vrućem suncu svaki dan jahao, plivao i doskora se toliko oporavio, da se je mogao s posljednjom iskrom plamena svojega stvaralačkog duha prihvatiti novoga romana J e r r y s o t o k a. »Jamčim vam unaprijed, da je Jerry potpuno osebujan i potpuno drugačiji od svega što je bilo napisano ne samo što se tiče pripovijesti o psima, nego uopće u cijeloj prozi. Ja pišem svojstveno, izvorno, živopisno i dajem potpuno novu sliku pasje psihologije, koja će zagrijati srca ljubitelja pasa i glave psihologa«. Jerry s otoka je zanimljiva pasja pustolovina s Novih Hebrida. Sjedeći u udobnom kimonu za svojim stolom na otvorenoj verandi promatrao je lagune okružene palmama i zanosio se u mislima na snježnu Aljašku k junaku Zova prašume, Bucku, koji ga je preko noći proslavio. Bilo je ugodno misliti i pisati o psima, jer su to najiskreniji prijatelji čovjeka.

U ljeto je svršio Jerrya s otoka i vratio se u Glen Ellen. Otišao je u boemski gaj na Ruskoj rijeci na zabavu boemskog kluba, gdje je vidio čitav niz umjetnika i književnika, plivao po rijeci i dobro se nakresao. Poslije zabave je pozvao Sterlinga, Martineza i još nekoliko svojih gostiju k sebi na ranč i pijančevanje se nastavilo. Obolio je na uremiji, ali svejedno nije htio prestati s opijanjem, da spriječi otrovanje mokraćnog kanala. Trenutno je radio samo na filmskoj pripovijesti T r i s r c a, mlitavoj priči za zabavu, za koju mu je Cosmopolitan nudio dvadeset i pet tisuća dolara. Veseo, da se mogao otresti ozbiljnog razmišljanja, slijedeći je dan već oko dva sata napisao svojih običajnih tisuću riječi.

Još uvijek je volio smijeh, ali njegova periodična stanja veselja i razigranosti bila su sada manje više usiljena. Finn Frolich kaže: »Ništa se više nije bavio športom, koji mu je prije bio toliko na srcu, i nije se više ni boksao, igrao, jahao ni hodao po grebenima. Nestalo je sjaja njegovih očiju«. Nije više debatirao, da bi izveo ili dokazao nešto novo ili uživao je u duhovitom razgovoru, odrekao se toga, da bi ostalo na njegovom i postajao je često svadljiv. George Sterling savjetvao je Uptonu Sinclairu, neka nikada ne ode na Lijepi ranč, jer se je njegov vlasnik u međuvremenu jako promijenio.

Jedinu zabavu i mir pružao mu je sam ranč. Premda se je ljutio na mnoge radnike nije nikada izgubio vjeru u zemlju kao takovu. »Ja pripadam onoj vrsti farmera, koji su

se potom, pošto su prelistali sve knjige, da bi udovoljili svojoj radoznalosti i traženju gospodarskih vrednota, opet vratili zemlji kao izvoru i temelju svega gospodarstva«. Krčio je nova polja, sadio novi prirod, širio naprave za isušivanje i još uvijek zidao kamene staje. Joeu Kingu, kojemu je pred šest godina platio priziv i kojega je još uvijek pokušao izvući iz sanquentinskog zatvora, pisao je: »Upravo sam dogradio svinjsku staju... jedinstvenu po svojoj gradnji. Stoji me tri tisuće dolara, a donosit će mi dvanaest postotaka kamata, kod čega ću imati troškove samo za radnike. Na ranču gojim samo svinje s rodoslovljem. Naskoro namjeravam sagraditi klaonicu i postaviti si hladionicu«.

Nije ništa pretjeravao, kada je govorio o toj svinjskoj palači, kako su naskoro počeli nazivati tu svinjsku staju.. Za svaku pojedinu svinjsku družinu bile su dvije staje, jedna unutra, a druga na otvorenom i u svakoj su bila po dva suda vode. Ta »palača«, koju je sazidao Forni, u obliku zatvorenog kruga, s kamenitom prostorijom u sredini, u kojoj je bila pohranjena hrana, savršena je umjetnina i arhitektonski besprijekorna. S Fornijem je radio također nacrte za okruglu, kamenitu kravlju staju, koja bi trebala biti čvrsta, a da ne utroše mnogo rada. Uredniku Cosmopolitana piše: »Znajte, da je moj ranč zjenica moga oka. Ja radim zato, da bi postigao uspjehe, koje ću prije ili kasnije objelodaniti u jednoj od mojih knjiga«.

U njegovom duhu je povremeno dozrijevala nova misao, kako bi proširio nacrt za uzorno gospodarstvo. Osnovat će izabranu seljačku općinu. Odstranit će sve nepoželjne radnike i zaposliti samo one, koji su lično besprijekorni i koji vole zemlju. Svakom od tih radnika će sagraditi kućicu. Za sve će radnike otvoriti zajedničku trgovinu, gdje će moći kupovati sve što budu trebali, i malu školu za njihovu djecu. Broj obitelji, koje će naseliti na svojem uzornom posjedu, zavisit će samo od toga, koliko će ih moći posjed hraniti. »Moja je najdraža utjeha, da ću u slijedećih šest ili sedam godina pokriti troškove, koje imam sa svojim rančom«. Nikakvog dobitka nije očekivao, nikakvog vraćanja za svoj ulog od četvrt milijuna dolara. Htio je samo pokriti dohotke s izdacima i uzdržati istinsku zajednicu radnicima, koja veže među sobom ljubav k zemlji.

Ali dogodila se nesreća i u mah mu izjalovila sve planove. Iako se obraćao na poljodjelski odsjek kalifornijskog sveučilišta za savjete za svoje svinjogojstvo, unatoč toga su mu pokrepali svi prasci s rodoslovljem, koji su se prehladili na kamenim podovima i obolili na plućima. Durhamski bik, s kojim je počeo svoje stočarstvo, poskliznuo se u svom toru, pao i slomio zatiljak. Bolest mu je uništila čitavo krdo angorskih koza. Shireški ždrijebac, koji je dobio već više nagrada i koga je volio kao vlastitog sina, gotovo je iznenada poginuo negdje usred polja.

Sve njegovo ulaganje novaca u shireške konje pokazalo se kao pogrešno, jer konje zbog predugačke dlake na nogama u zimskim mjesecima nije bilo moguće čistiti i imati ih pripravne svaki čas za posao. Također glede zaprežnih konja se jako preračunao. Morao ih je nadomjestiti s lakšim konjima i s traktorima. Njegovih stotinu četrdeset tisuća eukalipta, koji su trebali izrasti sami od sebe i donijeti mu u dvadeset godina čitav imetak, nenadano je uništio požar. Zanimanju za čerkeške lješnike došao je brzo kraj.

Bio je pregažen, sudbina ga je kaznila, to je vidio, samo si to nije htio priznati. Kada bi mu tko rekao: »Jack, tvoj je ranč ogroman neuspjeh, najbolje ćeš učiniti, da ga napustiš«, upravo bi kao već onda, kada je bio prisiljen napustiti gradnju Snarka, uskliknuo: »Ne mogu!« Morao je s mukom svaki dan krpariti svojih tisuću riječi, da bi mogao i dalje uzdržavati svoj posjed. Pisanje, koje mu je bilo prije svega potrebno kao zrak plućima i kao krv žilama, postalo mu je sada otrov. »Jedini uzrok da još uvijek pišem je taj, da zaista moram pisati. Da nisam prisiljen, ne bih više napisao više niti riječce«.

*

Nije bio jedini, komu su dodijala njegova djela, ona su dodijala također kritičarima, koji su bili preko glave siti poplava njegovih djela. Kada je dovršio »Srca trojice« napi-

sao je: »Ta priča je blagdan, s njom slavim svoj čertdeseti rođendan, svoju pedesetu knjigu i šesnaestgodišnjicu svojega pisanja«. A nekoliko dana na to mrmlja: »Već dugo, dugo nisam doživio, da bi se kakvo moje djelo preko mjere dobro prodavalo. Zar su djela drugih autora bolja od mojih? Zar sam čitateljima već dodijao?« Dolina mjeseca bila je njegova posljednja knjiga, koja je upalila.

S Cosmopolitanom je imao ugovor, da će napisati po dva romana godišnje, ali iznemogli orijaš je bio sada tako uklij eštren i vezan na sve strane tako, da je njegov Jack Byrne odgovorio nekom piscu, koji se je obratio na Jacka, da bi sudjelovao s njim pri izvedbi nekog osnivanja: »Njegovi nakladnici s kojima ima ugovor za više godina unaprijed, propisuju mu, što da piše«.

Nijedna stvar na svijetu nije mogla više učiniti od njega, da bi se digao iz svojega mrtvila i da bi se upustio u borbu. Mary Austinovoj, koja mu se u pismu tužila, da njezina najbolja djela ne nailaze na razumijevanje, govorio je: »Najveći napori moga srca i moje pameti nisu dosegli višeg cilja kod nijednog od mojih čitalaca, pa me to ni najmanje ne smeta. Ja krećem vrhuncu i zadovoljan sam, da osjećaju moju punokrvnu snagu i čitav niz malih važnih stvari, koje nemaju nikakva posla s mojim radom. Oni koji su osamljeni, moraju doista ostati sami. Koliko znam, svi su proroci i vidovnjaci sami, dok ih nisu kamenovali ili spalili na lomači«.

Zavukao se u svoju radionicu kao što uđe ranjeni medvjed u svoj brlog i oblizuje svoje rane. Kad je primao od svojih čitalaca uznemirujuća i razočarana pisma o svojoj Maloj gospođi velikoga doma — jer su ti stavljali primjere magazina u vatru i molili ga, neka već jedamput izađe iz svojih maglenih visina na zemlju istine — sav razdražen ih je sve spalio: »Znajte, da sam neobično ponosan na Malu gospođu«.

Osim Elize nije nitko znao, koliko se bojao, da ne poludi. Njegov mozak je bio previše iscrpljen, da bi radio i stvarao, a ipak je morao pisati svaki dan svoga života. Bojao se, da će njegov duh klonuti pod tim stalnim i nesnosnim teretom i taj njegov strah još je potkrepljavalo uvjerenje, da također njegova majka nije bila nikako duševno zdrava. Uvijek je ponovno molio svoju sestru: »Eliza, obećaj mi, da me ne ćeš poslati u ludnicu, ako poludim. Obećaj!« Teško ga je bilo umiriti i svaki put mu je morala svečano obećati, da ga ne će poslati u bolnicu za umobolne, nego će se sama brinuti za njega.

Tješio se još s tim, da će naći ozbiljnu zrelu ženu, koju će moći ljubiti, a koja bi i njega također ljubila i rodila mu sina. Znao je, da mu Charmian ne može roditi sina, za kojim čezne. Toliko ga je žalostilo, da će morati umrijeti bez sina, on, koji je bio toliko plodan u stvaranju čovječjih bića na papiru, da je odlučio, da mora na bilo koji način dobiti sina. Potražit će ženu, koja je sposobna roditi sina i dovest će je na svoj ranč. Ima dovoljno dokaza, da je našao ženu, kakvu je tražio, da ju je duboko ljubio i ona njega također. Ipak nije nikada izvršio svoj naum, jer se nije mogao odlučiti, da unesreći Charmianu. Bio je dobar s njom kao s djetetom i još je uvijek pisao žarke posvete u izdanja svojih knjiga, koje joj je poklanjao... ta bila mu je dugo godina dobra družica i bio joj je za to zahvalan.

Charmian je bila sva preplašena i uznemirena. Znala je, da joj je bio nevjeran i da je u velikoj opasnosti, da ga izgubi. Po Oaklandu se govorilo, da će se rastaviti. Mučila ju je stalna besanica i svakome je govorila na ranču, da će se dan iza Jackove smrti pošteno naspavati.

Znao je, da je zašao u stupicu. Zbog najrazličitijih nevolja, koje su mu mučile duh, neprestano je pio. Njegovo je pisanje bilo sada jedva nešto više nego mlitavi odsjev njegove nekadašnje velike snage. Godine 1915. objavio je pored Male gospođe samo još pripovijest S j e v e r n a b u r a, ali obje su bile napisane već godinu dana prije. Prvog prosinca 1914. je napisao: »Večeras sam završio svoj zadnji roman Mala gospođa velikoga doma. Sutra ću početi snovati novi roman, kojega ću po svoj prilici nazvati U b o j i t a k a n c e l a r i j a«. Taj roman nije nikada napisao. Napustio ga je usred posla.

U mjesecu siječnju 1916. u nadi, da će ga sunce nanovo ozdraviti, otputovao je s Charmianom na Havaje. Ali taj put mu Havaji nisu ozdravili ni duha ni tijela. Pisao je Mihajla, Jerryeva brata, nešto nježnih havajskih pripovijesti i latio se romana o eurazijskoj djevojčici imenom Cherry, kojega nije nikada svršio. Zalijevao se pićem koliko je mogao, da bi zatro u sebi osjećaj nesigurnosti i jadnosti... ali mu nije ništa pomoglo. Kada se vratio u Glen Ellen, njegovi su ga prijatelji jedva prepoznali, tako se bio promijenio. Eliza je mislila, da to ne može biti isti čovjek. Udebljao se, gležnji su mu otekli, obrazi nabuhli i imao je mutan pogled. On, koji je bio uvijek tako mladolik, sada je izgledao mnogo stariji nego je bio u istinu. Bio je mrk, nemiran i nasađen. Još samo katkada je pozivao k sebi prijatelje na patke. Živio je iz dana u dan, potpuno iznuren i neuravnotežen. Viđali su ga, kako se mota pijan po oaklandskim ulicama i kako galami po gostionicama.

Naskoro po povratku je otišao k Bessie u njezinu kuću u Piedmont, jer je došao do spoznaje, da je bio preokrutan s njom i da je vlastitom krivnjom izgubio oboje djece. U zamjenu za dvije osiguravajuće police, koje joj je svojedobno ustupio i da ne bi propale po isteku od nekoliko godina, ponudio joj je sada, dvostruki mjesečni doprinos i Bessie je pristala. Bivši muž i žena srdačno su se razgovarali na tom sastanku i Jack je rekao: »Ako me ikada budeš trebala, vratit ću se tebi, pa makar bio i na drugom kraju svijeta«, a Bessie je odgovorila: »Bog zna, ako ću te još ikada trebati, a ako bi te ipak trebala, poslat ću po tebe«.

Pored Elize imao je još samo jedno čovječje biće, koje je ljubio i u svemu mu se povjeravao, a to je bio njegov japanski sluga. »Nakata, šest ili sedam godina si bio dan i noć uz mene. Skupa smo prkosili opasnostima po čitavom širokom svijetu, doživljavali oluje na moru i gledali smrti u oči. Sjećam se, kako si u buri stajao kraj mene. Sjećam se, kako si me dvorio u bolesti. Sjećam se sati, kada smo pravili budalaštine i smijali se jedan drugome«.

Nakata, koji je ostavio svojega »gospodara« i otišao da uči za zubara u Honolulu, odgovorio je: »Uvijek ste me štitili i hranili me, te bdjeli uz moj krevet cijelu noć, kada sam se otrovao pokvarenom ribom. Oduzimali ste svoje dragocjeno vrijeme i naučili me čitati i pisati. Gostima ste me i prijateljima predstavljali kao prijatelja i sina. Ponašali ste se prema meni kao prema sinu. A sve ste to činili svojim »velikim srcem«.« I tako je Jack našao u Nakati, svom japanskom sluzi jedinog sina i naišao kod njega na jedinu sinovsku ljubav, koje je bio sudionik. Eliza mu je jednom rekla: »Jack, ti si najosamljeniji čovjek na svijetu. Nikada nisi imao ono, što je željelo tvoje srce«, a Jack ju je upitao: »A kako do vraga ti to znaš?«

Uvijek je želio kratak i veseo život. Želio je, da bi munuo kroz obzorje svoga doba kao ogroman, bijeli plamen, koji bi zapalio sliku njegovih misli u svakom čovječjem duhu. Želio je da gori silno i žarko i izgori, samo da ga ne zatekne smrt prije nego potroši svoj posljednji novac i kaže svijetu svoju zadnju ideju. Slagao se s Georgeom Sterlingom u tome, da ne će bdjeti kod mrtvaca; kad svrše svoje djelo i njihov se život bude primicao kraju, lijepo će se i uljudno oprostiti s njim.

Koješta je još želio napisati, tako na primjer roman o Kristu, nadalje svoj životopis »Mornar na konju«, »Najdalju daljinu«, pripovijest o vremenu, kada se naš planet počeo hladiti. Dok je bio još čil i zdrav i mogao je raditi punom parom, nikakva knjiga mu se nije činila dovoljno opširna, da bi mogao u nju staviti sve, što je imao kazati. Svih njegovih pedeset knjiga nije dostajalo, da bi zahvatile svu onu silu, koju je osjećao u sebi. Dok je prolazio u svojoj radnoj sobi pored dugog niza kutija, u kojima je imao spremljene bilješke za toliko novih pripovijesti, mislio je, da nije više nedorasli novajlija, nego star veteran, koji zna, da neprijateljski branik pri sunčevom izlazu još ne će biti zauzet, a također ni u cijelom stoljeću sunčanih izlaza.

Dovršio je svoju borbu, pridonio svoj dio književnosti i kazao, što je imao kazati. Zaslužio je svoj mir, učinio mnogo pogrešaka i neškodljivih bezumnosti, a ipak je imao u

svemu tomu barem to zadovoljstvo, da su to bile bezumnosti velikog poteza, jer nije bio nikada lijenčina. Došlo je vrijeme, da ustupi mjesto mladim ljudima, koji se bore i streme vrhuncu. Kao hrvači, koje je opisivao u svojim djelima, počele su se također i njemu tanjiti noge, nestajalo mu je daha i našao se u položaju, u kojem je morao ustupiti mjesto onome, što je tako često nazivao nepobjedivom omladinom, koja mora osnažiti svoju volju i smrt je ne će nikada dokončati.

Smiješno je, mislio je, kako se ljudi proslave sa stvarima, za koje se nisu nikada tukli. Kritičari su mu prigovorili pomanjkanje idealizma — njemu, čije djelo provijava sama filozofija i ljubav čovještvu. Kroz njegov rad se pletu dva motiva, vanjski i još jedan skriven, neki dublji motiv, kojeg opažaju samo rijetki čitaoci. Dok je bio dopisnik u rusko-japanskom ratu, došao je k njemu u hotel oficir i rekao mu, da se na trgu pred kućom sabralo mnogo ljudi, koji ga žele vidjeti. Osjećao se vrlo polaskanim, kad je vidio, da je njegova slava doprla sve do korejskih prašuma. Stupio je na podij, kojeg su postavili upravo za njega, i oficir ga je molio, da izvadi iz usta umjetno zubalo. Stajao je na podijumu i uz oduševljeno odobravanje punih pola sata je vadio iz usta i natrag stavljao umjetno zubalo. Tada se prvi put u životu uvjerio, da ljudi rijetko kada postaju slavni zbog stvari, za koje se bore i umiru.

Nekom mladom momku, koji ga je molio za pomoć, odgovara: »Mnoga ljeta, u kojima sam sazrio, osvjedočila su me, da moj život nije bila nepotrebna buka za prazno ništa. Bio je sretan, sretniji nego život stotine i stotine milijuna ljudi mojega roda. Ako sam na jednoj strani mnogo trpio, zato sam također i puno doživio, vidio i osjetio koješta što nije dano običnom čovjeku. Ne, u mojem životu nije bilo buke za prazno ništa. To potvrđuju također moji prijatelji koji kažu, da što dalje sve više postajem muževniji, što je već samo po sebi znak duhovne pobjede«.

Dugotrajna borba mu je donašala više zadovoljstva, nego li sama pobjeda. Zbog majčine nedotupavnosti zabrodio je u pravi ponor bijede i nestašice i sam si je samcat bez ičije pomoći utirao put iz tog ponora. Profesor Chaney mu je ostavio bistru pamet i premda si je katkada jako uzimao k srcu svoje nezakonito rođenje, baš ga je ta mučna svijest poticala na nova stvaranja. Obuzimao ga je osjećaj, da bi profesor Chaney bio ponosan na svoga sina.

Činilo mu se, da se je također svijet postarao. »Svijet pustolovina je skoro već za nama. Potpuno zlatna pristaništa sedmero mora su za nama i postali su za nas pusti i nezanimljivi«. Mnogo prije je rekao: »Ja sam idealist, koji vjerujem u realnost i nastojim biti u svemu što napišem, realan. Nastojim postaviti sebe i čitaoce na realno tlo, da naše sanje, makar još tako visoko lete, budu plod istine«. Sanjao je uznosite sanje, a sada se našao pred krutom zbiljom, da je njegovim sanjama i njegovom životu kraj.

Taj se umirući organizam tik pred konačnim slomom još jedamput digao i posljednji put pokazao svu svoju moć. Napisao je »K a o A r g u s d a v n i h d a n a«, jednu od svojih najznačajnijih aljaščanskih pripovijesti i »K n e g i n j u«, jednu od svojih najboljih skitničkih pripovijesti, u kojoj se vraća u nekadašnje divljine, pustolovno vrijeme mladih dana i u svoje prve književne uspjehe. Naredio je Forniju, da počne graditi okruglu kravlju staju i dao je nanijeti uzduž ceste vreće cementa. Slat će u San Francisco najbolje mlijeko, maslac i sir... također John London bi mogao biti ponosan na svojega pastorka. Išao je s Elizom na sajam u Sacramento i govorio je, da će nastaviti sve planove, da su tri od namjeravanih četiri ograde već postavljene, a doskora će već i četvrta biti gotova, i posjed će se moći izdržavati sam od sebe. Po trima različitim popisima je naručio iz New Yorka i iz Engleske O p s j e d a n j e R o c h e l l e a, P r o p a s t p l e m e n a, R o d b i n s k u s r e ć u, D r e i s e r o v o g G e n i j a, S t a n l e y e v o g K o n g a i pol tuceta knjiga o botanici, nauku o evoluciji, kalifornijskim gojilištima oštriga, majmunima i holandskim ustanovama u New Yorku.

Namjeravao je otputovati na Orijent. Naručio je već voznu kartu za parobrod, ali se predomislio i otkazao narudž-

bu. Htio je ići sam u New York, ali je Ninetta Payne digla tužbu protiv njega zbog prava na vodu i morao je ostati u Glen Ellenu. Skoro su se svi složili u tome, da ima pravo na vodu. Zadnji dan sudbene rasprave govorio je na sudu čitava četiri sata, našto je otišao s Fornijem, koji je rekao, da je Jack trpio na uremiji i da je imao strahovite bolove. Nekoliko dana zatim pozvao je na užinu sve susjede, koji su potpisali tužbu za pravo na vodu. U prijateljskom razgovoru za njegovim stolom tvrdo su ga uvjeravali, da nisu imali nikakove zle namjere, da dođe do suda, da bi mu se zabranila upotreba vode.

U utorak dvadeset i prvoga studenoga 1916. odlučio je, da otputuje slijedeći dan u New York, te je do jedan sat mirno nasamo razgovarao s Elizom. Govorio je, da ide na chicaški stočni sajam, gdje će kupiti nešto stoke i poslati ju kući. Također je i Eliza namjeravala ići na stočni sajam u Pendleton, u državi Oregon, da nakupuje durhamske kratkoroge stoke. Rekao joj je, da dade na raspolaganje obitelji svakog radnika ral zemlje i da sazida kolibu na njoj. Neka izabere gradilište za školu i raspiše natječaj za učitelja. Isto tako neka izabere kraj, gdje će sagraditi skupnu smočnicu. Odlučio je, da će gojiti na ranču sve poljske prirode ranča, jer želi postati u svakom pogledu neovisan od drugih. Tvrdo je odlučio, da ne će dovoziti na ranč ništa osim kave i šećera.

Naumio je već leći. Išao je s Elizom po dugom hodniku u svoju radnu sobu i Eliza mu je govorila: »Kad se vratiš, hambar će biti dograđen i pun priroda, škola će biti sazidana i imat ćemo svoga učitelja. Tražit ćemo od države, da uspostavi na ranču poseban poštanski ured. Izvjesit ćemo vlastitu zastavu, imat ćemo svoje malo mjesto za sebe i nazvat ćemo ga N e o v i s n o s t«. Zagrlio ju je, vruće ju je pritisnuo k sebi i govorio što može ozbiljnije: »Ostavljam te, draga Eliza«, i otišao kroz radnu sobu prema svome počivalištu. Eliza je otišla spavati.

Oko sedam sati ujutro japanski je sluga Sekine, koji je nadomjestio Nakata, sav prestrašen provalio u Elizinu sobu

i zavapio: »Gospođo, odmah doći, gospodar ludovati kao pijan«. Eliza je dotrčala k Jackovom krevetu i vidjela, da leži u nesvijesti. Telefonirala je u Sonomu po liječnika doktora Allana Thompsona. Doktor Thompson je ustanovio, da je Jack u agoniji. Bilo je jasno, da je već dulje vremena u nesvijesti. Na podu je našao dvije prazne bočice. Na jednoj je bilo napisano »Morfij«, a na drugoj »Atropin«. Na noćnom ormariću stajao je blok papira, iz kojih je bilo vidljivo, da je Jack izračunao smrtni učinak otrova. Zatim je telefonirao apotekaru u Sonomi, da priredi protulijek i tamo poslao svojeg pomoćnika doktora Hayesa. Kad se taj vratio, isprali su mu želudac, skuhali jaku kavu i masirali udove. Cijelo to vrijeme samo je jedamput dao od sebe znakove života. Polagano je otvorio oči i njegove usnice su tiho zašaputale nešto kao: »Halo!«, a zatim se opet onesvijestio.

Doktor Thompson kaže, da mu je duboko ožalošćena Eliza pomagala kao prava bolničarka. Dalje kaže, da je »u razgovoru sa mnom taj dan gospođa Charmian London (kojoj je Jack godine 1911. u oporuci ostavio sav imetak) rekla, da treba tražiti uzrok Jackove smrti, koja izgleda sada već neizbježiva, isključivo u otrovanju s mokraćnim kanalom«. Rekao sam, da je teško tražiti uzrok njegove smrti samo u otrovanju s mokraćnim kanalom, jer svi telefonski razgovori, koji su se vodili to jutro, kao i također svi podaci apotekara, koji je pripravio protuotrov, ukazuju na trovanje morfijem.

Jack je umro nešto poslije sedam sati. Drugi dan su prevezli njegovo mrtvo tijelo u Oakland. Sprovodu su prisustvovale Flora, Bessie i obje kćerke. Cijeli svijet je ožalio njegovu smrt. U Evropi su pisali o njegovoj smrti više nego o smrti cara Franje Josipa, koji je umro dan prije njega. Žalost, koja je zahvatila Ameriku, najbolje nam predočuje Luther Burbank, koji je kupio novine i zaviknuo nad veselom skupinom razigranih prijatelja, koji su bili upisani na sveučilištu: »Ne smijte se, Jack London je umro!« Edwin Markham je rekao, da je Jack London bio dio mla-

de, herojske odvažnosti svijeta. Njegovom smrću je svijet za jedan plamen siromašniji.

Tu večer su njegovo mrtvo tijelo spalili i pepeo prenijeli na Lijepi ranč. Jedva dva tjedna prije toga, kad je išao s Elizom po mahovinom lijepo obraslom brežuljku, Jack je zaustavio konja i rekao: »Eliza, kad budem umro, pokopaj moj pepeo na tom brežuljku«.

Pohranila je njegov pepeo u žaru, iskopala jamu na vrhu brijega, kojega čuvaju od vrućeg sunca veliki mandronjevci i manzanitovci, pokopala ga je i zacementirala i stavila na to mjesto veliku crvenu pećinu, koju je nazvala »kamen, kojeg su graditelji zabacili«.

SADRŽAJ

L. Ć. *JACK LONDON U BIOGRAFSKOM ROMANU IRVINGA STONEA »MORNAR NA KONJU«* 5

Godine djetinjstva 11
Oštrigar 45
Kraljevstvo ceste 65
Individualist 82
Lov za zlatom 96
Jack postaje pisac 107
Nadčovjek 117
Vjenčanje s Bessie Maddern 137
U Engleskoj. Rastava braka 166
Vjenčanje s Charmian Kittredge 190
S jedrilicom oko svijeta 220
Vučja kuća 254
Sumrak boga 299

Štampanje ove knjige dovršeno je dana trinaestoga prosinca tisuću devet stotina četrdeset i pete.